

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Rigorózní práce

Materiální předpoklady vazby v trestním řízení

Helena Kržová

Plzeň 2018

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

Právo a právní věda

Rigorózní práce

Materiální předpoklady vazby v trestním řízení

Helena Kržová

Plzeň 2018

„Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.“

Plzeň, duben 2018

.....

Helena Kržová

Děkuji vedoucímu své rigorózní práce doc. JUDr. Janu Chmelíkovi, Ph.D. za pomoc, čas, odborné vedení a hodnotné rady, které mi při psaní práce věnoval.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	HISTORICKÝ EXKURZ DO PRÁVNÍ ÚPRAVY MATERIÁLNÍCH PŘEDPOKLADŮ VAZBY....	4
2.1	Vývoj v období od vzniku samostatného Československa do roku 1950.....	4
2.2	Trestní řád z roku 1950	7
2.3	Trestní řád z roku 1956	9
2.4	Trestní řád z roku 1961	10
2.4.1	Období od účinnosti zákona do novely č. 265/2001 Sb.....	10
2.4.2	Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb.	14
2.4.3	Novela trestního řádu č. 459/2011 Sb.	16
2.4.4	Další významné změny.....	17
3	INSTITUT VAZBY V TRESTNÍM ŘÍZENÍ OBECNĚ	18
3.1	Pojem a účel vazby.....	18
3.2	Prameny právní úpravy vazby v trestním řízení.....	23
3.2.1	Ústavněprávní základy úpravy vazby	24
3.2.2	Mezinárodněprávní základy úpravy vazby.....	27
3.2.3	Zákonný rámec právní úpravy vazby a její druhy.....	30
3.3	Základní zásady ovládající institut vazby	31
3.3.1	Zásada subsidiarity a „ultima ratio“	32
3.3.2	Zásada fakultativnosti	33
3.3.3	Zásada přiměřenosti a zdrženlivosti	33
3.3.4	Zásada rychlosti a potřeby dodržení zákonných lhůt	34
3.3.5	Zásada presumpce neviný.....	37
3.3.6	Zásada slyšení obviněného	38
3.3.7	Zásada uplatnění vazby pouze na základě soudního rozhodnutí	40
4	MATERIÁLNÍ PŘEDPOKLADY VAZBY	42
4.1	Obecné materiální podmínky vazby	42
4.1.1	Zahájení trestního stíhání	43

4.1.2	Důvodnost trestního stíhání	47
4.1.3	Adekvátnost vazby a její vázanost na závažnější trestné činy	50
4.2	Vazební důvody.....	51
4.2.1	Důvody vazby dle § 67 písm. a) – tzv. útěková vazba	53
4.2.2	Důvody vazby dle § 67 písm. b) – tzv. koluzní vazba	65
4.2.3	Důvody vazby dle § 67 písm. c) – tzv. předstižná vazba	75
4.2.4	Kvalifikované (zprísněné) důvody vazby	80
5	INSTITUTY NAHRAZUJÍCÍ VAZBU	89
5.1	Obecné předpoklady aplikace institutů nahrazujících vazbu	89
5.2	Elektronický monitoring v rámci nahrazení vazby	95
5.3	Jednotlivé instituty nahrazující vazbu.....	96
5.3.1	Záruka	96
5.3.2	Písemný slib	100
5.3.3	Dohled probačního úředníka	102
5.3.4	Peněžitá záruka (kauce)	104
5.3.5	Předběžná opatření	108
5.3.6	Zákaz vycestování do zahraničí dle § 77a trestního řádu	122
6	MATERIÁLNÍ VAZEBNÍ PRÁVO VE VĚCECH MLADISTVÝCH	125
7	KOMPARATIVISTIKA SE SLOVENSKÝM MATERIÁLNÍM VAZEBNÍM PRÁVEM	131
7.1	Historický vývoj vazby na Slovensku.....	131
7.2	Ústavní základy a zákonné zakotvení vazby na Slovensku	132
7.3	Materiální vazební právo na Slovensku	134
7.4	Slovenská úprava institutů nahrazujících vazbu	136
7.5	Vazba ve věcech mladistvých.....	139
7.6	Shrnutí a možná inspirace pro českou právní úpravu.....	140
8	ÚVAHY DE LEGE FERENDA	142
8.1	Návrhy ve vztahu k obecným materiálním předpokladům vazby	143
8.1.1	Elektronický monitoring.....	144
8.1.2	Možnost nahrazení u všech typů vazby	147

8.1.3	Další úvahy ohledně úpravy institutů nahrazujících vazbu.....	148
8.2	Návrhy ve vztahu k důvodům vazby	149
9	ZÁVĚR.....	152
10	SUMMARY.....	155
11	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	158

1 ÚVOD

Trestní řízení v demokratickém právním státu si klade za cíl náležité zjištění trestných činů a potrestání jejich pachatelů spolu se zajištěním výkonu uloženého trestu. Jeho účelem není pouze spravedlivé potrestání pachatele trestného činu, ale rovněž dodržení řádného zákonného procesu. K tomu, aby bylo možné takové cíle naplnit, slouží mimo jiné určité instituty k zajištění osoby obviněného. Zajištění obviněného je možné provést ve více formách, které se liší závažností zásahu do jeho základních práv a svobod. Nejzávažnější zajišťovací prostředek potom představuje právě vazba.

Vazba je jedním z nejstarších a nejdiskutovanějších institutů trestního procesu, který zcela zbavuje obviněného osobní svobody, a to i přesto, že o jeho vině nebylo dosud pravomocně rozhodnuto soudem. Tato skutečnost je vnímána jako určitá kolize se základní trestněprávní zásadou presumpce nevinoty. Z tohoto důvodu bude vazba zřejmě vždy vzbuzovat významný zájem médií, odborné, ale i laické veřejnosti, a samozřejmě též judikatury soudů.

Ať už se vazba může jevit jakkoliv restriktivně, preventivně nebo výchovně, její skutečnou charakteristiku je nutné vnímat v její zajišťovací funkci. Účelem vazby je totiž zajistit přítomnost obviněného pro úkony trestního řízení a pro výkon uloženého trestu tím, že mu bude zamezeno v útěku nebo skrývání se, dále zajistit, aby obviněný nemařil vyšetřování skutečností závažných pro trestní řízení, ať již působením na konkrétní osoby nebo jinak, a konečně zajistit, aby obviněný nepáchal další trestnou činnost.

Základem pro to, aby bylo možné provést legitimní zajištění vazbou, je bezesporu mimo jiné důkladná a promyšlená právní úprava materiálních předpokladů vazby. Jedná se o jakousi hmotněprávní úpravu zařazenou v rámci úpravy trestního procesu, která předkládá podmínky, za nichž je vzetí obviněného do vazby a jeho držení ve vazbě vůbec možné. Podoba materiálních předpokladů vazby prošla v minulosti četnými proměnami a úpravami a v novodobé historii se na určité obměně podílely veškeré základní trestněprávní kodexy a rovněž ve větší či menší míře řada novel aktuálního trestního řádu. I tak se nadále setkáváme s řadou sporných otázek, nejasností, a tedy i důvodů pro další nezbytné zásahy Ústavního soudu ČR do rozhodovací praxe obecných soudů a pro další úvahy o

možných změnách této úpravy. Tyto úvahy jsou vedeny především snahou naplnit aktuální trendy v rámci vazebního práva, jimiž jsou omezení četnosti ukládání vazby, zkrácení vazebních řízení a snížení počtu vazebně zajištěných osob.

Vazba jako taková představuje velmi široké téma, jejíž komplexní zachycení není dle mého názoru v rámci jedné práce reálné. Z tohoto důvodu si tato rigorózní práce klade za cíl postihnout komplexně alespoň problematiku materiálních předpokladů vazby, které tvoří nejzákladnější kameny vazby, bez nichž by nebylo vůbec myslitelné o vazbě uvažovat. Pozornost je věnována především vazbě užívané ve fázi od zahájení trestního stíhání do pravomocného rozhodnutí ve věci, kde je její aplikace nejčastější.

Vzhledem k tomu, že materiální předpoklady vazby získávaly v minulosti velmi různorodou podobu, zabývá se hned další kapitola práce následující po tomto úvodu právě jejich historickým vývojem, a to počínaje obdobím vzniku samostatného Československa, a tedy recepcí tehdejšího rakouského práva. Právě v historickém vývoji lze nalézt možné inspirace pro aktuální úpravu, ale i možné odstrašující případy úpravy, která nemá v moderní demokratické době své místo.

Třetí kapitola je věnována výkladu týkajícímu se vazby obecně, a to konkrétně pojmu a účelu vazby, základům vazby nacházejících se v závazných mezinárodních smlouvách, jimiž je Česká republika vázána, a v ústavněprávních předpisech, zakotvení vazby v rámci zákonné úpravy a základním zásadám ovládajícím vazbu a její aplikaci.

Čtvrtá a jedna ze stěžejních kapitol této práce se zabývá přímo materiálními předpoklady vazby vyplývajícími z § 67 trestního řádu. Kapitola ve své první části zachycuje rozbor obecných předpokladů vazby, jimiž jsou předpoklad, že bylo proti podezřelé osobě řádně zahájeno trestní stíhání a stala se tedy obviněnou, dále předpoklad, že je toto obvinění důvodné, a konečně předpoklad adekvátnosti ukládané vazby. Ve druhé části je potom obsažen rozbor konkrétních důvodů vazby, a to vazby útěkové, koluzní a předstižné. Následující část patří kvalifikovaným důvodům vazby.

Pátá kapitola v podstatě navazuje na kapitolu předchozí a zahrnuje tzv. negativní předpoklady vazby v podobě úpravy institutů nahrazujících vazbu. K vazbě je totiž možné přistoupit teprve tehdy, nelze-li jejího účelu dosáhnout některým z těchto opatření. To znamená, že otázku jejich aplikace je nutné

zkoumat v každém jednotlivém případě coby další z podmínek vazby. Kapitola se podrobně zabývá jednotlivými instituty, jimiž jsou záruka, písemný slib, peněžitá záruka, dohled probačního úředníka a předběžná opatření. Dotýká se rovněž institutů zákazu vycestování do zahraničí a elektronického monitoringu ukládaného v souvislosti s některým alternativním opatřením.

Šestá kapitola je věnována úpravě materiálních předpokladů vazby ve věcech mladistvých, která obsahuje určité odlišnosti od vazebního práva dospělých osob.

Sedmá kapitola porovnává českou právní úpravu materiálních předpokladů vazby se slovenskou úpravou. Ačkoliv se může zdát, že z důvodu dlouhodobé společné historie nemůže být mezi těmito úpravami příliš rozdílů, opak je pravdou. Ve slovenské úpravě je tak možné nalézt řadu větších či menších odlišností a zároveň též inspiraci pro budoucí českou právní úpravu.

Poslední osmá kapitola předkládá výčet úvah de lege ferenda, jimiž je možné se zabývat při tvorbě připravovaného trestního řádu. Zaměřuje se na aktuální trendy směřující k omezení vazby a počtu vazebně zajištěných osob, a to především ve vztahu k možné změně u institutů nahrazujících vazbu. Je zde tak řešena zejména problematika elektronického monitoringu coby samostatného opatření k nahrazení vazby, ale dále i problematika zavedení možnosti nahradit všechny typy vazby jiným opatřením nebo vhodného doplnění či úpravy již existujících institutů záruky, peněžitě záruky a zákazu vycestování do zahraničí. Stranou nezůstávají ani úvahy de lege ferenda ve vztahu k jednotlivým důvodům vazby a možná inspirace slovenskou právní úpravou a soudní praxí.

Při zpracování této rigorózní práce bylo čerpáno z dostupné odborné literatury, a to jak knižní, tak i časopisecké. V případě kapitoly věnované komparatistice se slovenskou úpravou byly využity rovněž zahraniční knižní a časopisecké zdroje a dále judikatura tamního Ústavního soudu. V práci je rovněž hojně zohledňována soudní judikatura, a to judikatura Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku, Ústavního soudu ČR, Nejvyššího soudu ČR a též některá rozhodnutí obecných soudů zveřejněná ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, kde lze nalézt určité návody, jak v kterých věcech postupovat, a řadu praktických řešení ohledně různých problematických otázek. Práce je zároveň na některých místech doplněna o konkrétní praktické případy z mé advokátní praxe.

2 HISTORICKÝ EXKURZ DO PRÁVNÍ ÚPRAVY MATERIÁLNÍCH PŘEDPOKLADŮ VAZBY

Vazba je jedním z nejstarších institutů trestního řízení, jehož kořeny sahají daleko do historie a první písemné zmínky pocházejí již z roku 1100 před naším letopočtem z egyptského Nesétu.¹ V dobách feudálního inkvizičního procesu byla potom vazba součástí téměř každého trestního procesu a naopak vývoj v posledních dvou stoletích směřuje k jejímu výjimečnému používání.

Tato práce si neklade za cíl podrobné zpracování historického vývoje vazby od samého jejího počátku, ovšem k tomu, aby mohl být tento institut komplexně popsán a aby bylo možné zabývat se rovněž úvahami o dalším možném směřování právní úpravy v této oblasti, je nutný alespoň základní exkurz do novodobé historie. V této kapitole tedy bude nastíněn vývoj právní úpravy materiálních předpokladů vazby na našem území, a to od doby vzniku samostatného státu, kdy došlo k recepci rakouského a uherského práva a základem trestního práva se na českém území stal zákon č. 119/1873 ř.z., trestní řád, a trestní zákoník z roku 1852.²

2.1 Vývoj v období od vzniku samostatného Československa do roku 1950

Zákon č. 119/1873 ř.z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního, představoval ve své době průlomový předpis v rámci celkového pojetí trestního řízení a tedy i pojetí institutu vazby, neboť poskytoval osobě obviněného vysokou míru právní ochrany. Tento zákon zůstal ve znění několika novel v platnosti po dobu obou světových válek až do roku 1950, kdy byla přijata nová trestněprávní úprava.³

Vazba zde byla chápána jednak jako zajišťovací prostředek sloužící k tomu, aby nebylo řízení rušeno ze strany obviněného a aby byl zabezpečen

¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Princip presumpce nevinny. *Socialistická zákonost*. Ministerstvo spravedlnosti ČSFR Praha, 1968, č. 1.

² MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 2. vydání. Praha: Linde, 1999, s. 337.

³ Kromě trestního řádu upravovaly oblast trestního řízení ještě vojenský trestní řád č. 131/1912 pro zemskou obranu a zákon č. 48/1931 Sb. z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží.

budoucí výkon rozsudku,⁴ a jednak jako donucovací prostředek k zajištění účasti obviněného u soudu nebo u úkonů trestního řízení, a to i proti jeho vůli, nebo dokonce též jako „trest“ za procesní neposlušnosti obviněného.⁵

V rámci trestního stíhání byla vazba v § 180 označována jako vazba vyšetřovací. Obviněný mohl být vzat do vazby po předchozím výslechu provedeném vyšetřujícím soudcem, jestliže u něho i po tomto výslechu zůstalo podezření ze spáchání přečinu či zločinu, a to za předpokladu, že u něho byly dány důvody vazby dle § 175 odst. 2 až 4. Důvody pro uvalení vazby měly již tehdy velmi podobné rysy se současnou úpravou. Byla jimi obava z útěku obviněného, z možné koluze a z dalšího páchaní trestné činnosti obviněným. Konkrétně *„činil-li obviněný přípravy k útěku anebo je-li podezřelý z útěku pro veliký trest, který jej asi očekává, pro potulný způsob života anebo proto, že je v krajině neznámý, bez výkazu neb bez domova, anebo z jiných pádných důvodů, dále když hleděl působiti na svědky, znalce nebo jiné osoby ve věci zúčastněné, aby překážel zjištění pravdy, nebo když jinak hleděl ztížit trestní řízení mařením nebo ukrýváním stop trestného činu, nebo když zvláštní okolnosti odůvodňují obavu, že by to učinil“*,⁶ nebo jestliže je dána obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, nebo provede trestný čin, o němž se již pokusil nebo jím hrozil.

Tento trestní řád upravoval kromě fakultativní vazby též vazbu obligatorní. Obligatorně se vyšetřovací vazba podle § 180 odst. 2 uplatňovala v případě spáchání zločinu, za který bylo možné uložit trest smrti nebo alespoň desetiletý trest vězení.

Rozhodnutí o vazbě mělo formu usnesení vydaného vyšetřujícím soudcem, které bylo poznamenáno do protokolu a ústně oznámeno obviněnému. Jestliže o to obviněný nepožádal, písemné rozhodnutí se nevyhotovovalo. Obviněný měl právo podat proti usnesení o uvalení vazby stížnost k poradní komoře, proti jejímuž rozhodnutí mohl ještě podle § 113 a 114 podat odvolání ke sborovému soudu druhé instance.

Pokud jde o úpravu délky trvání vazby, vazba mohla trvat pouze po dobu, po kterou trvaly její důvody. Jakmile tyto důvody pominuly, musela být okamžitě

⁴ MIŘIČKA, August. *Trestní právo procesní*. Praha: Všehrd, 1932, s. 105.

⁵ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské*. Díl II. Praha: Nákladem právnické jednoty, 1897, s. 7-8.

⁶ Srov. § 175 odst. 2 a 3 zákona č. 119/1873 ř.z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního.

zrušena, přičemž orgány činné v trestním řízení byly povinné se přičinit o zkrácení této doby. Konkrétní omezení trvání vazby zákon obsahoval v § 190 odst. 2 a 3 v případě tzv. koluzní vazby, která mohla trvat maximálně dva měsíce a jejíž prodloužení bylo možné pouze z velmi důležitých důvodů a s povolením sborového soudu druhé instance, ne však na dobu delší než tři měsíce od zatčení.

Již v této době existovala rovněž v § 191 až § 197 možnost vazbu nahradit jiným institutem, a to slibem obviněného nebo kaucí ve výši stanovené poradní komorou.⁷ Určitou zvláštností u kauce byla možnost jejího složení nejen v hotovosti, ale dle § 193 například též v podobě cenných papírů, hypotéky nebo rukojemství. Slib obviněného spočíval v tom, že se až do právoplatného skončení trestního řízení bez souhlasu soudce obviněný nevzdálí z místa svého pobytu a nebude se skrývat. Podmínkou uplatnění těchto institutů bylo, že obviněný nebyl stíhán pro trestný čin, za který mohl být uložen trest smrti nebo nejméně trest v podobě pěti let žaláře.

Výše uvedenou vazbu označoval trestní řád jako „řádnou vyšetřovací vazbu“. Tato vazba se mohla uplatnit v průběhu přípravného vyšetřování, ale i v dalších procesních stádiích.⁸ Na rozdíl od ní zákon upravoval v § 173 a následujících ještě tzv. vazbu prozatímní, která měla pouze zajistit dodání obviněného vyšetřujícímu soudci. Toto byl jediný účel prozatímní vazby, po jehož naplnění musela vazba přestat. Trvání prozatímní vazby tak bylo podstatně kratší než v případě vazby vyšetřovací, která trvala, dokud byly naplněny důvody vazby, třeba i po celé trestní řízení.⁹ Prozatímní vazba se uplatňovala zejména tehdy, jestliže byl podezřelý zadržen při činu nebo bezprostředně po něm. Podmínkou zákonnosti prozatímní vazby bylo podezření ze spáchání trestného činu a naplnění některého z důvodů vazby, a to podezření z útěku, působení na svědky, znalce, spolupachatele, obava z opakování či provedení trestního činu a procesní neposlušnost. I prozatímní vazba se rozdělovala na fakultativní a obligatorní, jejíž uložení přicházelo v úvahu u zvláště těžkého trestného činu. Prozatímní vazba nebyla považována pouze za zajišťovací prostředek, ale sloužila také jako forma

⁷ Možnost náhrady vazby na základě kauce byla zrušena zákonem č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví.

⁸ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 130.

⁹ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské*. Díl II. Praha: Nákladem právnické jednoty, 1897, s. 14.

donucovacího prostředku v případě procesní neposlušnosti obviněného.¹⁰ Její uvalení bylo možné pouze v přípravném řízení a byla přezkoumána vyšetřujícím soudcem. Pokud se ukázalo, že nejsou dány důvody zajištění vazbou, byl dán pokyn k propuštění, v opačném případě musel být zajištěný dodán nejpozději do 48 hodin vyšetřujícímu soudci, který rozhodl o propuštění na svobodu nebo o uvalení řádné vyšetřovací vazby.

Rovněž u prozatímní vazby existovaly instituty pro její možné nahrazení, a to dání jistoty nebo rukojemství. Ani složení jistoty však neznamenal definitivní vyhnutí se vazbě. Jestliže se obviněný i poté připravoval na útěk nebo nastal nějaký nový důvod vazby, mohl být vzat do vazby.

2.2 Trestní řád z roku 1950

Zásadní změnu v pojetí trestního řízení a rovněž vazby přinesl zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), který nabyl účinnosti dne 1.8.1950. Tato kodifikace navázala na zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, který se právě mimo jiné dotýkal i trestního procesu (§ 64 až § 115), a byla významně ovlivněna politickými událostmi dané doby. Jako taková potom představuje ne příliš šťastnou fázi ve vývoji trestního řízení,¹¹ pro kterou je význačné potlačení základních trestněprávních zásad a podřízení se zájmům totalitního režimu.¹²

Trestní řád z roku 1950 v § 96 odst. 1 setrval u obligatorní vazby v případech podezření ze spáchání trestného činu, za který obviněnému hrozilo uložení nejprísnejších trestů v podobě trestu smrti, doživotního trestu nebo trestu odnětí svobody s dolní hranicí trestní sazby nad deset let.

Fakultativně bylo potom možné vzít obviněného do vazby dle § 96 odst. 2 v případě odůvodněné obavy, že a) obviněný uprchne, zejména pro hrozbu vysokého trestu nebo z důvodu, že se nepodařilo ihned zjistit jeho totožnost, dále že b) bude působit na svědky či spoluobviněné nebo jinak mařit objasnění

¹⁰ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské*. Díl II. Praha: Nákladem právnické jednoty, 1897, s. 17.

¹¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar; Jaroslav at al. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, s. r. o., 2009, s. 51.

¹² NEČADA, Václav. *Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000, s. 4.

závažných skutečností pro trestní řízení nebo že c) se znovu dopustí trestného činu, který již spáchal, nebo dokoná či vykoná trestný čin, o němž se pokusil, resp. jímž vyhrožoval. Důvody vazby byly tedy obdobné, jako je tomu nyní, ovšem určité odlišnosti lze z textu zákona vyčíst. Zejména v případě tzv. útěkové vazby nebylo výslovně počítáno s vazbou v případě skrývání se, u tzv. koluzní vazby potom bylo počítáno s působením na všechny svědky a spoluobviněné, tedy ne jen na ty dosud nevyslechnuté, jako je tomu nyní, a ohledně tzv. předstižné vazby byla upravena obava ze spáchání totožného trestného činu, nikoliv trestné činnosti, která zahrnuje i trestné činy obdobné. I přes stanovení důvodů vazby zůstávala problémem jejich příliš široká interpretace a mechanická aplikace, aniž by se rozhodující orgán blíže zabýval konkrétními okolnostmi daného případu. V praxi tak například pro uložení útěkové vazby stačilo posouzení horní hranice trestní sazby spáchaného trestného činu, pro uložení předstižné vazby potom pouhá kriminální minulost obviněného.¹³

Naprosto zásadní rozdíl oproti právní úpravě, která na našem území platila do roku 1950, i oproti současné právní úpravě, tkvěl v příslušnosti orgánu, který o vazbě rozhodoval. Dle § 101 bylo totiž rozhodování o vazbě svěřeno v přípravném řízení nikoliv nezávislému soudu, resp. soudci, ale prokurátorovi. Významná pozornost patřila zejména zájmům státu, pro které bylo možné dokonce upustit od vazby, byť došlo k naplnění veškerých podmínek pro vazbu. V případě povolání obviněného k vojenské či zvláštní službě nebo osobním úkonům pro potřeby branné moci za branné pohotovosti státu, upustil prokurátor od vazby, přestože byly důvody vazby naplněny u méně závažných trestných činů, za něž bylo možné uložit trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejvýše pět let. V případě obviněného, který byl příslušníkem ozbrojeného sboru v činné službě, veškeré tyto úkony spojené s rozhodováním o vazbě dokonce příslušely jeho představenému. Teprve v řízení před soudem rozhodoval o vazbě dle § 56 soud.

Také stanovení délky trvání vazby a způsobu rozhodování při prodloužení vazby tento trestní řád neobsahoval vůbec a v § 107 upravoval pouze zásadu urychlenosti vazebních řízení, podle níž se měly orgány činné v trestním řízení zasadit o co největší zkrácení vazby. Stejně tak již nebylo upraveno nahrazení

¹³ GŘIVNA, Tomáš; GŘIVNOVÁ, Petra. *Trestní právo procesní*. In BOBEK, Michal; MOLEK, Pavel at al. *Komunistické právo v Československu – Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita v Brně. Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 594.

vazby institutem jistoty (vyručením), a to z důvodu, že tento institut umožňoval pouze majetným obviněným vyhnout se vazbě. Jestliže prokurátor obviněného do vazby nevzal, mohl dle § 102 sice rozhodnout o uložení omezení ohledně místa pobytu nebo povinnosti neprodleně hlásit změnu pobytu, ovšem žádné bližší podmínky k tomuto postupu již upraveny nebyly, proto spočívalo takové rozhodnutí pouze na volné úvaze prokurátora.¹⁴

2.3 Trestní řád z roku 1956

Určité pozitivní změny přinesl zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), vypracovaný na základě kritiky stalinské éry a reformních snah o odstranění nekřiklavějších deformací, které byly v tomto období pro trestní řízení charakteristické.¹⁵ Tento trestní řád posílil roli prokurátora v rámci přípravného řízení, důsledněji uplatňoval zásadu presumpce nevinny a ve vztahu k vazbě zejména zrušil její obligatorní podobu a zavedl některé lhůty pro její trvání.

Trestní řád se opět vrátil k zavedení prozatímní vazby, do níž bylo možné vzít podezřelého ze spáchání trestného činu, pokud byl dán některý z důvodů vazby a věc nesnesla odkladu. Podezřelý v prozatímní vazbě musel být vyšetřovacími orgány nejpozději do 48 hodin předán k rozhodnutí o řádné vazbě prokurátorovi, v opačném případě musel být propuštěn na svobodu. O vzetí do řádné vazby tedy i nadále rozhodoval prokurátor, a to opět nejpozději do 48 hodin od té doby, co mu byl již obviněný dodán. Na rozdíl od převzaté rakouské úpravy, kdy byl prokurátor povinen rozhodovat ihned od dodání obviněného, podle tohoto trestního řádu mohlo omezení osobní svobody do doby vzetí do vazby či propuštění na svobodu trvat až 96 hodin.

Nejzásadnější provedenou změnou bylo zrušení obligatorní vazby, což mělo zaručit ukládání vazby pouze ve skutečně odůvodněných případech. Nadále tedy bylo možné vzít do vazby osobu, vůči níž došlo k zahájení trestního stíhání a u níž byl naplněn alespoň jeden z důvodů vazby upravených v § 79. Úprava důvodů vazby se doslovně shodovala s úpravou z roku 1950.

¹⁴ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 494.

¹⁵ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 28.

Rozhodování o vazbě bylo v přípravném řízení nadále svěřeno prokurátorovi, teprve v řízení před soudem potom soudu. Nově však § 81 a § 82 upravily lhůty pro trvání vazby a postup při rozhodování o prodloužení vazby, byť se tedy tato úprava vztahovala pouze k přípravnému řízení. Nejdéle přípustnou dobou trvání vazby v přípravném řízení byla doba dvou měsíců, která mohla být nadřízeným prokurátorem prodloužena o jeden měsíc. Další prodloužení přicházelo v úvahu pouze ve výjimečných případech, a to z rozhodnutí generálního prokurátora. Prodloužení vazby však dle § 81 odst. 1 bylo možné pouze v případě naplnění důvodů vazby dle § 79 písm. a) a c), tedy u útěkové a předstižné vazby. V případě koluzní vazby nebylo možné stanovenou maximální dvouměsíční lhůtu prodloužit. V každém období trestního řízení byl potom prokurátor, resp. soud povinen zkoumat, zda nadále trvají důvody vazby, a při jejich pominutí okamžitě propustit obviněného na svobodu.

Trestní řád znal institut nahrazující vazbu v podobě písemného prohlášení obviněného, že se na vyzvání dostaví k soudu, prokurátoru nebo vyšetřujícímu orgánu a ihned ohlásí každou změnu svého pobytu. Jedná se v podstatě o obdobu současného písemného slibu obviněného, který však mohl nahradit pouze tzv. vazbu útěkovou.

2.4 Trestní řád z roku 1961

Národní shromáždění přijalo v listopadu roku 1961 společně s novým trestním zákonem též trestněprávní kodex v podobě zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), který nabyt účinnosti dne 1.1.1962. Tento zákon za dobu své platnosti prošel již stovkou novelizací a po provedení řady zcela zásadních změn zejména po mocensko-politických změnách v roce 1989 a po přijetí Ústavy ČR a Listiny základních práv a svobod platí dodnes.

2.4.1 Období od účinnosti zákona do novely č. 265/2001 Sb.

Tento trestní řád pokračoval v trendu fakultativnosti vazby a její obligatorní formu již znovu nezavedl.

Úprava důvodů vazby zůstala v původním textu zákona obsahově obdobná, i když zahrnovala určité modifikace textu zejména v případě útekové a předstižné vazby, která se již téměř přiblížila úpravě současné. Pokud jde o důvody koluzní vazby, ty zůstaly totožné. Důvodem vazby potom byla důvodná obava a) z uprchnutí či skrývání obviněného za účelem vyhnutí se trestnímu stíhání nebo trestu, a to zejména v případech, kdy nelze jeho totožnost ihned zjistit, nemá stálé bydliště nebo zaměstnání nebo mu hrozí vysoký trest, dále b) v případech obavy působení na svědky či spoluobviněné nebo jiného maření objasňování skutečností, které jsou závažné pro trestní stíhání, a nakonec c) v případech obavy z pokračování v trestné činnosti, dokonání či vykonání trestného činu, o který se obviněný pokusil, resp. který připravoval nebo jímž hrozil. Do úpravy důvodů vazby zasáhla následně novela č. 152/1995 Sb., která se dotkla zejména důvodů koluzní a předstižné vazby. V případě předstižné vazby bylo upřesněno, že musí jít o obavu z pokračování v trestné činnosti, pro niž je obviněný stíhán, nikoliv v jakékoliv trestné činnosti. U koluzní vazby byl doplněn požadavek působení na „soudem dosud nevyslechnuté svědky“, což působilo řadu aplikačních problémů¹⁶ a prakticky znamenalo prodloužení vazby až do počátku hlavního líčení, oproti původnímu vyslechnutí jakýmkoliv orgánem činným v trestním řízení již v přípravném řízení. Tato ne zcela šťastná změna u koluzní vazby byla upravena novelou č. 166/1998 Sb., která zúžila důvod koluzní vazby na obavu z působení na svědky dosud nevyslechnuté ze strany jakéhokoliv orgánu činného v trestním řízení. Tato novela zároveň přidala druhý odstavec do ustanovení § 67, podle něhož soud při vzetí do vazby přezkoumává též důvodnost vzneseného obvinění.¹⁷

Až novela č. 178/1990 Sb. doplnila návěť ustanovení § 67 ohledně obecných předpokladů vazby a zúžila možnosti vzetí obviněného do vazby přidáním slova „konkrétní“ před slovo „skutečnosti“, čímž bylo zdůrazněno, že vzetí do vazby nemůže být podloženo pouhými domněnkami či úvahami, ale musí se opírat o konkrétní skutečnosti.¹⁸

¹⁶ Srov. MANDÁK, Václav. Důvody koluzní vazby po novele trestního řádu z roku 1995. *Bulletin advokacie*, 1996, č. 6-7, s. 27.

¹⁷ Nově tak mohl soud dle § 67 odst. 2 „v přípravném řízení rozhodnout o vzetí obviněného do vazby jen tehdy, jestliže byl dán některý z důvodů vazby a dosud zjištěné skutečnosti nasvědčovaly tomu, že skutek, pro který bylo sděleno obvinění, byl spáchán, měl všechny znaky trestného činu, a byly zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný.“

¹⁸ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 187.

Pokud jde o úpravu trvání vazby, prvotní znění zákona upravovalo dobu trvání vazby v přípravném řízení na dva měsíce, kterou mohl nadřízený prokurátor prodloužit o další měsíc. Další výjimečné prodloužení mohl učinit pouze generální prokurátor. Je nutné podotknout, že nebyla stanovena maximálně přípustná doba trvání vazby pro trestní řízení jako celek a její prodloužení přicházelo v úvahu u všech vazebních důvodů.

Zrychlení vazebního řízení přinesla novela č. 159/1989 Sb., na základě níž bylo trvání vazby omezeno pouze na nezbytně dlouhou dobu. Vazba pak mohla v přípravném řízení trvat nanejvýš dva měsíce, ovšem hrozilo-li v případě propuštění obviněného na svobodu nebezpečí ze zmaření či ztížení dosažení účelu trestního řízení, mohl nadřízený prokurátor rozhodnout o prodloužení vazby, a to vždy o jeden měsíc, nejvýše však na jeden rok. Následně bylo možné její výjimečné prodloužení pouze ze strany generálního prokurátora, a to opět vždy o jeden měsíc. Trvání vazby v přípravném řízení tak bylo až na výjimky omezeno na jeden rok, přičemž prokurátor byl povinen zasadit se o co nejvyšší urychlení trestního řízení. Jestliže vazba v přípravném řízení přesáhla jeden rok a nebyla podána obžaloba, bylo nutné propustit obviněného na svobodu. V rámci celkového trestního řízení byla potom maximální přípustná délka vazby limitována horní hranicí trestní sazby stanovené pro trestný čin, pro nějž byl obviněný stíhán.

Další novinky v úpravě délky vazby přinesla novela č. 178/1990 Sb., která zavedla tzv. soudní vazbu. Tato vazba nesměla v řízení před soudem přesáhnout dobu jednoho roku, přičemž tato doba se počítala ode dne podání obžaloby prokurátorem. Prodloužení vazby již nepřicházelo v úvahu a jestliže v této době nebylo trestní řízení skončeno, musel být obviněný z vazby propuštěn.

Podle další novely č. 303/1990 Sb. nesměla vazba trvat déle než jeden rok, přičemž toto neplatilo v případě taxativně vyjmenovaných trestných činů, u nichž mohla vazba společně pro přípravné řízení a řízení před soudem trvat maximálně dva roky.

Další novela č. 558/1991 Sb. zavedla přípustnou délku vazby v přípravném řízení dva měsíce, přičemž její prodloužení bylo možné pouze o šest měsíců s tím, že celkově nesměla přesáhnout dobu jednoho roku. Shodné lhůty byly stanoveny rovněž pro řízení před soudem.

Nejdelší možnou dobu trvání vazby zavedla následně novela č. 292/1993 Sb., podle níž celková délka vazby v rámci přípravného řízení i řízení před soudem nesměla přesáhnout dva roky. Rovněž u takto stanovené délky vazby bylo možné její prodloužení, a to dle § 71 odst. 4 až na tři roky, resp. na čtyři roky u zvláště závažných trestných činů. O prodloužení vazby rozhodoval nejvyšší soud, po roce 1995 tato pravomoc přešla na vrchní soudy, přičemž toto rozhodování nastupovalo teprve v případech, kdy nebylo možné pro obtížnost věci nebo z jiných vážných důvodů ve stanovené dvouleté lhůtě skončit trestní stíhání a v případě propuštění obviněného hrozilo ztížení či zmaření dosažení účelu trestního řízení.

Tento trestní řád přinesl oproti předchozí úpravě z roku 1956 již ve svém původním znění rozšíření možností nahradit vazbu jiným opatřením. Kromě poskytnutí písemného slibu, jímž bylo možné dle § 73 odst. 2 nahradit tzv. vazbu útěkovou, zavedl totiž znovu v § 73 odst. 1 možnost nahrazení vazby, a to vazby útěkové a předstízné, zárukou společenské organizace za další chování obviněného a za to, že se obviněný na vyzvání dostaví k orgánům činným v trestním řízení. Přestože trestní řád znal uvedené instituty k nahrazení vazby, jejich praktické využití bylo téměř nulové.¹⁹

Významným přínosem v oblasti úpravy institutů nahrazujících vazbu byla až novela č. 178/1990 Sb., která jednak změnila terminologii poskytování záruky „společenskou organizací“ na záruku „zájmového sdružení občanů“ a jednak rozšířila možnost jejího poskytnutí též ze strany důvěryhodné osoby, která je schopná příznivě působit na další chování obviněného. Písemným slibem bylo potom možné kromě vazby útěkové nahradit též vazbu předstíznou. Znovuzaveden byl po několika desetiletích institut majetkové záruky, kterou mohl soud a v přípravném řízení prokurátor přijmout namísto vzetí obviněného do vazby útěkové dle § 67 písm. a), a to ve stanoveném rozmezí 10.000 Kčs až 1.000.000 Kčs. Záruku mohl shodně jako dnes poskytnout přímo obviněný, ale i jiná osoba.²⁰ Do úpravy majetkové záruky zasáhla následně novela č. 558/1991 Sb., která změnila její označení na peněžitou záruku, a novela č. 292/1993 Sb., která zrušila její stanovenou maximální horní hranici a důsledněji

¹⁹ GRIVNA, Tomáš; GRIVNOVÁ, Petra. *Trestní právo procesní*. In BOBEK, Michal; MOLEK, Pavel at al. *Komunistické právo v Československu – Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita v Brně. Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 595.

²⁰ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 206

upravila postup jejího přijetí, aby nedocházelo k případům, kdy obviněný složí peněžitou záruku v určité výši a soud následně rozhodne o jejím přijetí ve výši zcela jiné.²¹

Původní znění zákona ještě navíc převzalo některá dnes již neexistující ustanovení předchozí úpravy, a to zejména § 68 o svěřeni rozhodování o vazbě v přípravném řízení prokurátorovi. Toto ustanovení dospělo změny teprve na základě novely č. 558/1991 Sb., která navázala na ústavní zákon č. 23/1991 Sb. k Listině základních práv a svobod a na čl. 8 odst. 3 LZPS a svěřila rozhodování o vazbě včetně rozhodování o jejím prodloužení v rámci celého trestního řízení výhradně do rukou soudce, resp. soudu.²² Prokurátor již toto rozhodnutí pouze inicioval svým návrhem. Obecně na základě této novely došlo k významnému posunu v oblasti rozhodování o zásahu do základních lidských práv a svobod, zejména pokud jde o zásahy do osobní svobody nebo do nedotknutelnosti obydlí, neboť rozhodování bylo v těchto případech svěřeno nezávislému soudu, a to i ve fázi přípravného řízení.²³

2.4.2 Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb.

Z výše uvedeného je zřejmé, že listopadový převrat v roce 1989 znamenal pro naši zemi nejen zcela nové uspořádání založené na demokratických principech právního státu, ale i zcela nové trendy z hlediska dalšího vývoje právního řádu včetně trestněprávní úpravy. Vzhledem k závažnosti institutu vazby se i tato oblast stala cílem úpravy hned prvních novel trestního řádu, z nichž ty nejvýznamnější z hlediska úpravy vazby jsou zmiňovány již v předchozí podkapitole.

Po událostech v roce 1989 však nejvýznamnější zásah nejen do oblasti rozhodování o vazbě, ale do celého trestního řádu představuje tzv. velká novela č. 265/2001 Sb., která nabyla účinnosti dne 1.1.2002 a dotkla se téměř dvou třetin ustanovení tehdejší úpravy. Pro svůj značný rozsah se o této novele rovněž hovoří

²¹ JELÍNEK, Jiří. Novelizace trestního řádu v roce 1993 (dokončení). *Bulletin advokacie*, 1994, č. 3, s. 25.

²² RŮŽIČKA, Miroslav; ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 185

²³ JELÍNEK, Jiří. K novelizaci trestního řádu 1991. *Československá kriminalistika*, 1992, č. 2, s. 148.

jako o rekodifikaci trestního řádu.²⁴ Obecnými cíli této novely bylo posílení řízení před soudem oproti přípravnému řízení a posílení postavení státního zástupce coby dozorujícího a v některých případech též rozhodujícího orgánu v přípravném řízení.²⁵ Z hlediska vazby bylo hlavním cílem této úpravy snížení počtu vazebně stíhaných osob, urychlení vazebních řízení a omezení délky trvání vazby.²⁶

Jako problematická se jevila skutečnost, že většinu vazebně zajištěných osob představovaly osoby stíhané za méně závažné trestné činy.²⁷ Z tohoto důvodu byla přijata úprava nemožnosti užití vazby v případě tzv. bagatelních trestných činů, tj. u úmyslných trestných činů s horní hranicí trestní sazby do dvou let a u nedbalostních trestných činů s horní hranicí trestní sazby do tří let. V této souvislosti byly poprvé definovány rovněž tzv. zpřísněné důvody vazby, pro něž uvedené omezení neplatí.

Ohledně materiálních předpokladů vazby byly doplněny zejména obecné podmínky, za nichž je možné vzít obviněného do vazby. Dosud výslovně vyjádřená zásada subsidiarity vazby v případě mladistvých byla rozšířena na veškeré případy vazby.²⁸ V této souvislosti byly nově upraveny podmínky nahrazení vazby zárukou, písemným slibem a peněžitou zárukou a rozšířeny o další možnost v podobě stanovení dohledu probačního úředníka. Celkově úprava předpokladů vazby včetně důvodů vazby v § 67 trestního řádu dosáhla v této době téměř současné podoby.

Na základě této novely došlo též k významnému zrychlení vazebních věcí a omezení trvání vazby pouze na nezbytně dlouhou dobu, po níž trvají důvody vazby, které je nutné průběžně přezkoumávat. V této souvislosti byl nově upraven rovněž postup při prodloužení vazby a maximálně přípustná doba trvání vazby, jejíž délka byla navíc rozdělena na jednu třetinu v přípravném řízení a dvě třetiny v řízení před soudem. Doba trvání vazby nesměla přesáhnout jeden rok u trestných činů, o nichž rozhoduje samosoudce, dva roky u trestných činů, o nichž rozhoduje v prvním stupni senát okresního nebo krajského soudu, tři roky

²⁴ ZEMAN, Petr at al. *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008, s. 7.

²⁵ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

²⁶ KRÁL, Vladimír. K nové právní úpravě vazebního řízení. *Bulletin advokacie*, 2001, č. 11 – 12, s. 69.

²⁷ Tamtéž, s. 69.

²⁸ Tamtéž, s. 70.

u zvlášť závažných úmyslných trestných činů a čtyři roky u trestných činů, za něž je možné uložit výjimečný trest. Maximální trvání koluzní vazby bylo omezeno dobou tří měsíců, uvedené však neplatilo, jestliže obviněný již nějakým způsobem koluzně jednal.

2.4.3 Novela trestního řádu č. 459/2011 Sb.

Novela trestního řádu č. 459/2011 Sb. reagovala zejména na další kritiky ohledně délky trvání vazebních řízení a přezkumu trvání důvodů vazby, které se nadále objevovaly, byť předchozí novela č. 265/2001 Sb. do značné míry již snížila počet vazebně zajištěných osob a zrychlila vazební řízení.²⁹

S ohledem na výše uvedené se tato novela dotkla zejména úpravy délky trvání vazby a jejího prodlužování včetně průběžného přezkoumávání trvání důvodů vazby a vyřizování žádostí o propuštění z vazby na svobodu.

Tato novela však nově upravila rovněž ust. § 68 ve vztahu ke kvalifikovaným důvodům vazby. V § 68 odst. 3 písm. e) trestního řádu změnila formulaci tak, že tento vazební důvod rozšířila oproti původnímu „pokračování v trestné činnosti“ na „opakování trestné činnosti, za niž je obviněný stíhán, a na trestnou činnost, za niž byl obviněný v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán“. Nově byl potom do § 68 trestního řádu zařazen odstavec 4., který směřuje k účinné ochraně významných zájmů poškozeného.

Pokud jde o úpravu doby trvání vazby obsaženou v § 72a, její maximální délka byla určena v souvislosti se závažností spáchaného trestného činu, a to na jeden rok u přečinů, dva roky u zločinů, tři roky u zvlášť závažných zločinů a čtyři roky u zvlášť závažných zločinů s možností uložení výjimečného trestu. Z této doby potom třetina připadá na přípravné řízení a dvě třetiny na řízení před soudem. Odlišná je ovšem úprava koluzní vazby, která může trvat maximálně tři měsíce, přičemž nad rámec této lhůty je možné obviněného ponechat ve vazbě pouze tehdy, působil-li již na svědky, spoluobviněné či jinak mařil objasňování závažných skutečností pro trestní řízení.

²⁹ Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Novela rovněž významně reagovala na dosud spornou problematiku slyšení obviněného v rámci rozhodování o vazbě a zavedla tzv. vazební zasedání.

2.4.4 Další významné změny

Za významné změny trestního řádu ve vztahu k vazbě lze beze sporu považovat rovněž změny provedené s účinností od 1.8.2013 zákonem č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, který novelizoval některá ustanovení trestního řádu. Z hlediska úpravy vazby jde zejména o zavedení předběžných opatření v § 88b a následujících, která mohou sloužit jako instituty nahrazující vazbu.

V souvislosti se Směrnicí Evropského parlamentu a Rady ze dne 22.5.2012 o právu na informace v trestním řízení (2012/13/EU) byl přijat zákon č. 141/2014 Sb. účinný ode dne 1.8.2014, který novelizoval trestní řád v tom směru, že rozšířil právo na informace osob omezených na osobní svobodě a poučovací povinnost orgánů činných v trestním řízení ve vztahu k těmto osobám.³⁰ Podle § 70 trestního řádu je tak nutné o vzetí obviněného do vazby vyrozumět též fyzickou osobu, u níž obviněný uvede údaje potřebné pro její vyrozumění.

Za významnou z hlediska aktuálních trendů omezit počet vazebně zajištěných osob na skutečně nejnutnější případy považují novelu č. 150/2016 Sb., která nabyla účinnosti dne 1.7.2016. Tato novela doplnila v § 73 trestního řádu možnost uložit obviněnému v souvislosti s dohledem probačního úředníka povinnost, aby se zdržoval v určeném obydlí, jestliže mu v tom nebrání důležité důvody, přičemž obviněný je povinen umožnit probačnímu úředníkovi vstup do tohoto obydlí. K tomu, aby bylo možné sledovat dodržování výše uvedeného omezení, ale rovněž v souvislosti s nahrazením vazby jiným institutem uvedeným v § 73 odst. 1 trestního řádu, může být nově na základě této novely, která doplnila 4. odstavec v § 73 a dále ustanovení v § 360a, rozhodnuto o elektronické kontrole pohybu obviněného.

³⁰ JELÍNEK, J. Novela trestních předpisů 2014. *Kriminalistika*. 2015, č. 1, s. 7.

3 INSTITUT VAZBY V TRESTNÍM ŘÍZENÍ OBECNĚ

3.1 Pojem a účel vazby

Vazba je významným zajišťovacím institutem, na základě něhož dochází k nejvýraznějšímu zásahu do ústavně zaručených práv obviněného, neboť obviněný je dočasně zbaven osobní svobody a umístěn ve vazební věznici. Tento zajišťovací prostředek mohou orgány činné v trestním řízení použít pouze za splnění zákonných podmínek.

Pojem vazby trestní řád ani jiný právní předpis platného práva nepodává a při specifikaci tohoto pojmu můžeme vycházet pouze z odborné literatury. Vazba je tak v literatuře označována především v souvislosti s účelem, který má plnit, a ve spojení s jejím negativním rysem v podobě zásahu do osobní svobody. Jde tak o „institut trestního řízení, s jehož použitím je obviněný na základě rozhodnutí oprávněného orgánu dočasně zbaven osobní svobody, aby mu bylo zabráněno vyhýbat se trestnímu stíhání nebo trestu tím, že by uprchl nebo se skrýval, mařit či ztěžovat objasnění věci nepřipustným působením na prameny důkazů, nebo konečně pokračovat v trestné činnosti“³¹ nebo obdobně jako „institut trestního řízení, s jehož použitím je obviněný na základě rozhodnutí soudu (soudce) dočasně zbaven osobní svobody, aby mu bylo zabráněno v jednání naplňujícím důvody vazby dle § 67 trestního řádu“³² nebo dále jako „dočasné omezení osobní svobody obviněného rozhodnutím soudu v uzavřeném ústavu (vazební věznici) Ministerstva spravedlnosti.“³³

Vazbu lze specifikovat také jako „procesní úkon zajišťující osobu obviněného pro účely trestního řízení a výkonu trestu“.³⁴ Účelem trestního řízení je v souladu s § 1 odst. 1 trestního řádu mimo jiné náležité zjištění trestných činů a spravedlivé potrestání pachatelů, přičemž k tomu, aby mohlo být tohoto účelu dosaženo, je důležité zajistit přítomnost osob a věcí u jednotlivých vyšetřovacích úkonů prováděných orgány činnými v trestním řízení.

³¹ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 65.

³² ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 735.

³³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Linde, 2016, s. 328.

³⁴ JELÍNEK, Jiří at al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání. Praha: Leges 2016, s. 579.

Výlučnou funkcí vazby je tedy funkce zajišťovací,³⁵ neboť slouží k zajištění dosažení účelu trestního řízení a zamezení možnému jednání obviněného uvedenému v § 67 trestního řádu. U vazby se však prakticky lze setkat i s její ochrannou funkcí, kterou je ovšem třeba pojímat pouze v rovině procesního práva, z hlediska hmotného práva samozřejmě nemůže jít o sankci.³⁶ Toto se týká především vazby předstižné dle § 67 odst. 1 písm. c) a dále kvalifikovaných důvodů vazby, které na předstižnou vazbu navazují, tj. vazba dle § 68 odst. 3 písm. e) a vazba dle § 68 odst. 4 trestního řádu, které chrání společnost, resp. osobu poškozeného před spácháním hrozícího trestného činu nebo před opakováním trestné činnosti. Vazba nemůže plnit výchovnou či resocializační funkci, neboť v době, kdy nebyl obviněný pravomocně odsouzen, není zřejmé, zda je nutné, aby byl takovému působení na svou osobu vůbec podroben.³⁷ Domnívám se však, že nelze přehlédnout fakt, že v důsledku vazby v praxi může u některých obviněných dojít k přehodnocení postojů a jednání a k jejich určité nápravě. Vazba však jako výchovný prostředek koncipována není a jde pouze o její možný pozitivní důsledek.

Lze se setkat dále s názorem, že vazba je pojímána také jako forma procesní odpovědnosti.³⁸ V této souvislosti je dovozováno, že ustanovení trestního řádu v § 67, § 68 odst. 3 a 4 a druhé věty v § 72a odst. 3 obsahují určité primárně stanovené povinnosti, v důsledku jejichž porušení vzniká obviněnému nová povinnost v podobě povinnosti podrobit se vazbě. S takovým pojetím lze obecně souhlasit, ovšem domnívám se, že tato trestněprávní odpovědnost nenastupuje absolutně, resp. že k vzetí do vazby může v některých případech v praxi dojít i bez porušení nějaké primární povinnosti. Půjde především o případy tzv. útěkové vazby. Může se například stát, že obviněný bude cizím státním příslušníkem, nemajetný, bez jakéhokoliv příjmu, bude mu hrozit vysoký trest apod. Je zřejmé, že tyto skutečnosti nejsou samy o sobě porušením povinnosti, přesto se může stát, že budou způsobilé odůvodnit vzetí obviněného do vazby.

³⁵ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 372.

³⁶ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 373.

³⁷ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 71.

³⁸ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 374.

K zajištění přítomnosti osoby obviněného u úkonů v trestním řízení poskytuje trestní řád několik instrumentů, jimiž jsou především předvolání, předvedení (§ 90), zadržení (§ 75 a násl.), vydání příkazu k zatčení (§ 69), uložení pořádkové pokuty ke splnění příkazu nebo výzvy (§ 66), evropský zatýkací rozkaz (§ 404), mezinárodní zatýkací rozkaz (§384 a § 385) a rozhodnutí o vazbě. Z těchto institutů představuje právě vazba nejzávažnější procesní zásah do práv obviněného.³⁹

Institutu vazby je samozřejmě možné z povahy věci použít pouze v případě fyzických osob, nikoliv u osob právnických. Pro případ, kdy právnická osoba naplní důvody vazby dle § 67 odst. 1 písm. c) trestního řádu, upravuje zákon o trestní odpovědnosti právnických osob⁴⁰ v § 33 odst. 2 další zajišťovací institut, a to dočasné pozastavení výkonu jedné či více činností právnické osoby nebo uložení omezení v nakládání s majetkem, o nichž rozhoduje v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce a v řízení před soudem předseda senátu.

Lze říci, že obecně v sobě veškerá tato zajišťovací opatření zahrnují větší či menší formu nátlaku státní moci, čímž zasahují do základních práv jednotlivce.⁴¹ Výjimku představuje pouze předvolání, u něhož je však v případě nedostavení se k úkonu, k jehož provedení se předvolání činí, možné k těmto donucujícím opatřením následně přistoupit, a to v podobě předvedení nebo dokonce vazby.⁴² I přes uvedený prvek určitého státního nátlaku je však nelze chápat jako formu sankce. Naopak podstatou těchto institutů a tedy i institutu vazby je především dosažení účelu trestního řízení.⁴³ Na rozdíl od nepodmíněného trestu odnětí svobody, u něhož shodně jako u vazby dochází k úplnému zbavení osobní svobody, má vazba pouze povahu předběžného opatření, které umožňuje řádný a spravedlivý průběh trestního procesu, a naopak neplní funkci preventivní, satisfakční nebo represivní.⁴⁴

³⁹ Např. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 24.2.2004, sp. zn. I. ÚS 40/04 publikovaný pod sp. zn. 28/2004 USn. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 32/2004; náleží Ústavního soudu ČR ze dne 20.4.2010, sp. zn. Pl. ÚS 6/10 publikovaný pod sp. zn. 89/2010 USn. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 57/2010.

⁴⁰ Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

⁴¹ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 373.

⁴² Srov. § 68 odst. 3 písm. b) trestního řádu.

⁴³ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 10.

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20.5.2004, sp. zn. II. ÚS 198/04.

Jestliže bylo výše uvedeno, že institut vazby v sobě nese určitý nátlak státní moci, není tím myšlen nátlak na to, jakým způsobem má obviněný vypovídat. Naopak vazba nesmí být prostředkem vynucujícím doznání obviněného. Jestliže by obviněnému v souvislosti s jeho výsledkem bylo vyhrožováno vazbou, bylo by takové vynucené doznání nezákonné dle § 89 odst. 3 trestního řádu.⁴⁵ Na druhou stranu se domnívám, že tato teorie se v praxi bohužel ne vždy zcela respektuje. Opakovaně jsem se setkala s případy, kdy si obvinění klienti stěžovali, že jim ze strany policejního orgánu bylo domlouváno, aby ve věci vypovídali, resp. se k trestnému činu v plném rozsahu doznali, v opačném případě učiní státnímu zástupci podnět k podání návrhu na vazbu, ač okolnosti případu dle mého názoru nemohly naplnit důvody vazby. Na druhou stranu znám i případy, kdy se obviněný takto doznal v očekávání, že tedy nebude iniciována vazba, a k podání podnětu vazby přesto přikročeno bylo. Jak si potom v takových případech mohou obvinění vazbu vysvětlit jinak, než jako formu nátlaku na doznání obviněného?

Ačkoliv se vazba ve svém aspektu zbavení osobní svobody podobá nepodmíněnému trestu odnětí svobody, tyto instituty nelze považovat za obdobu. Základní rozdíl tkví, jak již bylo uvedeno výše, ve funkci těchto institutů. Vazbu je nutné chápat především jako zajišťovací institut, zatímco trest má charakter sankční a výchovný. Vazba je navíc opatřením výhradně v procesní rovině.⁴⁶

Nelze však přehlédnout fakt, že společnost často mezi vazbou a nepodmíněným trestem odnětí svobody nevidí rozdíl. V praxi se totiž lze poměrně často setkat s tím, že již samotní obvinění, ale i veřejnost, vnímají vzetí do vazby jako vyslovení viny a uložení trestu, což je umocněno ještě řadou negativních důsledků, které z vazby vyplývají. Vnímání vazby jako sankce bude potom ještě výraznější v případě naplnění kvalifikovaných důvodů vazby, kdy je vzetí do vazby odůvodněno nejen obavou z možného jednání obviněného v budoucnu, ale konkrétním jednáním, k němuž již došlo.

I přes veškeré aspekty vazby a principy ovládající tento institut, jejichž účelem je co nejvíce šetřit práva obviněného, bývají často důsledky uvalení vazby pro obviněného ještě závažnější než důsledky, které jsou spojeny s výkonem trestu. Důvodem těchto negativních důsledků je v první řadě nejistota obviněného

⁴⁵ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 736.

⁴⁶ Tamtéž, s. 735.

o budoucím stavu a o konečném výsledku věci.⁴⁷ Vazba obvykle velmi naruší psychický stav obviněného (tím spíše, pokud jde o dosud netrestaného člověka, který nemá s trestním stíháním žádné zkušenosti). Stresující je pro obviněného již prvotní šok ze zadržení, celkově náhlost nastalé situace, dlouhodobá nejistota o budoucí rozhodnutí ve věci samé, ve vazbě je potom obviněný psychicky izolován, což může vést až ke vzniku psychických poruch. V praxi se také objevují případy tzv. vazební psychózy, různé formy agresivity či sebevražednost.⁴⁸

Podle mého názoru se u vazby může výrazně projevit další negativní důsledek v otázce snížené možnosti hájit svá práva před orgány činnými v trestním řízení. Trestní řád sice v § 36 odst. 1 písm. a) upravuje pobyt obviněného ve vazbě jako důvod nutné obhajoby, aby bylo toto znevýhodnění minimalizováno, i tak je však zřejmé, že v důsledku vzetí do vazby možnosti obhajoby obviněného utrpí. Z tohoto důvodu by měl obhájce vést s obviněným ve vazbě častější korespondenci a měl by jej včas a často navštěvovat.⁴⁹ Prakticky ovšem zůstává na každém obhájci, do jaké míry se tohoto úkolu zhostí a handicap obviněného v podobě vazby tímto vyrovná.

Nelze opomíjet ani otázku možného odkladu trestu nebo vazby pro nemoc odsouzeného, resp. obviněného. Institut odkladu výkonu trestu upravuje trestní řád v § 322 a následujících. Možnost odkladu vazby pro nemoc obviněného však trestní řád nepřipouští. Totéž platí v případě propuštění z vazby ze zdravotních důvodů. Zdravotní stav obviněného může ovlivnit rozhodování o vazbě, resp. o propuštění z vazby pouze za situace, že pro zdravotní stav obviněného odpadají obavy, že by mohl, resp. byl schopen jednat tak, aby naplnil vazební důvody dle § 67 odst. 1 písm. a) až c) trestního řádu. Příkladem může být situace, že by byl obviněný trvale upoután na lůžku a nebyl schopen ani komunikovat. V opačném případě je i přes vážný stav obviněného povinností státu zajistit obviněného vazbou, aby mohl být naplněn účel trestního řízení, byť k tomu bude

⁴⁷ Srov. MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 70.

⁴⁸ MAŘÁDEK, Vladimír. Agrese v penitenciárních podmínkách. *Kriminalistika*. 2004, č. 3, s. 210-218.

⁴⁹ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 336.

zapotřebí vyšších finančních nákladů a nároků na vazební věznice, aby například zajistily obviněnému potřebné léčení.⁵⁰

3.2 Prameny právní úpravy vazby v trestním řízení

Vazba představuje velmi zásadní zásah do osobní svobody, která patří mezi ty nejvýznamnější práva jednotlivce. Garanci osobní svobody proto obsahují již předpisy nejvyšší právní síly na úrovni ústavního pořádku. Z ústavněprávních předpisů jde o Ústavu České republiky (dále jen „Ústava“) a Listinu základních práv a svobod (dále jen „LZPS“).

V souladu s čl. 10 Ústavy ČR tvoří součást ústavního pořádku České republiky také vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal souhlas Parlament a jimiž je Česká republika vázána. Jedná se o úpravu, která se v rámci ochrany lidských práv v LZPS stala materiálním pramenem.⁵¹ Na základní principy ochrany lidských práv obsažené v těchto smlouvách navazuje právě naše ústavněprávní úprava. Mezi nejvýznamnější z hlediska ochrany svobody jednotlivce patří zejména Evropská úmluva o ochraně základních práv a svobod (dále jen „Úmluva“) a Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (dále jen „Pakt“).⁵²

Významnou roli v oblasti ochrany před nedovolenými zásahy do osobní svobody, které jsou v rozporu s ústavními a mezinárodními prameny práva, hraje soudní výklad a soudní ochrana zaručující prosazení práv. Jako ochránce ústavně zaručených práv na vnitrostátní úrovni působí Ústavní soud ČR, který provádí jednak obecnou kontrolu ústavnosti a jednak konkrétní kontrolu v rámci řešení ústavních stížností. Dodržování práv vyplývajících z Úmluvy potom zajišťuje Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku (dále jen „ESLP“), který o porušení konkrétních práv rozhoduje na základě podaných stížností na porušení práv jednotlivce zaručených Úmluvou a jehož jurisdikci se přistoupením k Úmluvě

⁵⁰ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 19. 7. 2000 sp. zn. 8 To 359/2000 publikované pod sp. zn. R 18/2001 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek č. 4/2001.

⁵¹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar at al. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2015, s. 252.

⁵² Z mezinárodně právních předpisů, které obsahují úpravu ochrany a omezení zásahů do osobní svobody, lze uvést dále například Úmluvu proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení, Evropskou úmluvu o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání, Evropská vězeňská pravidla nebo též Všeobecnou deklaraci lidských práv.

Česká republika podřídila. Přestože nejde o pramen práva, judikatura těchto soudů významně konkretizuje význam a obsah mimo jiné práva na osobní svobodu, proto jí bude rovněž věnována pozornost v rámci jednotlivých kapitol této práce.

3.2.1 Ústavněprávní základy úpravy vazby

1) Ústava České republiky

Již v Ústavě České republiky⁵³ můžeme najít záruky práva na ochranu osobní svobody. Hned v preambuli Ústavy se hovoří o odhodlání budovat stát postavený na základě hodnot důstojnosti a svobody, stát svobodných občanů a stát založený na úctě k lidským právům. V čl. 1. a 4. Ústavy se dále uvádí, že Česká republika je demokratickým právním státem založeným na úctě k právům a svobodám člověka a občana a dále že základní lidská práva a svobody jsou pod ochranou soudní moci.

Zásadní je dále úprava obsažená v čl. 10 Ústavy, podle něhož se součástí právního řádu stávají rovněž všechny vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal souhlas Parlament a jimiž je Česká republika vázána s tím, že taková mezinárodní smlouva se použije před zákonem, jestliže zákon stanoví něco jiného než tato mezinárodní smlouva. Soud je podle čl. 95 odst. 1 Ústavy následně při svém rozhodování vázán zákonem a mezinárodní smlouvou a dospěje-li k tomu, že zákonná úprava je v rozporu s touto mezinárodní smlouvou, použije úpravu obsaženou ve smlouvě.

V případě porušení ústavně zaručených práv a svobod rozhodnutím nebo jiným zásahem veřejné moci umožňuje Ústava v čl. 87 odst. 1 písm. d) fyzickým a právnickým osobám podat stížnost k Ústavnímu soudu.

Ústava rovněž v čl. 3 a čl. 112 určuje jako součást ústavního pořádku Listinu základních práv a svobod, která se již otázkou ochrany osobní svobody a jejích limitů zabývá podrobněji.

⁵³ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. ze dne 16.12.1992, který nabyl účinnosti dne 1.1.1993.

2) Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod⁵⁴ v čl. 8 odst. 1 zaručuje právo na osobní svobodu. Toto právo je v duchu čl. 1 LZPS upraveno jako jedno ze základních nezadatelných, nezczitelných, nepromlčitelných a nezrušitelných práv jedince.⁵⁵ Osobní svobodou je zde myšlena svoboda fyzická, která představuje jednu z dílčích částí nedotknutelnosti člověka a která spolu s dalšími osobnostními právy upravenými v LZPS (právo na život, zákaz mučení, krutého a nelidského zacházení a zákaz nucených prací) vytváří systém osobního prostoru člověka.⁵⁶ Osobní svobodu je nutné chránit u každého člověka bez ohledu na to, zda je či není občanem České republiky,⁵⁷ a toto právo působí erga omnes.

Právo na osobní svobodu však není neomezené. Ústavněprávní základy pro omezení osobní svobody poskytuje LZPS v čl. 4 odst. 2 a odst. 4, podle něhož meze pro omezení základních práv a svobod mohou být upraveny pouze zákonem, přičemž při použití takových zákonných mezí je nutné šetřit podstatu a smysl těchto práv a svobod. Zakázáno je zneužívání takových omezujících ustanovení k jiným účelům. Ve vztahu k institutu vazby je například nepřipustné, aby byl obviněný vazbou jakkoliv zstrašován či nucen k doznání.⁵⁸

Čl. 8 LZPS potom obsahuje konkrétní výjimky, kdy může být osobní svoboda jednotlivce omezena nebo jí může být jednotlivce zbaven, zároveň však stanoví i limity takových zásahů. Tyto výjimky z ochrany osobní svobody nepředstavují pouze zásahy v rámci trestního řízení, může jít i o zásahy z jiných důvodů a jinými způsoby.⁵⁹ Veškeré ústavní výjimky z uvedeného práva musí být vykládány restriktivně a zásahy do něho je nutné činit přiměřeně citlivě.⁶⁰

Dle čl. 8 odst. 2 LZPS není stíhání nebo zbavení svobody možné jinak než z důvodů a způsobem stanoveným zákonem. Na tuto základní zásadu zákonného

⁵⁴ Usnesení Předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁵ O tomto svědčí systematické zařazení tohoto práva v hlavě druhé, oddílu prvním LZPS, který je označen jako „Základní lidská práva a svobody“.

⁵⁶ KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 652.

⁵⁷ Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 10.12.1997, sp. zn. II. ÚS 347/96, v němž Ústavní soud dovedl, že pouhá cizí státní příslušnost obviněného není dostačující pro odůvodnění vzetí do vazby, neboť jde pouze o abstraktní možné nebezpečí, nikoliv o reálně podloženou hrozbu, která může být vazbou odstraněna.

⁵⁸ CÍSAŘOVÁ, Dagmar at al. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, s. 270.

⁵⁹ PAVLÍČEK, Václav at al. *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář*. 2. vydání, Linde: Praha, 2002, s. 87.

⁶⁰ Viz náleží Ústavního soudu ČR ze dne 21. 6. 2000, sp. zn. I. ÚS 645/99.

procesu navazuje i zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád soudní, ve znění pozdějších předpisů, v § 2 odst. 1, podle něhož nikdo nemůže být jako obviněný stíhán jinak než ze zákonných důvodů a způsobem stanoveným tímto zákonem. K tomu, aby bylo možné přezkoumat, zda je rozhodnutí o vazbě v souladu s ústavněprávní úpravou, musí být takové rozhodnutí řádně a vyčerpávajícím způsobem odůvodněno.⁶¹

Ustanovení čl. 8 odst. 2 LZPS zároveň poskytuje ochranu tomu, kdo pouze není schopen dostát smluvnímu závazku, neboť v tomto případě není zbavení svobody přípustné.⁶²

Pro úplnost je nutné uvést, že kromě ústavních výjimek uvedených v čl. 8 LZPS je možné zbavení osobní svobody rovněž v důsledku uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo ochranného opatření v trestním řízení nebo uložení ústavní výchovy podle občanského zákoníku. I v těchto případech však musí být důvod a způsob provedení zásahu do osobní svobody odůvodněn zákonem a zákonné důvody pro zásahy do osobní svobody je nutné vykládat vždy restriktivně. Rozšířit důvody pro dovolené zásahy do osobní svobody je možné přímo zákonem a toto rozšíření není možné pouze na základě jeho výkladu.⁶³

Přímo ve vztahu k vazbě obsahuje LZPS základní úpravu v čl. 8 odst. 3 až 5. LZPS zde stanoví lhůty, v nichž musí být zadržený, resp. obviněný předán soudu a v nichž musí soud rozhodnout o vazbě. Osobu zadrženého je nutné informovat o důvodech zadržení, vyslechnout a do 48 hodin předat soudu nebo propustit na svobodu. Zatčeného obviněného je nutné předat soudu do 24 hodin od zatčení. V obou uvedených případech má následně soudce 24 hodin na to, aby rozhodl o vazbě či o propuštění obviněného na svobodu. Podle odstavce 5 „nikdo nesmí být vzat do vazby, leč z důvodů a na dobu stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu“.

Institut vazby tak představuje jednu z ústavních výjimek ochrany práva na osobní svobodu, u které je s ohledem na významný zásah do osobní integrity jedince nutné, aby k takovému zásahu došlo pouze ze zákonných důvodů, na dobu

⁶¹ Např. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 28. 3. 2002, sp. zn. IV. ÚS 16/02; usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21. 6. 2005, sp. zn. III. ÚS 226/05; náleží Ústavního soudu ČR ze dne 31. 8. 2006, sp. zn. I. ÚS 305/06.

⁶² Není zde však vyloučeno omezení či zbavení osobní svobody v důsledku spáchání např. trestného činu podvodu nebo poškozování věřitele.

⁶³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 20.5.2004, sp. zn. II. ÚS 198/04.

stanovenou zákonem a na základě rozhodnutí soudu.⁶⁴ Pokud jde o konkrétní vazební důvody, přípustnou délku vazby a rozhodovací činnost soudu o vazbě, příslušnou zákonnou úpravu obsahuje především trestní řád a zákon o soudnictví ve věcech mládeže.

3.2.2 Mezinárodněprávní základy úpravy vazby

1) Evropská úmluva o základních lidských právech a svobodách

Evropská úmluva o základních lidských právech a svobodách (dále jen „Úmluva“)⁶⁵ je jednou z nejvýznamnějších mezinárodních smluv vztahujících se k ochraně lidských práv, která zavazuje smluvní státy přiznat každému práva a svobody uvedené v hlavě 1. Je sice v režii každého smluvního státu, jakým způsobem tuto ochranu zabezpečí, musí tak však učinit v souladu s podmínkami stanovenými Úmluvou.⁶⁶ Tímto způsobem chrání Úmluva před svévolnými zásahy státu do práva na osobní svobodu jednotlivce.⁶⁷ Vnitrostátní úprava v této oblasti musí být navíc natolik jasná, přesná a předvídatelná ve své aplikaci, aby bylo možné dostát požadavku zákonnosti dle Úmluvy, čímž opět dochází k ochraně před nezákonnými zásahy do osobní svobody na základě libovůle státu.⁶⁸

Ochranou osobní svobody jednotlivce se Úmluva podrobněji zabývá v čl. 5, který deklaruje každému právo na svobodu a osobní bezpečnost. Svobody nesmí být nikdo zbaven, přičemž jsou dále konkretizovány případy dovoleného zásahu do osobní svobody (čl. 5 odst. 1 písm. a) až f)) s tím, že se tak může stát pouze v souladu se zákonem. Zde Úmluva přímo odkazuje na vnitrostátní úpravy jednotlivých smluvních států, kde klade důraz na to, aby byly splněny podmínky

⁶⁴ PAVLÍČEK, Václav at al. *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář*. 2. vydání. Linde: Praha, 2002, s. 94.

⁶⁵ K vyhlášení Úmluvy došlo dne 4.11.1950 Radou Evropy v Římě, jménem České a Slovenské federativní republiky byla podepsána v Madridu dne 21.2.1991, v rámci našeho právního řádu je publikovaná jako Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 s účinností od 18.3.1992. Česká republika vstoupila k 1. 1. 1993 do všech mezinárodních závazků České a Slovenské federativní republiky a stala se tak rovněž smluvní stranou Úmluvy.

⁶⁶ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac s.r.o., 2002, s. 10.

⁶⁷ KMEC, Jiří; KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan; BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 505.

⁶⁸ Např. rozhodnutí ESLP ve věci Medvedyev a další proti Francii ze dne 29.3.2010, stížnost č. 3394/03.

zákonnosti, a specifikuje podmínky odůvodňující omezení osobní svobody. Je dovozováno, že výčet dovolených zásahů v Úmluvě je pojímán jako taxativní⁶⁹ a není možné jej rozšiřovat výkladem, naopak pouze restriktivní výklad je slučitelný s účelem ustanovení čl. 5 Úmluvy, aby nikdo nebyl zbaven osobní svobody svévolně.⁷⁰

Z hlediska úpravy vazby je významné ustanovení čl. 5 odst. 1 písm. c), které dovoluje zásah do osobní svobody v podobě „*zákonného zatčení nebo jiného zbavení svobody osoby za účelem předvedení před příslušný soudní orgán pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jsou-li oprávněné důvody k domněnce, že je nutné zabránit jí ve spáchání trestného činu nebo v útěku po jeho spáchání*“. Opatření dle vnitrostátního práva, které zasahuje do osobní svobody podezřelého z trestného činu, musí vždy splňovat podmínky dle čl. 5 odst. 1 Úmluvy.⁷¹ Nestačí tedy posouzení zákonitosti zásahu do osobní svobody podle vnitrostátního práva, ale je nutné, aby byl jakýkoliv zásah posouzen rovněž z hlediska splnění podmínek stanovených Úmluvou. Jestliže Úmluva stanoví, že zásah do osobní svobody je možný výhradně za předpokladu, že je zde dáno důvodné podezření ze spáchání trestného činu, není možné legálně takový zásah provést, pokud jednání jednotlivce nenaplnuje podle vnitrostátního práva skutkovou podstatu žádného trestného činu. V takovém případě totiž nejsou naplněny podmínky pro zbavení svobody dle Úmluvy.⁷² Tyto podmínky nejsou naplněny ani tehdy, jsou-li sice splněny podmínky zásahu do osobní svobody dle vnitrostátní úpravy, ale s ohledem na okolnosti případu nebyl takový zásah nutný.⁷³

Odstavce 2 až 5 čl. 5 Úmluvy zaručují ochranu zatčených osob či osob jinak zbavených osobní svobody, a to v podobě práva na informace ohledně svého zatčení a obvinění, práva bezodkladného předvedení před soudce a práva být souzen v přiměřené lhůtě nebo být propuštěn, dále právo žádat urychlené rozhodnutí zákonitosti rozhodnutí o zbavení svobody a právo na odškodnění v případě nezákonného zbavení svobody.

⁶⁹ Např. rozhodnutí ESLP ve věci Enhorn proti Švédsku ze dne 25.1.2005, stížnost č. 56529/00.

⁷⁰ Rozhodnutí ESLP ve věci Labita proti Itálii ze dne 6.4.2000, stížnost č. 26772/95.

⁷¹ REPÍK, Bohumil. Je institut policejního zajištění v souladu s Evropskou úmluvou o lidských právech? *Bulletin advokacie*. 2003, č. 6-7, s. 66.

⁷² Rozhodnutí ESLP ve věci Lukanov proti Bulharsku ze dne 20.2.1997, stížnost č. 21915/93.

⁷³ Rozhodnutí ESLP ve věci Nešťák proti Slovensku ze dne 27.2.2007, stížnost č. 65559/01; rozhodnutí ESLP ve věci Khayredinov proti Ukrajině ze dne 14.10.2010, stížnost č. 38717/04.

Záruky v podobě práva na informace a předvedení před soudce v sobě zahrnují principy tzv. rovnosti zbraní a slyšení před soudem. Z tohoto je zřejmé, že se počítá s účastí obviněného při rozhodování o vazbě a s jeho právem být slyšen.

Z hlediska zhodnocení zákonnosti zásahu do osobní svobody je zásadní, aby soud při přezkoumávání důvodů vazby vzal v úvahu nejenom kritéria dle vnitrostátního práva, ale i v této fázi je nutné posuzovat legitimitu účelu vazby a důvodnost podezření, na základě kterého byla uvalena vazba.⁷⁴ Právo na odškodnění Úmluva garantuje při porušení alespoň jednoho z odstavců čl. 5.⁷⁵

2) Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Dalším významným dokumentem, který se vedle Úmluvy zabývá problematikou ochrany osobní svobody a bezpečnosti osob, je Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (dále jen „Pakt“).⁷⁶

Z hlediska posouzení institutu vazby je významný čl. 9 Paktu, podle něhož je zaručeno právo na svobodu a osobní bezpečnost, zakazuje svévolné zásahy do osobní svobody a zbavení svobody s výjimkou, kdy k takovým zásahům dojde v souladu se zákonem a způsobem, který zákon upravuje. Obviněný má právo být informován o důvodech zatčení a podstatě obvinění, právo být předveden před soudce, právo, aby jeho věc byla projednána v přiměřené době nebo aby byl propuštěn na svobodu. Ohledně zákonnosti zásahu do osobní svobody musí být vedeno soudní řízení a v případě nezákonného zásahu je zde upraveno právo na odškodnění. Dále je zde v čl. 11 upraven zákaz uvěznění pouze v případě, že jednotlivec není schopen dostát svému smluvnímu závazku.

⁷⁴ Rozhodnutí ESLP ve věci Butkevičius proti Litvě ze dne 24.3.2002, stížnost č. 48297/99; rozhodnutí ESLP ve věci Solovey a Zozulya proti Ukrajině ze dne 27.11.2008, stížnosti č. 40774/02 a 4048/03.

⁷⁵ Např. rozhodnutí ESLP ve věci Svetoslav Dimitrov proti Bulharsku ze dne 7.2.2008, stížnost č. 55861/00; rozhodnutí ESLP ve věci Jagdas Sahin proti Turecku ze dne 2.4.2006, stížnost č. 28137/02.

⁷⁶ Pakt byl podepsán Československou socialistickou republikou dne 7.10.1968 a publikován jako vyhláška Ministerstva zahraničních věcí ČSSR č. 120/1976 Sb. Česká republika vstoupila k 1. 1. 1993 do všech mezinárodních závazků České a Slovenské federativní republiky a stala se tak rovněž smluvní stranou Paktu.

Nelze tedy přehlédnout shodu úpravy obsaženou v Úmluvě, Úmluva však v čl. 5 odst. 1 písm. a) až f) na rozdíl od Paktu obsahuje výslovný výčet dovolených zásahů do osobní svobody.

V čl. 10 potom Pakt nad rámec úpravy v Úmluvě výslovně uvádí povinnost jednat s osobami zbavenými svobody lidsky a s úctou k přirozené důstojnosti člověka. Jsou zde upraveny i základní zásady pro výkon vazby. Jde o oddělené umístění, kromě mimořádných okolností, od odsouzených osob s tím, že zacházení s nimi musí být úměrné ke skutečnosti, že o jejich vině nebylo dosud rozhodnuto, a dále oddělení mladistvých obviněných od dospělých s tím, že u mladistvých je kladen důraz na rychlost řízení.

3.2.3 Zákonný rámec právní úpravy vazby a její druhy

Vazba je institutem trestního práva procesního, jejíž základní úprava vychází z čl. 8 LZPS, který je podrobněji rozveden v § 2 odst. 1, podle něhož jako obviněný nemůže být nikdo stíhán jinak, než ze zákonných důvodů a zákonným způsobem, a dále v hlavě čtvrté týkající se zajištění osob a věcí, oddílu prvním zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Trestní řád kromě této základní úpravy vazby obsahuje ještě úpravu vazby vyhošťovací, a to v hlavě XXI., oddílu pátém.

Zvláštní režim ohledně vazby ve věcech mladistvých obsahuje zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Konkrétní úprava vazby mladistvých a podmínky, za nich může být o vazbě u těchto osob rozhodnuto, obsahují ustanovení § 46 až §50 tohoto zákona.

Na úpravu vazby v trestním řádu a v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže navazuje právní úprava výkonu vazby obsažená v zákoně č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, a vyhlášce č. 109/1994 Sb., kterou se vydává řád výkonu vazby.

Pro úplnost je důležité uvést, že institutu vazby v trestním řízení se nepoužije pouze ve fázi od zahájení trestního stíhání do pravomocného rozhodnutí ve věci, ale i v jiných stádiích trestního procesu.

Judikatura dospěla k závěru, že o vazbě lze rozhodnout i po vydání pravomocného odsuzujícího rozsudku, tedy až ve vykonávacím řízení, z důvodu dle § 67 odst. 1 písm. a) trestního řádu.⁷⁷ Také po zrušení výroku o trestu nálezem Ústavního soudu lze rozhodnout o vazbě (§ 314k odst. 1). Ve vykonávacím řízení přichází v úvahu také výše uvedená vazba vyhošťovací upravená v § 350c trestního řádu. Vazba může mít své uplatnění i v rámci rozhodování o mimořádných opravných prostředcích, a to v řízení o dovolání (§ 265o odst. 2 trestního řádu), v řízení o obnově (§ 282 odst. 2 trestního řádu) i v řízení o stížnosti pro porušení zákona (§ 275 odst. 3 trestního řádu).

Institut vazby je dále významný i v oblasti právního styku s cizinou, kde jsou upraveny zvláštní typy vazby. Dříve úpravu těchto zvláštních typů vazby obsahoval přímo trestní řád v hlavě XXV. Dnes v trestním řádu zůstala upravena pouze vyhošťovací vazba (§ 350c). Úpravu dalších typů vazby v této oblasti z důvodu nedostatečnosti této úpravy a mnohých novelizací s účinností od 1.1.2014 nahradil samostatný zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní a justiční spolupráci v trestních věcech. Tento zákon upravuje vazbu předběžnou (§ 81, § 94 a § 204), vazbu vydávací (§ 101), vazbu předávací (§ 206) a vazbu uznávací (§ 122).

3.3 Základní zásady ovládající institut vazby

Jako hlavní východisko pro specifikaci zásad a principů ovládajících institut vazby slouží text trestního řádu obsažený zejména v ustanovení § 67 a rovněž § 2 odst. 4. Z těchto ustanovení vyplývá, že rozhodování o vazbě je ovládáno především zásadami subsidiarity a „ultima ratio“, fakultativnosti, přiměřenosti a zdrženlivosti, rychlosti a nutnosti řádného odůvodnění. Nelze ovšem opomíjet ani uplatnění zásady presumpce neviny, potřeby existence soudního rozhodnutí nebo zásady slyšení obviněného.

Na tomto místě má své místo i zásada vázanosti vazby výhradně na trestní stíhání a započítání doby výkonu vazby do doby výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody, případně pokud započítání vazby není možné,⁷⁸ její promítnutí

⁷⁷ Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 8. 8. 1995 sp. zn. 1 To 379/95 publikované pod R 7/1996 tr. Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek č. 2/1996.

⁷⁸ Započítání vazby není dle § 72b trestního řádu možné u odsouzení za zvlášť závažný zločin.

v druhu či výměře trestu tak, aby byly zohledněny utrpené újmy obviněného v rámci trestního stíhání.⁷⁹

3.3.1 Zásada subsidiarity a „ultima ratio“

Vazba ze všech zajišťovacích institutů zasahuje do základních práv jedince nejvýrazněji, neboť na základě ní dochází k úplnému zbavení osobní svobody obviněného, přestože o jeho vině nebylo dosud pravomocně rozhodnuto. Z tohoto důvodu bývá vazba označována také jako „nutné zlo trestního řízení“.⁸⁰

S ohledem na výše uvedené je nutné vazbu chápat jako prostředek „ultima ratio“ a tedy nejzazší možnost, k níž by mělo být přistoupeno naprosto výjimečně, a to za podmínek stanovených zákonem a pouze ve skutečně odůvodněných případech.⁸¹

Se zásadou ultima ratio blízce souvisí i zásada subsidiarity vazby, podle níž se k vazbě nepřistoupí, jestliže je účelu vazby možné dosáhnout i jiným opatřením, které není spojené se zbavením osobní svobody.

Dříve byla tato zásada výslovně zdůrazněna pouze u mladistvých a teprve novelou č. 265/2001 Sb. byla vložena i do § 67 trestního řádu, kde se výslovně uvádí, že obviněného lze vzít do vazby „*jen tehdy*“ vyplývá-li z jeho jednání odůvodněná obava z naplnění důvodů vazby dle § 67, a to navíc s podmínkou, že účelu vazby nelze v době o jejím rozhodování zajistit jiným opatřením. Odraz této zásady lze spatřit i v úpravě typově méně závažných trestných činů, pro které nelze bez dalšího vzít obviněného do vazby (§ 68 odst. 2 trestního řádu nebo § 71 odst. 2 písm. b) trestního řádu).

⁷⁹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar at al. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2015, s. 249.

⁸⁰ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 67-68.

⁸¹ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 239.

3.3.2 Zásada fakultativnosti

Vazba je v českém právním řádu v rámci trestního stíhání obviněného institutem fakultativním.⁸² Obligatorní forma vazby zde uzákoněna není.⁸³ I přesto, že mohou být v konkrétním případě naplněny důvody vazby, nemusí být tedy obviněný vzat do vazby, jestliže se s ohledem na okolnosti případu jeví její nahrazení jiným mírnějším opatřením jako dostačující.⁸⁴ Fakultativnost vazby se odráží v ustanovení § 67, podle jehož úvodní věty „obviněný smí být vzat do vazby...“. Tedy i přes naplnění důvodů vazby, zůstává vazba pouze jednou z možností zajištění obviněného pro účely trestního řízení.⁸⁵ Je potom nutné prozkoumat okolnosti každého jednotlivého případu, zhodnotit rovněž povahu a závažnost spáchaného trestného činu a na základě nich rozhodovat, zda je důvodné a skutečně nutné vzetí obviněného do vazby, případně zda je možné jejího účelu dosáhnout i jinak.

3.3.3 Zásada přiměřenosti a zdrženlivosti

Při rozhodování o vazbě je rovněž nezbytné brát v úvahu hmotněprávní trestní úpravu a zohledňovat, jaký důsledek podle této úpravy obviněnému hrozí.⁸⁶ Zásah do osobní svobody obviněného vazbou tak musí být přiměřený ve vztahu k závažnosti spáchaného trestného činu a k sankci, jejíž uložení lze očekávat.⁸⁷ Tuto zásadu tak obsahuje § 67 trestního řádu, ale odráží se i v dalších níže uvedených ustanoveních.

Z tohoto důvodu jsou v § 68 odst. 2 trestního řádu typově upraveny méně závažné trestné činy, při jejichž spáchání není možné vzít obviněného do vazby,

⁸² CÍSAŘOVÁ, Dagmar at al. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2015, s. 249.

⁸³ Srov. rozhodnutí ESLP ve věci Iljiov proti Bulharsku ze dne 26.7.2001, stížnost č. 33977/96, v němž ESLP judikoval, že uzákonění obligatornosti vazby by bylo v rozporu s čl. 5 odst. 3 Úmluvy.

⁸⁴ Těmito jinými opatřeními mohou být instituty nahrazující vazbu (slib, záruka...), ale i předběžná opatření dle § 88 b) až o) trestního řádu.

⁸⁵ VICHEREK, Roman. Důvody vazby. *Trestní právo*. 2012, č. 9, s. 14.

⁸⁶ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 68.

⁸⁷ Pozn. V minulosti se objevily i takové názory, že princip proporcionality se v případě vazby neuplatní, neboť v době, kdy se o vazbě rozhoduje, není na místě posuzovat charakter trestného činu ani druh a výši očekávaného trestu. Srov. MACH, Viktor. Ještě k rozhodnutí soudu o vzetí do vazby. *Trestní právo*. 1998, č. 3, s. 5-7.

a to za předpokladu, že nenastala některá z okolností dle odst. 3 a 4 tohoto ustanovení.

Princip proporcionality ovládající rozhodování o vazbě se dále promítá v ustanovení § 71 odst. 2 písm. b) trestního řádu, podle něhož je nutné obviněného neprodleně propustit z vazby, pokud je zřejmé, že trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody. To platí opět za předpokladu, že zde nejsou dány okolnosti dle § 68 odst. 3 a 4 trestního řádu. Přestože toto ustanovení hovoří o propuštění obviněného, který byl již do vazby umístěn, je nutné jej vztáhnout i na obviněného, o jehož vazbě se teprve rozhoduje, a otázku, zda lze očekávat uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, zohledňovat i v tomto stádiu trestního řízení.⁸⁸

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny v kterémkoliv stádiu trestního řízení zkoumat, zda není zásah do osobní svobody obviněného v podobě vzetí do vazby v daném případě nepřiměřený, a to i tehdy, kdy se vazba jeví jako nejefektivnější způsob zajištění osoby obviněného. Jako podmínku rozhodnutí o vazbě je tak třeba zkoumat i její nutnost s ohledem na všechny okolnosti dané věci⁸⁹ a to, zda nelze dosáhnout účelu trestního řízení jinak, ideálně aniž by byla omezena osobní svoboda obviněného.⁹⁰

3.3.4 Zásada rychlosti a potřeby dodržení zákonných lhůt

Další zásadou ovládající rozhodování o vazbě je zásada rychlosti, přednostního rozhodování vazebních věcí a z toho vyplývající potřeba dodržení zákonných lhůt. U vazebních věcí je dle § 2 odst. 4 trestního řádu nutné jejich projednání s největším urychlením. Toto ustanovení navazuje na výše uváděná ustanovení čl. 5 Úmluvy a čl. 8 LZPS, podle nichž vzetí do vazby přichází v úvahu pouze na dobu stanovenou zákonem a každé takové osobě potom náleží právo být souzen v přiměřené lhůtě nebo být již během řízení propuštěn.

⁸⁸ Srov. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13.3.2002, sp. zn. 3 To 190/2002 publikované pod R 1/2003 tr. Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek č. 1/2003.

⁸⁹ Srov. rozhodnutí ESLP ve věci Nešťák proti Slovensku ze dne 27.2.2007, stížnost č. 65559/01; rozhodnutí ESLP ve věci Khayredinov proti Ukrajině ze dne 14.10.2010, stížnost č. 38717/04, v nichž se ESLP vyjádřil k požadavku nutnosti vazby.

⁹⁰ DRAŠTÍK, Antonín. K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě. *Trestní právo*. 1997, č. 12, s. 8-9.

K tomu, aby bylo vůbec možné vzít obviněného do vazby, je nutné dodržení lhůt vyplývajících z čl. 8 odst. 3 a 4 LZPS a na něj navazujících příslušných ustanovení trestního řádu,⁹¹ které stanoví lhůty pro předání zadržené, resp. zatčené osoby soudu a pro rozhodnutí soudu o vazbě u těchto osob.⁹² Jestliže se nepodaří tyto lhůty dodržet, je nutné zadrženého, resp. zatčeného okamžitě propustit na svobodu, byť by jinak byly naplněny veškeré ostatní podmínky pro vzetí do vazby.

K naplnění zásady rychlosti významně slouží zejména ustanovení § 72a trestního řádu, které stanoví maximálně přípustnou dobu trvání vazby v jednotlivých stádiích trestního řízení a podmínky případného prodloužení této doby. Specifické omezení doby trvání vazby je obsaženo také v § 71 odst. 2 písm. a) trestního řádu v podobě neprodleného propuštění, pominou-li důvody vazby. Současnou podobu tato úprava získala po novele č. 459/2011 Sb., která navázala na trend zkracování těchto lhůt a snížení počtu vazebně stíhaných osob.

Vazba může trvat pouze nezbytně nutnou dobu a maximální doba jejího trvání se odvíjí od typové závažnosti spáchaného trestného činu. Vycházeno je zde z trestní sazby za daný trestný čin stanovené trestním zákoníkem.⁹³ Vede-li se trestní stíhání pro přečin,⁹⁴ činí celková doba trvání vazby maximálně jeden rok, u zločinů⁹⁵ jsou to potom maximálně dva roky, u zvláště závažných zločinů⁹⁶ tři roky a u zvláště závažných zločinů, u nichž je možné uložení výjimečného trestu, čtyři roky. Takto stanovené doby jsou dále rozděleny pro přípravné řízení a pro řízení před soudem, kdy na přípravné řízení připadá vždy jedna třetina a na řízení před soudem dvě třetiny stanovené doby. Tyto doby nelze v rámci

⁹¹ Ust. § 69 odst. 5 a 6 trestního řádu týkající se zatčené osoby, ust. § 75, § 76 odst. 4, § 76a odst. 4 a § 77 odst. 2 trestního řádu týkající se zadržené osoby.

⁹² Blíže viz kapitola 3.2.1.2 Listina základních práv a svobod.

⁹³ Ke snížení trestní sazby v případě mladistvých (§ 31 odst. 1 ZSM) a ke zvýšení trestní sazby v případě trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 107 a § 108 trestního zákoníku), ani k mimořádnému snížení trestu (§ 58 trestního zákoníku) nebo mimořádnému zvýšení trestu (§ 59 trestního zákoníku) se zde nepřihlíží.

⁹⁴ Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a dále úmyslné trestné činy s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

⁹⁵ Zločiny jsou zde všechny trestné činy, které nejsou přečiny, tedy veškeré úmyslné trestné činy s horní hranicí trestní sazby nad pět let a vzhledem k úpravě uvedené v § 72a odst. 1 písm. c) nejvýše do deseti let.

⁹⁶ Zvláště závažnými zločiny jsou zde ty úmyslné trestné činy s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let a vzhledem k úpravě uvedené v § 72a odst. 1 písm. d) s tím, že za ně nelze uložit výjimečný trest.

uvedených fází řízení nijak přesunovat nebo dočerpávat.⁹⁷ V rámci řízení před soudem tak například není možné dočerpát „zbylou“ dobu z přípravného řízení nebo jestliže byl obviněný vzat do vazby teprve v řízení před soudem, lze vyčerpat pouze dobu připadající na tuto fázi řízení apod. Tato skutečnost klade o to větší důraz na řádný postup orgánů činných v trestním řízení, neboť v případě vrácení věci státnímu zástupci k došetření nezačíná běžet nová lhůta pro přípravné řízení, ale pokračuje lhůta původní. Jestliže byla již tato lhůta vyčerpána, bude nutné obviněného propustit na svobodu, a to i tehdy, trvají-li nadále důvody vazby.⁹⁸ Ustanovení § 72a odst. 5 trestního řádu dále obsahuje speciální úpravu délky trvání vazby pro zvláštní případy, v nichž se tato doba posuzuje samostatně a nezávisle, a začíná tak běžet od počátku.⁹⁹

Pokud se nepodaří přípravné řízení nebo řízení před soudem skončit v uvedených lhůtách, musí být obviněný nejpozději poslední den lhůty propuštěn na svobodu. Totéž platí v případě, kdy vyjde v průběhu řízení najevo, že projednávaný skutek je mírnějším trestným činem a zároveň délka vazby, kterou již obviněný vykonal, přesáhla stanovenou dobu vazby na daný nově kvalifikovaný trestný čin. Propuštění obviněného musí nastat neprodleně, nikoliv nejpozději do 15 dnů, jak to bylo stanoveno před účinností výše uvedené novely trestního řádu.¹⁰⁰

Pro určení počátku doby trvání vazby je zásadní den, kdy byl obviněný omezen na osobní svobodě. Rozhodující zde bude skutečný okamžik tohoto omezení, nikoliv datum a čas sepsání protokolu o zadržení podezřelého.¹⁰¹ Opačným postupem by totiž docházelo k fiktivnímu prodlužování maximálně přípustné doby trvání vazby. V úvahu je potom třeba brát jakékoliv omezení osobní svobody, a to i takové, po němž byl obviněný například v důsledku nahrazení vazby jiným opatřením propuštěn na svobodu a později bylo o vazbě

⁹⁷ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 325.

⁹⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13.11.1997, sp. zn. III. ÚS 337/97 publikovaný pod 143/1997 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 9/1997.

⁹⁹ Jde o případy trvání vazby v řízení o dovolání, v řízení o stížnosti pro porušení zákona, v řízení o návrhu na povolení obnovy, v řízení po zrušení výroku o trestu nálezem Ústavního soudu, v řízení o výkonu trestu vyhoštění a v řízení podle hlavy dvacáté páté trestního řádu.

¹⁰⁰ Podle Důvodové zprávy k zákonu č. 459/2011 Sb., jímž se mění zákon č. 141/1961 Sb., byla takto stanovena doba k propuštění obviněného nepřiměřeně dlouhá vzhledem k závažnosti omezení osobní svobody obviněného v době, kdy již k němu nejsou dány důvody.

¹⁰¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11.1.2007, sp. zn. II. ÚS 530/06 publikovaný pod 6/2007 USn. Sbírky nálezů a usnesení č. 44/2007.

rozhodováno znovu.¹⁰² Jestliže došlo u obviněného k přerušení vazby, jednotlivé doby trvání vazby se sčítají.

Odlišná je úprava doby v případě koluzní vazby, která je oproti ostatním vazebním důvodům výrazně omezena. Jestliže je u obviněného dán pouze důvod koluzní vazby, může vazba trvat maximálně tři měsíce.

Za předpokladu, že by však byl dán i jiný z důvodů vazby nebo že by v průběhu trvání koluzní vazby přibyl na základě rozhodnutí soudu ještě další vazební důvod, toto omezení se použije pouze pro důvod koluzní vazby. Tento důvod tedy po uplynutí tří měsíců odpadne, ovšem ostatní vazební důvody nadále trvají. I přesto však nastává pro obviněného příznivější situace, neboť se mu tím otevírá možnost nahrazení vazby jiným opatřením, případně u něho alespoň odpadají omezení spojená typicky s koluzní vazbou, zejména ve vztahu k jeho korespondenci nebo návštěvám ve vazební věznici.

Tříměsíční lhůta se neuplatní v případech, kdy bylo zjištěno, že obviněný se již dopustil nějakého koluzního jednání a naplnil tak kvalifikovaný důvod vazby dle § 68 odst. 3 písm. d) trestního řádu. Pokračování vazby se však v tomto případě musí opírat o soudní rozhodnutí o trvání důvodu vazby.

3.3.5 Zásada presumpce nevinny

Jednou ze stěžejních zásad demokratického trestního řízení je dodržování zásady presumpce nevinny.¹⁰³ Na základě této zásady je nutné na každou osobu, proti níž je vedeno trestní řízení, pohlížet jako na nevinou, dokud nebyla její vina vyslovena pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu.

Přestože v rozhodnutí o vazbě musí být dle § 67 trestního řádu vycházeno z důvodného podezření ze spáchání trestného činu obviněným, toto rozhodnutí nemůže být chápáno jako předběžné vyslovení viny obviněného a ani jím nemůže být s ohledem na zásadu presumpce nevinny prejudikován budoucí odsuzující rozsudek, neboť v této fázi řízení dosud nebylo o vině pravomocně rozhodnuto.

¹⁰² Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14.5.2004, sp. zn. 4 Tmo 11/2004 publikovaný pod R 19/2005 tr. Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek č. 4/2005.

¹⁰³ Zásada presumpce nevinny je upravena v § 2 odst. 2 trestního řádu jako základní zásada trestního řízení. Jedná se rovněž o ústavněprávní zásadu zakotvenou v čl. 40 odst. 2 LZPS a základní zásadu v rámci mezinárodní úpravy zakotvenou v čl. 6 odst. 2 Úmluvy a čl. 14 odst. 2 Paktu.

Do této doby se orgány činné v trestním řízení musejí zdržet prohlášení, z nichž je patrné, že považují určitou osobu vinnou ze spáchání trestného činu.¹⁰⁴ V souladu s respektováním této zásady je potom nutné obviněnému ukládat pouze taková omezení, která jsou k zajištění účelu trestního řízení skutečně nezbytná.¹⁰⁵

Význam této zásady spatřuji i v tom, že není v praxi neobvyklé, že se o vazbě rozhoduje z důvodu nutnosti zachování lhůt pro rozhodnutí o víkendech, svátcích, navíc často i soudcem, který se obvykle nezabývá trestními věcmi, ve velmi krátkém čase, obvykle i na základě důkazů, které byly provedeny v takové procesní formě, která není automaticky použitelná v řízení před soudem. Z tohoto důvodu je uplatňování zásady presumpce nevinny opravdu na místě a jednoznačný závěr o budoucím rozhodnutí ve věci by neměl být z rozhodnutí o vzetí do vazby dovozován.

I přes výše uvedené nelze na druhou stranu přehlédnout fakt, že při rozhodování o vazbě je hodnocena rovněž závažnost spáchaného trestného činu a sankce, kterou lze ve věci očekávat, zejména zda lze předpokládat uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, ale i to, zda dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že trestný čin spáchal právě obviněný. V praxi tak může běžně nastat i situace, že trestní stíhání je v době rozhodování o vazbě již v takovém stádiu, že byla provedena významná část dokazování nebo bylo dokazování skončeno. Domnívám se, že na základě vzetí do vazby pak může obviněný v takových případech s velkou pravděpodobností očekávat vydání odsuzujícího rozsudku a uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.

3.3.6 Zásada slyšení obviněného

Mezi základní zásady institutu vazby lze jistě zařadit rovněž právo obviněného být slyšen v souvislosti s rozhodováním o jeho vazbě, které v rámci tohoto rozhodování představuje důležitou záruku ochrany základních práv.¹⁰⁶ Je dovozováno, že již Úmluva vychází z práva obviněného účastnit

¹⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 27.1.2016, sp. zn. I. ÚS 1965/15 publikovaný pod 15/2016 Usn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 80/2016.

¹⁰⁵ Srov. CÍSAŘOVÁ, Dagmar at al. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2015, s. 79.

¹⁰⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27.6.2005, sp. zn. IV. ÚS 269/2005.

se rozhodování o vazbě a z práva jeho slyšení v rámci tohoto řízení,¹⁰⁷ přičemž porušení tohoto práva je v rozporu s čl. 5 odst. 3 a 4 Úmluvy.¹⁰⁸ Tato ustanovení počítají se slyšením obviněného již při rozhodování o vzetí do vazby, ale i následně při přezkoumávání důvodů trvání vazby.

V rámci českého práva bylo na tyto zásady navázáno teprve novelou trestního řádu č. 459/2011 Sb., která posílila právo obviněného na osobní výslech při rozhodování o vazbě.¹⁰⁹ Do této doby bylo nedostatečné zajištění a dodržování tohoto práva v rámci našeho právního prostředí kritizováno četnými rozhodnutími jak ze strany ESLP,¹¹⁰ tak i ze strany Ústavního soudu ČR.¹¹¹ Problematické se jevílo především slyšení obviněného v rámci následného přezkumu trvání důvodů vazby a bylo dovozováno, že čl. 5 odst. 4 Úmluvy by se v našem právním prostředí měl vztahovat na rozhodování o stížnosti podané obviněným proti usnesení o vzetí do vazby, rozhodování o žádosti obviněného o propuštění z vazby, rozhodování o stížnosti obviněného proti rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby i na rozhodování o dalším trvání vazby z moci úřední.¹¹²

Teprve výše uvedená novela trestního řádu zavedla institut vazebního zasedání upravený v § 73d až § 73g, v němž se již s účastí a slyšením obviněného počítá. Do té doby bylo o vazbě rozhodováno dle § 240 při neveřejném zasedání. Aktuálně je tedy nutné zásadu slyšení obviněného aplikovat na veškerá rozhodování o vazbě, tedy nejen na rozhodnutí o vzetí do vazby, ale i na následná rozhodování o přezkoumávání zákonnosti vazby, a to bez ohledu na to, zda je

¹⁰⁷ KMEC, Jiří; KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan; BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 540.

¹⁰⁸ Např. rozhodnutí ESLP ve věci Nikolova proti Bulharsku ze dne 25. 3. 1999, stížnost č. 31195/96; rozhodnutí ESLP ve věci Wloch proti Polsku, ze dne 19.10.2000, stížnost č. 27785/95; rozhodnutí ESLP ve věci Kawka proti Polsku ze dne 9. 1. 2001, stížnost č. 25874/94.

¹⁰⁹ Srov. Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

¹¹⁰ Např. rozhodnutí ESLP ve věci Husák proti České republice ze dne 4.12.2008, stížnost č. 19970/04, v němž jako nedostatečné bylo hodnoceno především vyslechnutí obviněného pouze v rámci rozhodování o vzetí do vazby, aniž by se konalo jeho slyšení v rámci některého z rozhodování o dalším trvání vazby, přestože mezi těmito rozhodnutími uplynula již delší doba.

¹¹¹ Např. nálezy Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 573/02, sp. zn. Pl. ÚS 45/04, sp. zn. IV. ÚS 430/05, v nichž bylo kritizováno rozlišování mezi jednotlivými vazebními řízeními s tím, že obviněného je nutné vyslechnout rovněž v rámci přezkumu rozhodnutí státního zástupce o dalším trvání vazby, nebo nálezy Ústavního soudu ČR sp. zn. I. ÚS 471/05, sp. zn. I. ÚS 516/05 či podrobný výklad v usnesení sp. zn. III. ÚS 544/2003 řešily případy rozhodování soudu o žádosti obviněného o propuštění z vazby dle § 72 odst. 3 a rozhodování soudu o ponechání obviněného ve vazbě či jeho propuštění z ní dle § 71 odst. 5, případně odst. 6 trestního řádu, v nichž je nutné postupovat dle okolností konkrétního případu. Jestliže obviněný vznesl relevantní požadavek na své slyšení, z něhož jsou zřejmá významná a konkrétní fakta, je nutné slyšení obviněného provést, případně řádně odůvodnit, z jakých důvodů byl požadavek obviněného odepřen.

¹¹² HERCZEG, Jiří, 2005. K právu být slyšen v řízení o přezkoumávání trvání vazby. *Bulletin advokacie*. 2005, č. 10, s. 16.

rozhodováno na žádost obviněného nebo z úřední povinnosti.¹¹³ Nejde přitom pouze o zajištění důkazního prostředku, ale důvodem je i zjištění názoru obviněného na věc a argumentů obhajoby, k nimž je následně možné provést potřebné šetření nebo dokazování. Obecně však lze vycházet z požadavku, že není nutné, aby byl obviněný slyšen vždy při každém rozhodování o vazbě. Předpokladem však je, že mezi jednotlivými slyšeními neuplynula příliš dlouhá doba a že se ve věci významným způsobem nezměnily okolnosti. Délka této doby mezi jednotlivými slyšeními může obecně činit až několik týdnů.¹¹⁴ Těmto požadavkům odpovídá i zákonná úprava v § 73d odst. 3 trestního řádu stanovící situace, pro něž není nutné konat vazební zasedání a provádět tak neustálá a stále stejná slyšení obviněného.¹¹⁵ Česká právní úprava tak šla v tomto směru zcela rozumnou a kompromisní cestou, když pro případy, kdy ve věci nejsou zjištěny nové významné okolnosti, jako přiměřenou dobu mezi jednotlivými slyšeními obviněného stanovila dobu šesti týdnů. Toto slyšení může být navíc provedeno buď za osobní přítomnosti obviněného, nebo dle § 73f odst. 2 trestního řádu i prostřednictvím videokonferenčního zařízení. Otázkou však je, nakolik lze aktuálně tyto videokonference využívat a zda jejich provedení v praxi nepůsobí vyšší náklady i komplikace.

3.3.7 Zásada uplatnění vazby pouze na základě soudního rozhodnutí

Neodmyslitelnou zásadou, která vyplývá z čl. 8 odst. 5 LZPS a za níž může být vazba aplikována, je existence soudního rozhodnutí. V rámci trestního řízení rozhoduje soud o všech zásadních otázkách týkajících se nejvýraznějších zásahů do lidských práv. Ve fázi přípravného řízení má rovněž významné

¹¹³ REPÍK, Bohumil. Několik poznámek k řízení o vazbě. *Trestněprávní revue*. 2005, č. 2, s. 34.

¹¹⁴ Srov. např. nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.1.2014, sp. zn. I. ÚS 3323/13 publikovaný pod 5/2014 USn. Sbírky nálezů a usnesení č. 72/2014, který uvádí, že pokud jde o maximální dobu mezi jednotlivými slyšeními obviněného, není nutné další slyšení, jestliže od předchozího slyšení uplynula doba v řádech týdnů. Konkrétně potom viz KMEC, Jiří; KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan; BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 542 lze dobu pěti týdnů považovat ještě za přiměřenou, ovšem například osm a půl týdne je doba nepřiměřeně dlouhá.

¹¹⁵ Podle § 73d odst. 3 trestního řádu není nutné vazební zasedání konat, byť o něj obviněný požádal, jestliže a) se jej obviněný následně odmítl účastnit, b) obviněný byl k vazbě slyšen v posledních šesti týdnech, neuvedl žádné nové okolnosti podstatné pro rozhodnutí o vazbě nebo jím uváděné okolnosti zjevně nemohou vést ke změně rozhodnutí o vazbě, c) zdravotní stav obviněného neumožňuje jeho výslech, nebo d) obviněný se propouští z vazby.

postavení státního zástupce, kterému přísluší podat soudu návrh na vazbu, návrh na ponechání obviněného ve vazbě a je povinen průběžně přezkoumávat, zda důvody vazby trvají a pokud nikoliv, rozhodnout o propuštění obviněného na svobodu. Konečné rozhodnutí ohledně vzetí do vazby, resp. ponechání ve vazbě však musí vždy učinit soud, neboť u státního zástupce nejsou splněny podmínky nezávislosti a nestrannosti, a to z hlediska osobního statusu ani z hlediska procesního postavení v trestním řízení.¹¹⁶

Pokud jde již o konkrétní orgány, které jsou příslušné o vazbě rozhodnout, upravuje tyto ustanovení § 73b trestního řádu. O vzetí do vazby rozhoduje soud, jestliže je ovšem rozhodováno v přípravném řízení, čemuž se v praxi děje častěji, rozhoduje soudce k návrhu státního zástupce.¹¹⁷ Totéž platí v situacích, kdy je rozhodováno o dalším trvání vazby nebo o změně důvodů vazby. Jestliže jde o případy, kdy je v přípravném řízení rozhodováno o propuštění obviněného z vazby, konkrétně k žádosti obviněného nebo pominou-li důvody vazby, může takové rozhodnutí učinit rovněž státní zástupce. Státnímu zástupci přísluší v této fázi řízení i rozhodnutí ohledně zrušení zákazu vycestování do zahraničí uloženého v souvislosti s některým z institutů nahrazujících vazbu nebo též ohledně zrušení předběžného opatření.

¹¹⁶ Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 23.3.2004, sp. zn. I.ÚS 573/02, jímž se Ústavní soud přihlásil k judikatuře ESLP vyplývající z rozhodnutí Wloch proti Polsku ze dne 19.10.2000, stížnost č. 27785/95 a rozhodnutí de Wilde proti Belgii ze 18. 6. 1971, stížnost č. 2832/66.

¹¹⁷ Odlišná je situace u zatčeného obviněného dle § 69 trestního řádu, o jehož vazbě rozhoduje i v řízení před soudem soudce.

4 MATERIÁLNÍ PŘEDPOKLADY VAZBY

K tomu, aby bylo možné vzít obviněného do vazby, musí být splněny zákonem stanovené podmínky. Tyto podmínky lze rozdělit na dvě kategorie, a to na podmínky materiální, představující hmotněprávní předpoklady vazby, za nichž může být o vazbě rozhodnuto, a na podmínky formální, zahrnující procesní postup orgánů činných v trestním řízení a procesní úkony obviněného či jiných oprávněných osob, jejichž prostřednictvím je materiální vazební právo realizováno.¹¹⁸

Pokud jde již o konkrétní materiální předpoklady vazby, jejich výčet podává trestní řád v ustanoveních § 67 a § 68, která obsahují jednak úpravu obecných vazebních podmínek a jednak úpravu konkrétních důvodů vazby. K tomu, aby bylo možné vzít obviněného do vazby, je nutné kumulativní naplnění všech obecných vazebních podmínek a dále existence jednoho či více vazebních důvodů.¹¹⁹

4.1 Obecné materiální podmínky vazby

Obecnou podmínkou vazby je zahájení trestního stíhání a její uplatnění pouze vůči osobě obviněného a dále důvodnost trestního stíhání, tedy existence důvodného podezření, že byl spáchán skutek, který lze označit jako trestný čin, a že jej spáchal obviněný.¹²⁰ Další obecnou materiální podmínkou je, aby vazba byla adekvátní s ohledem na veškeré okolnosti případu.

¹¹⁸ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, s. 382.

¹¹⁹ JELÍNEK, Jiří at al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 6. vydání, Praha: Leges 2016, s. 580.

¹²⁰ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 73.

4.1.1 Zahájení trestního stíhání

První podmínkou vzetí jakékoliv fyzické osoby do vazby je skutečnost, že se tato osoba stala obviněnou,¹²¹ tedy je dostatečně odůvodněn závěr, že tato osoba spáchala trestný čin, a bylo proti ní zahájeno trestní stíhání dle § 160 trestního řádu.¹²² Jinou osobu, než osobu obviněného, například osobu svědka,¹²³ do vazby vzít nelze. Perličkou je, že právě vazební zajištění svědka není z historického hlediska až tak neznámou úpravou, kterou lze nalézt dokonce i v pokrokové rakouské úpravě trestního řádu z roku 1873.¹²⁴ S ohledem na aktuální trendy vazebního práva, jehož snahou je především snížení počtu takto zajištěných osob a ochrana práv zajišťovaných osob, by ovšem zcela jistě nemohla být vazba svědka hodnocena v dnešní době jako adekvátní.

Okamžik, kdy je trestní stíhání zahájeno, je vázán na vydání usnesení o zahájení trestního stíhání a sdělení tohoto usnesení obviněnému. Tato činnost přísluší policejnímu orgánu, který je oprávněn konat vyšetřování.¹²⁵ Policejní orgán doručí opis usnesení o zahájení trestního stíhání obviněnému nejpozději na počátku jeho prvního výslechu ve věci, obhájci a státnímu zástupci potom do 48 hodin. Výjimečně může zahájení trestního stíhání příslušet i státnímu zástupci.¹²⁶

V praxi je nutné zajistit, aby toto sdělení obviněnému bylo provedeno v jazyce, kterému obviněný rozumí, z důvodu porozumění obsahu sděleného obvinění,¹²⁷ a doručit jej obviněnému do vlastních rukou; uložení zásilky není v tomto případě možné.¹²⁸ V případě, že obviněnému vzniká právo na tlumočníka,¹²⁹ je nutné mu poskytnout usnesení o zahájení trestního stíhání

¹²¹ Tento požadavek je obsažen v § 68 odst. 1 trestního řádu, podle něhož je možné vzít do vazby pouze osobu, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání.

¹²² Dle § 160 odst. 1 trestního zákona „*nasvědčují-li prověřováním podle § 158 zjištěné a odůvodněné skutečnosti tomu, že byl spáchán trestný čin, a je-li dostatečně odůvodněn závěr, že jej spáchala určitá osoba, rozhodne policejní orgán neprodleně o zahájení trestního stíhání této osoby jako obviněného, pokud není důvod k postupu podle § 159a odst. 2 a 3 nebo § 159b odst. 1*”.

¹²³ DRAŠTÍK, Antonín. K zákonným předpokladům rozhodnutí o vazbě. *Trestní právo*. 1997, č. 12, s. 9.

¹²⁴ STORCH, František. *Řízení trestní rakouské*. Díl II. Praha: Nákladem právnické jednoty, 1897, s. 7-8.

¹²⁵ Jedná se o policejní orgány zejména dle § 161 odst. 2 a dále i § 161 odst. 3, 5 písm. a) a pro výjimečnou situaci tam uvedenou i dle § 161 odst. 7 trestního řádu.

¹²⁶ Jde o případy dle § 161 odst. 4 a § 174 odst. 2 písm. c) trestního řádu.

¹²⁷ Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 1.2.2005, sp. zn. II. ÚS 454/04.

¹²⁸ Viz § 64 odst. 1 písm. b), odst. 5 písm. a) trestního řádu.

¹²⁹ Podle čl. 6 odst. 3 písm. a) Úmluvy je dáno právo obviněného „*být neprodleně a v jazyce, jemuž rozumí, podrobně seznámen s povahou a důvodem obvinění proti němu.*“ Podle čl. 37

v překladu provedeném v souladu s § 28 odst. 1 trestního řádu. V této souvislosti vyvstává otázka, zda je k zahájení trestního stíhání nezbytné poskytnout obviněnému písemný překlad, jak to vyplývá z § 38 odst. 3 trestního řádu. Judikatura pro tyto případy dovodila, že doručení písemného překladu má účinky pouze ve vztahu k běhu lhůty pro podání opravného prostředku. V praxi potom k zahájení trestního stíhání stačí, aby byl obviněný podrobně seznámen s podstatou sděleného obvinění.¹³⁰ Poté, co je obviněnému takto sděleno obvinění, je možné proti němu použít prostředků dle trestního řádu.¹³¹ Především ve vztahu k otázce vazby považují takový výklad za příléhavý, neboť v případě, že by k řádnému zahájení trestního stíhání došlo teprve na základě doručení písemného překladu, nebylo by v mnohých případech, především jestliže je trestní stíhání zahajováno po zadržení obviněného, reálně v praxi dodržet zákonné lhůty pro rozhodnutí o vazbě.

S ohledem na nutnost doručení usnesení o zahájení trestního stíhání do vlastních rukou, zvolí někteří podezřelí taktiku, jíž se snaží vyhnout zahájení trestního stíhání, případně jim nezáleží na tom, zda proti nim bude či nebude nějaké trestní stíhání vedeno, takže znemožňují takové doručení například tím, že nepřebírají poštu, nezdržují se na místě bydlíště apod. Vzhledem k tomu, že zákon takové jednání nezakazuje, je nutné jej považovat za legitimní součást procesní obrany a práva na obhajobu.¹³² Takové osoby však musí počítat s možnými následky svého jednání, jimiž může být jednak vyhlášení celostátního pátrání, ale jednak i zahájení trestního stíhání proti uprchlému dle § 302 trestního řádu, nebo pokud jsou zde dány důvody vazby, vydán příkaz k zadržení dle § 76a trestního řádu.

Usnesení o zahájení trestního stíhání musí ve svém výroku obsahovat nezaměnitelný popis spáchaného skutku, označení trestného činu a osoby pachatele a v odůvodnění potom skutečnosti, na základě nichž bylo zahájeno trestní stíhání. Je nezbytné řádně zdůvodnit podezření ze spáchání trestného činu,

odst. 4 LZPS „*Kdo prohlásí, že neovládá jazyk, jímž se jednání vede, má právo na tlumočnicka.*“ Dále podle § 2 odst. 14 trestního řádu „*Orgány činné v trestním řízení vedou řízení a vyhotovují svá rozhodnutí v českém jazyce. Každý, kdo prohlásí, že neovládá český jazyk, je oprávněn používat před orgány činnými v trestním řízení svého mateřského jazyka, o kterém uvede, že ho ovládá.*“

¹³⁰ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. 3 To 134/2004 publikované pod R 15/2005 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 3/2005.

¹³¹ ŠÁMAL, Pavel at al. *Přípravné řízení trestní*. 2. doplněné a přepracované vydání. C.H. Beck, 2003, s. 31.

¹³² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 3. 2004, sp. zn. IV. ÚS 590/03.

přesně formulovat spáchaný skutek, vymezit časové období, přesně označit osobu obviněného a popsat subjektivní stránku trestného činu.¹³³ Je nepřípustné, aby odůvodnění usnesení neobsahovalo konkrétní důkazy, ale pouze odkaz na obsah trestního spisu, nebo bylo nepřezkoumatelné pro svou nesrozumitelnost.¹³⁴ Jestliže tyto podstatné náležitosti v usnesení o zahájení trestního stíhání chybí nebo jsou pouze nejasně uvedeny, nemůže být takové usnesení řádným zákonným podkladem pro vzetí obviněného do vazby.¹³⁵

V praxi se bohužel lze poměrně často setkat s pochybeními ohledně těchto důležitých náležitostí, a to například v podobě nedostatečně formulovaného skutku nebo chybějící subjektivní stránky trestného činu apod. Osobně jsem se opakovaně setkala i s tím, že v odůvodnění usnesení policejní orgán téměř doslovně opsal podaná vysvětlení osob a aniž by jakkoliv formuloval svou úvahu nad tím, v jakých konkrétních skutečnostech vyplývajících z takových výpovědí spatřuje důvodnost zahájení trestního stíhání, odůvodnění ukončil.

K tomu, aby mohlo být trestní stíhání zahájeno, je rovněž nezbytné, aby spáchaný skutek naplňoval znaky skutkové podstaty trestného činu. V usnesení o zahájení trestního stíhání musí být nejen dostatečně formulován spáchaný skutek, ale nesmí chybět ani označení, o jaký konkrétní trestný čin se jedná. Prakticky však není vůbec neobvyklé, že se takto stanovená právní kvalifikace v průběhu řízení s ohledem na postup vyšetřování a zjišťování nových skutečností změní a spáchaný skutek může být později kvalifikován jako úplně jiný trestný čin než na počátku trestního stíhání. Důležité je zachovat totožnost skutku, nikoliv totožnou právní kvalifikaci. Je potom na obviněném, aby připravil svou obhajobu nejen ke konkrétnímu trestnému činu, ale ke všem trestným činům, jejichž skutková podstata může být spáchaným skutkem naplněna.¹³⁶

Zásadní změny a novodobou podobu zahájení trestního stíhání, jak je uvedeno výše, zavedla tzv. velká novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., která nabyla účinnosti dne 1.1.2002. Do této doby bylo trestní stíhání zahajováno na základě rozhodnutí, které mělo formu opatření, proti němuž nebyl přípustný

¹³³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24.2.2000, sp. zn. IV. ÚS 582/99.

¹³⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6.3.1997 sp. zn. III. ÚS 271/96.

¹³⁵ DRAŠTÍK, Antonín at al. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2017, s. 500.

¹³⁶ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 10. 12. 2009, sp. zn. II.ÚS 2133/09.

opravný prostředek. To, že k zahájení trestního stíhání nyní dochází na základě sdělení obvinění ve formě usnesení, proti němuž je přípustná stížnost, je odrazem snahy o zvýraznění postavení státního zástupce v přípravném řízení a výkonu jeho dozoru.¹³⁷ Účinky zahájení trestního stíhání nastávají i tehdy, byla-li podána proti usnesení o zahájení trestního stíhání stížnost. Tento opravný prostředek totiž nemá přiznán odkladný účinek.

Určitá specifika najdeme v případech, kdy je vedeno zkrácené přípravné řízení. Pro svou povahu představuje toto řízení výjimku ze standardně vedeného trestního řízení. Zde totiž není možné vzetí do vazby již v rámci přípravného řízení, ale teprve v navazujícím zjednodušeném řízení před samosoudcem.¹³⁸ Důvodem je vázanost zahájení trestního stíhání teprve k okamžiku, kdy je soudu doručen ze strany státního zástupce návrh na potrestání (§ 314b odst. 1 věta druhá trestního řádu). O vazbě potom samosoudce rozhoduje, byl-li s návrhem na potrestání předán i zadržený podezřelý. K tomuto je nutné uvést, že v praxi neprobíhá předání zadrženého tak, že by byl předáván fyzicky. Zadržený podezřelý zůstává v zadržovací cele Policie ČR a jeho předání funguje na základě předání dokladů obsažených ve spise o přípravném zkráceném řízení s tím, že v návrhu na potrestání, resp. v návrhu na schválení dohody o vině a trestu státní zástupce uvede, že s tímto návrhem předává i zadrženou podezřelou osobu.¹³⁹

V případě, že však státní zástupce neshledá důvody pro podání návrhu na potrestání, resp. na schválení dohody o vině a trestu, a nepodá tedy tento návrh spolu s předáním zadrženého podezřelého soudu, přičemž zde však existují důvody vazby, nejsou splněny podmínky pro konání, resp. pokračování zkráceného přípravného řízení. Je potom nutné postupovat v souladu s § 179e trestního řádu, který stanoví, že pokud státní zástupce nepropustí podezřelého na svobodu ani jej nepředá soudu do 48 hodin od zadržení spolu s návrhem na potrestání či návrhem na schválení dohody o vině a trestu, rozhodne státní zástupce sám o zahájení trestního stíhání a obrátí se na soud s návrhem na rozhodnutí o vazbě.

¹³⁷ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

¹³⁸ CÍSAŘOVÁ, Dagmar at al. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2015, s. 251.

¹³⁹ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 2369.

4.1.2 Důvodnost trestního stíhání

Dalším obecným předpokladem vazby je důvodnost trestního stíhání, tedy požadavek existence důvodného podezření, že byl spáchán skutek, který je trestným činem, a že jej spáchal obviněný.¹⁴⁰ Zda lze podezření považovat za důvodné, je nutné posuzovat podle všech okolností daného případu.¹⁴¹ Pro toto posouzení proto neexistují a ani nemohou být dána žádná objektivní a neměnná kritéria, která je naopak třeba vyvodit vždy z povahy konkrétní a individualizované věci.¹⁴²

K naplnění podmínky důvodného podezření se předpokládá existence takových skutečností, které jsou schopné přesvědčit nezaujatého pozorovatele o spáchání trestného činu konkrétní osobou. Pouhé subjektivní přesvědčení orgánu činného v trestním řízení ohledně existence podezření není dostačující.¹⁴³ Nepostačují ani pouhé nepodložené dohady či domněnky, které se neopírají o konkrétní fakta,¹⁴⁴ ani jakási zaběhnutá vnitrostátní praxe, která se snaží odstranit případné nedostatky zákona.¹⁴⁵

Důvodnost trestního stíhání v přípravném řízení přezkoumává státní zástupce v rámci své dozorové pravomoci.¹⁴⁶ Tato činnost přísluší rovněž soudu v souvislosti s jeho rozhodováním o vazbě.

Před novelami trestního řádu provedenými zákony č. 166/1998 Sb. a č. 265/2001 Sb. byla otázka, zda je soud oprávněn při rozhodování o vazbě posuzovat důvodnost vedeného trestního řízení nebo se má zabývat výhradně skutečnostmi týkajícími se vazby, spornou. Existovaly zde i takové názory, že odpovědnost za důvodnost trestního stíhání nese státní zástupce, proto se již soud

¹⁴⁰ Tento požadavek je obsažen v § 67 odst. 1 trestního řádu, podle něhož je možné vzít obviněného do vazby, jestliže „dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu, jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný“.

¹⁴¹ Rozhodnutí ESLP ve věci Fox, Campbell a Hartley proti Spojenému království ze dne 30.8.1990, stížnosti č. 12244/86, 12245/86, 12383/86.

¹⁴² Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 18.6.2001, sp. zn. IV. ÚS 178/01.

¹⁴³ Rozhodnutí ESLP ve věci Murrayová proti Spojenému království ze dne 28.10.1994, stížnost č. 14310/88.

¹⁴⁴ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 522.

¹⁴⁵ Rozhodnutí ESLP ve věci Baranowski proti Polsku ze dne 28.3.2000, stížnost č. 28358/95.

¹⁴⁶ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 396-397.

nemá touto otázkou zabývat,¹⁴⁷ fakticky však i do té doby převládaly názory, že by se soud důvodností trestního stíhání při rozhodování o vazbě zabývat měl.¹⁴⁸

V současné době je již tato problematika po uvedených novelách postavena najisto s tím, že otázku důvodnosti trestního stíhání posuzuje soud při rozhodování o vazbě jako otázku předběžnou.¹⁴⁹ Z tohoto důvodu se již státní zástupce k otázce důvodnosti trestního stíhání vyjadřuje v podaném návrhu na vazbu. Soud učiní stejně v rozhodnutí o vazbě. Jestliže soud při rozhodování o vazbě zjistí nepodloženost trestního stíhání, nelze o vzetí do vazby uvažovat. Soudu však nepřísluší trestní stíhání zastavit, tato skutečnost se promítne pouze v tom, že obviněného do vazby nevezme, resp. jej z vazby propustí.¹⁵⁰ Takové rozhodnutí by ovšem bezesporu mělo významně ovlivnit další postup v přípravném řízení.

Důvodnost obvinění je nutné zkoumat po celou dobu trestního stíhání, tedy rovněž v případě, že již o vazbě rozhodnuto bylo a později se rozhoduje o možném propuštění obviněného z vazby. V této fázi bývá již často dokazování v pokročilejším stádiu než na začátku vyšetřování a míra důvodnosti trestního stíhání může být pod vlivem provedených důkazů odlišná. Tato podmínka vazby může například zcela odpadnout, případně může dojít ke změně právní kvalifikace a snížení trestní sazby natolik, že vazba není přípustná. Na tyto situace je nutné reagovat propuštěním obviněného z vazby.

Jedním z významných podkladů pro posouzení důvodnosti obvinění je právě samo usnesení o zahájení trestního stíhání. Toto usnesení musí obsahovat konkrétně doložené skutečnosti, z nichž vyplývá důvodné podezření obviněného o spáchání trestného činu. Na druhou stranu je zřejmé, že pokud je o vazbě rozhodováno v době, kdy je vyšetřování teprve takto na začátku, není a nemůže být prokázání trestné činnosti u určité osoby v takové míře jako při podání obžaloby. Závěr ohledně skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu s tím, že jej spáchala určitá osoba, proto nemusí být neměnný a postačí ve fázi zahájení

¹⁴⁷ Srov. KUČERA, Pavel; RIZMAN, Stanislav; TERYNGEL, Jiří. K rekodifikaci trestního řádu. *Trestní právo*, 1996, č. 1, s. 8.

¹⁴⁸ Srov. CÍSAŘOVÁ, Dagmar at al. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2015, s. 250; ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 738.

¹⁴⁹ DRAŠTÍK, Antonín at al. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2017, s. 500.

¹⁵⁰ Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 10. 12. 1997, sp. zn. II. ÚS 347/96.

trestního stíhání vyšší stupeň pravděpodobnosti takového závěru.¹⁵¹ S postupem trestního řízení by se ovšem měl tento stupeň pravděpodobnosti podstatně zvyšovat.

V souvislosti s posuzováním důvodnosti obvinění soudem vyvstává otázka, zda lze toto posouzení učinit rovněž na základě úkonů procesně nepoužitelných, resp. omezeně použitelných před soudem. V první řadě je nutné uvést, že i v tomto případě je potřeba, aby byly takové úkony provedené v souladu se zákonem.¹⁵² Úkony, které jsou provedeny v rozporu se zákonem, například nedovolená domovní prohlídka, nedovolené odposlechy apod., nemohou sloužit jako podklad pro rozhodnutí soudu. Prakticky nejčastěji je o vzetí do vazby rozhodováno poté, co byl zadržen podezřelý a bylo mu v rámci tohoto zadržení policejním orgánem sděleno obvinění. Je zřejmé, že během takto krátké doby po zahájení trestního stíhání nebude policejní orgán schopen zajistit veškeré potřebné důkazy v procesně použitelné formě. Naopak v této fázi jsou většinou k dispozici pouze úřední záznamy o podaných vysvětleních osob. Judikaturou bylo dovozeno, že posuzování důvodnosti obvinění v rámci rozhodování o vazbě na základě skutečností vyplývajících z těchto úředních záznamů, může soud učinit, a to z důvodu, že zásada nepoužitelnosti takového důkazu se nevztahuje na řízení o úkonech prováděných v přípravném řízení dle § 26 trestního řádu.¹⁵³ Tento postup a posílení hodnoty těchto úředních záznamů byl dle mého názoru ještě následně podpořen novelou trestního řádu č. 459/2011 Sb., která zavedla možnost čtení takových úředních záznamů se souhlasem obžalovaného a státního zástupce i při hlavním líčení.

Jak je uvedeno výše, soud musí při rozhodování o vazbě zkoumat, zda bylo řádně a důvodně zahájeno trestní stíhání. Nezkoumá však pouze samotnou existenci této podmínky, sdělené obvinění je totiž také významným zdrojem informací ohledně okolností odůvodňujících vazbu a ohledně důkazní situace ve věci. Často je potom při rozhodování o vazbě vycházeno z předpokladu, že obava z nedovoleného jednání obviněného dle § 67 písm. a) až c) trestního řádu, bude tím výraznější, čím je závažnější podezření

¹⁵¹ Např. usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15.1.2003, sp. zn. II. ÚS 258/02; usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 5. 2. 2004, sp. zn. III. ÚS 554/03; usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 20.11.2014, sp. zn. I. ÚS 2958/14.

¹⁵² JELÍNEK, Jiří at al. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016, č. 330.

¹⁵³ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 10. 2000 sp. zn. 3 To 884/2000 publikované pod R 48/2001 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek č. 9/2001.

ze spáchaného trestného činu. Pokud obviněného usvědčuje více důkazů, zvyšuje se pravděpodobnost, že se bude obviněný snažit bránit trestnímu postihu útekem, skrýváním, působením na svědky, ničením důkazů apod.¹⁵⁴ Takový závěr však dle mého nelze uplatňovat absolutně a vždy je nutné zvažovat, zda je i přes uvedené okolnosti tato obava skutečně důvodná.

4.1.3 Adekvátnost vazby a její vázanost na závažnější trestné činy

Vzetí do vazby musí být s ohledem na veškeré okolnosti daného případu a s ohledem na povahu a závažnost spáchaného trestného činu adekvátní. Naplnění tohoto požadavku je nutné hodnotit ve vztahu k možnému následku, který obviněnému hrozí, a ke skutečnosti, zda je vazba skutečně nutná.

Podmínka adekvátnosti vazby vyplývá ze základních zásad vazby, zejména ze zásady subsidiarity a přiměřenosti, kterou zákonodárce vyjádřil již v § 67 trestního řádu slovy „smí být vzat do vazby jen tehdy..., že nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením“. Jestliže je tedy dosažení účelu vazby možné i jejím nahrazením mírnějším zásahem, je zřejmé, že by vzetí do vazby v takovém případě nemohlo být hodnoceno jako adekvátní a nutné.¹⁵⁵

Požadavek adekvátnosti a zároveň uplatnění zásady subsidiarity se dále odráží ve vázanosti vazby na závažnější trestné činy a v nemožnosti její aplikace u trestných činů s horní hranicí trestní sazby maximálně dva roky u úmyslných trestných činů a maximálně tři roky u nedbalostních trestných činů dle § 68 odst. 2 trestního řádu.

Podobně se vázanost vazby na závažnější trestné činy promítá v požadavku propuštění z vazby dle ustanovení § 71 odst. 2 písm. b) trestního řádu, ale i v jeho analogickém použití na případy, kdy je teprve rozhodováno, zda bude obviněný vzat do vazby, jestliže trestní stíhání nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Toto typové vymezení trestných činů, u nichž vazba nepřichází v úvahu, neplatí absolutně a zákon v § 68 odst. 3 a 4 specifikuje podmínky, za nichž

¹⁵⁴ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 4. 10. 1996 sp. zn. 7 To 579/96 publikované v Soudních rozhledech, 1997, č. 1, s. 15a.

¹⁵⁵ Blíže o nahrazení vazbě jiným opatřením pojednává kapitola 5. Instituty nahrazující vazbu.

se omezení výší trestní sazbou, resp. neuložením budoucího nepodmíněného trestu odnětí svobody, nepoužije. Hovoříme zde o tzv. kvalifikovaných či zpřísněných důvodech vazby.

4.2 Vazební důvody

V souladu s čl. 8 odst. 5 LZPS je možné vzít obviněného do vazby pouze ze zákonem stanovených důvodů. Z tohoto ustanovení vyplývá požadavek zákonné úpravy konkrétních vazebních důvodů, který naplňuje trestní řád v § 67 taxativní specifikací tří vazebních důvodů pod písmeny a), b) a c) a dále specifikací tzv. zpřísněných důvodů vazby dle § 68 odst. 3 a 4. Byť jsou tyto důvody obsažené v normě trestního práva procesního, jejich povaha je hmotněprávní.¹⁵⁶

Vymezení vazebních důvodů odráží ústavněprávní požadavek, aby zásahy do osobní svobody jednotlivce byly omezeny pouze na případy skutečně nezbytné fyzické izolace, bez níž by mohlo trestní řízení utrpět závažnou újmu nebo by mohlo být zcela zmařeno, případně by bezprostředně hrozilo další pokračování v trestné činnosti ze strany obviněného.¹⁵⁷ Ve specifikaci konkrétních vazebních důvodů lze spatřovat také naplnění zásady nullum crimen sine lege.¹⁵⁸

K tomu, aby bylo možné rozhodnout o vzetí obviněného do vazby, resp. o jeho ponechání ve vazbě, musí existovat důvodná obava, že se obviněný zachová jedním či více způsoby uvedenými v § 67 odst. 1 písm. a), b) a c) trestního řádu. Nestačí však naplnění jednoho či více vazebních důvodů, zároveň musí být splněny kumulativně všechny obecné podmínky vazby uvedené výše.

Podmínkou naplnění konkrétních vazebních důvodů je dle výše uvedeného ustanovení existence důvodné obavy, že obviněný:

„a) uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, zejména nelze-li jeho totožnost hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest,

¹⁵⁶ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 402.

¹⁵⁷ MANDÁK, Václav. *Důvody vazby v čs. trestním řízení*. Acta Universitatis Carolinae-Iuridica. 1971, č. 3, s. 149.

¹⁵⁸ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 402.

b) bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo

c) bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil.“

Tato obava musí být podložena konkrétními skutečnostmi, které ji dostatečně a rozumně odůvodňují.¹⁵⁹ Z návěti § 67 trestního řádu je patrné, že tyto skutečnosti mohou mít svůj původ jednak v jednání samotného obviněného, ale i v jiných okolnostech, které jsou způsobilé takovou obavu naplnit. Může jít i o takové skutečnosti, které vůbec nevznikají na straně obviněného, ale v konečném důsledku s jeho jednáním zpravidla souvisejí.¹⁶⁰ Lze si v praxi představit případy, kdy někdo může pro obviněného připravovat útěk či dočasnou skrýš. Může také docházet k ovlivňování svědků ve prospěch obviněného, ovšem nikoliv ze strany samotného obviněného, ale jinou osobou.¹⁶¹

Při posuzování, zda je obava z naplnění některého vazebního důvodu skutečně důvodná, není nutné učinit naprosto jednoznačný závěr o tom, že k následkům dle písm. a) až c) uvedeného ustanovení dojde, pokud nebude obviněný zajištěn vazbou. Takové posouzení nebude ani ve většině případů možné učinit, neboť rozhodování o vzetí do vazby v praxi často přichází na řadu bezprostředně po zadržení a zahájení trestního stíhání, kdy je vyšetřování teprve na počátku, a musí být učiněno ve velmi krátké lhůtě. Již policejní orgán se do 48 hodin od zadržení podezřelého musí rozhodnout, zda zadrženého propustí na svobodu nebo podá po jeho obvinění státnímu zástupci podnět k podání návrhu na vazbu. Také soud má v případě podaného návrhu na vazbu pouze 24 hodin na rozhodnutí. V této době je většinou nemožné dosáhnout naprosté jistoty ohledně možného budoucího jednání obviněného. Jestliže by se naopak čekalo až na okamžik, kdy by bylo již zcela zřejmé, že dojde k naplnění některého vazebního důvodu, pravděpodobně by se již nepodařilo tomuto zabránit.¹⁶² Vazba by tak coby zajišťovací institut zcela postrádala svůj smysl.

Orgány činné v trestním řízení se tak rozhodují s ohledem na okolnosti případu a osobu obviněného, zda se obava z možného naplnění vazebních důvodů

¹⁵⁹ Např. JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 320.

¹⁶⁰ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 407.

¹⁶¹ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 738.

¹⁶² VANTUCH, Pavel. *Důvody vazby. Právní rádce*, 2003, č. 2, s. 58.

opírá o konkrétní a doložené skutečnosti, aby ji bylo možné považovat za dostatečně odůvodněnou. Tyto skutečnosti se potom nezbytně musí v přezkoumatelné podobě objevit v odůvodnění návrhu státního zástupce na vazbu a v odůvodnění rozhodnutí soudu o vazbě. Takové odůvodnění soudu nemůže být postaveno pouze na povšechných a obecných důvodech, které pouze citují zákonný text důvodů vazby.¹⁶³ Toto odůvodnění musí být výslovné, přehledné a musí logicky vysvětlovat, z jakých konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava z možného jednání obviněného dle § 67 písm. a) až c) trestního řádu.¹⁶⁴ Obecně je nutné se při vazebním rozhodování a v rámci odůvodnění rozhodnutí zabývat zhodnocením všech okolností svědčících nejen pro, ale i proti omezení osobní svobody vazbou.

Existence vazebních důvodů musí být zkoumána v průběhu celého trestního řízení. K vzetí do vazby postačí naplnění i jen jednoho vazebního důvodu, mohou však být naplněny všechny tři vazební důvody najednou. V každém jednotlivém případě se mohou tyto vazební důvody postupně měnit, mohou se rozšiřovat, zužovat nebo i zcela vymizet. Na takové situace je nutné potom vždy reagovat rozhodnutím soudu. O pomnutí důvodu vazby, případně o propuštění z vazby během přípravného řízení může rozhodnout i státní zástupce.¹⁶⁵

4.2.1 Důvody vazby dle § 67 písm. a) – tzv. útěková vazba

Jako první vazební důvod upravuje trestní řád tzv. vazbu útěkovou, která odůvodňuje použití vazby pro případy, kdy na základě jednání obviněného nebo jiných skutečností vzniká důvodná obava, že se obviněný bude vyhýbat trestnímu stíhání či trestu tím, že uprchne nebo se bude skrývat. Taková obava je odůvodněna zejména v případech, kdy nelze ihned zjistit totožnost obviněného nebo obviněný nemá stálé bydliště, případně mu hrozí vysoký trest. Tento vazební

¹⁶³ Např. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 20.11.2000, sp. zn. IV. ÚS 137/2000; náleží Ústavního soudu ČR ze dne 7.7.2008, sp. zn. I. ÚS 1348/07 publikovaný pod 124/2008 USn. Sbírka nálezů a usnesení ÚS č. 50/2008.

¹⁶⁴ Náleží Ústavního soudu ČR ze dne 15.4.2000, sp. zn. I. ÚS 1115/09 publikovaný pod č. 85/2010 USn. Sbírky usnesení a nálezů ÚS č. 57/2010.

¹⁶⁵ Srov. § 73b odst. 4 a 6 trestního řádu.

důvod je nevýraznější ve vztahu k účelu vazby coby institutu, který má zajistit přítomnost obviněného u úkonů trestního řízení.¹⁶⁶

Existence institutu útěkové vazby v minulosti ani v současnosti nevzbuzuje významné polemiky, a je tak obecně přijímána.¹⁶⁷ Ojedinelým zpochybněním tohoto vazebního důvodu byla úvaha provedená v souvislosti se zajištěním obviněného na úkonech trestního řízení. Podle tohoto názoru je účast při těchto úkonech stanovena ve prospěch obviněného, který tak může realizovat své právo na obhajobu. Na druhou stranu však obviněný není povinen v rámci trestního řízení projevovat jakoukoliv součinnost a rozhodnout o vině lze i bez účasti obviněného.¹⁶⁸ Domnívám se, že tento názor by mohl mít své opodstatnění i v současné době v souvislosti s úvahami *de lege ferenda*. To platí tím spíše, pokud by se podařilo zavést do praxe elektronický monitoring aktuální polohy obviněného.

Obavou z uprchnutí obviněného se rozumí jeho útěk do ciziny, obavou ze skrývání potom ukrývání se v tuzemsku,¹⁶⁹ které jsou vedeny snahou vyhnout se možným důsledkům trestního stíhání tím, že obviněný bude trvale či dočasně fyzicky nepostižitelný.¹⁷⁰ Pod pojmem „vyhýbání se trestu“ je zde myšleno nejen vyhýbání se jeho uložení, ale také výkonu již uloženého trestu.¹⁷¹ Rozhodnutí o tzv. útěkové vazbě je tak možné za splnění zákonných podmínek učinit i po pravomocném rozhodnutí ve věci samé.

Trestní řád výslovně poskytuje zákonný výčet okolností, kdy je odůvodněna obava z útěku či skrývání obviněného. Jde zejména o případy, kdy nelze ihned zjistit totožnost obviněného, obviněný nemá stálé bydliště nebo mu za spáchaný trestný čin hrozí uložení vysokého trestu. Tyto případy zobecňují okolnosti, k nimž v praxi v rámci důvodů útěkové vazby dochází

¹⁶⁶ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 404.

¹⁶⁷ Srov. např. MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975; ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.

¹⁶⁸ DRBOHLAV, Karel. Sborník z I. sjezdu českých právníků, 1904, referát Karla Drbohlava, s. 43-48 In: RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 404.

¹⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 277.

¹⁷⁰ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 78.

¹⁷¹ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 740.

nejčastěji.¹⁷² Jedná se o demonstrativní výčet okolností a pro posouzení důvodnosti vazby stačí, pokud existuje kterákoliv z nich.¹⁷³ To platí ovšem za předpokladu, že je taková okolnost způsobila odůvodnit obavu z útěku či skrývání obviněného.

1) Nemožnost zjištění totožnosti obviněného ihned

Orgány činné v trestním řízení zjišťují totožnost osoby zejména z osobních dokladů, občanského průkazu či pasu, případně jiného průkazu, kde je fotografie, z centrální evidence obyvatel, porovnáním otisků prstů nebo za pomoci hodnověrné osoby. Při tomto zjišťování vychází samozřejmě rovněž z výpovědi samotné osoby, o jejíž totožnost jde.

Ve většině případů nebude i s ohledem na informační možnosti Policie ČR problém totožnost osoby zjistit.¹⁷⁴ Může však nastat situace, kdy je takové zjištění komplikované. Bude to zejména u osob, které byly bezprostředně zadrženy na místě činu, nemají zájem spolupracovat, záměrně uvádí nepravdivé údaje, používají údaje jiných osob, často může jít i o cizince předstírající, že vůbec nerozumí apod. V takovém případě si lze představit, že se totožnost osoby nepodaří zjistit ihned, resp. během 48 hodin od zadržení, v nichž musí být obviněný případně předán soudu k rozhodnutí o vazbě. Potom nezbývá nic jiného, než k rozhodování o vazbě přistoupit, neboť v opačném případě by bylo pravděpodobné, že se taková osoba stane pro trestní řízení nedosažitelnou. Po odpadnutí tohoto důvodu, tedy po zjištění totožnosti obviněného, bude však nezbytné ji okamžitě propustit na svobodu, byla-li neznámá totožnost jediným důvodem vazby.

¹⁷² MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 77.

¹⁷³ CHMELÍK, Jan at al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 204.

¹⁷⁴ Ustanovení § 114 odst. 3 trestního řádu stanoví povinnost strpět úkony potřebné pro zjištění totožnosti. Podle § 63 odst. 4 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, pokud se totožnost nepodaří zjistit na základě údajů sdělených danou osobou nebo údajů evidence obyvatel, lze přistoupit k provedení nezbytných služebních úkonů, jimiž jsou např. snímání daktyloskopických otisků, pořizování obrazových či zvukových záznamů, zevní měření těla, zjišťování zvláštních tělesných znamení nebo odebrání biologických vzorků.

2) Obviněný nemá stálé bydliště

Častější okolností vzbuzující obavu z toho, že se obviněný stane nedosažitelný pro úkony trestního řízení, může být situace, kdy obviněný nemá stálé bydliště. V praxi se u některých obviněných projevuje absence stálého bydliště například tak, že vůbec nemá kde bydlet, bydliště neustále mění, v místě trvalého bydliště se nezdržuje, pobývá střídavě u různých známých apod. Rozhodující při určení bydliště obviněného není místo trvalého bydliště dle osobních dokladů, které má řada obviněných vedeno třeba i na ohlašovně obecního úřadu, kde ani není možné fakticky pobývat, ale místo, kde se skutečně zdržuje a je možné jej tam zastihnout a doručovat. Zákonná povinnost zdržovat se na adrese registrovaného trvalého bydliště totiž neexistuje a je zcela běžným jevem žít jinde.¹⁷⁵

Pouhá absence stálého bydliště obviněného není dostatečným důvodem pro uložení útěkové vazby, pokud zde není současně i další okolnost, např. že se obviněný v minulosti snažil trestnímu stíhání vyhnout apod.¹⁷⁶ Konkrétním příkladem bude i situace, kdy obviněný sám určil adresu pro doručování písemností, ovšem na tomto místě se nezdržuje a nepodařilo se jej dohledat ani na adrese svého trvalého bydliště, čímž se stal pro úkony trestního řízení nedostupným.¹⁷⁷ Na základě těchto skutečností již lze odůvodnit vazbu tím, že se obviněný skrýval, a vzít jej do vazby.

Jestliže tedy k uvedeným okolnostem přistupuje ještě zásadní skutečnost, že obviněný o změně svého bydliště neinformuje orgány činné v trestním řízení, nespolupracuje s nimi a není možné jej kontaktovat, lze souhlasit s tím, že za takové situace bude vazební zajištění obviněného důvodné.

Naopak těžko bude takovou obavu vzbuzovat trvalá změna pobytu obviněného, jestliže tuto změnu obviněný nahlásil orgánům činným v trestním řízení a uvedl své nové bydliště.¹⁷⁸ Tento údaj může vyplývat například i z písemného slibu, který obviněný nabídne jako možnou alternativu vazby, neboť takto poskytnutou adresu je nutné považovat za adresu, kterou označil

¹⁷⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28.7.2014, sp. zn. I. ÚS 1694/14 publikovaný pod 146/2014 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 74/2014.

¹⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.3.2014, sp. zn. 11 Tdo 1252/2013.

¹⁷⁷ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 7. 2. 2002, sp. zn. 7 To 55/2002 publikované v *Trestněprávní revue*, 8/2002, s. 236.

¹⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 740.

pro doručování.¹⁷⁹ Totéž platí v případě, že bydlení na adrese trvalého bydliště obviněného je v podstatě neobyvatelné a obviněný se zde nezdržuje, jestliže obviněný sdělil skutečné místo, kde se zdržuje.¹⁸⁰ Pod tuto okolnost dále nelze zahrnout ani studijní pobyty obviněného, pobyt obviněného v léčebně, na dovolené, pracovní cestě apod.¹⁸¹

Zásadní roli při rozhodování o vazbě bude tedy hrát dosažitelnost obviněného pro úkony trestního řízení, zejména zda orgánům činným v trestním řízení bude znám aktuální pobyt obviněného a budou jej moci kontaktovat. Rozhodující zde tak bezesporu bude přístup samotného obviněného a jeho ochota v trestním řízení spolupracovat.

3) Hrozba vysokým trestem

Nejkomplikovaněji ze všech příkladných okolností uvedených v zákoně působí okolnost, kdy hrozí obviněnému za spáchání trestného činu vysoký trest. V první řadě je důležité zodpovědět otázku, zda pouhá existence této okolnosti zakládá vznik vazebního důvodu. Ve většině ostatních případů (např. absence stálého bydliště obviněného, cesty obviněného do zahraničí, nedostavení se k úkonům trestního řízení atd.) totiž lze uzavřít, že existence samotné takové okolnosti nepůsobí sama o sobě důvodnou obavu z útěku či skrývání obviněného. Otázkou je, zda tedy pouze samotná okolnost hrozby vysokého trestu je způsobilá takovou obavu odůvodnit.

Tato otázka samozřejmě neunikla pozornosti judikatury, v níž lze nalézt určitý návod, jak v daných případech postupovat, aby bylo na jedné straně dosaženo účelu trestního řízení, ale aby na straně druhé nedocházelo k libovůli obecných soudů.¹⁸² Ústavní soud dospěl k závěru, že hrozba uložení vysokého trestu může v některých případech sama o sobě zakládat důvodnost obavy z vyhýbání se trestnímu stíhání a naplnění důvodů útekové vazby.¹⁸³ Důležité

¹⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 3. 2007, sp. zn. 11 Tdo 110/2007 publikované pod R 18/2008 tr. Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek č. 4/2008.

¹⁸⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16.9.2014, sp. zn. II. ÚS 2086/14 publikovaný pod 170/2014 Usn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 74/2014.

¹⁸¹ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 740-741.

¹⁸² HANUŠ, Libor. Hrozba vysokého trestu v kontextu útekové vazby. *Právní rozhledy*. 2004, č. 11, s. 433.

¹⁸³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1.4.2004, sp. zn. III. ÚS 566/03 publikovaný pod 48/2004 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 33/2004.

však je posouzení, jaké konkrétní naplnění této hrozby představuje nutné a zároveň i dostatečné odůvodnění pro útěkovou vazbu. Předpokladem vazby je podle tohoto rozhodnutí pouze jednoznačná a konkrétní hrozba vysokého trestu, která je podložena konkrétními okolnostmi spáchaného skutku ve spojení s dalšími aspekty dané trestní věci.¹⁸⁴ Komentář v této souvislosti upřesňuje, že tímto rozhodnutím Ústavní soud nevyslovuje obecný názor, že hrozba vysokým trestem je tou konkrétní skutečností, která je schopná založit obavu z útěku či skrývání obviněného a naplnit tak důvod vazby.¹⁸⁵ Musí tedy existovat některá další skutečnost na straně osoby obviněného nebo jiná okolnost případu, které jsou již v souvislosti s předpokládanou citelnou sankcí způsobilé odůvodnit obavu z útěku obviněného.¹⁸⁶ V této souvislosti bude hrát významnou roli zejména povaha a závažnost spáchaného činu a poměry obviněného.¹⁸⁷ Na straně obviněného například mohou jít k jeho tíži okolnosti ohledně negativních rysů jeho osobnosti vyplývající ze zpracovaného znaleckého posudku nebo skutečnost, že se obviněný nezdržuje na místě svého bydliště z důvodu páchaní trestné činnosti na různých místech po republice.¹⁸⁸ Další takové okolnosti, které odůvodňují reálnou hrozbu vysokého trestu, mohou být okolnosti, kdy je obviněný stíhán za rozsáhlou trestnou činnost, která byla dlouhodobě pečlivě plánována a organizována a vzniklá škoda vysoce přesahuje škodu velkého rozsahu. Lze očekávat, že za existence takových okolností nebude v případě odsuzujícího rozsudku uložen trest na spodní hranici trestní sazby.

Judikatura dále poskytla určité vodítko, že hrozbou vysokým trestem je možné odůvodnit vazbu v případech podezření ze spáchání zvláště závažného trestného činu, kde lze předpokládat uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody nejméně ve výši kolem osmi let.¹⁸⁹ Existují závěry, že toto hledisko je

¹⁸⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 1.4.2004, sp. zn. III. ÚS 566/03 publikovaný pod 48/2004 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 33/2004.

¹⁸⁵ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 740.

¹⁸⁶ Např. usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 18.6.2001, sp. zn. IV. ÚS 178/01.

¹⁸⁷ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 741.

¹⁸⁸ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 277.

¹⁸⁹ Zejména nález Ústavního soudu ČR ze dne 1.4.2004, sp. zn. III. ÚS 566/03 publikovaný pod 48/2004 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 33/2004 a na něj navazující např. nález Ústavního soudu ČR ze dne 17.5.2011, sp. zn. IV. ÚS 3294/09 publikovaný pod 93/2011 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 61/2011; nález Ústavního soudu ČR ze dne 11.12.2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13 publikovaný pod 215/2013 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 71/2013; nález Ústavního soudu ČR ze dne 12.12.2013, sp. zn. I. ÚS 2665/13 publikovaný pod 217/2013 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 71/2013; nález Ústavního soudu ČR ze dne 28.7.2014, sp. zn. I. ÚS 1694/14 publikovaný pod 146/2014 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 74/2014.

možné vztáhnout i na případy, kdy obviněnému hrozí uložení více trestů kratšího trvání, ale ve svém součtu této hranice dosáhnou nebo ji dokonce přesáhnou.¹⁹⁰

Toto kritérium bývá bohužel v praxi často používáno jako argumentace důvodnosti útěkové vazby, aniž by byly dále hodnoceny další okolnosti. Ani takový odhad možného trestu v budoucnu totiž nelze považovat za dostatečný bez přihlídnutí k dalším okolnostem v posuzované věci.¹⁹¹ I za této situace totiž přísluší obviněnému právo namítat existenci takových významných okolností, které důvodnou obavu z jeho útěku či skrývání eliminují, čímž vyloučí aplikaci vazebního důvodu. Těmito silnými důvody může být zejména skutečnost, že životní poměry obviněného jsou celkově uspořádané, obviněný je v důsledku závažného zdravotního stavu nemobilní, má založeny citové a zaopatřovací vazby, které řádně plní, jeho dosavadní jednání je společensky konformní s možností záruky poskytnuté jinými subjekty apod.¹⁹²

Těmito okolnostmi bude nutné se zabývat i v případech zvláště závažných zločinů, u nichž spodní hranice trestní sazby činí deset a více let nebo lze uložit výjimečný trest, tedy kdy výše uvedené vodítko ohledně hrozby vysokého trestu v podobě očekávání alespoň osmiletého trestu bude vysoce překročeno. Ani v takových případech není totiž vyloučeno užití některé z alternativ vazby. Otázkou však je, jakou roli mohou tyto okolnosti právě ve vztahu k možnému nahrazení vazby sehrát. Dle mého názoru bude takové posouzení ve většině těchto nejzávažnějších případů spíše formalitou a případné nahrazení vazby jiným opatřením bude předem vyloučeno.¹⁹³ Na druhou stranu však nemůže takový závěr platit absolutně. Například v případě vraždy manžela, který byl opakovaně a neúspěšně léčeným alkoholikem odmítajícím již další léčení, obviněnou fyzicky napadal a rovněž v době činu jí tímto vyhrožoval, a u obviněné šlo o dosud netrestanou osobu příznivě hodnocenou kolektivem bezúhonných spolupracovníků,

¹⁹⁰ Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.11.2015, sp. zn. 11 Tvo 37/2015.

¹⁹¹ Např. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 7.6.2007, sp. zn. I. ÚS 603/07 publikovaný pod 95/2007 Usn. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 45/2007; náleží Ústavního soudu ČR ze dne 11.12.2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13 publikovaný pod 215/2013 USn. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 71/2013; náleží Ústavního soudu ČR ze dne 4.7.2014, sp. zn. I. ÚS 980/14 publikovaný pod 125/2014 USn. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 73/2014.

¹⁹² Náleží Ústavního soudu ČR ze dne 11.12.2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13 publikovaný pod 215/2013 USn. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 71/2013; náleží Ústavního soudu ČR ze dne 12.12.2013, sp. zn. I. ÚS 2665/13 publikovaný pod 217/2013 USn. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 71/2013.

¹⁹³ Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.5.2013, sp. zn. 11 Tvo 16/2013, v němž se uvádí, že v případě obviněného je hrozba vysokým trestem naplněna v takové míře, že mu hrozí mimo jiné uložení nejprísnejšího možného trestu dle trestního zákoníku, takže je zcela vyloučeno uvažovat o nahrazení vazby jinými instituty.

v němž panují dobré vztahy, dospěly soudy k závěru, že jsou zde dostatečně silné okolnosti vedoucí k nahrazení vazby přijetím záruky a písemného slibu.¹⁹⁴

V praxi se lze dále bohužel setkat s případy, kdy je výše hrozícího trestu odvíjena od horní hranice trestní sazby stanovené ve zvláštní části trestního zákoníku, přičemž zde není dána žádná jiná okolnost odůvodňující vazbu. Takové posouzení je však nesprávné, neboť při posuzování výše hrozícího trestu je nutné se zabývat pouze takovou výší trestu, která reálně hrozí s ohledem na veškeré okolnosti případu, nikoliv pouze typovou škodlivostí trestného činu.¹⁹⁵ Mechanické odůvodnění, jímž se odkazuje na horní hranici trestní sazby je tedy vyloučeno. Jestliže by se jednalo pouze o typovou hrozbu objektivně vyplývající z horní hranice trestní sazby u daného trestného činu, lze jednoznačně souhlasit s tím, že takový závěr by byl zcela absurdní, neboť by se důvody vazby naplnily bez nutnosti podrobného posouzení ve všech případech, kdy obviněnému hrozí vysoký trest.¹⁹⁶ Pokud by automaticky při vysoké horní hranici trestní sazby za daný trestný čin nastoupila úteková vazba, jednalo by se v podstatě o zákonné stanovení nevyvratitelné domněnky útěku obviněného, a tím i o určitou formu obligatorní vazby.¹⁹⁷

Takto naplněná obava z útěku či skrývání obviněného podložená reálnou hrozbou vysokého trestu, která zde byla v době, kdy soud rozhodoval o vzetí obviněného do vazby, však může plynutím času postupně slábnout. To platí zejména pro dlouhotrvající vazby. Hrozba vysokým trestem je potom důvodem pro vazbu jen na omezenou dobu a po uplynutí určité doby představuje pouze jeden z argumentů odůvodňující hrozbu útěku či skrývání obviněného v případě jeho propuštění na svobodu.¹⁹⁸ Hrozba vysokého trestu proto sama o sobě nemůže ospravedlnit dlouhotrvající vazbu.¹⁹⁹ Při rozhodování o tom, zda bude obviněný ponechán ve vazbě nebo z vazby propuštěn na svobodu, se proto zkoumá,

¹⁹⁴ Srov. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6.9.1994, sp. zn. 4 To 645/94 publikované v Soudní rozhledy, 1995, č. 2, s. 37.

¹⁹⁵ CHMELÍK, Jan at al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 204.

¹⁹⁶ Srov. nález Ústavního soudu ČR ze dne 17.1.2002, sp. zn. I. ÚS 432/01 publikovaný pod 8/2002 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 25/2002.

¹⁹⁷ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 42.

¹⁹⁸ KMEC, Jiří; KOSAŘ, David; KRATOCHVÍL, Jan; BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 515.

¹⁹⁹ Rozhodnutí ESLP ve věci Tomasi proti Francii ze dne 27. 8. 1992, stížnost č. 12850/87; rozhodnutí ESLP ve věci Ilijkov proti Bulharsku ze dne 26. 7. 2001, stížnost č. 33977/96; rozhodnutí ESLP ve věci Kondratyev proti Rusku ze dne 9. 7. 2009, stížnost č. 2450/04.

zda jsou v případě dány tzv. zesílené důvody pro trvání vazby.²⁰⁰ Podmínkou sine qua non pro zákonné trvání vazby je nadále reálná hrozba vysokého trestu, ta ale sama o sobě již nemusí postačovat a je na soudu, aby zkoumal existenci jiných relevantních důvodů ospravedlňujících pokračování vazby, pro které nepřichází v úvahu uložení jiného mírnějšího opatření.²⁰¹

Jako tyto zesílené důvody zde přicházejí v úvahu okolnosti na straně obviněného, zejména pokud jde o jeho rodinné vztahy, vazby k zemi, morálku a charakter obviněného,²⁰² domov, majetek, zaměstnání,²⁰³ kontakty v zahraničí, uložené peníze v zahraničí, případně již realizované aktivity obviněného vzbuzující obavu, např. zajišťování falešných dokladů, příprava na vycestování, opuštění bydliště a zaměstnání apod., které by samy o sobě nemusely představovat důvod vazby, ovšem ve spojení s hrozbou vysokého trestu již mohou důvodně vzbudit obavu z útěku či skrývání obviněného. V případě cizinců potom přichází v úvahu posouzení okolností, zda jsou k České republice vázáni nějakými rodinnými či příbuzenskými vztahy či zda zde mají legální pracovní, podnikatelské nebo jiné existenční zázemí.²⁰⁴ Vždy však bude záležet na podrobném posouzení veškerých okolností daného případu, přičemž toto posuzování se neomezuje pouze na zhodnocení relevance vazebních důvodů.

²⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 28.7.2014, sp. zn. I. ÚS 1694/14 publikovaný pod 146/2015 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 74/2014, v němž Ústavní soud dospěl k závěru, že hrozba vysokého trestu k odůvodnění pokračování vazby již nepostačuje, neboť vazba v daném případě trvala již šestnáct měsíců.

²⁰¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11.12.2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13 publikovaný pod 215/2013 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 71/2013; nález Ústavního soudu ČR ze dne 12.12.2013, sp. zn. I. ÚS 2665/13 publikovaný pod 217/2013 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 71/2013; nález Ústavního soudu ČR ze dne 10.4.2014, sp. zn. I. ÚS 185/14 publikovaný pod 56/2014 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 73/2014; nález Ústavního soudu ČR ze dne 4.7.2014, sp. zn. I. ÚS 980/14 publikovaný pod 125/2014 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 73/2014.

²⁰² Srov. nález Ústavního soudu ČR ze dne 11.12.2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13 publikovaný pod 215/2013 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 71/2013, podle něhož při posuzování charakteru a morálky obviněného nemůže soud pouze z hypotetického tvrzení dovozovat fakta a z nich činit další hypotézy. Nepřípustný je tak postup, kdy soud dovodil, že těžko lze věřit obviněnému, který důvěru ztratil v okamžiku, kdy spáchal trestný čin, přičemž jestliže se obviněný takového jednání neštlítil, lze dovodit důvodnou obavu, že se může dále chovat amorálně, minimálně tak, že se bude skrývat. Takové odůvodnění je dle Ústavního soudu v rozporu se zásadou presumpce nevinny.

²⁰³ Srov. nález Ústavního soudu ČR ze dne 9.12.2015, sp. zn. I. ÚS 2876/15 publikovaný pod 210/2015 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 79/2015 řešící případ, kdy obviněný byl trestně stíhán za zvláště závažný trestný čin, za který mu reálně hrozil vysoký trest. Byla to však jediná riziková okolnost v dané věci. Obviněný na svou obhajobu mimo jiné uváděl, že je řádně zaměstnaný, pracuje jako učitel a zároveň zastává funkci zastupitele obce. Obecné soudy však vyhodnotili, že s ohledem na závažnost trestného činu, pro který je stíhán, je nevhodné, aby tyto profese/funkce vykonával, a tedy tento zeslabující důvod nepřipustily a rozhodly o ponechání obviněného ve vazbě. Tento postup vyhodnotil Ústavní soud jako nepřipustný.

²⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.3.2001, sp. zn. 5 Tvo 33/2001.

Soud musí rovněž zohlednit, zda orgány činné v trestním řízení postupují ve věci se zvýšenou pečlivostí.²⁰⁵

Takové rozhodnutí o pokračování dlouhotrvající vazby musí soud řádně odůvodnit, a to vždy k reálnému datu, kdy se důvody vazby přezkoumávají, při zvážení všech argumentů obviněného a posouzení skutečnosti, zda okolnosti, které na počátku odůvodňovaly vzetí obviněného do vazby, neztratily na významu. Pro řádné odůvodnění nepostačuje pouhá rekapitulace závěrů učiněných při předchozím rozhodování o vazbě.²⁰⁶

Specifická je situace, kdy je rozhodováno o prodloužení vazby po nepravomocném prvoinstančním rozhodnutí, kdy je uložen vysoký nepodmíněný trest. Zde se potřeba dalších dodatečných důvodů snižuje, neboť v tuto dobu budou již tyto okolnosti méně významné, než v době před nepravomocným odsouzením. Riziko útěku nebo skrývání se je zde totiž podstatně zvýšené a potřeba dalších vazbu ospravedlňujících důvodů klesá.²⁰⁷ V rámci rozhodování ESLP na základě Úmluvy bude však ještě jiná situace. Jestliže byl již vyhlášen, byť zatím nepravomocný odsuzující rozsudek, nebude již taková situace považována za rozhodování o vazbě v souladu s čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, ale bude se jednat o zákonné uvěznění dle čl. 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy.²⁰⁸ Úmluva tak rozlišuje mezi vazbou před prvoinstančním odsuzujícím rozsudkem a po tomto nepravomocném odsouzení. Z této skutečnosti vyplývá, že na tuto vazbu neklade žádné zvláštní podmínky jako je tomu v případě vazby dle čl. 5 odst. 1 písm. c) a vyžadováno je pouze splnění obecných podmínek dle čl. 5 pro zásahy do osobní svobody, zejména zákonnost. Z hlediska porušení čl. 5 Úmluvy potom bude ESLP u vazby po prvoinstančním rozhodnutí zkoumat například, zda nebylo porušeno právo na spravedlivý proces.²⁰⁹

²⁰⁵ Van Dijk, P. et al. (eds.) *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. 4th ed. Antwerpen-Oxford: Intersentia, 2006, s. 493–494.

²⁰⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16.9.2014, sp. zn. II. ÚS 2086/14 publikovaný pod 170/2014 USn. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 74/2014; nález Ústavního soudu ČR ze dne 4.5.2015, sp. zn. I. ÚS 217/15 publikovaný pod 85/2015 USn. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 77/2015.

²⁰⁷ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 11.6.2014, sp. zn. I. ÚS 1858/14.

²⁰⁸ Rozhodnutí ESLP ve věci Wemhoff proti Německu ze dne 27.6.1968, stížnost č. 2122/64.

²⁰⁹ Rozhodnutí ESLP ve věci Stoichkov proti Bulharsku ze dne 24.3.2005, stížnost č. 9808/02; rozhodnutí ESLP ve věci Yefimenko proti Rusku ze dne 12.2.2013, stížnost č. 152/04.

Kromě výše uvedených zákonem předjímaných okolností mohou nastat i jiné, které odůvodní vznik obavy z útěku či skrývání obviněného. Jako rizikové je již třeba zvažovat například přípravu obviněného na náhlé odcestování, jeho zadržení při útěku na hranicích, zajišťování si falešných dokladů k cestě do zahraničí nebo dlouhodobé a neohlášené opuštění místa bydliště či zaměstnání,²¹⁰ které obavu z útěku nebo skrývání obviněného naplnit reálně mohou.

Důležitou roli budou hrát skutečnosti na straně osoby obviněného. V praxi jsem se setkala s případem těhotné obviněné, u níž bylo rozhodováno o vazbě. V tomto případě byla právě s ohledem na stav obviněné obava z jejího možného útěku či skrývání značně zeslabena. Významnou roli budou jistě kromě těhotenství hrát například věk obviněného, zdravotní stav obviněného, osobní a rodinné poměry, zaměstnání, finanční a majetkové poměry nebo postavení ve společnosti. Relevantní bude i posouzení charakteru a morálky obviněného, jeho mravy a všechny druhy vazeb k zemi, v níž je proti němu vedeno trestní stíhání, a kontakty v zahraničí.²¹¹ Vždy však bude záležet na posouzení všech okolností, neboť například každý závažný zdravotní stav obviněného nemusí vždy obavu z útěku či skrývání snížit natolik, aby byl obviněný ponechán na svobodě.²¹²

Ne pro každé chování obviněného, které se ve vztahu k danému vazebnímu důvodu může jevit podezřelým, bude vždy rozhodnuto o vzetí do vazby. Z tohoto důvodu ne každá cesta obviněného do zahraničí, k níž použije platné cestovní doklady, nebo ne každé nenahlášené vzdálení se z místa jeho bydliště či změna zaměstnání může naplnit podloženou obavu z nežádoucího

²¹⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22.5.2013, sp. zn. I. ÚS 2183/12 publikovaný pod 91/2013 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 69/2013; nález Ústavního soudu ČR ze dne 21.1.2014, sp. zn. I. ÚS 2883/13 publikovaný pod 7/2014 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 72/2014.

²¹¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11.12.2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13 publikovaný pod 215/2013 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 71/2013; nález Ústavního soudu ČR ze dne 4.7.2014, sp. zn. I. ÚS 980/14 publikovaný pod 125/2014 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 73/2014.

²¹² Např. z usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.6.2014, sp. zn. 11 Tvo 9/2014 vyplývá závěr, že ani závažné onkologické onemocnění obviněného, jehož stav je stále sledován, nelze z hlediska možného uprchnutí či páchaní další trestné činnosti považovat za podstatnou překážku. V dané věci hrozil obviněnému trest v rozmezí od deseti do osmnácti let, dále bylo zjištěno, že obviněný již absolvoval nezbytné lékařské zákroky a jeho stav je nyní stabilizovaný, což nebrání případnému vycestování, navíc pokud jde o charakter páchané trestné činnosti, obviněný zde vystupoval spíše jako organizátor, nežli aktér provádějící náročnou fyzickou činnost.

následku v podobě útěku či skrývání obviněného.²¹³ Samotná skutečnost, že obviněný může kdykoliv vycestovat do zahraničí nemůže sama o sobě naplnit důvod vazby, neboť svoboda pohybu je zaručena čl. 14 LZPS. Jestliže obviněný realizuje či hodlá realizovat v průběhu trestního stíhání toto své základní právo, nemůže to samo o sobě odůvodnit obavu z útěku obviněného.²¹⁴ Běžně se lze setkat s případy, kdy obviněný odjede na dovolenou nebo na studijní pobyt, pracuje v zahraničí, kam každý týden dojíždí, apod. V těchto případech jde o dočasnou nepřítomnost obviněného v místě bydliště, která sama o sobě není vedena snahou vyhnout se trestnímu stíhání či trestu. Pouze taková okolnost potom nemůže být zákonným podkladem pro vazbu, a to ani tehdy, nebyla-li ohlášena orgánům činným v trestním řízení.²¹⁵

Velmi často bývá v praxi zvažována úteková vazba v případě obviněných cizinců, kde je posuzováno, zda cizí státní příslušnost může naplnit obavu z útěku obviněného. Judikaturou je skutečnost, že obviněný je cizinec, považována pouze za abstraktní nepodložené nebezpečí, nikoliv za konkrétně reálnou hrozbu, a nemůže tak sama o sobě naplnit důvodnou obavu z jeho útěku.²¹⁶ Vazební důvod by sama o sobě neměla naplnit ani k tomuto přistoupiší skutečnost, že obviněný byl zadržen na hranicích nebo že běžně cestuje do zahraničí, když z jiného jeho jednání je patrné, že má zájem s orgány činnými v trestním řízení spolupracovat a již dříve se např. dostavil k podání vysvětlení na Policii ČR a zároveň jej pojí silné pouto k českému bydlišti.²¹⁷ I v tomto případě je opět nutné zkoumat veškeré okolnosti případu, a to i takové, které se týkají vazby obviněného na Českou republiku, zejména zda má na našem území stále zaměstnání, bydliště, rodinu, přátele, zda hovoří česky apod. I přes výše uvedené se však i nadále lze setkat se závěry, že sama cizí státní příslušnost obviněného „vždy představuje podstatně vyšší riziko v otázce jeho možného uprchnutí“.²¹⁸ Domnívám se, že v případě cizinců by se mohl významně uplatnit zejména institut zákazu vycestování do zahraničí podle § 77a trestního řádu, byť lze i v těchto

²¹³ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 740.

²¹⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21.6.2000 sp. zn. I.ÚS 645/99 publikovaný pod 94/2000 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 18/2000.

²¹⁵ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 410.

²¹⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10.12.1997, sp. zn. II. ÚS 347/96 publikovaný pod 155/1997 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 9/1997.

²¹⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21.6.2000, sp. zn. I. ÚS 645/99 publikovaný pod 94/2000 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 18/2000.

²¹⁸ Např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.6.2014, sp. zn. 11 Tvo 9/2014.

případech nalézt rozhodnutí, která tento institut v případě cizinců neoprávněně odírají.²¹⁹

Také skutečnost, že se obviněný bez omluvy nedostavil k hlavnímu líčení, k němuž byl předvolán, není dostačující k naplnění důvodné obavy ze skrývání obviněného. V daném případě lze zajistit jeho účast předvedením.²²⁰ Vazba by v takovém případě byla skutečně nepřiměřeně přísným zajištěním, neboť nelze vyloučit situaci, že na straně obviněného mohly nastat takové nepředvídatelné překážky, pro něž se nemohl dostavit ani omluvit. Na druhou stranu, jestliže dojde k situaci, že má být tedy obviněný předveden, a obviněný opakovaně toto předvedení svým jednáním znemožňuje, např. nechá se zapírat, v důsledku svých cest bude nedosažitelný, v době konání hlavního líčení se úmyslně vzdaluje ze svého bydliště apod., může již přicházet v úvahu posouzení takového jednání jako skrývání se před trestním stíháním a naplnění důvodu vazby. V praxi může nastat i situace, že účast obviněného je zajištěna jeho předvedením, ovšem opakovaně se nedostavuje obhájce, ačkoliv jde o úkony, kde je jeho účast nezbytná. Dle judikatury je nutné při řešení těchto obstrukcí ze strany obhajoby zvážit možnost vyloučení advokáta z obhajoby (§ 37a odst. 1 písm. b) trestního řádu), případně iniciovat kárné řízení advokáta. Teprve poté, kdy se obstrukcím obhajoby nepodaří zabránit ani těmito způsoby, může být ve věci obviněného uvažováno rozhodnutí o útěkové vazbě.²²¹

4.2.2 Důvody vazby dle § 67 písm. b) – tzv. koluzní vazba

Jako druhý vazební důvod upravuje trestní řád tzv. vazbu koluzní, která odůvodňuje použití vazby pro případy, kdy na základě jednání obviněného nebo

²¹⁹ Např. nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.6.2016 sp. zn. I. ÚS 1119/15 publikovaný pod 116/2015 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 77/2015, v němž se Ústavní soud ohradil proti odůvodnění obecného soudu, podle něhož je odevzdání cestovního dokladu v souvislosti s uložením zákazu vycestování do zahraničí u osob vietnamské národnosti pro jejich pravidelnou podobnost minimálním omezením.

²²⁰ Uznesenie Najvyššieho súdu SSR ze dne 22. 2. 1988, sp. zn. 4 To 12/88 publikované pod R 8/1989 tr. Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek č. 1/1989.

²²¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22.5.2013, sp. zn. I. ÚS 2183/12 publikovaný pod 91/2013 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 69/2013.

jiných skutečností vzniká důvodná obava, že obviněný bude mařit zjištění skutkových okolností důležitých pro objasnění věci.²²²

Úprava koluzní vazby byla v minulosti kritizována coby pozůstatek inkvizičního procesu k vynucení doznání, který navíc v praxi svádí ke zneužívání. Další kritický argument směřoval vůči aktivitě státu, který má k dispozici jiné prostředky, jimiž koluzi zabránit, a to v podobě trestního stíhání pro trestný čin křivé výpovědi a nepravdivého znaleckého posudku s tím, že je navíc věcí státu, aby urychleně provedl veškeré důkazní a zajišťovací úkony a předešel tak možné koluzi.²²³ Příznivci koluzní vazby ji naopak považují i v současné době za nezbytný zajišťovací institut. Důvodem je především skutečnost, že v řadě případů je dokazování postaveno především či výlučně na výpovědích svědků, které jsou tak pro řádný průběh trestního řízení zcela zásadní, přičemž jiné prostředky, které má stát k dispozici, nejsou vždy schopny koluzi zabránit.²²⁴

V této souvislosti je také zajímavé srovnání ustanovení § 67 odst. 1 písm. a) až c) trestního řádu s textem čl. 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy, z něhož je patrné, že rozhodnutí o vazbě může přicházet v úvahu za účelem předvedení obviněného před soud a dále v případě nutnosti zabránit obviněnému ve spáchání trestného činu nebo útěku po jeho spáchání. Úmluva tak na rozdíl od české právní úpravy stanoví jako důvod vazby pouze vazbu předstižnou a útěkovou. V české úpravě pak najdeme rozšíření těchto důvodů o vazbu koluzní. Tato situace se může jevit poněkud rozporuplně, neboť ESLP na jednu stranu judikoval taxativnost výčtu dovolených zásahů do osobní svobody obsažených v čl. 5 odst. 1 Úmluvy,²²⁵ na druhou stranu však ve svých dalších rozhodnutích připustil možnost rozšíření těchto důvodů o některé další.²²⁶ Ústavní soud v tomto směru zamítl návrh na zrušení ustanovení § 67 písm. b) trestního řádu a judikoval, že Úmluva v čl. 5 odst. 1 písm. c) dává prostor pro bližší vymezení vazebních

²²² RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 412 – 414, podává přehled názorů odmítajících koluzní vazbu.

²²³ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 98-99.

²²⁴ Např. MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 100-101; RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 414.

²²⁵ Např. rozhodnutí ESLP ve věci *Enhorn* proti Švédsku ze dne 25. 1. 2005, stížnost č. 56529/00.

²²⁶ Rozhodnutí ESLP ve věci *Khodorkovskiy* proti Rusku ze dne 31. 5. 2011, stížnost č. 5829/04, podle něhož ESLP judikoval několik důvodů ospravedlňujících vazbu, a to vazbu z důvodu nebezpečí útěku, spáchání dalších trestných činů, narušení veřejného pořádku, vazbu z důvodu nebezpečí maření výkonu spravedlnosti obviněným v případě propuštění nebo také vazbu z důvodu ochrany obviněného.

důvodů, to ovšem za podmínky, že je zde dáno důvodné podezření ze spáchání trestného činu nebo jiných jednání, která odůvodňují obavu z možného koluzního chování.²²⁷ Faktem je, že ani ESLP ve svých rozhodnutích úpravu koluzního důvodu vazby nikdy nezpochybil.

S existencí koluzní vazby se ztotožňují, neboť v některých případech dle mého názoru skutečně nelze dosáhnout řádného průběhu trestního řízení jiným způsobem. Na druhou stranu je ovšem nutné dbát na to, aby nebyla koluzní vazba nadukládána a zneužívána. Jako institut, který není ze zákona možné nahradit jiným opatřením, může totiž tento typ vazby výrazně usnadnit policejnímu orgánu vyšetřování. I z tohoto důvodu potom bývá poměrně často součástí podaného podnětu a následně návrhu na vazbu a naopak obhajoba v jejím případě nejvýrazněji usiluje o její neuložení. Ve prospěch koluzní vazby hraje naopak zkrácení maximálně přípustné délky jejího trvání oproti ostatním typům vazby v případech, kdy se obviněný již nějakého koluzního jednání nedopustil a nenaplnil tak kvalifikovaný důvod vazby. Spornou tak může být dle mého názoru pouze otázka možného nahrazení koluzní vazby jiným institutem, o němž je pojednáno v kapitole 5. Instituty nahrazující vazbu.

Koluzní vazba je obecně postavena na existenci konkrétních skutečností odůvodňujících obavu z možného maření dokazování v trestní věci.²²⁸ Způsoby, jakými se tak může stát, zákon uvádí příkladmo jako působení na osoby v postavení svědků či spoluobviněných a připouští následně i další možnosti. Motivem takového jednání bude snaha zmařit nebo alespoň zkomplikovat trestní řízení, aby se nepodařilo prokázat obviněnému vinu, případně aby nastalé následky byly pro obviněného co možná nejmírnější. Vždy však musí jít o jednání, kterým má být zmařeno objasňování závažných skutečností z hlediska posuzování trestní věci, maření záležitostí menšího významu nemůže být důvodem vazby.

²²⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 26.4.1994 sp. zn. Pl. ÚS 1/94 publikovaný pod 19/1993 Usn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 1/1993-94 a dále publikovaný ve Sbírce zákonů pod č. 101/1994 Sb.

²²⁸ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 741.

1) Působení na svědky či spoluobviněné

Koluzní jednání se projevuje zejména v domlouvání svědkům nebo v jejich podplácení, aby nevyprávěli pravdu, případně také ve vyhrožování svědkům či spoluobviněným ublížením na zdraví ze shodného důvodu apod. Pokud je ve věci více spoluobviněných, může dojít k jejich domlouvání se mezi sebou na společné nepravdivé verzi výpovědi.

V souvislosti s působením na svědky nebo spoluobviněné je nutné uvést, že naplnění vazebního důvodu bude představovat pouze působení na svědky nebo spoluobviněné, kteří nebyli dosud vyslechnuti.

Pod termínem „působení na dosud nevyslechnuté svědky či spoluobviněné“ někteří rozumějí pouze působení na takové osoby v tomto postavení, které již byly předvolány k výslechu.²²⁹ Jiné názory se k vysvětlení tohoto termínu staví šířeji a pojmají jej obecně jako působení na osoby, u nichž je dán předpoklad, že budou později předvoláni k výslechu.²³⁰ Půjde potom o osoby, které mohly nějakým způsobem vnímat závažné okolnosti ohledně spáchané trestné činnosti, a to buď jako osoba v postavení budoucího svědka nebo spoluobviněného. Rozhodující zde nebude ani skutečnost, že jde o dosud neztotožněnou osobu, po které bylo vyhlášeno pátrání, jestliže ze zjištěných skutečností vyplývá, že tuto osobu je nutné ve věci vyslechnout jako svědka nebo proti ní zahájit trestní stíhání. Prvně uvedený názor již tyto situace řadí mezi jiné způsoby koluzního jednání.

Osobně se přikláním spíše k druhému výkladu, neboť není nutné na základě něho rozlišovat, o jaký způsob koluzního jednání jde, a zbytečně tak celé rozhodování komplikovat. Ve výsledku je totiž v praxi nevýznamné, zda obviněný nedovoleně ovlivňuje svědka, který byl již k výslechu předvolán nebo který předvolán zatím nebyl, ale je zřejmé, že k jeho předvolání dojde. V obou případech bude jednání obviněného jednáním koluzním a tedy i vazebním důvodem.

Důvod koluzní vazby po prvním procesně použitelném výslechu těchto osob ve věci odpadá,²³¹ ať už je po jeho provedení důkazní situace a další vývoj

²²⁹ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 743.

²³⁰ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 418.

²³¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22.5.2008, sp. zn. I. ÚS 734/2008.

dokazování jakýkoliv. Jestliže bude i nadále trvat rozpor mezi jednotlivými důkazy, nebude tento rozpor důvodem vazby. Totéž platí i v praxi nikoliv neobvyklém případě, že svědek nebo spoluobviněný poprvé vypověděl určitým způsobem a později po propuštění obviněného z vazby se rozhodl svou výpověď zcela změnit. I tehdy, bude-li zřejmé, že ke změně této výpovědi došlo v důsledku působení obviněného, nebude naplněn koluzní důvod vazby. Je potom na soudu, aby se s touto okolností vypořádal a na základě zjištěných skutečností zhodnotil věrohodnost a důkazní sílu všech učiněných výpovědí tohoto svědka či spoluobviněného.²³²

Koluzní vazba nepřichází v úvahu v případech, kdy obviněný sice jedná aktivně a jeho jednání směřuje vůči svědkům, ovšem nejde o zákonem nepřipustěné jednání. Příkladem takového dovoleného jednání může být situace, kdy obviněný připomene svědkovi jeho povinnost mlčenlivosti dle § 99 odst. 2 trestního řádu nebo jeho právo na odepření výpovědi dle § 100 odst. 1 a 2 trestního řádu. I když tato práva, resp. povinnosti svědčí ve prospěch obhajoby obviněného, jedná se pouze o připomenutí toho, co zákon ukládá, které nemůže být nedovoleným jednáním. Totéž platí pro případy působení na svědka, aby mluvil pravdu nebo aby vypovídal, ač vypovídat odmítá.²³³

2) Jiné způsoby koluzního jednání

Kromě ovlivňování dosud nevyslechnutých svědků či spoluobviněných může ke koluznímu jednání dojít také jinými způsoby, které jsou způsobilé mařit objasňování závažných skutečností v rámci trestního řízení.

Jak bylo uvedeno výše, někdy bývá jako koluzní působení na dosud nevyslechnuté svědky označováno pouze působení na osobu, která již byla předvolána k výslechu a má tedy již reálnou povinnost svědčit. Za jiný způsob koluzního jednání je potom považováno působení na osobu, k jejímuž předvolání zatím nedošlo, ale lze jej s ohledem na okolnosti případu předpokládat, ať již jde o možné budoucí svědky či spoluobviněné, a to již ztotožněné nebo dosud neztotožněné.

²³² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22.5.2008, sp. zn. I. ÚS 734/08 publikovaný pod 100/2008 USn. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 49/2008.

²³³ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 742.

Mezi typické případy koluzního jednání lze dále zařadit i jednání obviněného či zprostředkovaně jiné osoby, kterým je ovlivňován přibraný znalec, nebo jsou ničeny, pozměňovány či padělány důkazy.²³⁴ Tyto typické formy koluzního jednání nejsou v zákonném výčtu vyjmenovány, byť lze souhlasit s tím, že by pro jejich závažnost i častý výskyt bylo možné o jejich výslovném uvedení určitě uvažovat.²³⁵

Na druhou stranu jednání obviněného, jímž obviněný pouze uplatňuje svá zákonná práva na obhajobu, nelze považovat za maření objasňování závažných skutečností pro trestní řízení. Konkrétním příkladem bude právo na odepření výpovědi, jehož využití nemůže být zákonným podkladem pro vzetí do vazby. Běžně se však v praxi lze setkat s odůvodněním vazby, v němž je zahrnuta i tato skutečnost. V této souvislosti je nutné potom rozlišovat, zda jde o skutečnost, o níž soud opírá vzetí do vazby či o pouhé konstatování. Pouhé konstatování, že obviněný ve věci nevypovídal, totiž nepředstavuje pochybení soudu, jde o zhodnocení existující důkazní situace, přičemž přihlídnutí k této skutečnosti může mít vliv na celkové zhodnocení vazebních důvodů.²³⁶ Na druhou stranu však odůvodnění vzetí do koluzní vazby na základě skutečnosti, že obviněný využil svého práva a odmítl vypovídat, by znamenalo donucování obviněného k přiznání viny.²³⁷

Dále jde o situace, kdy obviněný sice vypovídá, ale svou vinu popírá nebo dokonce uvádí nepravdivé informace. Osobně se domnívám, že pokud jde o evidentní uvádění nepravdy ze strany obviněného a ve věci existují vážné důvody vazby, nemělo by být určité zohlednění takového postoje obviněného, které jde již nad rámec pouhého konstatování, použité pro dokreslení celkové situace považováno za pochybení. Pouze na základě takového postoje obviněného však závěry ohledně vzetí do vazby činit samozřejmě nelze.

Mezi tyto skutečnosti, které nemohou být důvodem vazby, lze zahrnout i odmítnutí vydat věc dle § 78 odst. 1 trestního řádu, odmítnutí podrobit

²³⁴ Tamtéž, s. 743.

²³⁵ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 411.

²³⁶ Usnesení Ústavního soudu ze dne 15.09.2005 sp. zn. III. ÚS 424/05 publikované pod 21/2005 USu. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 38/2005.

²³⁷ Usnesení Městského soudu v Praze z 15.2.1968, sp. zn. 5 To 11/68 publikované pod R 39/1968 tr. Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek č. 8/1968, náleží Ústavního soudu ČR ze dne 4.11.1999, sp. zn. III. ÚS 188/99 publikovaný pod 156/1999 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 16/1999.

se prohlídce těla dle § 114 odst. 1 trestního řádu či odběru krve nebo jinému úkonu dle § 114 odst. 2 trestního řádu apod. Vazba by na základě uvedených skutečností byla jistě nepřiměřeně přísná, neboť splnění těchto povinností lze zajistit i mírnějšími způsoby, zejména uložením pořádkové pokuty dle § 66 trestního řádu, případně též překonáním odporu obviněného dle § 114 odst. 4 trestního řádu.

Koluzního jednání obecně, ať již jde o působení na svědky, spoluobviněné či jiné maření objasňování závažných skutečností, se může dopustit nejen přímo obviněný, ale může jít také o zprostředkované působení prováděné jinou osobou s cílem zmařit objasnění spáchaného trestného činu.²³⁸ S působením prostřednictvím této jiné osoby se lze setkat zejména v případech, kdy je obviněný již ve vazbě, případně vykonává nepodmíněný trest odnětí svobody uložený za jinou trestnou činnost. Není potom vůbec neobvyklé, že obviněný koresponduje se svými blízkými a nabádá je k ovlivňování konkrétních svědků v tom směru, jakým způsobem mají vypovídat. Rovněž obhájci se běžně mohou setkat s tím, že je obvinění při návštěvě ve věznici žádají o rozmluvu či přímo ovlivnění svědků, a to tím spíš, pokud jsou obvinění ve vazbě z důvodů koluzní vazby, kdy jsou jejich jiné návštěvy i korespondence kontrolovány vyšetřujícím orgánem.

V souvislosti s jednáním jiné osoby jsem se setkala s případem, kdy bratr obviněného z vlastní iniciativy poté, co byl obviněný vzat do vazby, kontaktoval důležité svědky a nabádal je ke změně jejich výpovědi ve prospěch obviněného. Tato situace byla následně posuzována jako možné naplnění kvalifikovaného důvodu vazby. Zde je ovšem nutné se vždy zabývat otázkou, zda se takové zprostředkované ovlivňování dělo nebo děje na základě žádosti, nějakého podnětu či alespoň se srozuměním obviněného. Obecně lze souhlasit s tím, že nemůže postačovat, jestliže taková osoba jedná zcela bez vědomí obviněného nebo dokonce proti jeho vůli. Některé názory se přiklánějí dále k tomu, že nepostačuje ani skutečnost, kdy je sice obviněný s takovým jednáním srozuměn, ovšem nijak

²³⁸ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 416.

jej neinicioval, případně mu nezabránil, ač mohl.²³⁹ Protichůdně se k tomuto posouzení staví jiní odborníci, kteří již samotné srozumění obviněného s tímto zprostředkovaným ovlivňováním jinou osobou považují za dostatečné k naplnění důvodu vazby.²⁴⁰

Pro rozhodnutí o vazbě je rozhodující nějaká předpokládaná aktivní koluzní činnost.²⁴¹ Tento předpoklad koluzního jednání může vyplývat především z okolnosti, že obviněný, příp. zprostředkovaně jiná osoba již nějak aktivně jednala (např. již ovlivňovala svědka, spoluobviněného, znalce, pokusila se zničit usvědčující důkaz apod.). Jestliže již obviněný nějakou koluzní aktivitu vykonal nebo se o ni prokazatelně pokusil, lze se často setkat s odůvodněním, že obviněný v tomto jednání bude pokračovat právě s ohledem na tuto skutečnost. Ačkoliv dříve bylo vycházeno z toho, že takové předchozí jednání nemůže být samo o sobě důvodem vazby, neboť je nutné uvažovat, zda vzniká důvodná obava z takového jednání do budoucna,²⁴² dnes se již nad takovým postupem nelze z důvodu úpravy kvalifikovaného důvodu vazby dle § 68 odst. 3 písm. d) trestního řádu pozastavovat.

Složitější je situace, kdy k žádné aktivní koluzní činnosti zatím nedošlo a ve věci figuruje řada dosud nevyslechnutých svědků. Otázkou je, zda pouhá tato skutečnost sama o sobě může odůvodňovat vazbu, aniž by zde byla dána ještě nějaká další konkrétní okolnost, která by odůvodňovala obavu z koluzního jednání obviněného. V této souvislosti lze obecně vyjít z předpokladu, že vazba může být odůvodněna i v případech, kdy zatím k žádnému aktivnímu koluznímu jednání nedošlo, ovšem existuje určitá objektivní konstelace konkrétních skutečností, na základě nichž koluzní jednání v budoucnu hrozí.²⁴³ Předpoklad koluzního jednání tak může vyplývat právě z této objektivní konstelace, aniž by obviněný již nějak aktivně koluzně jednal. V tomto směru bude hrát roli zejména posouzení osoby pachatele, posouzení všech znaků skutkové podstaty spáchaného trestného

²³⁹ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 107.

²⁴⁰ Např. RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 421.

²⁴¹ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 742.

²⁴² MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 107.

²⁴³ VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C.H.Beck, 2010, s. 281.

činu nebo stádium, v jakém se nachází vyšetřování.²⁴⁴ Soud by se zde měl též zabývat otázkou, zda je vůbec v možnostech obviněného koluzně jednat, například zda je vůbec schopen kontaktovat svědky (zda zná jejich jména, bydliště, telefonní kontakt, pracoviště apod.) a pokud ano, zda je schopen je nějakým způsobem přimět, aby nevyprávěli pravdu.

O vazbě bývá často uvažováno v případech, kdy ve věci figuruje více dosud nevyslechnutých svědků, které obviněný dobře zná nebo na ně má významný vliv, jejich vztahy jsou vzájemně propletené (např. zaměstnanci, obchodní partneři obviněného) a z povahy trestné činnosti vyplývá, že by tyto osoby mohly být ovlivnitelné (např. z důvodu, že by obchodní partneři byli potenciaálními spoluobviněnými, kteří páchali trestnou činnost společně s obviněným, nebo v případě zaměstnanců, jejichž prostřednictvím páchal obviněný trestnou činnost).²⁴⁵ V této souvislosti je nutné uvést, že i tehdy, dospěje-li soud k tomu, že jsou dány důvody vazby, musí jít v těchto případech vždy o konkrétně uvedené osoby svědků (ať již jménem nebo jinou konkrétní specifikací), nikoliv pouze o neurčitě vymezený okruh potenciaálních svědků, kteří se ve věci budou moci vyjádřit teprve po jejich ztotožnění.²⁴⁶

Takových případů, kdy nebyly dosud vyslechnuty všechny osoby, které na trestném činu participují, může být ovšem nespočet. Pouhá tato okolnost nemůže být bez dalšího sama o sobě důvodem koluzní vazby. Vždy proto musí být zároveň alespoň na základě objektivní konstelace okolností případu odůvodněn předpoklad koluzního jednání obviněného. Jestliže například obviněný spolupracuje a doznal se a nejsou zde dány žádné konkrétní skutečnosti odůvodňující obavu z maření vyšetřování působením na svědky či jinak, není vazební důvod naplněn.²⁴⁷ Tyto konkrétní skutečnosti nelze spatřovat v pouhém nepodloženém tvrzení, že obviněný se zcela jistě zachová koluzním způsobem, jestliže nebude zajištěn vazbou.²⁴⁸

²⁴⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.9.1994, sp. zn. II. ÚS 138/93 publikovaný pod 44/1993 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 2/1993-94.

²⁴⁵ Usnesení Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 546/03.

²⁴⁶ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18.2.2003, sp. zn. II. ÚS 599/01 publikovaný pod 19/2003 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 29/2003.

²⁴⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11.8.1998, sp. zn. IV. ÚS 264/98 publikovaný pod 85/1998 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 11/1998.

²⁴⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23.5.2006, sp. zn. I. ÚS 470/05 publikovaný pod 104/2006 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 41/2006.

Koluzní vazba nemůže být ospravedlněna v případech, kdy zde není dán předpoklad, že bude obviněný či jiná osoba vyvíjet nějakou aktivní činnost ke zmaření vyšetřování, ale ve věci je komplikovaná důkazní situace, například svědci vypovídají rozporně nebo dokazování ve věci se jeví jako velmi složité.²⁴⁹ Nejčastěji je v praxi rozhodováno o vazbě na začátku vyšetřování, kdy zadrženému bylo sděleno obvinění a následně byl obviněný s návrhem na vazbu předán soudu. V takových případech se lze setkat s tím, že koluzní vazba bývá navrhována právě z důvodu, že nebyly zatím provedeny důležité důkazy, neboť vyšetřování je teprve na začátku. Vzetí do vazby pouze z takového důvodu je však nepřijatelné, jestliže není dána důvodná obava z koluzního jednání obviněného. Osobně jsem se v této souvislosti setkala s případem, kdy vyšetřování bylo na samém počátku, a ve věci nebyly provedeny zásadní důkazy. Ze zjištěných skutečností však vyplynulo, že těmito zásadními důkazy budou výslechy dvou osob, jejichž procesně použitelnému výslechu nic nebránilo, neboť v době po zahájení trestního stíhání byly obě tyto osoby v dosahu vyšetřujícího orgánu a vyšetřující orgán měl prokazatelně dostatek prostoru je během své pracovní doby před podáním návrhu na vazbu jako svědky vyslechnout. Soud tak v rámci svého hodnocení posoudil i řádnost postupu orgánů činných v trestním řízení a s tímto odůvodněním návrhu na koluzní vazbu nevyhověl.

Je zřejmé, že hranice mezi tím, kdy lze vzít obviněného do vazby a kdy důvody dány nejsou, je velmi tenká. Důvody vzetí do vazby musí být proto přezkoumatelným způsobem uvedeny tak, aby z nich bylo zřejmé, jaké skutečnosti převýšily zájem na objasňování trestné činnosti nad zájmem osobní svobody jednotlivce.²⁵⁰

Pokud jde o zeslabení důvodů plynutím času, v případě koluzní vazby bude obvykle tento stav nejvýraznější. S průběhem vyšetřování a prováděním důkazů je totiž postupně odstraňováno riziko možných zásahů ze strany obviněného.

²⁴⁹ Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 4. 10. 1996 sp. zn. 7 To 579/96 publikované v Soudní rozhledy SR, 1997, č. 1, s. 15a.

²⁵⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 11. 8. 1998, sp. zn. IV. ÚS 264/98 publikovaný pod 85/1998 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 11/1998.

4.2.3 Důvody vazby dle § 67 písm. c) – tzv. předstižná vazba

Jako třetí vazební důvod upravuje trestní řád tzv. vazbu předstižnou, která odůvodňuje použití vazby pro případy, kdy na základě jednání obviněného nebo jiných skutečností vzniká důvodná obava z opakování či dokonání, případně vykonání určité trestné činnosti. Předstižnou vazbu je možné použít, vznikne-li důvodná obava z jednoho z předvídaných jednání, které zákon vyjmenovává taxativně.²⁵¹ Podmínkou vazby tak bude obava z opakování trestné činnosti, pro kterou bylo zahájeno trestní stíhání, nebo z dokonání trestného činu, o jehož spáchání se obviněný pokusil, nebo z vykonání trestného činu, který obviněný připravoval, nebo z dokonání trestného činu, jímž hrozil. Vyjmenované důvody předpokládají úmyslné jednání obviněného.²⁵² Pro svou povahu je tento typ vazby považován rovněž za preventivně-bezpečnostní opatření.²⁵³ Ve vztahu k základnímu cíli trestního řízení, jímž je zjištění viny a potrestání pachatele, tak jde o jakousi mimoprocesní detenci obviněného k vedlejším účelům. Z tohoto důvodu předstižná vazba získala rovněž označení „vazba mimoprocesní“.²⁵⁴

Předstižná vazba se musí vždy vztahovat ke skutku, o nějž v dané věci jde. Jejím účelem není zamezení jakékoliv trestné činnosti, takové omezení by totiž představovalo určitou automatickou formu detence osob, které se obecně dopouštějí trestné činnosti jako takové.²⁵⁵

V případě opakování trestné činnosti, musí jít o opakování trestné činnosti, pro kterou je obviněný stíhán, nepostačuje obecné nebezpečí z jakékoliv trestné činnosti. Jde přitom o opakování nejen totožného trestného činu, ale i trestného činu téže povahy.²⁵⁶

Před účinností novely č. 265/2001 Sb. trestní řád místo pojmu „opakování trestné činnosti“ používal pojem „pokračování v trestné činnosti“. V současné

²⁵¹ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 423.

²⁵² ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 744.

²⁵³ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 423.

²⁵⁴ MANDÁK, Václav. Předstižná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995. *Bulletin advokacie*. 1996, č. 4, s. 24.

²⁵⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21.4.2005, sp. zn. IV. ÚS 119/05 publikované pod 8/2005 USu. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 37/2005.

²⁵⁶ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 746.

době je však s ohledem na ustanovení § 12 odst. 11 trestního řádu²⁵⁷ pokračování v tomtéž trestném činu po sdělení obvinění právně vyloučeno. Jestliže by tedy odůvodnění předstižné vazby bylo založeno na obavě z pokračování v trestné činnosti, pro kterou je obviněný stíhán, jednalo by se o pochybení.²⁵⁸

Jinak je tomu v případě obavy z dokonání či vykonání trestného činu, kde musí jít o totožný trestný čin, o který se obviněný pokusil, resp. jej připravoval nebo jím hrozil.

Podmínkou vazby by měla být pouze bezprostřední hrozba, tedy akutní a časově naléhavé nebezpečí z další trestné činnosti.²⁵⁹ Na druhou stranu ovšem při posouzení této bezprostřední hrozby nelze vyčkávat až do té doby, kdy lze již s jistotou říci, že obviněný bude trestnou činností, pro niž je stíhán, opakovat, resp. dokonat trestný čin, o který se pokusil.

Při posuzování, zda je opodstatněná předstižná vazba, je nutné zkoumat veškeré okolnosti, které by mohly odůvodnit hrozbu opakování trestné činnosti, a to mimo jiné i osobní postoj obviněného, jeho sklony a návyky, aktuální zdravotní stav, rodinné zázemí, prostředí, ve kterém se obviněný pohybuje.²⁶⁰ Zkoumání musí být podrobena rovněž skutečnost, zda je vůbec obviněný schopen trestnou činností opakovat. Jestliže byla například trestná činnost páchána společně s dalšími osobami v rámci organizované skupiny, kde každá z těchto osob měla svou jedinečnou funkci, je nutné vzít v úvahu, že případné opakování této trestné činnosti by bylo závislé na součinnosti dalších spoluobviněných. V této souvislosti je potom nutné zkoumat, zda je vůbec obviněný technicky schopen trestnou činností opakovat vzhledem k nezbytné součinnosti dalších spoluobviněných, a tuto situaci důsledně analyzovat.²⁶¹

²⁵⁷ Podle § 12 odst. 11 trestního řádu je totiž pokračování v jednání, pro které je obviněný trestně stíhán, i po zahájení trestního stíhání, považováno za nový skutek.

²⁵⁸ Srov. např. nález Ústavního soudu ČR ze dne 24.2.2004, sp. zn. I. ÚS 40/04 publikovaný pod 28/2004 USn. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 32/2004; nález Ústavního soudu ČR ze dne 23.5.2006, sp. zn. I. ÚS 470/05 publikovaný pod 104/2006 USn. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 41/2006.

²⁵⁹ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 427.

²⁶⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30.11.2006, sp. zn. III. ÚS 612/06 publikovaný pod 215/2006 USn. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 43/2006.

²⁶¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 23.5.2006, sp. zn. I. ÚS 470/05 publikovaný pod 104/2006 USn. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 41/2006; nález Ústavního soudu ČR ze dne 18.3.2014, sp. zn. I. ÚS 3109/13 publikovaný pod 37/2014 USn. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 72/2014.

Ve vztahu k osobnímu postoji obviněného jsem se při své advokátní činnosti setkala s poněkud bizarním případem. Obviněná byla osobou netrestanou, řádně zaměstnanou a pocházející ze slušných poměrů. Její manželství však bylo značně rozvráceno a manžel se rozhodl podat návrh na rozvod manželství. Obviněná ve snaze toto jeho rozhodnutí zvrátit přistoupila k jeho psychickému „vydírání“ a rozhodla se situaci řešit tím, že se „nechá zavřít“. Dopustila se proto trestného činu loupeže, kdy s velkou dřevěnou holí přepadla obsluhu benzínové pumpy a vynutila si vydání hotovosti z pokladny. Při svém výslechu na policii uvedla, že trvá na tom, aby byla „zavřena“ a v případě svého propuštění půjde okamžitě svůj čin opakovat. Ačkoliv bylo zřejmé, že je obviněná v podstatě jinak „neškodná“ osoba, jejímž záměrem není primárně páchat trestnou činnost, ale ač se to zdá zcela iracionální, zabránit manželovi v rozvodu, z jejího postoje byla obava z opakování trestné činnosti zřejmá a proto byl dle mého zcela důvodně podán návrh na předstižnou vazbu.

V praxi se předstižná vazba týká především recidivistů, u nichž je dána recidiva speciální nebo alespoň druhová, a významným posuzovaným aspektem pro rozhodnutí o této vazbě bude bezesporu právě předchozí trestná činnost obviněného.²⁶² Ani ta však nemůže hrát výlučnou roli, neboť i v tomto případě je nutné konkrétněji vysvětlit podezření z dalšího opakování trestné činnosti.²⁶³ Roli bude jistě hrát doba, kdy byl obviněný dříve odsouzen, zejména zda se tak stalo ve velmi nedávné minulosti, kdy evidentně ani uložený a vykonaný trest nezabránil v dalším páchání trestné činnosti. Judikatura dovodila, že ne každé předchozí odsouzení je způsobilé předstižnou vazbu odůvodnit. V případě, kdy byl obviněný odsouzen za minulého režimu na základě totalitní právní úpravy za zjevně politicky motivovanou trestnou činnost, nelze o tuto skutečnost opřít důvodnost obavy, že obviněný takovou trestnou činnost spáchá i po té, co jsou již zcela jiné politické a společenské poměry.²⁶⁴ Jestliže byl dále například obviněný v minulosti mnohokrát soudně trestán, ale šlo o různorodou trestnou činnost, leckdy i nedbalostní, opakovaná maření výkonu úředního rozhodnutí, nemusí být závažnost této činnosti taková, aby bylo nutné přistoupit k vazbě.²⁶⁵ Jestliže však obviněný v minulosti opakovaně úmyslně páchal obdobnou trestnou činností,

²⁶² VICHEREK, Roman. *Důvody vazby. Trestní právo*. 2012, č. 9, s. 19.

²⁶³ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 17.1.2017, sp. zn. I. ÚS 3533/16.

²⁶⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30.7.2002, sp. zn. I. ÚS 131/02 publikovaný pod 98/2002 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 27/2002.

²⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.3.2014, sp. zn. 11 Tdo 1252/2013.

pro kterou je nyní stíhán, může být tato okolnost zcela jistě významným a zcela konkrétním podkladem pro rozhodnutí o předstižné vazbě. Toto bude platit tím spíše, pokud se obviněný dopouštěl trestné činnosti i ve zkušební době při podmíněném odsouzení.²⁶⁶ Z hlediska hodnocení osoby obviněného a jeho trestních dispozic lze přihlížet rovněž k dřívější trestné činnosti, u níž došlo již k jejímu zahlazení nebo se na ni vztahuje amnestie.²⁶⁷

Ve vztahu k dispozicím obviněného páchat trestnou činnost je však nutné hodnotit pouze takovou trestnou činnost, za niž byl obviněný pravomocně uznán vinným. Odůvodnění předstižné vazby s ohledem na teprve probíhající trestní řízení vedené jiným soudem, je nepřipustné, neboť porušuje zásadu presumpce nevinny.²⁶⁸ Argumentovat bude nutné vždy konkrétními skutečnostmi odůvodňujícími obavu z jednání naplňující hypotézu předstižné vazby, nikoliv tedy skutečností, že je proti obviněnému vedeno ještě jiné trestní řízení.

Obecně se předstižná vazba v souvislosti s posuzováním trestní minulosti obviněného v praxi často uplatňuje u drogové kriminality, u jejíchž pachatelů se typicky projevují silné sklony k pokračování či opakování z důvodu významných zisků pocházejících z této činnosti. Tato činnost navíc vyhovuje přirozeným sklonům uživatelů drog a osob pohybujících se v tomto drogovém prostředí. Je pravdou, že ve své praxi jsem se s předstižnou vazbou u drogových trestných činů (většinou v těchto případech byly naplněny všechny tři vazební důvody), kdy obviněný byl sám uživatelem drog, jejich distribucí se zabýval po dlouhou dobu, byl za toto jednání opakovaně potrestán, což evidentně nevedlo k nápravě, setkala nejčastěji. Souhlasím s tím, že u těchto osob je jejich resocializace a zamezení dalšímu páchání trestné činnosti velmi obtížná, neboť jim z drogové činnosti pramení většinou jejich jediný finanční příjem a tyto osoby ani nemají chuť se zapojit do legálního pracovního procesu. Ze zkušeností vím, že tyto osoby nejsou ani schopny s takto utrženými příjmy rozumně naložit a během pár dní jsou opět bez prostředků. Jsou tak v začarovaném kruhu, neboť

²⁶⁶ Např. usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15.9.2005, sp. zn. III. ÚS 424/05 publikované pod 21/2005 Usu. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 38/2005.

²⁶⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 16.9.2014, sp. zn. II. ÚS 2086/14 publikovaný pod 170/2014 USn. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 74/2014.

²⁶⁸ Např. nález Ústavního soudu ČR ze dne 25.5.2004, sp. zn. I. ÚS 161/04 publikovaný pod 74/2004 Usn. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 33/2004; nález Ústavního soudu ze dne 7.6.2007, sp. zn. I. ÚS 603/07 publikovaný pod 95/2007 USn. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 45/2007; nález Ústavního soudu ČR ze dne 11.12.2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13 publikovaný pod 215/2013 Usn. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 71/2013.

jsou nuceni tuto činnost neustále páchat i z důvodu, aby měli na dávku drogy sami pro sebe. Z tohoto důvodu lze pozorovat, že orgány činné v trestním řízení k vazbě v těchto situacích přistupují již tak nějak automaticky.

V souvislosti s posuzováním důvodnosti předstížené vazby se lze v praxi setkat často s odůvodněním vazby na podkladě špatné finanční situace obviněného. Otázkou však je, zda sama existence této okolnosti je způsobilá odůvodnit vazbu. Judikatura dospěla k závěru, že tato okolnost nemůže představovat samostatný důvod předstížené vazby, neboť samotná existence dluhů, byť působící obviněnému velké potíže, nemůže zakládat předpoklad páčání další trestné činnosti.²⁶⁹ Lze si například představit situaci, kdy obviněný má dluhy, ale z jeho výpovědi či dalších důkazů například vyplývá, že je řádně zaměstnaný, snaží se situaci řešit s exekutory, případně připravuje podání insolvenčního návrhu apod., a není nijak podložena obava z páčání další trestné činnosti. V takovém případě by skutečně existence dluhů sama o sobě nemohla vazební důvod založit. Vazba bude odůvodněna teprve na základě dalších konkrétních okolností případu, které budou způsobilé ve svém souhrnu naplnit obavu z bezprostředního opakování trestné činnosti.

Zcela jinak však bude nutné nahlížet na situaci, kdy veškeré okolnosti případu a i předchozí odsouzení nasvědčují tomu, že finanční situace obviněného sice nemusí být úplně špatná, ale zásadním zdrojem jeho příjmů je nelegální činnost.²⁷⁰ Neobvyklé nejsou případy, kdy je sice obviněný řádně zaměstnán například na tržnici, ale je zřejmé, že z tohoto zaměstnání nemůže prokázat legální získávání dostatku finančních prostředků, které by vyloučilo možnost pokračování v páčání trestné činnosti. Často zde jde právě o již výše zmiňovanou drogovou kriminalitu.

Také okolnosti, že obviněný nemá rodinu nebo nemá řádné zaměstnání, nejsou samy o sobě způsobilé odůvodnit předstížnou vazbu.²⁷¹ U osoby pachatele

²⁶⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16.9.2014, sp. zn. II. ÚS 2086/14 publikovaný pod 170/2014 USn. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 74/2014; nález Ústavního soudu ČR ze dne 5.6.2015, sp. zn. I. ÚS 1190/15 publikovaný pod 104/2015 USn. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 77/2015.

²⁷⁰ Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 7. března 2013, sp. zn. 44 To 110/2013.

²⁷¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16. 9. 2014, sp. zn. II. ÚS 2086/14 publikovaný pod 107/2014 USn. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 74/2014; rozhodnutí ESLP ve věci Sulaoja proti Estonsku ze dne 15. 2. 2005, stížnost č. 55939/00; rozhodnutí ESLP ve věci Pshevecherskiy proti Rusku ze dne 24. 5. 2007, stížnost č. 28957/02.

bude jistě hodnocena rovněž případná závislost na alkoholu, zda je pod jeho vlivem agresivní vůči okolí a zda je schopen konzumaci alkoholu kontrolovat.²⁷²

Obecně v rámci posuzování důvodnosti vazby hraje velkou roli čas, jehož plynutím vazební důvody obvykle slábnou. Na rozdíl od koluzního důvodu vazby má u předstižné vazby plynutí času menší vliv, neboť pouhým plynutím času se důvody vzetí do vazby či ponechání ve vazbě tak výrazně nemění. I zde se však uplatní tzv. doktrína zesílených důvodů vazby a nepostačuje tedy pouze zopakování důvodů vazby, které existovaly při prvotním rozhodnutí o vazbě, bez bližšího odůvodnění, proč důvody vazby nadále trvají.²⁷³ Záležet zde bude i na materiálním obsahu vazby. Jestliže obviněný z pokusu vraždy bude opakovaně prohlašovat, že jakmile bude z vazby propuštěn, danou vraždu dokoná, je zřejmé, že takový vazební důvod ani postupem času příliš nezeslábnou. Pokud však v průběhu vazby daná oběť zemře sama a obviněný byl zaměřený pouze na tuto osobu, lze předpokládat výrazné zeslabení vazebního důvodu.²⁷⁴

4.2.4 Kvalifikované (zprísňené) důvody vazby

V ustanovení § 68 odst. 2 obsahuje trestní řád úpravu, podle níž je vazba vázána na závažnější trestné činy a naopak vyloučena u úmyslných trestných činů s horní hranicí trestní sazby do dvou let a u nedbalostních trestných činů s horní hranicí trestní sazby do tří let. Také v případě, kdy lze očekávat, že nebude uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, nepřichází vazba v souladu s § 71 odst. 2 písm. b) trestního řádu v úvahu.

Tato úprava byla do trestního řádu vložena novelou č. 265/2001 Sb., na základě níž došlo k podstatnému ztížení podmínek, za nichž je možné vzít obviněného do vazby. Důvodem přijetí této úpravy bylo zamezení nepříznivé situací, kdy do vazby byli převážně bráni právě obvinění stíhaní za tuto méně závažnou činnost. Vazba z tohoto důvodu přichází v úvahu až po splnění dalších

²⁷² Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.6.2016, sp. zn. 6 Tdo 574/2016.

²⁷³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16.9.2014, sp. zn. II. ÚS 2086/14 publikovaný pod 170/2014 Usn. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 74/2014.

²⁷⁴ Usnesení Ústavního soudu ze dne 20. 9. 2016, sp. zn. III. ÚS 2534/16.

podmínek (tzv. zpřísněných důvodů vazby), aby byl zajištěn účel trestního řízení.²⁷⁵

Při posuzování výjimek dle § 68 odst. 2 trestního řádu je nutné vycházet ze základní trestní sazby, ke snížené trestní sazbě v důsledku rozhodování ve věci mladistvého či mimořádného snížení (§ 58 TrZ) nebo ke zvýšené trestní sazbě v důsledku trestného činu ve prospěch organizovaného zločinu či mimořádného zvýšení (§ 59 TrZ) se nepřihlíží. Rovněž v případě jednočinného souběhu s úmyslným trestným činem s trestní sazbou nad dva roky, resp. nedbalostním trestným činem s trestní sazbou nad tři roky se tato výjimka dle § 68 odst. 2 trestního řádu nepoužije.²⁷⁶

Soud při rozhodování o vazbě posuzuje mimo jiné i kvalifikaci trestného činu, která je uvedena v usnesení o zahájení trestního stíhání, resp. v podaném návrhu na potrestání. Jestliže dospěje k závěru, že lze skutek kvalifikovat jako mírnější trestný čin s nižší trestní sazbou, na než by se omezení dle § 68 odst. 2 vztahovalo, obviněného do vazby nevezme. Obdobně to platí v případě, kdy byl již obviněný vzat do vazby a v průběhu trestního řízení se sníží právní kvalifikace. Analogicky se zde použije § 72a odst. 2 věty druhé trestního řádu a obviněný musí být z vazby propuštěn.²⁷⁷

Pokud jde o neuplatnění vazby v případech, kdy nebude uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, je tato skutečnost posuzována vzhledem k osobě obviněného a k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu. Na základě tohoto posouzení musí být postaveno najisto, že nelze očekávat v dané trestní věci uložení nepodmíněného trestu.²⁷⁸ Je zřejmé, že s ohledem na fázi trestního řízení, v níž se o vazbě nejčastěji rozhoduje, půjde o závěr předběžný, který nebrání, aby byl později, zejména pokud se změní rozhodné skutečnosti, uložen nepodmíněný trest odnětí svobody. Na druhou stranu se však domnívám, že pokud v průběhu dalšího řízení nevyjdou najevo nějaké zásadní důkazy v neprospěch obviněného, lze na základě rozhodnutí, jímž nebyl obviněný vzat

²⁷⁵ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

²⁷⁶ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 429.

²⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 770.

²⁷⁸ Tamtéž, s. 812.

do vazby, důvodně očekávat, že ve věci samé skutečně tento nepodmíněný trest uložen nebude.

Uvedená úprava je odrazem zásady subsidiarity a požadavku adekvátnosti vazby, kdy v případech předvídaných v § 68 odst. 2 a 71 odst. 2 písm. b) trestního řádu, nelze vzít obviněného do vazby, a to ani tehdy, naplní-li vazební důvody podle § 67 písm. a) až c) trestního řádu.

Toto vymezení méně závažných trestných činů, u nichž je vazba vyloučena, však neplatí absolutně. Trestní řád v § 68 odst. 3 a 4 vypočítává výjimky, při jejichž naplnění se omezení výši trestní sazbou, resp. neuložením budoucího nepodmíněného trestu odnětí svobody, nepoužije. Jedná se o tzv. kvalifikované či zpřísněné důvody vazby. Formulace těchto důvodů je velmi podobná obecným důvodům vazby dle § 67 trestního řádu. Na základě bližšího porovnání obou úprav je potom zřejmé, že se v tomto případě jedná o kvalifikovanou hmotněprávní skutkovou podstatu důvodů vazby.²⁷⁹ Tyto kvalifikované důvody se mohou uplatnit nejen při rozhodování o vzetí obviněného do vazby, ale i později, kdy již obviněný ve vazbě je.

Vazbu je potom na základě těchto kvalifikovaných důvodů možné dle § 68 odst. 3 trestního řádu uplatnit vždy, a to i v případě méně závažných trestných činů, pokud již obviněný vykonal některé následující jednání.

a) Prvním zpřísněným důvodem vazby je situace, kdy již obviněný uprchl nebo se skrýval. Oproti obecnému důvodu útěkové vazby zde nepostačuje pouhá obava z takového jednání, ale je vyžadováno, aby tak obviněný již alespoň jednou učinil.

b) Dalším zpřísněným vazebním důvodem je skutečnost, že se obviněný opakovaně nedostavil k úkonu trestního řízení a jeho účast se nepodařilo zajistit jiným mírnějším opatřením. K tomu, aby byl naplněn tento vazební důvod, je zapotřebí kumulativní splnění dvou podmínek. První podmínkou je opakované, tj. minimálně dvojí, nedostavení se k úkonu trestního řízení, k němuž byl obviněný řádně předvolán a poučen o následcích v případě, že se nedostaví. Vyžadováno je zde doručení předvolání do vlastních rukou, náhradní doručení dle

²⁷⁹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 430.

§ 64 odst. 2 až 6 trestního řádu, z něhož nelze vyvozovat, že obviněný neuposlechl, nepostačuje.²⁸⁰

Druhá podmínka předpokládá, že se účast obviněného nepodařilo zajistit předvedením nebo jiným mírnějším opatřením, např. opakovaným předvoláním doručovaným policejním orgánem dle § 62 odst. 1 trestního řádu nebo uložením pořádkové pokuty dle § 66 trestního řádu, případně lze uvažovat i vydání příkazu k zatčení nebo zatýkacího rozkazu. K tomu, aby se uplatnila vazba, musí jít o závažnější jednání ze strany obviněného, které se již podobá skrývání nebo uprchnutí.²⁸¹

Ne zcela výjimečné jsou v praxi případy, kdy se obviněný snaží blokovat trestní řízení tím, že se nedostavuje na předvolání, ale ve snaze, aby předešel možnému postihu, svoji neúčast vždy těsně předem omluví například tím, že mu ujel autobus, rozbilo se mu auto apod. Taková omluva však nemusí znamenat, že nelze přistoupit k vazbě. Jestliže se nepodaří jeho účast zajistit předvedením či jinak, není k uložení vazby nutné, aby se nedostavil bez omluvy. Na druhou stranu v případech, které obviněnému objektivně brání v účasti u úkonu trestního řízení, které řádně doloží, nepřichází vazba v úvahu.

c) Na třetím místě upravuje trestní řád kvalifikovaný důvod vazby pro případy, kdy je totožnost obviněného neznámá a nepodařilo se ji zjistit. V tomto případě je opět nutné kumulativní splnění dvou podmínek, a to zaprvé neznámá totožnost obviněného, kterou se zadruhé nepodařilo za použití dostupných prostředků zjistit. Těmito prostředky jsou především sdělení obviněného a evidence osob a dále prostředky podle § 13 odst. 6 zákona o Policii ČR, které již určitým způsobem zasahují do fyzické integrity obviněného.²⁸² Tyto prostředky přijdou na řadu zejména v situacích, kdy obviněný uvádí ohledně své totožnosti nepravdivé údaje nebo se prokazuje falešnými doklady.²⁸³ Na druhou stranu obviněný musí dostat možnost svou totožnost prokázat, i když nemá

²⁸⁰ Srov. přiměřeně Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. února 1993 sp. zn. 11 To 22/93 publikované pod R 52/1993 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek č. 9-10/1993.

²⁸¹ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 433.

²⁸² Ustanovení § 114 odst. 3 trestního řádu stanoví povinnost strpět úkony potřebné pro zjištění totožnosti. Podle § 63 odst. 4 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, pokud se totožnost nepodaří zjistit na základě údajů sdělených danou osobou nebo údajů evidence obyvatel, lze přistoupit k provedení nezbytných služebních úkonů, jimiž jsou např. snímání daktyloskopických otisků, pořizování obrazových či zvukových záznamů, zevní měření těla, zjišťování zvláštních tělesných znamení nebo odebírání biologických vzorků.

²⁸³ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 772.

potřebný doklad totožnosti u sebe, ale má jej na dosažitelném místě, případně jeho totožnost může prokázat věrohodná osoba.

d) Jako další následuje zpřísněný vazební důvod, kdy již obviněný mařil objasňování trestné činnosti působením na svědky či obviněné nebo jiným způsobem. Nepostačuje zde tedy obava, že se obviněný takového jednání dopustí, předpokládá se skutečnost, že k němu již došlo. Například tedy již obviněný ovlivňoval svědky, spoluobviněné nebo ničil či ukrýval důkazy apod., což musí být také náležitě prokázáno.

K tomuto kvalifikovanému vazebnímu důvodu je nutné ještě uvést, že jeho naplnění je průlomem do limitu dle § 72a odst. 3 věty první trestního řádu, na základě něhož je stanovena nejdelší přípustná doba trvání koluzní vazby na tři měsíce. Jestliže se totiž zjistí, že obviněný například již působil na svědky či spoluobviněné, lze obviněného v koluzní vazbě ponechat i po dobu delší.

e) Posledním zpřísněným vazebním důvodem obsaženým v § 68 odst. 3 trestního řádu je důvod, kdy již obviněný opakoval trestnou činnost či pokračoval v trestné činnosti, pro niž je stíhán, nebo za ni byl v posledních třech letech odsouzen či potrestán. Tento důvod se tak vztahuje na případy, kdy obviněný poté, co bylo proti němu zahájeno trestní stíhání, trestnou činnost opakuje nebo v ní pokračuje, ale i na případy, kdy u obviněného v minulosti došlo k odsouzení nebo potrestání pro takovou trestnou činnost, ovšem poté, co proti němu bylo zahájeno nové trestní stíhání, se znovu tímto ustanovením předpokládaného jednání nedopustil. Zahrnuto je zde však pouze to potrestání nebo odsouzení, k němuž došlo v posledních třech letech a za podmínky, že se na pachatele nehledí, jako by nebyl odsouzen. Oproti úpravě předstízně vazby u tohoto kvalifikovaného důvodu zůstal zachován pojem „pokračování v trestné činnosti, pro niž je stíhán“, který je ovšem nutné vykládat v širším slova smyslu tak, že zahrnuje jednak opakování a jednak i pokračování v trestné činnosti dalšími útoky nebo udržováním protiprávního stavu. Jsou zde tedy zahrnuty i útoky pokračujícího trestného činu, ale i útoky hromadného či trvajících trestného činu.²⁸⁴

²⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel. K rozhodování o vazbě po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. Soudní rozhledy, 2003, č. 4, s. 109.

Současné znění tohoto ustanovení přinesla až novela č. 459/2011 Sb. účinná od 1.1.2012. Předtím totiž úprava tohoto zpřísněného vazebního důvodu obsahovala pouze případy pokračování v trestné činnosti, pro niž je obviněný stíhán, což pro příliš úzké vymezení působilo aplikační potíže, zejména pokud šlo o otázku, zda je sem možné zahrnout i případy, kdy byl obviněný za obdobnou trestnou činnost odsouzen již v minulosti.²⁸⁵ Novela trestního řádu proto na tuto situaci reagovala zpřesněním této právní úpravy a postavila najisto, že se tento kvalifikovaný důvod vazby vztahuje i na opakování trestné činnosti a zejména na stejnorodou recidivu. Lze jistě souhlasit s tím, že u obviněného, který byl bezprostředně propuštěn z výkonu trestu na svobodu a navázal na předchozí trestnou činnost, za niž byl již odsouzen, zvláště pokud se takto stalo již poněkolkáté, bude vazba přicházet v úvahu spíše, než u obviněného, který zatím za obdobnou trestnou činnost odsouzen nebyl.²⁸⁶

Novela trestního řádu č. 459/2011 Sb. zavedla ještě v § 68 odst. 4 trestního řádu zcela novou výjimku z omezení trestní sazby, resp. neuložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, a to kvalifikovaný důvod vazby u úmyslných trestných činů v případě naplnění důvodů předstízní vazby, kdy vzhledem k povaze spáchaného trestného činu, je odůvodněna nutnost účinně bránit poškozeného, zejména pokud jde o jeho život, zdraví či podobný zájem.²⁸⁷

Důvodem přijetí této úpravy byl častý výskyt případů, kdy obviněný spáchal vůči poškozenému méně závažný trestný čin, pro který nemohl být vzat do vazby, a následně se vůči němu či jiné jemu blízké osobě dopustil velmi

²⁸⁵ RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C. H. Beck, 2004, s. 437.

²⁸⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

²⁸⁷ V této souvislosti přichází v úvahu zejména trestný čin ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky podle § 146a odst. 1 TrZ, rvačky podle § 158 odst. 1 TrZ, omezování osobní svobody podle § 171 odst. 1 TrZ, porušování domovní svobody podle § 178 odst. 1 TrZ, násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 352 odst. 1 TrZ, nebezpečného vyhrožování podle § 353 odst. 1 TrZ, nebezpečného pronásledování podle § 354 odst. 1 TrZ, hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob podle § 355 odst. 1 TrZ, podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod podle § 356 odst. 1 a 2 TrZ nebo výtržnictví podle § 358 odst. 1 TrZ.

závažné trestné činnosti.²⁸⁸ Například původní domácí násilí skončilo až smrtí poškozeného. Trestní řízení zde tak selhávalo v plnění své ochranné funkce.²⁸⁹

Pro tento případ se vyžaduje, aby byl dán důvod předstížené vazby a aby vzetí do vazby vyžadovala vzhledem k povaze spáchaného trestného činu ochrana poškozeného. Obě podmínky musí být splněny kumulativně. O vazbě zde lze navíc bez omezení uvažovat pouze u úmyslných trestných činů, u nedbalostních trestných činů s horní hranicí trestní sazby do tří let je tento důvod vazby vyloučen. Na druhou stranu za situace, kdy lze s ohledem na zjištěné okolnosti předpokládat, že obviněnému nebude uložen nepodmíněný trest odnětí svobody, je možné tuto vazbu aplikovat. O to důsledněji však bude nutné zvažovat otázku proporcionality vazby ve vztahu k chráněným zájmům poškozeného.

V daném případě je důvod předstížené vazby dán nejen za podmínek dle § 67 písm. c) trestního řádu, ale i za naplnění kvalifikovaného důvodu vazby dle § 68 odst. 3 písm. e), v němž je obecný důvod předstížené vazby obsažen.²⁹⁰

Ohledně povahy trestného činu zkoumá soud analogicky skutečnosti vyplývající z § 39 odst. 2 trestního zákoníku²⁹¹ s tím, že největší důraz je kladen na okolnosti trestného činu, pro který je obviněný stíhán, ve vztahu k poškozenému. Konkrétně je pro rozhodování o vazbě významné posouzení způsobu provedení a okolnosti, za nichž byl čin spáchán, a dále osoba obviněného a jeho trestní minulost ve vztahu k poškozenému, zejména pokud se již v minulosti vůči poškozenému dopustil nějakého jednání naplňujícího znaky skutkové podstaty obdobného trestného činu, případně přestupku.²⁹²

Pokud jde o konkrétní zájmy poškozeného, které má toto ustanovení chránit, zákon demonstrativně uvádí život a zdraví, ale půjde i o další hodnoty obdobného významu, např. ochrana svobody, lidské důstojnosti nebo blízkých osob poškozeného. Naopak sem nebude patřit zájem na ochraně majetku poškozeného. K tomu, aby bylo řádně odůvodněno rozhodnutí o vzetí do vazby

²⁸⁸ RŮŽIČKA, Miroslav; CHROMÝ, Jakub; PŘEPECHALOVÁ, Kateřina. "Vazební" novela trestního řádu a její dopad na činnost státních zástupců. *Státní zastupitelství*. 2012, č. 1, s. 16.

²⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 774.

²⁹⁰ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 773.

²⁹¹ Podle § 39 odst. 2 trestního zákoníku jsou „povaha a závažnost trestného činu určovány zejména významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen, způsobem provedení činu a jeho následky, okolnostmi, za kterých byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění a jeho pohnutkou, záměrem nebo cílem“.

²⁹² ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 773.

na základě tohoto kvalifikovaného důvodu vazby, musí soud přesně specifikovat, jaký konkrétní zájem poškozeného je ohrožen a v důsledku jakého konkrétního jednání ze strany obviněného. Pouhé konstatování, že reakce obviněného ve vypjatých situacích mohou být agresivní a že obviněný na základě znaleckého posudku trpí závažnou poruchou přizpůsobení se, nebude bez tohoto konkrétního odůvodnění dostatečné.²⁹³

Na základě zjištěných okolností musí být tedy podložen fakt, že poškozenému bezprostředně hrozí vážné nebezpečí, a dále že jeho účinnou ochranu nelze zajistit některým mírnějším opatřením. Přicházejí zde v úvahu zejména předběžná opatření ukládající zákaz styku s poškozeným či vstupu do jeho obydli dle § 88c písm. a) a b), § 88d a § 88e trestního řádu. U tohoto vazebního důvodu tak lze s ohledem na výše uvedené spatřovat nejen zajišťovací funkci vazby, ale také projev její ochranné funkce.

Domnívám se, že v případech kvalifikovaných důvodů vazby a účinné ochrany poškozeného za situace, kdy je tímto prolamována zásada nemožnosti uplatnění vazby při limitu trestní sazbou nebo neuložením nepodmíněného trestu odnětí svobody, by soudy měly o to důsledněji zvažovat, nakolik je uvalení vazby proporcionální ve vztahu k potřebám trestního řízení a ochrany společnosti, resp. poškozeného. V okamžiku, kdy je zřejmé, že trestní řízení nepovede k uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, jsou totiž důvody vazby značně zeslabeny. O to silnější potom musí být důvody, pro které je nutné zajistit obviněného vazbou.²⁹⁴

Osobně mám z praxe takovou zkušenost, že soudy v těchto případech omezují využití vazby skutečně spíše na výjimečné situace. Setkala jsem se s případem obviněného bezdomovce, který se poté, co jej bývalá partnerka, následně poškozená, opustila a vyhodila ze svého bytu, dopustil vůči této poškozené pokračujícího trestného činu porušování domovní svobody dle § 178 odst. 1 trestního zákoníku a poškození cizí věci dle § 228 odst. 1 trestního zákoníku. Ve věci bylo zahájeno trestní stíhání a obviněný i následně toto jednání několikrát opakoval tím, že neoprávněně vstupoval do obydli poškozené a pokud se mu tento vstup nepodařil, rozbil jí dlažební kostkou okno. Soudce zejména

²⁹³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.12.2015, sp. zn. III. ÚS 1301/13 publikovaný pod 212/2015 USn. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 79/2015.

²⁹⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 15.12.2015, sp. zn. III. ÚS 1301/13 publikovaný pod 212/2015 USn. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 79/2015.

s ohledem na skutečnost, že ve věci nelze očekávat uložení nepodmíněného trestu, návrh na vazbu zamítl. Vzal v úvahu samozřejmě i tu skutečnost, že nebyla zjištěna obava z nebezpečnosti obviněného v tom směru, že by byl schopen poškozenou fyzicky napadnout. Také vzhledem k tomu, že obviněný neměl žádné bydliště, ale vždy se jej podařilo pro úkony trestního řízení zajistit jinak, se zde neuplatnil důvod vazby. Proti tomuto zamítavému usnesení podal státní zástupce stížnost. Odvolací soud následně rozhodoval na základě další nově nastalé skutečnosti, že obviněný ani nadále ve svém jednání vůči poškozené neustal. Rovněž při rozhodování o podané stížnosti však soud upustil od uložení vazby, přičemž vzal v úvahu zejména tu skutečnost, že ve věci již bylo ukončeno přípravné řízení a lze v nejbližší době očekávat konání hlavního líčení, při němž nebude pravděpodobně uložen nepodmíněný trest.

V této souvislosti se vyslovil i Ústavní soud, podle něhož je z hlediska ústavních garancí nežádoucí, aby byl obviněný, který je stíhán pro méně závažný trestný čin, držěn ve vazbě po dobu, která se velmi blíží délce trestu, který by bylo možné za daný trestný čin uložit. Takový stav je v rozporu s účelem vazby a odporuje též zásadě presumpce nevinny.²⁹⁵

²⁹⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21.4.2005, sp. zn. IV. ÚS 119/05 publikovaný pod 8/2005 USu. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 37/2005.

5 INSTITUTY NAHRAZUJÍCÍ VAZBU

Úprava institutů nahrazujících vazbu je považována za součást hmotněprávní úpravy skutkové podstaty důvodů vazby. Jedná se o jakési negativní předpoklady vazby *sui generis* takové povahy, že v případě splnění podmínek pro jejich aplikaci, nebude možné vzetí obviněného do vazby, resp. jeho další držení ve vazbě.²⁹⁶ Z výše uvedených důvodů je proto přiléhavé zařazení těchto institutů spíše v rámci materiálního vazebního práva a bude o nich tak pojednáno i v této kapitole.

5.1 Obecné předpoklady aplikace institutů nahrazujících vazbu

Jak bylo uvedeno výše, vazba je institutem subsidiárním a fakultativním. To znamená, že v případě, kdy budou u obviněného dány důvody vazby dle § 67 a) až c) trestního řádu, může soud dospět po posouzení všech okolností dané věci k tomu, že obviněného nevezme do vazby a obviněný bude vyšetřován na svobodě. Podmínkou je, že účelu vazby je možné dosáhnout jiným opatřením mírnější povahy nespojeným se zásahem do osobní svobody obviněného.

Ústavní soud v této souvislosti opakovaně judikuje, že vazba je zcela výjimečné opatření a může být využita pouze tehdy, pokud k omezení konkrétní obavy, pro niž lze vazbu nařídit, nepostačuje jiná alternativa.²⁹⁷ Při rozhodování o vazbě a jejích alternativách je následně nutné volit zdrženlivý a restriktivní postup při maximálním šetření práv obviněného.²⁹⁸ K obdobnému postupu vyzývá i mezinárodněprávní úprava a ESLP.²⁹⁹

²⁹⁶ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 522-523.

²⁹⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 24.2.2004, sp. zn. I. ÚS 40/04 publikovaný pod 28/2004 USn. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 32/2004; nález Ústavního soudu ČR ze dne 7.7.2008, sp. zn. I. ÚS 1252/08 publikovaná pod 125/2008 USn. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 50/2008.

²⁹⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.4.2010, sp. zn. I. ÚS 1115/09 publikovaný pod 85/2010 USn. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 57/2010; nález Ústavního soudu ČR ze dne 23.10.2001, sp. zn. I. ÚS 303/01 publikovaný pod 156/2001 USn. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 24/2001; nález Ústavního soudu ČR ze dne 20.5.2004, sp. zn. II. ÚS 198/04 publikovaný pod 73/2004 USn. Sbírký nálezů a usnesení ÚS č. 33/2004.

²⁹⁹ Např. Standardní minimální pravidla OSN pro opatření nespojená s odnětím svobody nebo Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. Rec (2006)13 o využívání vazby, jejích podmínkách a zajištění záruk proti zneužití přijaté Výborem dne 27. 9. 2006.

S ohledem na výše uvedené by s vazbou mělo být nakládáno jako s výjimečným institutem, který nastupuje teprve tehdy, nelze-li zvolit šetrnější způsob, a pokud je z konkrétních zjištěných okolností zřejmá převaha veřejného zájmu nad požadavkem respektu k osobní svobodě obviněného.³⁰⁰

Soud je vzhledem k výše uvedenému povinen v každém případě zvažovat, zda je možné vazbu nahradit jiným opatřením. Přijetí nahrazujícího opatření, které se ve věci nabízí, je však fakultativní, nikoliv obligatorní.³⁰¹ K tomu, aby bylo takové opatření přijato, totiž nestačí, že byly splněny předepsané podmínky, například že obviněný předložil písemný slib, byla poskytnuta záruka apod., ale nezbytné bude také posouzení, zda je takové opatření dostatečné k zajištění účelu vazby.

Jestliže se na základě posouzení věci ukáže, že lze takové opatření s ohledem na okolnosti případu považovat za dostatečné, obviněný nemůže být vzat do vazby, resp. musí být z vazby propuštěn na svobodu. Instituty nahrazující vazbu tak představují určitý negativní předpoklad vazby dle § 67 trestního řádu, u něhož jsou orgány činné v trestním řízení povinny zkoumat jeho využití.³⁰²

Jako tato mírnější opatření, která mohou být způsobila samostatně zajistit osobu obviněného pro účely trestního řízení, aniž by došlo k omezení osobní svobody obviněného, trestní řád poskytuje následující:

- a) poskytnutí záruky za další chování obviněného, a to buď ze strany zájmového sdružení občanů, nebo důvěryhodné osoby, která je schopná příznivě působit na obviněného,
- b) složení písemného slibu obviněným,
- c) stanovení dohledu probačního úředníka nad obviněným,
- d) složení peněžité záruky obviněným či jinou osobou,
- e) uložení některého z předběžných opatření dle § 88b až § 88o trestního řádu.

Nahrazení vazby přichází v úvahu dle § 73 a § 73a trestního řádu pouze v případě vazebních důvodů dle § 67 písm. a) a c) trestního řádu. Naopak

³⁰⁰ REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*, ORAC, 1. vydání 2002, str. 180.

³⁰¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.4.2010, sp. zn. I.ÚS 1115/09 publikovaný pod 85/2010 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 57/2010.

³⁰² RŮŽIČKA, Miroslav, ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 522-523.

nahrazení tzv. koluzní vazby zákon nepřipouští.³⁰³ O nahrazení zbylých důvodů vazby jiným opatřením tak lze uvažovat teprve tehdy, když důvod koluzní vazby odpadne. Další výjimku nepřipustnosti nahrazení vazby upravuje ještě ustanovení § 73a odst. 1 druhé věty trestního řádu, podle níž nelze alternativy vazby využít v případech, kdy obviněný spáchal některý ze zde vyjmenovaných trestných činů. Jde přitom o nejzávažnější trestné činy.

Výše uvedená právní úprava je však dle mého názoru poněkud sporná. Možnost nahradit vazbu zárukou totiž poskytuje čl. 5 odst. 3 Úmluvy.³⁰⁴ Jako záruku dle Úmluvy je potom nutné vnímat veškeré instituty k nahrazení vazby, které zákon poskytuje bez ohledu na terminologii užitou vnitrostátním právem,³⁰⁵ tedy například i písemný slib či dohled probačního úředníka. Na tento nesoulad nemožnosti nahradit předstížnou vazbu v případě nejzávažnějších trestných činů s Úmluvou bylo již v tomto směru dávno upozorňováno.³⁰⁶ Totéž jistě platí i pro nemožnost nahrazení koluzní vazby, kde je například na Slovensku již dovozována možnost nahrazení jiným opatřením na základě Úmluvy, přestože právní úprava stanoví opak.³⁰⁷ I když v rámci našeho právního řádu není dána možnost nahradit vazbu koluzní a ani vazbu předstížnou v případě nejzávažnějších trestných činů, domnívám se, že jestliže Úmluva obsahuje odlišnou úpravu, měla by být v souladu s čl. 10 Ústavy aplikována právě Úmluva. Taková úprava navíc poskytuje větší prostor pro ochranu práv obviněného a další možnost pro snížení počtu vazebně zajištěných osob, a mělo by tak být ponecháno na nezávislém soudu, aby i v těchto případech posoudil, zda je s ohledem na veškeré okolnosti nutné zajistit obviněného právě vazbou.

Možnost uložení jiného opatření se bude odvíjet od posouzení okolností dané věci, zejména osoby obviněného, povahy a závažnosti spáchaného trestného činu. V tomto směru bude důležité také posouzení obsahu jiného opatření,

³⁰³ DRAŠTÍK, Antonín at al. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2017, s. 560.

³⁰⁴ Podle čl 5 odst. 3 Úmluvy „každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven osobní svobody... má právo být souzen nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotyčná osoba dostaví k přelíčení.“

³⁰⁵ Srov. rozhodnutí ESLP ve věci Stögmüller proti Rakousku ze dne 10. 11. 1969, stížnost č. 1602/62; rozhodnutí ESLP ve věci Caballero proti Spojenému království ze dne 19.6.2001, stížnost č. 32819/96.

³⁰⁶ REPÍK, Bohumil. Některé otázky rozhodování o vazbě ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. *Bulletin advokacie*. 2003, č. 9, s. 32.

³⁰⁷ ČENTĚŠ, Jozef at al. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 248, 251.

kteřé se ve věci namísto vazby nabízí, ve spojení s tím, zda lze tímto způsobem dosáhnout účelu vazby.

Veškeré tyto instituty mohou být k nahrazení vazby užity samostatně, ale i ve spojení vedle sebe, pokud to jejich povaha nevyklučuje. Ne vždy se však kumulování více institutů vedle sebe využívalo,³⁰⁸ byť bylo upozorňováno na to, že navrhuje-li obhajoba více těchto alternativ, je zde větší šance na nahrazení vazby.³⁰⁹ Podle mých zkušeností se však dnes lze již často setkat s případy, kdy je například zároveň přijat slib obviněného a stanoven dohled probačního úředního, případně ještě za současného uložení některých povinností a omezení. Situaci, kdy by bylo vyloučeno využití více těchto opatření vedle sebe právě s ohledem na jejich protichůdnou povahu, si lze spíše představit u jednotlivých povinností nebo předběžných opatření, například u uložení povinnosti nahradit poškozenému škodu na věci nacházející se v jeho domě uvedením v předešlý stav ve vztahu k uložení předběžného opatření zákazu kontaktování poškozeného a vstupu do jeho obydlí.

Své uplatnění tyto instituty mají jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem. Podmínkou aplikace institutů nahrazujících vazbu je naplnění důvodů vazby. Jestliže by totiž nebyly dány důvody vazby, nebylo by možné logicky ani uvažovat o jejím nahrazení, neboť fakticky není co nahrazovat.³¹⁰ Instituty nahrazující vazbu jsou tak neoddělitelně spjaty s existencí vazebních důvodů a s přípustností vazby z hlediska zákonných lhůt.³¹¹

Zajímavá je otázka nahrazení vazby v případech, jsou-li naplněny kvalifikované důvody vazby. Takové situace totiž zákon výslovně neřeší. Lze se setkat s názorem, že pokud jde o kvalifikovaný důvod vazby dle § 68 odst. 3 písm. d), je z povahy věci nahrazení vazby vyloučeno. Ohledně ostatních důvodů uvedených v § 68 odst. 3 je sice na jednu stranu tato možnost připouštěna, na druhou stranu však ani zde nebudou dle tohoto názoru pravděpodobně splněny podmínky pro nahrazení vazby, a to pokud jde o otázku dostatečnosti takové alternativy vazby s ohledem na osobu obviněného nebo povahu projednávaného

³⁰⁸ ŠÁMAL Pavel. *Přípravné řízení trestní*. 2. doplněné a přepracované vydání. C.H. Beck, 2003, s. 945

³⁰⁹ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. *Právní rádce*. 2003, č. 9, s. 53.

³¹⁰ Usnesení Vrchního soudu v Praze z 28.12.1993 sp. zn. 7 To 251/93 publikované pod R 14/1994 tr. Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek č. 4/1994.

³¹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. května 2003, sp. zn. 4 Tz 24/2003 publikovaný pod T 616 Souboru trestních rozhodnutí NS, Svazek 26/2004.

případu. Ve vztahu k vazbě dle § 68 odst. 4 pak bude nahrazení vazby bránit samotný charakter tohoto kvalifikovaného důvodu vazby, který má chránit poškozeného.³¹² Souhlasím s tím, že pokud již obviněný prokazatelně působil na svědky či jiné důležité osoby a mařil tak průběh trestního řízení, lze očekávat takové jednání i v budoucnu a vzhledem k možnému a nenávratnému ovlivnění trestního řízení, zejména pokud ve věci figuruje jen několik málo klíčových svědků, bude obvykle nahrazení vazby vyloučeno. Pokud jde o ostatní kvalifikované důvody vazby dle § 68 odst. 3, domnívám se, že i zde je dán prostor pro úvahy o nahrazení vazby jinou alternativou, byť důvěra v obviněného bude s ohledem na jeho předchozí jednání již značně snížena. Ohledně nahrazení vazby dle § 68 odst. 4 je dle mého názoru dán ještě širší prostor pro možnost nahrazení vazby. Bude vždy záležet na posouzení konkrétního případu, nakořik jsou zájmy poškozeného ohroženy a zda je toto riziko natolik vysoké, aby ospravedlnilo zásah do osobní svobody obviněného. V této souvislosti mohou navíc nalézt široké uplatnění některá z předběžných opatření, zejména opatření dle § 88d a § 88e, která se rovněž vztahují k ochraně zájmů poškozeného, nebo poskytnutí krátkodobé ochrany dle § 50 zákona o policii.

Posouzení, zda jsou ve věci naplněny důvody vazby, přísluší pouze soudu, proto i o případném nahrazení vazby rozhoduje soud.³¹³ Teprve pokud již soud rozhodl o tom, že jsou dány důvody vazby, a vzal obviněného do vazby, je možné, aby v rámci přípravného řízení o propuštění obviněného z vazby za použití jiného opatření rozhodl státní zástupce. V řízení před soudem však již taková rozhodnutí přísluší pouze soudu. Musím zde uvést, že jsem se v praxi s takovým případem, kdy by státní zástupce propustil obviněného z vazby, aniž by pominuly důvody vazby, a nahradil vazbu jiným opatřením, nesetkala. Za mnohem častější proto považuji postup, kdy státní zástupce nevyhoví žádosti obviněného o propuštění z vazby, tuto žádost do pěti pracovních dnů od doručení předloží k rozhodnutí soudu a v řízení před soudem souhlas s propuštěním a využitím nahrazujícího institutu státní zástupce učiní. Jestliže je tento souhlas státního zástupce před soudem dán, může soud rozhodnout o propuštění z vazby.³¹⁴

³¹² ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013.

³¹³ Uložení některých předběžných opatření v rámci přípravného řízení (§ 88m odst. 2 trestního řádu) je svěřeno státnímu zástupci, ovšem o těchto je státní zástupce oprávněn rozhodnout pouze jako o samostatných opatřeních, nikoliv o institutech, jimiž by nahradil vzetí obviněného do vazby. O otázce naplnění vazebních důvodů totiž rozhoduje vždy soud.

³¹⁴ Srov. § 73b odst. 2 trestního řádu.

Soud může následně po posouzení věci vzít obviněného do vazby nebo jej ponechat na svobodě a přijmout některé z uvedených opatření. Jestliže nepřijme žádné z opatření nahrazujících vazbu a rozhodne o vzetí obviněného do vazby, je nutné tento postup náležitě zdůvodnit, zejména v tom směru, z jakého důvodu je to které opatření k nahrazení vazby nedostatečné. Jako samostatný důvod nemůže sloužit uvedení skutečnosti, že obviněného od páčání trestného činu neodradila hrozba nepodmíněného trestu odnětí svobody, proto k tomu nebude postačovat ani mírnější zajišťovací opatření. Takové odůvodnění není pro rozhodnutí o nepřijetí alternativního opatření řádné a vyčerpávající.³¹⁵

Možnost nahrazení vazby jiným opatřením soud zkoumá již při prvním rozhodování o vzetí obviněného do vazby. Tuto skutečnost však musí orgány činné v trestním řízení v souladu s § 71 odst. 1 trestního řádu posuzovat i později v průběhu celého trestního řízení, a to na základě podaného návrhu ze strany obviněného, ale i z úřední povinnosti. Tato úprava průběžného zkoumání možnosti nahradit vazbu byla v rámci trestního řádu provedena novelou č. 459/2011 Sb., na základě níž bylo výslovně zdůrazněno, že při přezkumu, zda nadále trvají důvody vazby, je nutné vždy zkoumat i otázku, zda nelze vazbu nahradit některým z příznivějších opatření pro obviněného a zda je s ohledem na povahu věci a možné nežádoucí důsledky případného propuštění na svobodu vazba skutečně nezbytná.³¹⁶ Za takové klasické praktické příklady propuštění z vazby za jejího současného nahrazení považují situace, kdy byl obviněný vzat do vazby mimo jiné pro naplnění důvodů koluzní vazby. V průběhu vyšetřování potom zejména vzhledem k provedení výslechů důležitých svědků tento důvod vazby odpadne a ve věci přetrvávají pouze ostatní důvody vazby, resp. pouze jeden z nich, u nichž však již zákon připouští jejich nahrazení.

V případě, že bude obviněný ponechán na svobodě, resp. propuštěn z vazby za současného nahrazení vazby jiným opatřením, je povinen dodržovat povinnosti a omezení, k nimž se zavázal a která se mu stanoví. V této souvislosti může být obviněnému uloženo rovněž omezení v podobě zákazu vycestování do zahraničí dle § 73 odst. 4 a 5 a § 73a odst. 3 trestního řádu. Jestliže však tyto povinnosti nebo omezení plněny ze strany obviněného nebudou, přičemž budou nadále trvat důvody vazby, může soud rozhodnout o vzetí obviněného do vazby.

³¹⁵ Srov. usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 17.1.2017, sp. zn. I. ÚS 3533/16.

³¹⁶ Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Takový důsledek může v zásadě nastat i v případě uloženého zákazu vycestování do zahraničí, jestliže to bude namíste vzhledem k závažnosti a intenzitě porušeného omezení, ale i v případě předběžných opatření. Ve druhém případě trestní řád v § 88o obsahuje zvláštní úpravu možných důsledků vyplývajících z neplnění předběžného opatření. Přichází zde v úvahu uložení pořádkové pokuty dle § 66, uložení jiného předběžného opatření nebo právě vzetí do vazby.

5.2 Elektronický monitoring v rámci nahrazení vazby

V souvislosti s užitím některé z alternativ vazby zavedla novela č. 150/2016 Sb. s účinností od 1.7.2016 v ustanovení § 73 odst. 4 trestního řádu možnost elektronické kontroly plnění uložených povinností ze strany obviněného. Cílem přijaté úpravy je především zvýšení četnosti ukládání alternativních institutů nahrazujících vazbu a snížení počtu vazebně zajištěných obviněných.³¹⁷

Takovou kontrolu lze provádět prostřednictvím elektronického monitorovacího systému, který umožňuje detekovat pohyb obviněného. Podmínkou je aktivní součinnost obviněného, který musí s uložení takové kontroly souhlasit a musí být předem poučen o jejím průběhu.

V této souvislosti byl nově upraven rovněž výkon této elektronické kontroly v § 360a trestního řádu. Elektronickou kontrolu má zajišťovat Ministerstvo spravedlnosti, případně jím zřízená organizační složka státu, a to ve spolupráci s Probační a mediační službou. Obviněný je povinen kontrolujícímu orgánu umožnit vstup do obydlí a strpět pořízení svých biometrických údajů, jimiž jsou otisky prstů, rysy obličeje a záznam hlasu, a dále poskytnout veškerou potřebnou součinnost.

Osoby, které díky této kontrole budou stíhané na svobodě, mohou nadále zachovat své rodinné, sociální nebo pracovní vztahy, navíc při dodržování jednotlivých povinností mají větší šanci získat určité vhodné návyky v rámci pravidelného denního režimu, a to ve svém obvyklém prostředí. Tento postup může navíc naučit obviněného větší sebekontrolě, neboť může důvodně očekávat,

³¹⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

že jeho případné porušování povinností bude monitorovacím systémem s velkou pravděpodobností odhaleno.³¹⁸

Domnívám se, že zavedení možnosti elektronicky monitorovat plnění povinností ze strany obviněného by mohlo vést k častějšímu využívání institutů nahrazujících vazbu. Jestliže jsou totiž v konkrétních trestních věcech naplněny závažným způsobem důvody vazby, je pochopitelné, že se orgány rozhodující o vazbě zdráhají využít namísto vazby některé z alternativ, které se nemusí vždy jevit jako zcela efektivní, a riziko z nežádoucího jednání obviněného je tak příliš vysoké. Je pravdou, že například v případě dohledu probačního úředníka je fakticky tento dohled a kontrola obviněného realizována několikrát do týdne nebo i méně často, pokud jde potom o poskytnutí písemného slibu, zde není kontrola dodržování uložených povinností prováděna vůbec. Bez efektivní kontroly se tak často stává, že jednotlivé instituty nejsou fakticky schopné naplnit účel vazby.

5.3 Jednotlivé instituty nahrazující vazbu

5.3.1 Záruka

Možnost nahradit vazbu poskytnutím záruky upravuje trestní řád v ustanovení § 73 odst. 1 písm. a). Nabídku záruky může učinit buď zájmové sdružení občanů nebo důvěryhodná osoba, která je schopna příznivě působit na obviněného a zaručit, že se obviněný dostaví na vyzvání orgánu činného v trestním řízení a své případné vzdálení se z místa pobytu těmto orgánům vždy předem oznámí. Musí se jednat o takové psychologické působení na obviněného, díky němuž se obviněný zdrží jednání naplňujícího důvody vazby.³¹⁹

Podmínkou je, že s ohledem na osobu obviněného a projednávaný případ, ale i s ohledem na obsah záruky, bude taková záruka způsobilá naplnit účel vazby. Obsahem poskytnuté záruky musí být ujištění, že osoba poskytující záruku bude dohlížet na další chování obviněného, zejména pokud jde o možné opakování trestné činnosti nebo dokonání či vykonání trestného činu, čímž rozptýlí obavu

³¹⁸ DRAŠTÍK, Antonín at al. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2017, s. 567.

³¹⁹ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 253.

z naplnění důvodů předstižné vazby, a dále ujištění, jímž má být rozptýlena obava z naplnění důvodů útekové vazby, tedy že zajistí, aby se obviněný dostavoval na výzvu orgánů činných v trestním řízení a aby oznámil, pokud se vzdálí z místa pobytu. Takto kompletní ujištění musí být poskytnuta v případě, že jsou ve věci naplněny důvody vazby dle § 67 písm. a) i c) trestního řádu, ale i v případě, že je dán jen některý z těchto důvodů vazby.³²⁰

V možnosti převzetí záruky za obviněného zájmovým sdružením občanů se odráží základní trestněprávní zásada spolupráce se zájmovými sdruženími občanů a využívání jejich výchovného působení dle § 2 odst. 7, § 3 a § 6 trestního řádu. V této souvislosti musí být nejprve posouzeno, zda dané zájmové sdružení nabízející záruku je právě tím zájmovým sdružením občanů ve smyslu § 3 odst. 1 trestního řádu.³²¹ V druhé řadě je potom zkoumáno, zda je toto zájmové sdružení občanů schopné zajistit pozitivní působení na obviněného. Zejména by mělo být schopno dohlédnout na obviněného, aby žil řádným životem, případně dbát na to, aby obviněný nahradil škodu nebo nemajetkovou újmu, kterou způsobil trestným činem. Z nabídky záruky by mělo rovněž vyplývat, jakým konkrétním způsobem hodlá toto sdružení na obviněného působit.

Domnívám se, že pokud jde o poskytnutí záruky zájmového sdružení občanů, není tato situace v praxi příliš častá. Je zřejmé, že u obviněného, který není ve společnosti vnímán jako osoba žijící řádným životem, nemá řádné zaměstnání a není ani v žádném zájmovém sdružení občanů angažován, těžko bude mít nějaké zájmové sdružení zájem poskytovat jakoukoliv záruku. Ovšem ani v ostatních případech se záruka zájmového sdružení občanů neuplatňuje dle mého názoru v dostatečné míře. Zejména jestliže je o vazbě rozhodováno ihned poté, co byl pachatel zadržen a bylo mu sděleno obvinění, není většinou z časových důvodů možné tuto záruku poskytnout. Více prostoru se proto otevírá až ve fázi rozhodování o propuštění z vazby. V tomto směru může ale činit problém i to, že zákon v podstatě nijak blíže nespecifikuje postup při nabízení této záruky.³²² Problém potom může činit odůvodnění takové záruky s ohledem

³²⁰ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 868.

³²¹ Zájmovým sdružením občanů dle § 3 odst. 1 trestního řádu jsou občanská sdružení, včetně odborových organizací nebo organizací zaměstnavatelů, přičemž sem nelze zahrnout politické strany a politická hnutí, dále jsou to církve, náboženské společnosti a právnické osoby, jejichž předmětem činnosti jsou charitativní účely.

³²² PÚRY, František. Zamyšlení nad novelizací trestního zákona. *Trestněprávní revue*. 2002, č. 1, s. 1.

na konkrétní cíle a způsoby, jakými bude na obviněného působeno, které obvykle nejsou uváděny vůbec nebo pouze obecně, na čemž řada poskytnutých záruk ztroskotá.³²³ Často se tak záruka může vztahovat pouze k hodnocení obviněného například ve vztahu obviněného k danému zájmovému sdružení občanů nebo z hlediska jeho pracovní morálky či společenského uplatnění, ale již chybí další posouzení osoby obviněného právě ve vztahu k dané trestné činnosti, k jeho motivu spáchat trestný čin apod.³²⁴ Domnívám se, že pouze obecná úprava, která v tomto směru nedává bližší návod ohledně konkrétních náležitostí, může často způsobit, že poskytnutá záruka pak nebude působit dostatečně důvěryhodně a vážně. Problém nakonec může být i s tím, zda byla záruka zájmového sdružení občanů poskytnuta platně, zejména zda byl zachován zákonným postup, jímž bylo rozhodnuto o poskytnutí záruky. Záruka tak na jednu stranu může sice obsahovat podpis oprávněné jednající osoby, ale nemusí již být zřejmé, že věc byla projednána členy sdružení, kteří byli seznámeni s osobou obviněného, se spáchanou trestnou činností, motivy obviněného apod. a přijali stanovisko o poskytnutí záruky.³²⁵ Potom je otázkou, zda by poskytovaná záruka dokonce neměla obsahovat rovněž zápis z takové schůze včetně podpisů přítomných členů. Podle mého názoru by však toto byl již přílišný formalismus a rozhodující by tak mělo být, zda je poskytnutí záruky učiněno a podepsáno osobou oprávněnou jednat za zájmové sdružení občanů. Nahrazení vazby zárukou je diskutabilní také z toho důvodu, že obecně schází zájem zájmových organizací takovou záruku poskytnout. Jako by se vytratila ochota spolupodílet se na opatřeních směřujících k předcházení a eliminaci další trestné činnosti páchané obviněným. Na vině, podle mého názoru, je proto také laxnost přístupu a určitá míra „pohodlnosti“ ze strany subjektů, které by teoreticky záruky za vazbu mohly poskytnout.

Osobně jsem se setkala s případem obviněného, za něhož poskytl pro účely rozhodování o propuštění z vazby záruku Sbor dobrovolných hasičů, jehož byl obviněný členem. Byť bylo obsahem této záruky pouze kladné hodnocení osoby obviněného ve vztahu k jeho zaměstnání, okolí a působení ve sboru a naopak zcela absentovalo uvedení způsobů, jakými by mělo být dosaženo účinného

³²³ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. *Právní rádce*. 2003, č. 8, s. 58.

³²⁴ Srov. přiměřeně rozhodnutí Pléna Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 12. října 1972 č. j. Plsf 2/72 publikované pod R 59/1972 tr. Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek č. 10/1972.

³²⁵ Srov. přiměřeně VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění a jeho formy dle stávající úpravy trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2015, č. 4, s. 79 se zaměřením na obecné otázky týkající se poskytování záruky za nápravu odsouzeného.

působení na obviněného, byly v daném případě důvody vazby natolik slabé, že taková záruka k nahrazení vazby postačovala. Často obvinění také předkládají různé zprávy od zaměstnavatele ohledně hodnocení pracovní morálky a jejich potřeby v zaměstnání apod., zde se však jedná pouze o jakési přímluvy za obviněného, nikoliv o záruku dle § 73 trestního řádu.

Častěji se lze setkat s poskytnutím záruky ze strany důvěryhodné osoby. Rovněž v působení důvěryhodné osoby musí být patrný určitý psychologický vliv na další jednání obviněného. Skutečnost, zda je vůbec daná osoba schopna takto příznivě působit na obviněného, musí být náležitě ověřena. Za takovou důvěryhodnou osobu by bylo možné považovat například rodiče nebo jiné příbuzné, nadřízeného zaměstnance obviněného, vychovatele v internátu apod.³²⁶ Půjde o osobu, která je k obviněnému v určitém vztahu, ať již rodinném nebo pracovním či jiném, z něhož vyplývá schopnost takové osoby kontrolovat chování obviněného a též případně účinně ovlivnit jeho jednání. Vždy bude ovšem záležet na posouzení každého jednotlivého případu, zda je vybraná osoba vůbec schopna na obviněného výchovně působit. Jestliže například nabízí záruku za další chování obviněného mladistvého jeho rodiče, jejichž výchova je značně problematická a již v minulosti z ní plynuly závažné problémy, které vyústily ve spáchání trestného činu obviněným mladistvým, nelze očekávat, že by byla taková záruka způsobilá nahradit vazbu.³²⁷ Také záruka poskytnutá obhájcem obviněného nebude s ohledem na procesní postavení této osoby a její specifický vztah vyplývající z poskytování právní pomoci obviněnému splňovat podmínky nahrazení vazby touto zárukou.³²⁸ Tento závěr je zcela logický, neboť obhájce je povinen hájit zájmy obviněného a postupovat v souladu s pokyny klienta, které by v některých případech mohly bránit v příznivém působení na obviněného. Je zřejmé, že obhájce ze svého postavení nemůže být vůči obviněnému zcela nezávislou autoritou a mohl by se tak dostat do střetu zájmů. Na druhou stranu však lze uvažovat o přijetí záruky nabízené jiným advokátem, který nemá postavení obhájce obviněného, není tak závislý na postavení a pokynech obviněného a je schopen jako zcela nezávislá osoba záruku za obviněného

³²⁶ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 527.

³²⁷ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 9. 1994 sp. zn. 5 To 441/94 publikované pod R 51/1995 tr. Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek č. 10/1995.

³²⁸ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 4 To 558/2003 publikované pod R 34/2004 tr. Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek č. 8/2004.

poskytnout, jestliže je zde dán i nějaký bližší vztah, který mu umožní jednání obviněného ovlivnit.³²⁹

Tento institut může být odborníky chápán spíše jako formální, nedůvěryhodný a obtížně využitelný ke svému účelu.³³⁰ Domnívám se však, že jsou případy, kdy své uplatnění jistě má a je také využíván. Uplatní se však spíše až při rozhodování o propuštění z vazby, neboť při rozhodování o vzetí do vazby obvykle není časový prostor na to, aby bylo možné záruku vyjednat, řádně zformulovat a nabídnout soudu.³³¹ To platí tím spíš, že v souladu s § 73 odst. 2 trestního řádu musí být ten, kdo poskytuje za obviněného záruku, seznámen s podstatou obvinění a skutečnostmi, které odůvodňují vazbu obviněného.

5.3.2 Písemný slib

Dalším institutem, jímž je možné nahradit vazbu, je písemný slib. Jedná se o slib vedení řádného života a spolupráce s orgány činnými v trestním řízení, který musí být na rozdíl od záruky či peněžité záruky předložen přímo obviněným. Předpokládá se jeho písemná forma, přitom však nezáleží na tom, zda jej obviněný sepíše vlastnoručně nebo na počítači. Pokud je obviněný zastoupen advokátem, lze se v praxi často setkat s tím, že text slibu mu tento advokát připraví (ať již psaný rukou přímo před rozhodováním o vazbě s ohledem na leckdy krátkou dobu před tímto rozhodováním nebo na počítači), text slibu může takto připravit i jakákoliv jiná osoba. Rozhodující je zde, aby jej obviněný vlastnoručně podepsal.

Písemný slib má obvykle podobu samostatné listiny. Toto však není podmínkou a je naopak možné, aby byl součástí nějakého jiného podání, například žádosti o propuštění z vazby na svobodu nebo stížnosti proti usnesení

³²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 9.2.2006, sp. zn. I. ÚS 263/05 publikovaný pod 35/2006 Usn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 40/2006.

³³⁰ ZEMAN, Petr; BIEDERMANOVÁ, Eva; DIBLÍKOVÁ, Simona; HOLAS, Jakub; VLACH, Jiří. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 5, s. 142.

³³¹ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. *Právní rádce*. 2003, č. 8, s. 59.

o vzetí do vazby, případně může být zaznamenán též v protokolu soudu.³³² V žádném případě však nesmí chybět vlastnoruční podpis obviněného.

Trestní řád přímo v § 73 odst. 1 písm. b) upravuje, jaké závazky obviněného by měl předkládaný slib obsahovat. Jde o vyjádření obviněného, že „povede řádný život, zejména že se nedopustí trestné činnosti, na vyzvání se dostaví k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, vždy předem oznámí vzdálení se z místa pobytu a splní povinnosti a dodrží omezení, která se mu uloží“. Domnívám se a rovněž jsem se v praxi setkala s tím, že písemný slib může obsahovat i jiné než přímo uvedené formulace, pro jeho akceptaci je však podstatné, aby významově jeho obsah odpovídal uvedenému znění.

Soud může současně s přijetím slibu uložit obviněnému splnění určitých povinností či omezení. Dříve to často bývala právě povinnost dostavovat se na předvolání k úkonům trestního řízení. V současné době však uložení této povinnosti není nutné, neboť tento závazek obsahuje již samotný slib obviněného. V případě povinností tak půjde o příkazy k nějakému konkrétnímu jednání, například k oznamování změny bydliště, k účasti na různých sociálních či terapeutických programech nebo k podrobení se vhodnému psychologickému poradenství apod.³³³ Ohledně omezení potom půjde naopak o zákazy určitého jednání, například požívání alkoholických nápojů či omamných a psychotropních látek, návštěv nočních podniků, určitých sportovních zápasů, hraní harazdních her apod.³³⁴

Pro posouzení, zda soud přijme předložený slib, bude rozhodující posouzení osoby obviněného, zejména způsob jeho života, rodinné vztahy, zdravotní stav, jeho zaměstnání, poměry na pracovišti apod. a dále posouzení povahy daného trestného činu, zejména pokud jde o okolnosti, za nichž byl spáchán, jeho následky, způsob provedení, pohnutku, jaký trest hrozí obviněnému v případě odsouzení apod.³³⁵ Na základě těchto skutečností musí soud zhodnotit, zda lze považovat předložení slibu za dostatečné. Konkrétním příkladem, kdy takový slib bude výrazně zpochybněn, je situace, kdy obviněný nemá žádné

³³² MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 264 a 265.

³³³ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 529.

³³⁴ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 873.

³³⁵ Tamtéž, s. 868.

legální příjmy, způsobil trestným činem škodu velkého rozsahu a trestnou činnost měl páchat na více místech republiky.³³⁶

Podle mých zkušeností je právě předložení písemného slibu obviněným nejčastější alternativou, kterou obvinění namísto vazby nabízejí. Písemný slib je totiž schopen předložit snad každý obviněný, samozřejmě za předpokladu, že o této možnosti ví, a také jej tak obvinění s oblibou využívají. V některých případech obviněný již ve fázi rozhodování o vazbě, ale i dříve, projevuje uvěřitelnou upřímnou lítost nad svým jednáním a snahu po nápravě. Z jeho jednání je potom patrné i to, že předkládaný slib myslí skutečně vážně. Přijetí slibu bude o to víc reálné, jestliže jde navíc o osobu s dobrou pověstí, stálým zaměstnáním a bydlištěm nebo o osobu vážně nemocnou či dokonce upotanou na lůžko.³³⁷ Bohužel často se lze ale setkat s tím, že si obvinění obsah tohoto slibu vůbec neuvědomují nebo je jednoduše vůbec nezajímá a činí tak pouze jako formalitu za účelem vyhnutí se vazbě. Z tohoto důvodu se domnívám, že je často orgány činnými v trestním řízení na předložení slibu obviněným nahlíženo s určitým despektem, neboť nevěří v upřímnost slibu, a pokud jsou ve věci opravdu závažné důvody pro vazbu, obvykle ke slibu obviněného nepřihlédnou.

5.3.3 Dohled probačního úředníka

Novelou č. 265/2001 Sb. byl do trestního řádu zařazen dále institut nahrazující vazbu v podobě dohledu probačního úředníka. Tento alternativní institut vazby vyplývá jednak z § 73 odst. 3 a jednak z § 27b odst. 1 písm. a) trestního řádu. Jedná se o úpravu navazující na zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě.

Úkony, které probační úředník vykonává v rámci stanoveného dohledu, směřují na jedné straně k vedení obviněného a pomoci obviněnému, aby vedl řádný život, a na druhé straně též ke kontrole jeho chování včetně kontroly dodržování stanovených povinností či omezení. V tomto směru může probační úředník rovněž spolupracovat s osobami z rodinného a sociálního prostředí obviněného a zajišťovat tak podklady k osobě pachatele a jeho sociálním

³³⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.10.1992, sp. zn. 6 To 48/92 publikované pod R 29/1993 tr. Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek č. 5-6/1993.

³³⁷ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 265.

poměrům, které mohou následně sloužit právě při rozhodování o možnosti nahrazení vazby. Nemělo by zde však jít o poznatky mimo rozsah působnosti této služby, jejichž získávání přísluší především orgánům činným v trestním řízení.³³⁸ Probační úředník dále napomáhá odstranit následky spáchaného činu ve vztahu k poškozeným a jiným dotčeným osobám.

Při posouzení, zda je možné dohledem probačního úředníka nahradit vazbu, má být zohledňována zejména osoba obviněného a povaha dané trestní věci. Ve vztahu k povaze spáchaného trestného činu bude nutné dále posoudit, zda je vůbec probační úředník schopen účinně na obviněného působit prostředky, které má k dispozici.

V tomto směru zákon nedává bližší vymezení podmínek, za nichž je možné s ohledem na osobu obviněného a povahu trestného činu dosáhnout účelu vazby dohledem probačního úředníka, a může se tak jevit jako příliš obecné. V minulosti dokonce zazněly názory, že z důvodu této obecnosti lze vazbu nahradit dohledem probačního úředníka buď vždy anebo naopak nikdy.³³⁹ Domnívám se ovšem, že v praxi nakonec tato skutečnost nevzbuzuje problémy a naopak se zde otevírají poměrně velké možnosti pro obhajobu, která tuto alternativu vazby může navrhopat téměř ve všech případech, i pro orgány rozhodující o vazbě, které mají širší prostor pro uvážení možného nahrazení vazby tímto způsobem, a to případně též za uložení dalších vhodných povinností či omezení. Naopak konkrétnější specifikace podmínek, za nichž lze či nelze nahradit vazbu dohledem probačního úředníka, by podle mého názoru využívání tohoto institutu ještě více omezila.

Obecně je s uložení dohledu probačního úředníka spojena potřeba, aby obviněný dodržoval určité povinnosti či omezení. Některé vyplývají přímo ze zákona, jiné až z rozhodnutí, jímž je dohled probačního úředníka uložen. První skupinu představují povinnosti obviněného týkající se spolupráce s probačním úředníkem, a to povinnost dostavovat se k tomuto úředníkovi tak, jak je stanoveno, sdělovat mu změnu svého pobytu a tento pobyt měnit jen s jeho souhlasem. Vzhledem k tomu, že tyto povinnosti ukládá přímo trestní řád v § 73 odst. 3, jestliže je stanoven dohled probačního úředníka, nejsou již vyjmenovány

³³⁸ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 869.

³³⁹ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. *Právní rádce*. 2003, č. 11, s. 54.

ve výrokové části příslušného rozhodnutí, ale jsou zahrnuty pouze do odůvodnění. Druhou skupinu představují omezení, jejichž uložení se jeví ve věci jako vhodné, zejména jde o omezení týkající se zákazu rušení průběhu trestního řízení nebo páčání další trestné činnosti. Na rozdíl od první uvedené skupiny je již nutné, aby byla tato omezení zahrnuta v rámci výrokové části rozhodnutí.³⁴⁰

Současně může být obviněnému uloženo při stanovení dohledu probačního úředníka, aby se zdržoval po konkrétní dobu v určitém obydlí, pokud to nevyklučují důležité důvody na straně obviněného, zejména výkon jeho zaměstnání nebo poskytování zdravotních služeb z důvodu onemocnění či úrazu obviněného. Podmínkou je, aby obviněný umožnil probačnímu úředníkovi vstup do tohoto obydlí.

Tato alternativa vazby se na rozdíl od předchozích dvou, tj. poskytnutí záruky a písemného slibu, jeví jako efektivnější. Důvodem je především pravidelná kontrola ze strany probačního úředníka, s nímž je obviněný povinen spolupracovat a který navíc pravidelně informuje soud o dodržování probačního plánu. Krátce po účinnosti novely, která tuto alternativu vazby zavedla, bylo kritizováno, že je k ní přistupováno v naprosté většině případů pouze na návrh obhajoby a nikoliv ve všech případech, kdy by sice přicházela v úvahu, ale nikdo ji nenavrhl.³⁴¹ Domnívám se, že s postupem doby se praxe v tomto směru zlepšila a i bez návrhu obviněného je a ze zákona musí být dohled probačního úředníka namísto vazby zvažován a následně případně zdůvodňován negativní závěr ohledně jeho nevyužití. Z praxe mám navíc poznatek, že především pokud je obviněný propouštěn z vazby na svobodu, bývá právě dohled probačního úředníka velmi často ukládán, aniž by jej obviněný jakkoliv inicioval.

5.3.4 Peněžitá záruka (kauce)

Alternativa vazby v podobě poskytnutí peněžitě záruky figuruje v aktuálním trestním řádu již od roku 1990, do její podoby však významně zasáhla především novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., která změnila způsob stanovení výše peněžitě záruky, a dále novela č. 181/2011 Sb., na základě níž došlo

³⁴⁰ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 870, podle něhož se zde přiměřeně použije ust. § 307 odst. 6 trestního řádu.

³⁴¹ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. *Právní rádce*. 2003, č. 11, s. 55.

k rozšíření ustanovení o peněžitě záruce o možnost jejího použití k úhradě pohledávky poškozeného představující jeho nárok na náhradu škody či nemajetkové újmy.

Peněžitá záruka se uplatní coby opatření nahrazující vazbu shodně jako předchozí instituty v případě důvodů vazby útěkové dle § 67 písm. a) a vazby předstižné dle § 67 písm. c) trestního řádu. Pokud jde o její aplikaci v případě předstižné vazby, zákon její použití vylučuje u konkrétně vyjmenovaných nejzávažnějších trestných činů uvedených v § 73a odst. 1.

Peněžitá záruka může být poskytnuta buď přímo obviněným nebo i jinou osobou, ovšem obviněný v tomto druhém případě musí s poskytnutím peněžitě záruky vyslovit souhlas. Jestliže peněžitou záruku poskytuje jiná osoba než obviněný, je nutné ji ještě před přijetím záruky seznámit s podstatou obvinění a se zjištěnými skutečnostmi, o něž se opírají důvody vazby, jakož i poskytnout další poučení ve vztahu k možnosti propadnutí peněžitě záruky státu a možnosti jejího použití k úhradě peněžitého trestu, nákladů trestního řízení nebo pohledávek poškozeného v podobě nároku na náhradu škody či nemajetkové újmy, aby mohla náležitě posoudit, zda peněžitou záruku poskytne či nikoliv. Jestliže se tato jiná osoba rozhodne i po tomto poučení pro poskytnutí peněžitě záruky, nelze záruku později zrušit či snížit pouze z důvodu, že tato osoba změnila názor a například potřebuje použít peníze pro své potřeby.³⁴²

Výše peněžitě záruky počíná na částce 10.000,- Kč, horní hranice omezena není.³⁴³ Ohledně výše učiní nejprve obviněný nebo jiná osoba, která hodlá za obviněného peněžitou záruku poskytnout, návrh. Následně rozhodující orgán s ohledem na osobu poskytující peněžitou záruku a k jejím majetkovým poměrům, k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu a k důvodům vazby usnesením určí výši peněžitě záruky a způsob jejího složení, případně rozhodne o tom, že vzhledem k okolnostem případu nelze nabídku peněžitě záruky přijmout. Určitým vodítkem pro určení výše kauce může být i výše způsobené škody, která se vztahuje k posouzení závažnosti trestného činu.³⁴⁴ V každém jednotlivém případě je nutné zvažovat, zda nabízená peněžitá záruka, která je dostatečně

³⁴² Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 4 To 561/2002 publikované pod R 30/2003 tr. Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek č. 6/2003.

³⁴³ V dřívější době byla horní hranice peněžitě záruky stanovena částkou 1.000.000,- Kč, tato však byla novelou trestního řádu č. 292/1993 Sb. zrušena a nová částka již nebyla stanovena.

³⁴⁴ DRAŠTÍK, Antonín at al. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2017, s. 575.

vysoká, může postačovat k tomu, aby zamezila obviněnému v páchání další trestné činnosti.³⁴⁵

Před velkou novelou č. 265/2001 Sb. byla nejprve neformálním způsobem určena výše peněžité záruky, jestliže byly splněny podmínky pro její přijetí, a po jejím složení v určené výši rozhodoval soud usnesením o jejím přijetí a ponechání obviněného na svobodě, resp. jeho propuštění na svobodu.³⁴⁶

Současné rozhodování je dvoufázové. V první řadě je nutné usnesením rozhodnout o přípustnosti peněžité záruky a o její výši a způsobu složení, teprve poté následuje rozhodnutí o přijetí peněžité záruky a nahrazení vazby. V této druhé fázi je možné přistoupit k nepřijetí složené peněžité záruky pouze tehdy, došlo-li ve věci k podstatné změně okolností.³⁴⁷ Důvodem k takovému postupu může být například změna majetkových poměrů osoby poskytující peněžitou záruku, spáchání další trestné činnosti obviněným nebo dodatečné naplnění důvodů koluzní vazby dle § 67 písm. b) trestního řádu.³⁴⁸ Účelem této úpravy je ochrana obviněného v tom směru, aby nedocházelo k situacím, kdy o původně určené a již složené záruce bude následně rozhodnuto o jejím nepřijetí, aniž by se nějak významně změnila okolnosti případu.

Jestliže u obviněného pominou důvody pro přijetí peněžité záruky,³⁴⁹ případně dojde ke změně okolností rozhodných pro výši peněžité záruky,³⁵⁰ je nutné rozhodnout o zrušení či změně výše peněžité záruky, případně zvážit vzetí obviněného do vazby. Jinak tento institut trvá u obviněného až do dne, kdy nastoupí k výkonu trestu odnětí svobody, resp. uhradí peněžitý trest a zároveň zaplatí náklady trestního řízení.³⁵¹ Pokud obviněný případný peněžitý trest a náklady řízení takto neuhradí, použije se na jejich úhradu právě poskytnutá peněžítá záruka. Z peněžité záruky se dále nahradí i případná škoda a nemajetková

³⁴⁵ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 17.1.2017, sp. zn. I.ÚS 3533/16.

³⁴⁶ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15.2.1994, sp. zn. 4 To 92/94 publikované pod R 33/1994 tr. ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 8/1994.

³⁴⁷ Analogicky se zde použije ust. § 73a odst. 5 trestního řádu.

³⁴⁸ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 889.

³⁴⁹ Pod tento případ je nutné zahrnout i situace, kdy obviněný nově naplní důvody tzv. koluzní vazby, u níž nepřichází nahrazení vazby jiným institutem v úvahu, nebo je proti němu nově zahájeno trestní stíhání pro trestný čin vyjmenovaný v § 73a odst. 1 trestního řádu, u nichž je přijetí peněžité záruky vyloučeno.

³⁵⁰ Ke změně okolností může dojít například v důsledku zahájení trestního stíhání pro další trestný čin, změny právní kvalifikace, zastavení trestního stíhání pro některé z trestných činů apod., které mohou odůvodnit zvýšení nebo snížení peněžité záruky.

³⁵¹ Podmínkou však je, že nadále trvají důvody vazby a nebyla překročena přípustná doba trvání vazby dle § 72a odst. 1, 2 trestního řádu, neboť peněžítá záruka je stejně jako ostatní instituty nahrazující vazbu neoddělitelně spjata s přípustnou existencí vazby.

újmou poškozeného, jestliže o to poškozený požádal. O této skutečnosti musí být obviněný, resp. osoba, která peněžitou zárukou poskytuje, předem poučena.

Totéž poučení musí být učiněno pro případy, kdy obviněný naplní zákonem předpokládané důvody dle § 73a odst. 4 trestního řádu, pro něž peněžitá záruka případně státní. Jde o situace, kdy obviněný svým jednáním nadále naplňuje důvody vazby a maří průběh trestního řízení či výkon trestu, konkrétně jestliže uprchne, skrývá se, neoznámí změny pobytu, čímž znemožní doručování písemností ze strany orgánů činných v trestním řízení, na předvolání se zaviněně nedostaví k úkonu v trestním řízení, který nelze bez jeho účasti provést, nebo opakuje trestnou činnost či dokoná trestný čin, případně se vyhýbá výkonu již uloženého trestu.³⁵² Připadnutí peněžité záruky státní je však vzhledem k povaze tohoto institutu coby alternativy vazby podmíněno existencí důvodů vazby v době, kdy je o připadnutí záruky státní rozhodováno. Jestliže obviněný svým jednáním naplnil důvody pro toto rozhodnutí, ovšem následně byl pravomocně zproštěn obžaloby, není poté již možné o připadnutí peněžité záruky státní rozhodnout.³⁵³

S ohledem na relativně zdlouhavé rozhodování o přijetí peněžité záruky oproti jiným institutům nahrazujícím vazbu a časovou náročnost jejího obstarání, resp. složení, zejména pokud je plněno například bankovním převodem či poštovní poukázkou, se domnívám, že nahrazení vazby peněžitou zárukou bude přicházet v úvahu častěji až při rozhodování o propuštění obviněného z vazby. Na druhou stranu jsem se setkala i s případy přijetí peněžité záruky v době po zahájení trestního stíhání před rozhodováním o vzetí obviněného do vazby. Vždy bude v praxi v těchto případech záležet kromě schopnosti obviněného rychle zajistit peněžité prostředky také na aktivním přístupu obhájce obviněného. Zde je třeba zaměřit se především na to, aby obě rozhodnutí ohledně peněžité záruky mohla být kladná a mohla následovat krátce po sobě.³⁵⁴

Domnívám se, že peněžitou zárukou lze považovat za nejsilnější ze všech uvedených opatření nahrazujících vazbu, neboť její připadnutí státní bude

³⁵² Srov. usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 4. 2007, sp. zn. 2 To 41/2007 publikované pod R 50/2008 tr. Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek č. 9/2008, podle něhož za vyhýbání se výkonu trestu odnětí svobody nelze považovat snahu oddálit nástup do výkonu trestu podáním žádosti o jeho odklad, a to ani tehdy, jde-li o žádost, u níž je již od počátku zřejmé, že jí není ze zákonných důvodů možné vyhovět například pro výměru uloženého trestu.

³⁵³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25.9.2013, sp. zn. 8 Tz 22/2013-14 publikovaný pod R 36/2014 tr. Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek č. 7/2014.

³⁵⁴ VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. *Právní rádce*. 2003, č. 9, s. 53.

pro obviněného představovat citelný finanční zásah a obviněný tak bude i tímto způsobem značně motivován dodržet stanovená omezení. Významné uplatnění bude mít peněžítá záruka také u obviněných cizinců, u nichž se rozhodující orgány v praxi častěji obávají nahrazení vazby jiným prostředkem právě z důvodu možného útěku. V tomto případě lze navíc očekávat její spojení s uložením zákazu vycestování do zahraničí dle § 73a odst. 3 trestního řádu,³⁵⁵ v jehož souvislosti je obviněný povinen odevzdat svůj cestovní doklad.

5.3.5 Předběžná opatření

Jako alternativu vazby lze použít rovněž některé z předběžných opatření dle § 88b a následujících trestního řádu. Tato úprava byla do trestního řádu vložena až s účinností ode dne 1.8.2013 novelou připojenou k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, zahrnující jednak druhy předběžných opatření, které lze uložit, a jednak postup jejich ukládání.

Jedná se o zcela nový institut, který sleduje zajištění ochrany poškozeného, zamezení dalšímu páčání trestné činnosti obviněným a zajištění řádného průběhu trestního řízení.³⁵⁶ Úprava předběžných opatření reaguje na potřeby u některých trestných činů, zejména jde o trestný čin domácího násilí nebo nebezpečného pronásledování, u nichž se použití jiných institutů k nahrazení vazby ukazuje jako ne zcela účinné, neboť se na základě nich v těchto případech dostatečně nedaří prozatímně upravit poměry mezi obviněným a poškozeným a zabránit obviněnému v dalším páčání trestné činnosti.³⁵⁷ Ve vztahu k osobě poškozeného mají sloužit jako prostředek ochrany před prohlubováním primární viktimizace a dále jako prevence před opakovanou či sekundární viktimizací.³⁵⁸

Předběžná opatření jsou dle § 73 odst. 1 písm. d) trestního řádu koncipována jako jeden z institutů nahrazujících vazbu. Nejsou však spojena pouze s rozhodováním o vazbě, mohou mít i zcela samostatné a na vazbě

³⁵⁵ Zákaz vycestování do zahraničí lze v souvislosti s peněžitou zárukou uložit s účinností od 1.1.2011 na základě novely č. 197/2010 Sb.

³⁵⁶ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1239.

³⁵⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

³⁵⁸ JELÍNEK, Jiří. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 5, s. 27.

nezávislé postavení.³⁵⁹ Jedná se o opatření s preventivní funkcí, která mají širší dosah než pouze zajistit osobu obviněného vazbou.³⁶⁰ Na rozdíl od vazby není jejich aplikace omezena výší trestní sazby jednotlivých úmyslných či nedbalostních trestných činů, jestliže však mají v konkrétním případě sloužit jako alternativa vazby, musí být samozřejmě naplněny veškeré předpoklady vazby včetně právě absence tohoto omezení trestní sazbou.

Předběžné opatření je možné uložit pouze obviněnému, u něhož je dána obava, že bude opakovat trestnou činnost, dokoná trestný čin, o nějž se pokusil, nebo vykoná trestný čin, jímž hrozil nebo jej připravoval. Pokud jde o opakování trestné činnosti, je zde shodně jako u tzv. předstízně vazby míněno opakování nejen totožného trestného činu, ale i trestného činu téže povahy.³⁶¹ Pod opakování trestné činnosti nelze zahrnout pokračování v tomtéž trestném činu, které je dle § 12 odst. 11 trestního řádu po sdělení obvinění právně nemožné.³⁶² Jinak je tomu v případě obavy z dokonání či vykonání trestného činu, kde musí jít o totožný trestný čin, o který se obviněný pokusil, resp. jej připravoval nebo jím hrozil.

Uložení předběžného opatření navíc musí vyžadovat ochrana oprávněných zájmů poškozeného, zejména jeho život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost, nebo zájmů osob blízkých poškozeného či zájmů společnosti.

V případě poškozeného musí jít o fyzickou osobu a je nerozhodné, zda již došlo k jejímu poučení coby poškozeného ze strany orgánů činných v trestním řízení. Nelze zde přehlédnout jistou podobu s kvalifikovaným důvodem vazby dle § 68 odst. 4 trestního řádu, jehož smyslem je rovněž ochrana poškozeného. Předběžná opatření však plní zejména funkci preventivní, na rozdíl od kvalifikovaného důvodu vazby, u něhož je již patrný represivní zásah do osobní svobody obviněného. Naopak u předběžných opatření lze uvažovat

³⁵⁹ ŠÁMAL, Pavel. *K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů*. In: JELÍNEK, Jiří; GRIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 43 až 48.

³⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1239-1240.

³⁶¹ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18.10.1995, sp. zn. 4 To 771/95 publikované v *Soudní rozhledy*, 1996, č. 4, s. 91.

³⁶² Podle § 12 odst. 11 trestního řádu je totiž pokračování v jednání, pro které je obviněný trestně stíhán, i po zahájení trestního stíhání považováno za nový skutek.

i o účinné ochraně majetku poškozené fyzické osoby, což je v případě kvalifikovaného důvodu vazby dle § 68 odst. 4 trestního řádu vyloučeno.³⁶³

K uložení předběžného opatření může namísto ochrany zájmů poškozeného postačovat i potřeba ochrany zájmů společnosti. Je dovozováno, že ochranou společnosti je zde míněna ochrana veřejného zájmu, například ochrana demokracie, lidských práv, životního prostředí, majetku státu apod.³⁶⁴ Tato úprava reaguje na potřeby u specifických trestných činů, které mohou být páchany například na sportovních stadionech nebo v restauračních zařízeních z různých nenávistných pohnutek či z důvodu nevráživosti mezi fanoušky.³⁶⁵

Další podmínkou je, že zjištěné okolnosti nasvědčují tomu, že daný trestný čin spáchal obviněný a že účelu předběžného opatření nelze dosáhnout jinak. Použití jiného opatření je zkoumáno ve vztahu k osobě obviněného a k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu. Předběžná opatření jsou tak chápána rovněž jako fakultativní a subsidiární opatření, ovšem na rozdíl od vazby zde zákon neuvádí, jakými konkrétními opatřeními lze předběžná opatření nahradit. V úvahu zde budou zpravidla přicházet opatření upravená jiným právním předpisem, zejména vykázání dle § 44 až § 47 zákona o policii, zadržení řidičského průkazu dle § 118b a § 118c zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích (zákon o silničním provozu), nebo předběžná opatření dle § 76 o.s.ř. či předběžné opatření týkající se ochrany před domácím násilím dle § 400 a následujících zákona č. 292/2013 Sb., zákona o zvláštních řízeních soudních.

Zejména v posledním uvedeném případě předběžného opatření k ochraně před domácím násilím lze spatřovat stejný účel s předběžnými opatřeními dle trestního řádu, která se vztahují k ochraně před domácím násilím (typicky zákaz styku s určitými osobami, zákaz vstupu do společného obydlí atd.). Tento účel spočívá v poskytnutí včasné a prozatímní ochrany poškozenému nebo jemu blízké osobě proti škodlivému chování obviněného, resp. odpůrce, jenž s nimi sdílí společnou domácnost. Přestože zákon koncipuje předběžná opatření jako fakultativní, u nichž je zkoumáno, zda je není možné jejich nahrazení jinak, a jako jedna z alternativ přichází v úvahu právě předběžné opatření dle § 400

³⁶³ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1245.

³⁶⁴ Tamtéž, s. 1246.

³⁶⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).

a následujících zákona o zvláštních řízeních soudních, nelze přehlédnout fakt, že soudní praxe se v rámci probíhajícího trestního řízení přiklání spíše k tomu, aby státní zastupitelství, jestliže je ve věci navrhovatelem, využívalo spíše předběžných opatření dle trestního řádu. Důvodem je především zájem na ucelenosti již probíhajícího trestního řízení a dále jeho zvláštnosti týkající se nástrojů trestněprávní regulace a působnosti orgánů činných v trestním řízení.³⁶⁶ Samozřejmě vždy bude záležet na posouzení okolností jednotlivého případu. Za předpokladu, že je předběžné opatření navrhováno ze strany jiného navrhovatele než státního zastupitelství, může se jevit podání návrhu na nařízení předběžného opatření dle § 400 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních jako vhodnější, neboť jeho využití není podmíněno aktivní činností státního zastupitelství.

S ohledem na výše uváděnou fakultativní povahu předběžných opatření vyvstává otázka, nakolik bude tato fakultativnost brána v úvahu, mají-li předběžná opatření nahrazovat vazbu. Je totiž zřejmé, že uvedené instituty, které se mohou uplatnit namísto uložení předběžného opatření, neslouží jako instituty nahrazující vazbu. Z tohoto důvodu se domnívám, že v případě rozhodování o vazbě a jejího nahrazování předběžným opatřením, nebude otázka nahrazování rovněž tohoto předběžného opatření v praxi vůbec řešena.

Předběžná opatření jsou spojena v podstatě s naplněním důvodů předstižné vazby a k nim dále přistupující potřebou ochrany poškozeného či osob mu blízkých nebo ochrany společnosti. S ohledem na tento účel tak budou přicházet v úvahu především ve vztahu k nahrazení vazby předstižné.³⁶⁷ Fakticky však mohou sloužit nejen jako alternativy vazby předstižné, ale i jako alternativy vazby útěkové dle § 67 písm. a).³⁶⁸ Volba vhodného předběžného opatření se potom odvíjí právě od těchto uvedených okolností a dále od závažnosti a povahy spáchaného trestného činu, pro který bylo zahájeno trestní stíhání. Podkladem pro uložení předběžného opatření je naplnění obavy dle § 88b odst. 2 trestního řádu, a to shodně jako u vazby buď aktivním jednáním ze strany samotného

³⁶⁶ Srov. Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15.12.2014, sp. zn. II. ÚS 3512/14 publikované pod 22/2014 Usu. Sbírkou nálezů a usnesení ÚS č. 75/2014, podle něhož jsou-li k tomu splněny veškeré podmínky, je žádoucí i praktičtější postup státního zastupitelství podle trestněprávních předpisů a použití jimi upravených nástrojů trestního řízení než postup podle civilněprávních předpisů, přestože to právní úprava nevylučuje.

³⁶⁷ DRAŠTÍK, Antonín at al. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2017, s. 564.

³⁶⁸ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1241.

obviněného, nebo i jiným způsobem vyplývajícím z dalších konkrétních skutečností, které ve výsledku s jednáním obviněného souvisejí.

Zajímavé je, že zákonodárce nepočítá s omezením trvání předběžných opatření jako je tomu u úpravy maximálně přípustné doby trvání vazby. Dle některých autorů není tento postup správný z důvodu laxního přístupu orgánů činných v trestním řízení obecně v situacích, kdy jsou aplikována ustanovení o omezení osobní svobody obviněného.³⁶⁹ Zde je však vycházeno z toho, že předběžná opatření jsou svým způsobem určitou náhradou vazby. Je potom zřejmé, že jako alternativa vazby mohou uložená předběžná opatření trvat pouze po dobu trvání důvodů vazby. Vzhledem k tomu, že předběžná opatření však mají i jiný účel než pouze nahradit vazbu, domnívám se, že konkrétní omezení trvání předběžných opatření jako je tomu u vazby, by nebylo přiléhavé a na místě je tak obecnější úprava, kterou trestní řád obsahuje.

Předběžné opatření podle této úpravy může trvat nejdéle do právní moci rozhodnutí, kterým se řízení končí, musí však skončit i dříve, jestliže jeho další trvání nevyžaduje jeho účel. Pokud se již v průběhu řízení ukáže výkon předběžného opatření jako nemožný nebo jako nadbytečný v původně stanoveném rozsahu, případně jeho plnění nelze na obviněném spravedlivě požadovat, je nutné jej zrušit nebo změnit, případně jej vyměnit za jiné možné předběžné opatření.

Trvání předběžného opatření může být vázáno i na chování samotného obviněného. Jestliže jej totiž obviněný řádně neplní, nejzávažnějším důsledkem může být právě zrušení uloženého předběžného opatření a vzetí obviněného do vazby. Podle § 88o trestního řádu přichází v úvahu ale i uložení pořádkové pokuty podle § 66 trestního řádu nebo uložení jiného předběžného opatření. Přestože to zákon přímo neuvádí, jsou dovozovány i další možné důsledky případného neplnění předběžných opatření, a to především v podobě možného naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání dle § 337 trestního zákoníku.³⁷⁰ V takovém případě by potom přicházel v úvahu postup dle § 160 odst. 1 a 5 trestního řádu. Lze však očekávat, že obvyklým důsledkem takového závažného porušení předběžného opatření bude v praxi spíše vzetí obviněného do vazby.

³⁶⁹ JELÍNEK, Jiří. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 5, s. 30.

³⁷⁰ Tamtéž.

Naplnění podmínek pro uložení předběžného opatření musí být zkoumáno po celou dobu jeho trvání z úřední povinnosti. O uložení, ale i o změně, nahrazení či zrušení předběžného opatření rozhoduje v řízení před soudem předseda senátu, resp. soud a v přípravném řízení dle povahy věci buď státní zástupce nebo soudce na návrh státního zástupce. Ohledně předběžných opatření spojených s menším zásahem do práv obviněného je rozhodování svěřeno státnímu zástupci. Konkrétně jde pouze o čtyři předběžná opatření, a to o zákaz styku s určitými osobami dle § 88d, zákaz držet a přechovávat věci, které mohou složit k páčání trestné činnosti dle § 88i, zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje nebo jiné návykové látky dle § 88j a zákaz her a sázek dle § 88k. O ostatních předběžných opatřeních rozhoduje v přípravném řízení soudce k podanému návrhu státního zástupce.

Poněkud specifická situace se jeví v případě rozhodování o uložení předběžného opatření zákazu styku s určitými osobami, které je, jak je uvedeno výše, svěřeno v přípravném řízení státnímu zástupci. Zde se však objevuje určitá spornost v případě, že je rozhodováno o zákazu styku rodiče s dítětem. Podle čl. 32 odst. 4 LZPS totiž o odloučení dítěte od rodiče může být rozhodnuto pouze soudem. Ústavní soud v návaznosti na toto ustanovení striktně judikoval, že nepostačuje, pokud soud pouze dodatečně schválí opatření vydané jiným orgánem.³⁷¹ Přímo ve vztahu k danému předběžnému opatření však v dalším rozhodnutí Ústavní soud uvádí, že předběžná opatření dle trestního řádu je nutné chápat jako reakci na mimořádnou situaci a hrozbu chráněným zájmům dítěte a dále jako možnou alternativu vazby, která by výrazněji zasáhla do rodičovských práv obviněného rodiče. I tehdy, kdy takové předběžné opatření vydal státní zástupce, ovšem soud jej dodatečně v krátkém čase schválil v rámci rozhodnutí o podaném opravném prostředku, je možné považovat takový postup za legitimní. V případě většího časového odstupe nebo nedostatečného odůvodnění takového soudního rozhodnutí by ovšem bylo nutné zvažovat, zda je úprava ohledně vydání předběžného opatření zákazu styku s určitou osobou použitelná na případy, kdy má být rozhodnuto o zákazu styku s dítětem.³⁷²

K výše uvedenému je nutné uvést, že pokud je teprve rozhodováno o vzetí do vazby a o nahrazení vazby za použití jakéhokoliv předběžného opatření

³⁷¹ Nález pléna Ústavního soudu ČR ze dne 28.3.1995, sp. zn. Pl. ÚS 20/94 publikovaný pod 18/1995 USn. Sbírky nálezů a usnesení ÚS č. 3/1995.

³⁷² Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15.9.2015, sp. zn. I. ÚS 2478/15.

(i toho, o němž jinak rozhoduje v přípravném řízení státní zástupce), musí vždy rozhodnout soud, resp. v přípravném řízení soudce. Důvodem je, že o naplnění důvodů vazby přísluší rozhodovat výlučně pouze soudu, resp. soudci. Teprve až o případném propuštění z vazby za jejího současného nahrazení předběžným patřením, může v přípravném řízení rozhodnout státní zástupce.

Pokud jde o poškozeného či jinou dotčenou osobu, ta může podání návrhu na nařízení předběžného opatření, resp. rozhodnutí o uložení předběžného opatření státním zástupcem pouze iniciovat. V rámci úvah de lege ferenda by stálo za zvážení, zda poskytnout osobě poškozeného rovněž právo přímo podat takový návrh. V opačném případě je totiž poškozený závislý na aktivní činnosti státního zástupce a jestliže věc nesnese odkladu, může se tím účinná ochrana jeho zájmů zbytečně odložit či znemožnit. Na druhou stranu je však zřejmé, že poškozený má k dispozici i jiné možnosti zajištění ochrany, které může přímo sám navrhopvat, a zákonodárce se tímto postupem snaží nezatěžovat orgány činné v trestním řízení dalšími úkony.

Přestože lze předběžná opatření coby alternativu vazby aplikovat již několik let, setkávám se spíše s tím, že v praxi je jejich využívání prozatím nedostatečné a orgány činné v trestním řízení se nadále spíše uchylují k uložení obsahově obdobných povinností či omezení jinou formou, zejména v souvislosti se stanovením dohledu probačního úředníka nebo s přijetím písemného slibu obviněného. Osobně jsem se s uložení předběžného opatření setkala pouze v případě trestného činu nebezpečného pronásledování, u něhož se jeho uložení vyloženě nabízelo.

Konkrétní předběžná opatření jsou vyjmenovaná v § 88c trestního řádu a jde o:³⁷³

a) zákaz styku s poškozeným, osobami jemu blízkými nebo s jinými osobami, zejména svědky

Tímto předběžným opatřením je obviněnému vysloven zákaz stýkat se či jakkoliv kontaktovat poškozeného, osoby mu blízké³⁷⁴ nebo jiné osoby, především svědky. Jedná se o jakékoliv formy vyhledávání osobního kontaktu, sledování, pozorování, slídění, obtěžování, vyčkávání před místem bydliště

³⁷³ Tento výčet předběžných opatření je dle důvodové zprávy k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, přijímán jako taxativní a nelze jej rozšiřovat.

³⁷⁴ Při specifikaci osob blízkých lze vyjít z úpravy § 22 odst. 1 občanského zákoníku.

nebo před pracovištěm, nepřetržité doprovázení apod. Spadá sem ovšem kromě tohoto vyhledávání fyzického kontaktu i kontaktování prostřednictvím prostředků elektronické komunikace například v podobě opakovaného zasílání nevyžádaných urážlivých zpráv, zahlcování e-mailové schránky, rozšiřování počítačových virů, dále jde i o opakované telefonování s výhrůžným či urážlivým obsahem nebo zasílání dopisů nebo různých nevyžádaných dáreků.

Vždy jde o vyhledávání takového kontaktu, který poškozeného nebo jinou osobu obtěžuje, zstrašuje či nějakým způsobem poškozuje. Tyto kontakty může činit buď přímo obviněný osobně nebo k tomu může využívat třetí osobu. Tak či onak zákaz vyslovený předběžným opatřením musí směřovat pouze k osobě obviněného, jehož je možné takto donucovat k tomu, aby tyto třetí osoby ke kontaktování poškozeného nevyžíval.

Poškozeným může být v daném případě vždy pouze fyzická osoba. Pokud jde o osobu svědka, zde se jím, na rozdíl od působení na svědka v případě tzv. koluzní vazby, míní obecně osoba, která mohla něco vnímat svými smysly, ale je nerozhodné, zda byla již předvolána jako svědek k výslechu.

Usnesení, jímž je ukládáno předběžné opatření zákazu styku s určitými osobami, musí přímo ve výroku obsahovat označení, jakého kontaktu či vyhledávání konkrétní osoby nebo osob se má obviněný zdržet. Není zde však třeba již výslovně vyjmenovávat jednotlivé formy nedovoleného styku obviněného s těmito osobami, neboť ze zákona je zakázáno jakékoliv kontaktování či vyhledávání.

Podle mého názoru může ukládání tohoto předběžného opatření v praxi skutečně v mnohých případech svůj účel plnit, neboť obvinění mají obavu z možných následků v případě jeho porušení a jde tak o vhodnou alternativu vazby. Na druhou stranu jsem se však setkala s případem, kdy plnění tohoto předběžného opatření komplikovalo řešení důležitých záležitostí mezi obviněným a poškozeným. Jednalo se o případ opakovaného páčání trestného činu nebezpečného pronásledování ze strany obviněné manželky vůči jejímu manželovi coby poškozenému. Manželé však byli v rozvodovém řízení, měli nevypořádaný majetek, společné bydlení a vychovávali dvě nezletilé děti. Taková situace, byť vztahy mezi obviněnou a poškozeným byly značně napjaté, nezbytně vyžadovala určitou vzájemnou komunikaci.

Domnívám se ovšem, že situaci, kdy existovaly důležité důvody pro povolení určitého kontaktu obviněné s poškozeným, by bylo vhodné řešit postupem dle § 88d odst. 2 trestního řádu, což se však v daném případě nestalo, neboť jej žádný ze zúčastněných neinicioval. Podle tohoto ustanovení právě trestní řád umožňuje povolení kontaktu obviněného s poškozeným či jinými osobami v době, kdy trvá předběžné opatření, ale ve věci existují takové významné důvody, ať již jde o řešení určitých záležitostí, uspořádání vzájemných soukromých věcí, dohodu ohledně výchovy a péče o nezletilé děti apod., pro něž je možné učinit výjimku a setkání obviněného s touto další uvedenou osobou povolit. Zpravidla by však takovému rozhodnutí měla předcházet žádost obviněného nebo poškozeného či jiné dotčené osoby.

Toto setkání je možné za účasti orgánu činného v trestním řízení, který vede vyšetřování nebo za účasti probačního úředníka k tomuto písemně či ústně pověřeného orgánem činným v trestním řízení. Jestliže půjde o setkání obviněného rodiče s dítětem, může se účastnit rovněž orgán sociálně-právní ochrany dětí. Rovněž o případném ukončení setkání rozhodne přítomný orgán činný v trestním řízení nebo pověřený probační úředník, který se setkání účastní.

Jestliže se v rámci tohoto setkání objeví takové skutečnosti, které brání jeho dalšímu pokračování, musí dojít k jeho okamžitému ukončení. Důvodem tohoto ukončení může být vyvolání obavy z jednání dle § 88b odst. 2 nebo ovlivňování výpovědi dotčené osoby obviněným. Podle mého názoru není zcela jednoznačně vyjádřeno, co konkrétně je myšleno vyvoláním obavy z jednání dle § 88b odst. 2 trestního řádu, zda půjde pouze o obavu z možného zásahu do oprávněných zájmů poškozeného, osob mu blízkých nebo jiných osob, v daném případě z kontaktování nebo vyhledávání jeho přítomnosti prostřednictvím elektronické sítě či jinak, nebo i obecně o obavu z opakování trestné činnosti nebo dokonání či vykonání trestného činu. Vzhledem k tomu, že uvedené ustanovení, na něž je odkazováno, obsahuje výčet všech těchto důvodů, lze předpokládat, že ve všech těchto případech bude nutné setkání ukončit.

Tento výčet okolností uvádí zákon pouze příkladmo a může tedy nastat i jiná obdobně závažná situace, kdy bude nutné toto setkání ukončit. Lze si představit například situaci, kdy některá ze zúčastněných osob začne druhou

osobu napadat či urážet a setkání v podstatě nevede k účelu, k němuž bylo uskutečněno.

b) zákaz vstoupit do společného obydlí obývaného s poškozeným a jeho bezprostředního okolí a zdržovat se v takovém obydlí

Jde o další předběžné opatření, které reaguje na potřebu ochrany poškozeného nebo mu blízkých osob zejména ve vztahu k domácímu násilí, nebezpečnému pronásledování, případně též k různým méně závažným útokům na zdraví.

Obsahem tohoto předběžného opatření je jednak zákaz vstupu do společného obydlí s poškozeným a do jeho bezprostředního okolí a jednak zákaz se v takovém obydlí zdržovat.

Pokud jde o specifikaci pojmu společného “obydlí”, obsahuje trestní řád v § 82 odst. 1 definici, podle níž je obydlím nutné rozumět byt nebo jiný prostor k bydlení nebo prostory k nim náležející. Podle § 133 trestního zákoníku zahrnuje pojem obydlí dům, byt nebo jiný prostor, který slouží k bydlení, a příslušenství k nim náležející. Ústavní soud však specifikoval tento pojem poněkud širěji, a to tak, že pod pojem “obydlí” zahrnul i prostory, které neslouží k bydlení, jimiž jsou zejména nebytové prostory, v nichž jsou umístěny kanceláře, dílny, tovární haly, skladiště, živnostenské provozovny, ale i samostatně stojící garáže, které nejsou součástí obydlí.³⁷⁵ Tato koncepce ostatně navazuje i na judikaturu ESLP.³⁷⁶ Lze zde však souhlasit s názorem, že pojem “obydlí” bude nutné v daném případě chápat nad rámec definic obsažených v § 82 odst. 1 trestního řádu a § 133 trestního zákoníku, a to jako dům, byt nebo jiné prostory určené k bydlení, a to i k přechodnému, a dále k nim přiléhající pozemky a prostory, u nichž je splněna podmínka, že slouží pro účely ubytovaných osob, které společně užívají obviněný i poškozený.³⁷⁷ Vyloučit přitom nelze ani aplikaci

³⁷⁵ Nález pléna Ústavního soudu ČR ze dne 8.6.2010, sp. zn. Pl. ÚS 3/2009 publikované pod č. 219/2010 Sb.

³⁷⁶ Srov. např. rozhodnutí ESLP ze dne 12.12.1992 ve věci Niemietz proti Německu ze dne 16.12.1992, stížnost č. 13710/88 publikovaný pod 14/1996 SbREs. Sbírkou soudních rozhodnutí ESLP č. VIII/1996, podle něhož pojem obydlí nelze omezovat tak, že jím budou vyloučena místa výkonu povolání, neboť místo obydlí se s těmito místy často prolíná a není tak vždy možné odlišit osobní aktivity od pracovních aktivit jednotlivce. V daném případě byly pod pojem obydlí zahrnuty prostory advokátních kanceláří.

³⁷⁷ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1257.

širokého výkladu dle výše uvedeného plenárního nálezu Ústavního soudu ČR. Usnesení, jímž se předběžné opatření ukládá musí potom obsahovat přesnou specifikaci tohoto obydlí i bezprostředního okolí, aby nemohlo dojít k jeho záměně.

Povinnost podřídit se tomuto předběžnému opatření vzniká obviněnému již okamžikem, kdy je mu oznámeno, nikoliv až právní mocí. Po tomto momentu musí obviněný společné obydlí i bezprostřední okolí neprodleně opustit a po dobu trvání předběžného opatření se zdržet dalšího vstupu do těchto prostor. Než obviněný tyto prostory opustí, má právo vzít si věci osobní potřeby, osobní cennosti a doklady. Jestliže k tomu existují důležité důvody, lze obviněnému umožnit, aby si i v průběhu trvání předběžného opatření vzal z prostor věci, které jsou nezbytné pro jeho podnikání nebo výkon povolání, to ovšem za přítomnosti orgánu činného v trestním řízení, případně jím pověřeného probačního úředníka.

Ve vztahu k předběžnému opatření zákazu vstupu do společného obydlí zákon upravuje v § 88e odst. 3 určitou návaznost na institut vykázání upravený v § 44 až § 47 zákona o policii, které má s předběžným opatřením zákazu vstupu do společného obydlí řadu obdobných obsahových rysů.³⁷⁸ Jestliže byl u obviněného tento institut aplikován, zákaz vstupu do obydlí vyslovený předběžným opatřením počíná teprve následující den poté, co skončí výkon vykázání. Tato skutečnost se uvede do usnesení o vydání předběžného opatření. Podmínky, jejichž naplnění je požadováno pro vykázání a pro uložení zákazu vstupu do obydlí, je však nutné posuzovat samostatně.

Obdobný účel plní rovněž předběžné opatření dle § 400 a násl. zákona o zvláštních řízeních soudních.³⁷⁹ V tomto směru však trestní řád žádnou návaznost na toto občanskoprávní předběžné opatření neupravuje a není tak v zásadě ani vyloučeno, aby toto předběžné opatření existovalo souběžně s předběžným opatřením zákazu vstupu do obydlí dle trestního řádu.³⁸⁰

³⁷⁸ Podle § 45 zákona o policii je vykázána osoba povinna neprodleně opustit vymezený prostor a zdržet se dalšího vstupu, zdržet se styku a kontaktování ohrožené osoby a vydat policistovi klíče od společného obydlí. Smyslem vykázání je rovněž zabránit domácímu násilí.

³⁷⁹ Podle § 405 zákona o zvláštních řízeních soudních může být předběžným opatřením uloženo odpůrci, aby opustil společné obydlí a jeho bezprostřední okolí a zdržel se dalšího vstupu do všech těchto prostor nebo aby se zdržel setkávání nebo nežádoucího sledování a obtěžování dotčené osoby. Je zde tedy patrná určitá shoda i s předběžným opatřením zákazu styku s určitými osobami.

³⁸⁰ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1262.

Skutečnost, že bylo toto předběžné opatření uloženo, vezme však orgán, který rozhoduje o uložení zákazu vstupu do obydlí dle § 88e trestního řádu v úvahu.

c) zákaz návštěv nevhodného prostředí, sportovních, kulturních a jiných společenských akcí a styku s určitými osobami

Dané předběžné opatření se již vztahuje k omezení účasti obviněného na různých akcích v nevhodném prostředí nebo s nežádoucími osobami, které mají určitý vztah k trestné činnosti, pro niž je obviněný stíhán.

Nevhodným prostředím mohou být například různá restaurační zařízení, která mají významný vliv na páchání trestné činnosti ze strany obviněného. Zakázána může být ovšem i účast na různých sportovních, kulturních nebo jiných společenských akcích, případně styk s osobami, za jejichž přítomnosti obviněný páchá nebo může páchat trestnou činnost. Tyto osoby, místa, prostory či akce, na která se ukládáný zákaz vztahuje, musí být blíže specifikovány. V případě identifikace míst, prostor a akcí může ovšem postačovat i obecný zákaz vztahující se například na veškeré sportovní akce nebo na veškerá restaurační zařízení apod.

d) zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě

Předběžné opatření zákazu zdržovat se na určitém místě v sobě nese určité společné rysy s předběžným opatřením zákazu vstupu do společného obydlí. V tomto případě jde však o opatření obecnější povahy, které navíc nemusí být spjato s osobou poškozeného, resp. společným bydlištěm s poškozeným a jeho bezprostředním okolím. Naopak zde musí být dána určitá souvislost s trestnou činností, za niž je vzneseno obvinění. Místo, resp. místa, na která se vztahuje zákaz, musí být konkrétně specifikovaná, přičemž nemůže jít o místo trvalého pobytu obviněného.³⁸¹

³⁸¹ Srov. stanovisko kolegia Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 26.11.1975, sp. zn. Tpjf 75/75 publikované pod R 1/1976 tr. Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek č. 1/1976 nebo rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 1.2.1988, sp. zn. 4 Tz 39/87 publikovaný pod R 52/1988 tr. Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek č. 7-8/1988, podle nichž při posuzování, zda jde nebo nejde o místo trvalého pobytu z hlediska možnosti ukládat předběžné opatření zákazu zdržovat se na určitém místě, je nutné zkoumat, zda místo, v němž je obviněný přihlášen k trvalému pobytu, je rovněž místem, v němž se fakticky zdržuje.

Z důležitých důvodů je rovněž možné povolit obviněnému, aby se dočasně na daném místě zdržoval, například k vyřízení neodkladných záležitostí nebo setkání s určitou osobou, které nemůže proběhnout jinde.³⁸²

e) zákaz vycestování do zahraničí

Předběžným opatřením ukládajícím zákaz vycestování do zahraničí se vyslovuje v případě obviněného nepřipustnost vycestovat mimo území České republiky. Přiměřeně se na rozhodování o uložení tohoto opatření použijí ustanovení § 77a trestního řádu upravující institut zákazu vycestování do zahraničí.

f) zákaz držet a přechovávat věci, které mohou sloužit k páčání trestné činnosti

Účelem tohoto předběžného opatření je vyloučit nebo alespoň omezit možnosti obviněného páchat trestnou činnost ve vztahu ke konkrétně specifikovaným věcem, ohledně nichž je možné zakázat jejich držení nebo přechování právě z důvodu, že by tyto věci mohly být s ohledem na svou povahu nebo na zjištěné okolnosti určeny k páčání trestné činnosti. Kromě existence takové věci musí být ovšem k uložení předběžného opatření splněna alespoň jedna z následujících podmínek. Musí zde být dána důvodná obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, případně bude v takové trestné činnosti pokračovat, nebo dokoná trestný čin, o němž se pokusil, či vykoná trestný čin, který již připravoval.

g) zákaz užívat, držet nebo přechovávat alkoholické nápoje a jiné návykové látky

Jestliže je obviněný stíhán pro trestný čin, který spáchal v souvislosti s užíváním alkoholických nápojů či jiných návykových látek,³⁸³ lze mu

³⁸² ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1270.

³⁸³ V souladu s § 130 trestního zákoníku se návykovou látkou rozumí alkohol, omamné, psychotropní látky a ostatní látky, které jsou způsobitelné nepříznivě ovlivňovat psychiku jedince nebo jeho schopnosti ovládací či rozpoznávací nebo jeho sociální chování.

předběžným opatřením vyslovit zákaz tyto nápoje či látky užívat, držet či přechovávat. Souvislost s užíváním uvedených nápojů či látek je dána, jestliže obviněný trestný čin spáchal pod jejich vlivem, přičemž zde stačí i částečné ovlivnění, které je jednou z příčin spáchání trestného činu, nebo jej spáchal v souvislosti s jejich zneužíváním, případně je zde dán jiný úzký vztah ke spáchanému trestnému činu například v podobě jejich prodeje mladistvým, neoprávněného manipulování apod.³⁸⁴ Podmínkou je však i zde odůvodněná hrozba opakování či pokračování v trestné činnosti ze strany obviněného nebo dokonání trestného činu, o němž se obviněný pokusil, či vykonání trestného činu, který již připravoval.

h) zákaz hazardních her a sázek

Uložení předběžného opatření v podobě zákazu hazardních her, sázek nebo hraní na výherních hracích automatech přichází v úvahu, jestliže je zde dána souvislost s trestnou činností obviněného. Zákon již přímo nevyslovuje podmínku existence odůvodněné obavy z další trestné činnosti obviněného, jako je tomu u předchozích dvou opatření, i tak je ovšem nutné, aby byly splněny obecné podmínky dle § 88b odst. 2 trestního řádu.

i) zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti

Účelem tohoto předběžného opatření je rovněž zabránit obviněnému páchat další trestnou činnost, a to v podobě vyslovení zákazu vykonávat činnost, k níž se vyžaduje speciální povolení, oprávnění nebo její výkon upravuje zvláštní zákon. Výkon této činnosti musí mít souvislost se spáchanou trestnou činností obviněného.³⁸⁵ Další podmínkou je odůvodněná hrozba opakování či pokračování v trestné činnosti ze strany obviněného nebo dokonání trestného činu, o němž se obviněný pokusil, či vykonání trestného činu, který již připravoval. Z důležitých důvodů je možné výkon dané činnosti obviněnému dočasně povolit.

³⁸⁴ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1280.

³⁸⁵ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 10. 5. 2006, sp. zn. 5 Tdo 523/2006 publikované pod R 26/2007 tr. Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek č. 5/2007, podle něhož k dovození souvislosti postačí, jestliže výkon dané činnosti poskytl obviněnému alespoň příležitost ke spáchání trestného činu nebo mu usnadnil jeho spáchání.

Na rozdíl od trestu zákazu činnosti dle § 73 a § 74 trestního zákoníku nelze tímto předběžným opatřením zakazovat výkon zaměstnání, povolání nebo funkce. Typicky zde půjde o zákaz řízení motorových vozidel.³⁸⁶

5.3.6 Zákaz vycestování do zahraničí dle § 77a trestního řádu

Institut zákazu vycestování do zahraničí upravený v § 77a trestního řádu byl přijat s účinností ode dne 1.1.2011 v souvislosti s novelou č. 197/2010 Sb. Tento institut se nemusí vztahovat přímo k vazbě, proto jej lze užít i samostatně bez ohledu na to, zda je či není o vazbě rozhodováno. Jedná se však o institut, který může mít své uplatnění i v souvislosti s rozhodováním o vazbě, a to ve spojení s některým dalším opatřením k nahrazení vazby nebo i jako předběžné opatření.³⁸⁷

Obecně trestní řád obsahuje úpravu zákazu vycestování do zahraničí ve třech podobách, a to jako:

- a) zákaz vycestování do zahraničí dle § 77a coby samostatně upravené zajišťovací opatření
- b) zákaz vycestování do zahraničí dle § 73 a § 73a coby omezení ukládané ve spojení s některým z institutů nahrazujících vazbu
- c) zákaz vycestování do zahraničí dle § 88h coby předběžné opatření.

Z textu zákona je patrné, že jde o instituty obsahově velmi blízké. Určitou podobnost lze vyčíst i z odkazu uvedeného v § 88h trestního řádu na přiměřené použití úpravy obsažené v § 77a odst. 1 až 3, 5 a 6 trestního řádu ohledně postupu při ukládání tohoto omezení. Na druhou stranu jde však vždy o samostatnou úpravu a v každém jednotlivém případě bude nutné odlišit o jaké konkrétní omezení se jedná, neboť každé z nich sleduje svůj vlastní účel a smysl.

Podstatou zákazu vycestování do zahraničí dle § 77a trestního řádu je odejmutí nebo odepření vydání cestovního dokladu obviněnému a omezení jeho svobody pohybu a pobytu v podobě zákazu opuštění České republiky jinak zaručené čl. 14 odst. 2 LZPS, v důsledku čehož má být zajištěna řádná účast

³⁸⁶ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1287-1288.

³⁸⁷ DRAŠTÍK, Antonín at al. *Trestní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2017, s. 560-561.

obviněného u úkonů trestního řízení.³⁸⁸ Cestovním dokladem se přitom rozumí doklady dle zákona č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech.³⁸⁹ Zde je však patrné, že tímto způsobem nelze zamezit vycestování do zemí EU, resp. do zemí v rámci tzv. schengenského prostoru, kde je možné cestovat i na základě platného dokladu totožnosti a na státních hranicích nejsou prováděny kontroly. Pro tyto případy se potom uplatní až případné důsledky porušení uloženého zákazu.

Důsledkem porušení zákazu vycestování do zahraničí může být kromě vydání evropského zatýkacího rozkazu (§ 404), mezinárodního zatýkacího rozkazu (§ 384 a § 385) nebo příkazu k zatčení, případně uložení pořádkové pokuty či některého vhodného opatření nahrazujícího vazbu nebo právě i vzetí obviněného do vazby z důvodu dle § 67 písm. a) trestního řádu.

Omezení zákazem vycestování do zahraničí je možné pouze v případech závažnějších trestných činů určených výší horní hranice trestní sazby obdobně jako v případě kvalifikovaných důvodů vazby dle § 68 odst. 2 trestního řádu, tj. u úmyslných trestných činů s horní hranicí trestní sazby alespoň dva roky a u nedbalostních trestných činů s horní hranicí trestní sazby alespoň tři roky. Podmínkou navíc je zahájení trestního stíhání u obviněného pro takový trestný čin a nezbytnost uložení takového omezení pro účely trestního řízení. Uložení zákazu vycestování do zahraničí je fakultativním opatřením a při jeho využití tak bude zkoumáno zejména nakolik hrozí, že obviněný vycestuje do zahraničí a bude se vyhýbat trestnímu řízení, a dále povaha a závažnost spáchaného trestného činu, výše hrozícího trestu, ale i osobní, rodinné nebo majetkové poměry obviněného. Jde tedy o obdobná hlediska jako v případě tzv. útekové vazby dle § 67 písm. a) trestního řádu, pro uložení omezení zákazu vycestování do zahraničí však může postačovat i nižší intenzita než u vazby, která je až nejzávažším opatřením.³⁹⁰

Zákaz vycestování do zahraničí trvá u obviněného od okamžiku vydání usnesení o tomto omezení, které je předběžně vykonatelné a proti němu přípustná stížnost nemá odkladný účinek, po dobu, dokud trvají důvody a podmínky pro jeho uložení. Po celou tuto dobu může rovněž obviněný žádat o zrušení

³⁸⁸ Srov. nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 20.5.2008, sp. zn. Pl.ÚS 12/2007; nálezy Ústavního soudu ČR ze dne 15.9.2009, sp. zn. Pl. ÚS 18/2007.

³⁸⁹ Dle § 5 odst. 1 zákona o cestovních dokladech jde o cestovní pas, diplomatický pas, služební pas, cestovní průkaz, náhradní cestovní doklad EU, jiný cestovní doklad na základě mezinárodní smlouvy.

³⁹⁰ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1009.

uloženého omezení a rovněž rozhodující orgány jsou povinny zkoumat z úřední povinnosti, zda důvody pro jeho uložení nadále trvají.

Novelou č. 45/2013 byla s účinností od 1.8.2013 doplněna zákonná úprava zákazu vycestování do zahraničí o možnost jednorázově povolit obviněnému vycestování na konkrétní dobu a z konkrétních důležitých důvodů. Zákon jako důvod demonstrativně uvádí pracovní cestu, ale může jít například i o závažné rodinné důvody.³⁹¹

³⁹¹ ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1011.

6 MATERIÁLNÍ VAZEBNÍ PRÁVO VE VĚCECH MLADISTVÝCH

Trestní problematiku mladistvých a tedy i otázky vazby u mladistvých upravuje s účinností od 1.1.2004 zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže). Na našem území bylo trestní právo mladistvých poprvé upraveno zákonem č. 48/1931 z. a n., o trestním soudnictví nad mládeží, účinným od 1.10.1931, který upravoval otázky vazby v § 40 v tom směru, že vazbu mladistvých omezil na skutečně nezbytné případy, kdy jejího účelu nelze dosáhnout jinak. Tento zákon byl však bez náhrady zrušen v roce 1950 trestním zákonem č. 86/1950 Sb. a následně byla problematika mladistvých zahrnuta pouze v obecných trestněprávních předpisech, konkrétně trestní řád z roku 1961 obsahoval tuto úpravu v ust. § 291 až § 301.

V současné době tedy již existuje komplexní a samostatná úprava trestněprávní odpovědnosti mladistvých. Tato úprava rozvíjí ústavněprávní zásady ochrany mládeže v čl. 32 odst. 1 LZPS, podle něhož děti a mladiství požívají zvláštní ochrany, a navazuje zejména na úpravu o zvláštní péči, kterou je nutné dětem a mladistvým poskytovat dle Úmluvy o právech dítěte.³⁹² Zákon o soudnictví ve věcech mládeže je speciální normou ve vztahu k obecným trestním předpisům, které zde mají subsidiární uplatnění.³⁹³ Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „ZSM“) obsahuje některá speciální ustanovení týkající se vazby mladistvých v ustanoveních § 46 až § 50, na otázky zde neupravené se potom aplikuje dle § 291 trestního řádu úprava obsažená v tomto obecném právním předpisu.

Při ukládání vazby mladistvým je nutné v první řadě vycházet z toho, že jde o osoby, u nichž nebyl dosud ukončen jejich duševní a tělesný vývoj. Již samotné vzetí, ale zejména pobyt ve vazbě, mohou na mladistvém zpravidla zanechat výraznější a trvalejší negativní následky než u dospělých.³⁹⁴ Mladiství mívají ve vazbě výraznější projevy negativizmu, více na ně působí změna

³⁹² Publikována pod č. 104/1991 Sb.

³⁹³ Srov. ust. § 1 odst. 3 zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

³⁹⁴ ŠÁMAL, Pavel. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 2, s. 33.

biologických podmínek, prostorové omezení s menšími možnostmi pohybu na vzduchu a slunečním světle a sociální izolace od jejich rodiny a sociálních skupin, na něž jsou zvyklí. Tyto skutečnosti se potom velmi negativně projeví v jejich dalším psychickém stavu a formování osobnosti.³⁹⁵ Z těchto důvodů je nutné u mladistvých zvolit odlišné zacházení než s dospělými a logicky tak ještě výrazněji dbát zdrženlivosti a výjimečnosti vazby než u dospělých, a to tím spíše, že u mladistvých vazba působí ještě výrazněji jako forma nátlaku na získání doznání.³⁹⁶ Obecně na každou věc mladistvého je nutné pohlížet zcela individuálně s ohledem na veškeré okolnosti daného provinění, osobnost mladistvého pachatele, potřeby poškozených a zájmy jejich nejbližšího okolí, aby se podařilo obnovit porušené právní a sociální vztahy.³⁹⁷

ZSM připouští vazbu pouze v případě mladistvých, u osob do 15 let věku je použití vazby vyloučeno. S ohledem na výše uvedené by vazba mladistvých měla být skutečně výjimečným opatřením, jehož uložení musí být zcela striktně upraveno zákonem.³⁹⁸ Vzhledem k tomu, že vazba nemá žádný výchovný účinek, bude nutné její využívání omezit na nejnnutnější případy. V řízení ve věcech mladistvých se plně uplatňuje úprava důvodů vazby v § 67 trestního řádu, neboť ZSM speciální úpravu v tomto směru neobsahuje. Jestliže budou u mladistvého shledány důvody vazby, jeho vzetí do vazby bude dle § 46 odst. 1 ZSM možné teprve tehdy, nelze-li účelu vazby dosáhnout jinak. S ohledem na fakultativní povahu vazby sice mohou být důvody vazby dány, ale soud přesto obviněného do vazby vzít nemusí. Uplatnění vazby tak s ohledem na zdůrazněnou zásadu zdrženlivosti bude přicházet v úvahu až tehdy, pokud se přes veškeré úsilí nepodaří nahradit vazbu jiným opatřením, případně se v konkrétním případě ukázalo zvolené opatření k náhradě vazby jako nedostatečné.³⁹⁹

Vazba je tak u mladistvých chápána pouze jako podpůrný prostředek, jestliže nelze k zajištění účelu vazby využít jiné možnosti. Účelem vazby ve věcech mladistvých je potom nutné chápat zajištění mladistvého pro potřeby řízení v trestních věcech mladistvých k tomu, aby se podařilo náležitě zjistit

³⁹⁵ MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 201.

³⁹⁶ PAROULKOVÁ, Veronika. Vazba mladistvých podle zákona č. 218/2003 Sb. a k možnosti zjednodušení trestního řádu ve věcech vazby. *Trestní právo*. 2004, č. 6, s. 13.

³⁹⁷ RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 549.

³⁹⁸ JELÍNEK, Jiří a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 4. vydání, Praha: Leges, 2016, s. 345.

³⁹⁹ HALOUZKA, Vladimír. Vazba mladistvých. *Socialistická zákonnost*. 1968, č. 8, s. 489.

a projednat provinění, které mladistvý spáchal, a aby mohlo být vůči němu užito vhodné opatření způsobilé účinně přispět k tomu, aby se mladistvý obviněný do budoucna zdržel páchání provinění, našel odpovídající společenské uplatnění vzhledem k jeho rozumovému vývoji a schopnostem a přispěl k odčinění újmy způsobené jeho proviněním.⁴⁰⁰

Ve věcech mladistvých jsou orgány činné v trestním řízení v souladu s § 48 ZSM povinny vždy zkoumat, zda v případě naplnění důvodů vazby nelze vazbu nahradit jiným opatřením. Předpokládá se zde aktivní činnost těchto orgánů ve spolupráci s Probační a mediační službou a s orgánem sociálně-právní ochrany dětí směřující k nalezení vhodného a šetrnějšího opatření.

Namísto uplatnění vazby by měly najít v těchto případech široké využití obecná náhradní zajišťovací opatření daná trestním řádem v podobě záruky, slibu, dohledu probačního úředníka a peněžitě záruky, případně daná ZSM, který navíc upravuje umístění v péči důvěryhodné osoby. Důvodová zpráva vychází z toho, že není ani nutné, aby tyto možnosti byly přímo uvedené zákonem. Například jako alternativa vazby mladistvého může postačovat i opatření rodičů nebo umístění v domově mládeže.⁴⁰¹ Široké uplatnění mohou mít i zvláštní výchovná opatření upravená v § 15 a násl. ZSM.⁴⁰² Lze využít rovněž umístění ve výchovném zařízení na základě rozhodnutí o uložení ústavní výchovy dle § 971 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, nebo včasné pomoci probačního úředníka nepředstavující uložení jeho dohledu.⁴⁰³ Otázkou však je, nakolik je zrovna volba ústavní výchovy v praxi vhodná.⁴⁰⁴ Těmito opatřeními mohou být ale i předběžná opatření dle § 88b až §88o trestního řádu anebo zákaz vycestování do zahraničí dle § 77a trestního řádu.

Jak je uvedeno výše, ZSM v § 50 obsahuje speciální úpravu v podobě institutu umístění v péči důvěryhodné osoby. K tomu, aby bylo možné

⁴⁰⁰ ŠÁMAL, Pavel. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 2, s. 33.

⁴⁰¹ Důvodová zpráva k zákonu 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).

⁴⁰² RŮŽIČKA, Miroslav; ZEŽULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 529.

⁴⁰³ ŠÁMAL, Pavel. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 2, s. 34.

⁴⁰⁴ Srov. CHROMÝ, Jakub. Vazba u mladistvých (nejen) ve světle nové právní úpravy. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2003, č. 4, s. 240-241, kde autor poukazuje na možnost negativního ovlivňování ostatních svěřenců ze strany těchto mladistvých obviněných, ale i na problémy s šikanou a nedostatečnými prostředky ústavu a personálního zajištění pro účely nahrazení vazby.

mladistvého obviněného umístit do péče důvěryhodné osoby, musí i zde být v první řadě naplněny důvody vazby. Významným rozdílem oproti institutům upraveným v trestním řádu je skutečnost, že umístěním obviněného do péče důvěryhodné osoby zákon umožňuje nahradit rovněž vazbu koluzní. Odlišovat je nutné institut záruky důvěryhodné osoby, která je sice schopna příznivě působit na mladistvého, ale nejde již o umístění mladistvého do její péče a soustavnou starost o něho s aktivním zapojením mladistvého do takového opatření.⁴⁰⁵

Zvolená důvěryhodná osoba musí splňovat určité podmínky. V první řadě musí být vůbec ochotná a schopná se péče o obviněného ujmout a dohlížet na něho. Dále se tato osoba musí písemně zaručit, že bude o obviněného mladistvého pečovat a odpovídat za jeho účast u úkonů trestního řízení, případně splnění dalších podmínek určených soudem. Je zřejmé, že by mělo jít o osobu z rodiny obviněného nebo z jeho sociálního okolí, která je pro obviněného autoritou, může jít například o rodiče nebo jiné příbuzné, nadřízeného zaměstnance mladistvého nebo o vychovatele v internátu pro mládež.⁴⁰⁶ Tato osoba by navíc měla působit dostatečně důvěryhodně a poskytovat záruku, že je schopna obviněného příznivě ovlivňovat.⁴⁰⁷

Rovněž ze strany mladistvého obviněného se zde vyžaduje součinnost, a to v podobě vyjádření jeho souhlasu s umístěním do péče takové důvěryhodné osoby a dále písemného závazku k chování se dle dohodnutých podmínek, případně i dalších podmínek, které stanoví soud pro mládež. Jde o omezení a povinnosti důležité z hlediska dosažení účelu vazby, která je tímto opatřením nahrazována.

Jestliže se později ukáže, že takto převzaté závazky nejsou plněny, ať již ze strany důvěryhodné osoby nebo samotného obviněného mladistvého, rozhodne soud pro mládež o zproštění těchto závazků a současně uloží jinou vhodnou alternativu. Může zde přicházet v úvahu určení jiné vhodné důvěryhodné osoby, ale může přistoupit i k přijetí zcela jiného opatření nahrazujícího vazbu. Pokud se

⁴⁰⁵ ŠÁMAL, Pavel at al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011, s. 466.

⁴⁰⁶ Tamtéž, s. 467.

⁴⁰⁷ Srov. usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 9. 1994 sp. zn. 5 To 441/94 publikované pod R 51/1995 tr. Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, 10/1995, podle něhož dostatečně důvěryhodní nebudou pravděpodobně rodiče mladistvého obviněného, kteří měli již dříve závažné problémy s výchovou obviněného, které navíc vedly k páchaní trestné činnosti.

však takový postup ukáže jako nemožný, může být obviněný mladistvý vzat do vazby.

V případě vzetí mladistvého obviněného do vazby, musí být dostatečně odůvodněn závěr, proč v daném konkrétním případě nebylo možné vazbu nahradit jinak. V souladu s § 48 ZSM jsou potom orgány činné v trestním řízení povinny v každém období trestního řízení⁴⁰⁸ zkoumat, zda trvají důvody vazby. Pokud důvody vazby pominou, je nutné obviněného mladistvého propustit z vazby na svobodu. Jestliže pomine některý z důvodů vazby, musí být zkoumáno, zda nemůže být další výkon vazby nahrazen jiným opatřením. Zpravidla v této souvislosti bude nápomocna Probační a mediační služba a orgán sociálně právní ochrany dětí.

O vzetí do vazby je příslušný rozhodovat soud pro mládež, a to z důvodů dle § 67 trestního řádu a obecným postupem dle § 68 odst. 1 trestního řádu. Rovněž u mladistvých se uplatní omezení výší trestní sazby dle § 68 odst. 2 trestního řádu a jeho prolomení v případě naplnění kvalifikovaných důvodů vazby dle § 68 odst. 3 trestního řádu.

Kromě soudu pro mládež je orgánem rozhodujícím o vazbě obviněného mladistvého dále státní zástupce, který rozhoduje v souladu s § 73b odst. 3 trestního řádu o nahrazení vazby v případě propuštění mladistvého z vazby na svobodu.

Oproti vazbě dospělých upravuje ZSM ještě další odchylná ustanovení, a to zejména pokud jde o informování osob o vzetí mladistvého do vazby a o délku trvání vazby. Jestliže byl mladistvý vzat do vazby, je nutné oproti obecné úpravě obsažené v § 70 trestního řádu, podle níž se tato informace v případě dospělého obviněného poskytuje rodinnému příslušníku a zaměstnavateli, jestliže to obviněný nevyloučil, informovat zákonného zástupce mladistvého, jeho zaměstnavatele, Probační a mediační službu, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí a výchovné zařízení, v němž mladistvý vykonává ochrannou výchovu, jestliže mu byla uložena, a to i proti vůli mladistvého. Pokud jde o délku trvání vazby u mladistvých, je tato omezena na dobu dvou měsíců, a jde-li o zvlášť závažné provinění, na dobu šesti měsíců. Jestliže nebylo pro obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů možné skončit trestní stíhání

⁴⁰⁸ Trestní řád v § 71 odst. 1 používá termín „průběžně“.

v uvedené lhůtě a propuštěním obviněného mladistvého hrozí ztížení či zmaření trestního řízení, lze vazbu výjimečně prodloužit o další dva měsíce, resp. šest měsíců v případě zvláště závažného provinění, k němuž však může dojít pouze jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem pro mládež. V případě koluzní vazby je tato doba upravena na tři měsíce, to ovšem za předpokladu, že se obviněný již nedopustil koluzního jednání.

7 KOMPARATISTIKA SE SLOVENSKÝM MATERIÁLNÍM VAZEBNÍM PRÁVEM

7.1 Historický vývoj vazby na Slovensku

Vývoj právní úpravy vazby na Slovensku má spolu s českou právní úpravou dlouhodobé historické kořeny, proto je zajímavé sledovat, jakým směrem se obě tyto úpravy ubíraly po vzniku samostatné České a Slovenské republiky v roce 1993. Ačkoliv obě země v době po rozdělení České a Slovenské federativní republiky přejaly dosavadní právní úpravu, tj. pro oblast trestního práva zejména trestní zákon č. 140/1961 Sb. a trestní řád č. 141/1961 Sb., v České republice byla od té doby provedena pouze částečná rekodifikace trestního práva v podobě přijetí trestního zákoníku č. 40/2009 Sb., zatímco na Slovensku již proběhla v rámci trestního práva rekodifikace kompletní, a to v podobě přijetí zákonů č. 301/2005 Z.z., Trestný poriadok, a č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon, účinných ode dne 1.1.2006.⁴⁰⁹

Problematiku vazby po vzniku samostatné Slovenské republiky upravoval trestní řád z roku 1961, který byl následně několikrát novelizován. Ve vztahu k vazbě jsou významné zejména novely č. 178/1993 Z.z. a č. 247/1994 Z.z. První z uvedených novel rozšířila podmínky, za nichž bylo možné uvalit vazbu, a v podstatě zavedla nový vazební důvod. Na již tradiční vazební důvody uvedené v § 67 odst. 1 písm. a) až c) navázal vazební důvod dle § 67 odst. 2, na základě něhož bylo možné vzít do vazby rovněž obviněného, který je trestně stíhán pro trestný čin, pro který je stanoven trest odnětí svobody s dolní hranicí trestní sazby minimálně osm let, a to i tehdy, nebyly-li naplněny klasické důvody vazby dle předchozího odstavce. V případě nejzávažnějších trestných činů byla navíc vyloučena možnost nahrazení vazby zárukou, slibem (§ 73 odst. 3) nebo peněžitou zárukou (§ 73a odst. 1). Tato úprava byla poměrně kritizována coby zavedení obligatorní vazby, neboť i přes užití slov „může být vzat do vazby“ nebyly specifikovány podmínky, za jejichž splnění by ani v těchto případech

⁴⁰⁹ Zákon č. 301/2005 Z.z., Trestný poriadok, a č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/> [cit. 14.2.2018].

nebylo možné vazbu uvalit.⁴¹⁰ Druhá z uvedených novel se dotkla úpravy délky trvání vazby s tím, že vazba mohla trvat pouze nevyhnutelně dlouhou dobu, a to dva roky celkově pro dobu přípravného řízení a řízení před soudem. Výjimečně mohla být tato doba prodloužena nejvyšším soudem na návrh generálního prokurátora nebo předsedy senátu o jeden další rok. Vazba tak mohla trvat maximálně až tři roky.

7.2 Ústavní základy a zákonné zakotvení vazby na Slovensku

Základní zásady pro ochranu osobní svobody a možnosti jejího omezení poskytuje přímo Ústava Slovenské republiky,⁴¹¹ která na rozdíl od české Ústavy přímo zakotvuje katalog základních práv a svobod.

Čl. 17 odst. 1, 2 a 5 shodně jako naše úprava v čl. 8 odst. 1, 2 a 5 LZPS zaručuje právo na osobní svobodu, přičemž nikoho není možné stíhat nebo zbavit osobní svobody jinak než způsobem a z důvodů stanovených zákonem. Vzetí do vazby je potom možné výhradně pouze z důvodů a na dobu, které stanoví zákon, a na základě rozhodnutí soudu. Ustanovení čl. 17 v odst. 3 a 4 dále upřesňuje lhůty, v nichž je nutné rozhodnout o vazbě zadrženého, resp. zatčeného. Jedná se o úpravu obdobnou úpravě naší LZPS, ovšem s určitými odchylkami v určení doby pro rozhodnutí o vazbě. V případě zadržené osoby je nutné její odevzdání do 48 hodin od zadržení soudu. Jestliže však jde o trestný čin terorismu, tato doba k předání činí dokonce až 96 hodin. Soudce je následně povinen rozhodnout o vazbě nebo o propuštění obviněného na svobodu do dalších 48 hodin, a jestliže jde o obzvlášť závažný trestný čin, až do 72 hodin. Pokud byl obviněný zatčen, musí být odevzdán soudu do 24 hodin, a soudce musí následně rozhodnout o vazbě do 48 hodin, resp. do 72 hodin u obzvlášť závažných trestných činů.

Na ústavněprávní zakotvení úpravy vazby navazuje zákonná úprava obsažená především v zákoně č. 301/2005 Z.z., Trestný poriadok.⁴¹² Tento zákon

⁴¹⁰ OLEJ, Jozef. K novelám Trestného poriadku platného v Slovenskej republike. *Bulletin advokacie*. 1999, č. 1, č. 41.

⁴¹¹ Ústava Slovenské republiky byla přijata pod č. 460/1992 Zb. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/> [cit. 14.2.2018].

⁴¹² Pokud jde o trestněprávní úpravu ve věcech mladistvých, tato není na Slovensku zařazena v samostatném zákoně a je součástí Trestného zákona č. 300/2005 Z.z. v části „Osobitné

ve vztahu k vazbě dále rozvíjí zejména zákon č. 221/2006 Z.z., o výkoně vazby, a dále zákon č. 514/2003 Z.z., o zodpovědnosti za škodu způsobenou při výkoně veřejné moci.

Ani slovenská právní úprava nepodává definici vazby, kterou tak lze vyčíst pouze z odborné literatury. Jedná se o „*institút trestního práva procesního, ktorým se obviněný na základě rozhodnutí soudu dočasne zbavuje osobní svobody s cílem jeho zajištění pro účely trestního řízení*“.⁴¹³ Funkce vazby je zde výhradně zajišťovací a vazbu tak nelze chápat jako sankční nebo výchovný prostředek. Účelem vazby je zajištění plynulého a efektivního trestního stíhání.⁴¹⁴

Základní zásady, na nichž je postaveno rozhodování o vazbě, odpovídají zásadám našeho právního řádu a jsou jimi zejména zásada presumpce nevinny, zásada ultima ratio, subsidiarity, fakultativnosti, přiměřenosti a rychlosti.

O vzetí do vazby rozhoduje soud a v přípravném řízení soudce pro přípravné řízení na návrh prokurátora. Pokud jde o vzetí do vazby v případě trestného činu terorismu, příslušný k rozhodování je specializovaný trestní soud dle § 14 písm. k) Trestného poriadku.

Odlišná je úprava týkající se nejvýše přípustné doby trvání vazby. Vazba může na Slovensku trvat v případě přečinů maximálně 1 rok, u zločinů 3 roky a u zvláště závažných zločinů 4 roky, z toho připadá 7 měsíců u přečinů, 19 měsíců u zločinů a 25 měsíců u zvláště závažných zločinů na přípravné řízení. Výjimečná situace nastává u zvláště závažných zločinů, za něž je možné uložit výjimečný trest, a u trestných činů terorismu. Zde je možné prodloužit celkovou lhůtu pro trvání vazby až na 5 let, jestliže se pro obtížnost věci nebo z jiných vážných důvodů nepodařilo skončit vyšetřování dříve a propuštěním obviněného na svobodu hrozí zmaření nebo ztížení dosažení účelu trestního řízení. Slovenská úprava neobsahuje zvláštní úpravu délky trvání koluzní vazby, platí pro ni tedy výše uvedená úprava. Jestliže pominou důvody vazby, musí být obviněný ihned propuštěný na svobodu. V případě změny právní kvalifikace na mírnější trestný čin musí být obviněný propuštěn do 24 hodin od upozornění o této skutečnosti. Dle české úpravy je tak nutné učinit neprodleně.

ustanovenia o stíhání mladistvých“ v § 94 až § 121 a Trestného poriadku č. 301/2005 Z.z. v části „Konanie proti mladistvým“ v § 336 až § 339.

⁴¹³ IVOR, Jaroslav. *Trestné právo procesné*. Wolters Kluwer s.r.o. 2017, s. 314.

⁴¹⁴ KORGÓ, Dušan at al. *Trestné právo procesné*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 182.

7.3 Materiální vazební právo na Slovensku

Materiální předpoklady, za nichž je možné vzít obviněného do vazby, stanoví § 71 Trestného poriadku, který obsahuje jednak úpravu obecných předpokladů vazby a jednak konkrétních důvodů vazby.

Jako obecné předpoklady vazby jsou v odst. 1 tohoto ustanovení upraveny zahájení trestního stíhání proti obviněnému a důvodnost tohoto trestního stíhání.⁴¹⁵ Na rozdíl od naší právní úpravy zde tedy není výslovně obsažen požadavek proporcionality vazby a tedy její aplikace pouze na případy, kdy nelze vazbu nahradit jiným opatřením mírnější povahy.

K obecným předpokladům vazby musí zároveň nastoupit ještě důvodná obava vyplývající z jednání obviněného nebo jiných konkrétně zjištěných skutečností, že obviněný

„a) uprchne nebo se bude skrývat, aby se vyhl trestnímu stíhání nebo trestu, zejména pokud nelze jeho totožnost ihned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo mu hrozí vysoký trest (útěková vazba),

b) bude působit na svědky, znalce, spoluobviněné anebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání (koluzní vazba),

c) bude pokračovat v trestné činnosti, dokoná trestný čin, o který se pokusil, anebo vykoná trestný čin, kterým hrozil (preventivní vazba)“.⁴¹⁶

Konkrétní vazební důvody vyplývají z ustanovení § 71 odst. 1 Trestného poriadku a zahrnují tak až na drobné odchylky velmi podobnou úpravu důvodů vazby útěkové, koluzní a předstižné jako tomu je v českém právním řádu. Úprava tzv. vazby útěkové je totožná. V případě tzv. koluzní vazby slovenská úprava obsahuje mezi demonstrativním výčtem koluzního jednání mimo jiné též působení na znalce. Působení na znalce bylo v rámci Trestného poriadku zařazeno oproti předchozí úpravě nově, neboť v minulosti jeho absence vyvolávala aplikační problémy.⁴¹⁷ V naší úpravě je dovozováno obsažení tohoto působení obecně v „jiném maření skutečností závažných pro trestní stíhání“, které na Slovensku

⁴¹⁵ V souladu s § 71 odst. 1 Trestného poriadku lze trestní stíhání považovat za důvodné, jestliže „dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek, pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má znaky trestného činu a je dáno důvodné podezření, že tento skutek spáchal obviněný“.

⁴¹⁶ Viz § 71 odst. 1 písm. a), b), a c) Trestného poriadku.

⁴¹⁷ ČENTĚŠ, Jozef. Vězba ako najzávažnejší zásah do základných práv a slobôd. *Trestněprávní revue*. 2008, č. 5, s. 133.

představuje především ničení, padělání či pozměňování listinných nebo věcných důkazů.⁴¹⁸ Navíc pokud jde o koluzní působení na konkrétně vyjmenované osoby, zejména na svědky a spoluobviněné, jsou tyto osoby uvedeny obecně a nejde tedy o ty dosud nevyslechnuté, naopak zde není podstatné, zda tyto osoby již byly nebo nebyly vyslechnuty.⁴¹⁹ Text u tzv. vazby předstižné, která je na Slovensku označována jako tzv. vazba preventivní,⁴²⁰ využívá spojení „pokračovat v trestné činnosti“, oproti našemu „opakování trestné činnosti“. Jedná se však pouze o terminologickou odlišnost, obsahově jde fakticky o totéž, neboť slovenská úprava neobsahuje obdobné ustanovení jako § 12 odst. 11 trestního řádu a pokračováním v trestné činnosti se zde rozumí jak opakování shodného trestného činu, tak spáchání trestného činu obdobné povahy.⁴²¹

Slovenská úprava zná na rozdíl od české úpravy kromě výše uvedených ještě další důvod vazby, který upravuje § 71 odst. 2 Trestného poriadku. Toto ustanovení je poměrně nové, neboť bylo zavedeno teprve novelou č. 444/2015 Z.z. účinnou od 1.1.2016. Jestliže jsou naplněny obecné předpoklady vazby, tedy je dáno důvodné podezření, že obviněný spáchal skutek, který je trestným činem, a zároveň je jeho trestní stíhání vedeno pro trestný čin terorismu,⁴²² je možné jej vzít do vazby i tehdy, nebyly-li naplněny důvody vazby útěkové, koluzní ani preventivní (předstižné). Byť je z textu zákona patrné, že rovněž v tomto případě je využití vazby fakultativní, lze se setkat i s označením, že jde o „poloobligatorní vazbu“.⁴²³

Na rozdíl od české úpravy, na Slovensku nejsou upravena omezení aplikace vazby v případě méně závažných trestných činů (tj. omezení trestní sazbou nebo neuložením nepodmíněného trestu odnětí svobody)⁴²⁴ a naopak v § 71 odst. 3 Trestného poriadku je počítáno s případy, kdy je obviněný

⁴¹⁸ KORGÓ, Dušan at al. *Trestné právo procesné*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 184.

⁴¹⁹ ČENTÉŠ, Jozef at al. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 238.

⁴²⁰ IVOR, Jaroslav. *Trestné právo procesné*. Wolters Kluwer s.r.o. 2017, s. 316.

⁴²¹ KORGÓ, Dušan at al. *Trestné právo procesné*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017, s. 184.

⁴²² Trestné činy terorismu jsou upraveny v § 140b Trestného zákona.

⁴²³ Srov. ŠAMKO, Peter. Zmeny Trestného zákona a Trestného poriadku od 1.1.2016. Právné listy. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/zakony/a425-zmeny-trestneho-zakona-a-trestneho-poriadku-ucinne-od-01-01-2016>. [cit. 16.2.2018].

⁴²⁴ Otázkou přiměřenosti vazby se zabývá pouze judikatura, podle níž nelze vazbu aplikovat tehdy, jestliže by nebyla přiměřená s ohledem na očekávanou sankci, která může obviněného za spáchaný trestný čin postihnout, případně jestliže lze již v přípravném řízení očekávat, že dojde k zastavení trestního stíhání. Srov. např. Uznesenie Najvyššieho súdu SR ze dne 7.11.1993, sp. zn. 2 Ntv 382/1993 In: ČERNÁKOVÁ, Lucia. *JUDIKATÚRA vo veciach zaistenia osôb a vecí*. IURA EDITION, 2013, s. 45.

propuštěn z vazby na svobodu a v té samé věci opětovně brán do vazby. Pro tyto případy platí již přísnější důvody, nestačí zde pouhá obava z možného jednání obviněného, ale k tomuto jednání musí již dojít.⁴²⁵ Některé z těchto důvodů korespondují s českými tzv. kvalifikovanými důvody vazby dle § 68 odst. 2 trestního řádu. Jedná se o situace, kdy obviněný

„a) je na útěku nebo se skrývá, aby se vyhnul trestnímu stíhání nebo trestu, nezdržuje se na adrese, kterou uvedl orgánům činným v trestním řízení, nepřebírá poštovní zásilky, nerespektuje příkazy orgánů činných v trestním řízení nebo jinak vědomě maří výkon nařízených úkonů,

b) působí na svědky, znalce, spoluobviněné nebo jinak maří objasňování závažných skutečností pro trestní stíhání,

c) pokračuje v trestné činnosti, dokoná trestný čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil,

d) byl propuštěn z vazby proto, že nastoupil do výkonu trestu odnětí svobody a jsou zde konkrétní skutečnosti, které odůvodňují některý z důvodů vazby dle odst. 1,

e) je obviněný pro další úmyslný trestný čin, který měl být spáchaný po propuštění z vazby, nebo

f) jde o vazbu podle odst. 2^{cc}.⁴²⁶

7.4 Slovenská úprava institutů nahrazujících vazbu

Slovenský Trestný poriadok upravuje v ustanovení § 80 a § 81 instituty, jimiž lze nahradit vazbu. Jedná se o záruku zájmového sdružení občanů a důvěryhodné osoby, písemný slib obviněného, dohled probačního a mediačního úředníka a peněžitou záruku.

Z textu § 80 odst. 1 a § 81 odst. 1 vyplývá, že orgán rozhodující o vazbě „může“ ponechat obviněného na svobodě nebo jej z vazby propustit na svobodu, jestliže je nabízený institut nahrazující vazbu dostatečný, resp. lze jím dosáhnout

⁴²⁵ ČENTĚŠ, Jozef at al. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 240.

⁴²⁶ Viz § 71 odst. 3 Trestného poriadku.

účelu vazby. Oproti české úpravě je zde tak ponechán zdánlivě větší prostor pro uvážení rozhodujícímu orgánu, zda obviněného vezme do vazby nebo jej ponechá na svobodě za současného nahrazení vazby jiným opatřením. Pouze ve vztahu k mladistvým je výslovně stanoven princip proporcionality vazby.⁴²⁷ Nauka již ovšem dovozuje, že soud musí obecně při ukládání vazby kromě existence vazebních důvodů zvážit též, zda je takový zásah vzhledem k okolnostem případu nutný a přiměřený a zda účelu vazby nelze dosáhnout jiným opatřením.⁴²⁸ Naše úprava výslovně počítá s tím, že jestliže lze účelu vazby dosáhnout jiným institutem, je naopak nutné, ne pouze možné, tento mírnější institut aplikovat.⁴²⁹

Veškeré instituty nahrazující vazbu se uplatní ve vztahu k vazbě útěkové a předstízně, přičemž koluzní vazbu není dle zákona možné nahradit jiným opatřením.⁴³⁰

Nahrazení vazby jiným opatřením je dále omezeno v případech, kdy je vedeno trestní stíhání obviněného pro zvláště závažný zločin nebo pro trestný čin terorismu, je dán některý z důvodů opětovné vazby uvedený pod písm. a) až c) nebo e) ustanovení § 71 odst. 3 Trestného poriadku nebo jestliže byl obviněný vzat do vazby vzhledem k tomu, že dříve uložené opatření, jímž byla nahrazena vazba, neplnilo pro jednání obviněného svůj účel dle § 80 odst. 3 nebo § 81 odst. 3 Trestného poriadku. Zde je nahrazení vazby možné pouze tehdy, odůvodňují-li to výjimečné okolnosti případu.⁴³¹

Zajímavý a dle mého názoru rovněž inspirativní pro naši úpravu je ovšem opačný výklad, podle něhož je možné nahradit i koluzní vazbu, a to s ohledem

⁴²⁷ ČENTÉŠ, Jozef. Vázba ako najzávažnejší zásah do základných práv a slobôd. *Trestněprávní revue*. 2008, č. 5, s. 133.

⁴²⁸ ČENTÉŠ, Jozef at al. *Trestný poriadok – Veľký komentár*. 3. aktualizované vydanie. EUROKÓDEX, s.r.o., 2017, s. 226.

⁴²⁹ Srov. návěti ustanovení § 67 trestního řádu, z něhož je patrné, že „obviněný smí být vzat do vazby jen tehdy, jestliže...nelze v době rozhodování účelu vazby dosáhnout jiným opatřením, zejména uložením některého z předběžných opatření.“

⁴³⁰ Tato skutečnost vyplývá jednak z § 80 odst. 1 a § 81 odst. 1 Trestného poriadku, podle nichž je možné nahradit pouze vazbu útěkovou a preventivní, a dále i z odborné literatury, např. Kolektivní monografie. *TRESTNÝ PORIADOK s rozsiahlym komentárom a judikatúrou*. 6. doplnené vydanie. NOVÁ PRÁCA, 2014, s. 190.

⁴³¹ Za výjimečné okolnosti případu lze považovat například osobní poměry obviněného, spáchání trestného činu v důsledku nouze nebo pod hrozbou apod. Srov. ČENTÉŠ, Jozef at al. *Trestný poriadok – Veľký komentár*. 3. aktualizované vydanie. EUROKÓDEX, s.r.o., 2017, s. 260.

na text čl. 5 odst. 3 Úmluvy.⁴³² Zárukou k nahrazení vazby dle citovaného článku Úmluvy jsou potom v rámci slovenské úpravy chápány veškeré instituty nahrazující vazbu, tedy nejen záruka zájmového sdružení občanů, záruka důvěryhodné osoby, peněžitá záruka, ale i písemný slib a dohled probačního úředníka.⁴³³ Vzhledem k tomu, že soud je povinen namísto příslušného odlišného ustanovení Trestného poriadku aplikovat uvedené ustanovení Úmluvy, jež má před zákonem přednost,⁴³⁴ je dovozováno, že je možné nahradit i koluzní vazbu některou ze záruk uvedených v § 80 odst. 1 nebo § 81.⁴³⁵ Dále se dovozuje, že na základě vnitrostátního práva nelze vyloučit některé trestné činy, resp. některé důvody vazby ve vztahu k alternativám nahrazujícím vazbu.⁴³⁶ Totéž dovozuje rovněž judikatura Ústavního soudu SR.⁴³⁷ Některá rozhodnutí jdou ještě dále a rozšiřují možnost nahradit vazbu též některým dalším opatřením mimo rámec trestněprávní úpravy, například aplikací pracovněprávních předpisů ze strany zaměstnavatele obviněného (přeřazení na jinou práci nebo rozvázání pracovního poměru atd.).⁴³⁸

Obsah institutu záruky zájmového sdružení občanů a důvěryhodné osoby a dále písemného slibu obviněného je v podstatě totožný s českou úpravou. Totéž platí o dohledu probačního úředníka, který upravuje § 80 odst. 1 písm. c) Trestného poriadku. Toto ustanovení je však odlišné v tom směru, že poskytuje kromě tohoto dohledu dále možnost odevzdat dohled nad obviněným do jiného členského státu EU. Tento institut se uplatní v případech, kdy má obviněný obvyklý pobyt v jiném členském státě EU a s tímto opatřením vyjádří svůj

⁴³² Podle čl. 5 odst. 3 Úmluvy „každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven osobní svobody... má právo být souzen nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotyčná osoba dostaví k přelíčení.“

⁴³³ Nález Ústavného soudu Slovenskej republiky ze dne 16.12.2008, sp. zn. IV. ÚS 346/2008. Dostupné na: www.ustavnysud.sk/vyhľadavanie-rozhodnuti#!DecisionsSearchResultView [cit. 19.2.2018].

⁴³⁴ Přednostní aplikace Úmluvy vyplývá z čl. 154c odst. 1 Ústavy SR, podle něhož vyhlášené mezinárodní smlouvy o lidských právech a základních svobodách, které Slovenská republika ratifikovala, jsou součástí právního pořádku a mají přednost před zákonem, jestliže zabezpečují větší rozsah ústavních práv a svobod.

⁴³⁵ ČENTĚŠ, Jozef at al. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 248, 251.

⁴³⁶ ČENTĚŠ, Jozef. Rozhodovanie o väzbe v prípravnom konaní a v konaní pred súdom. *Trestněprávní revue*. 2008, č. 9, s. 261.

⁴³⁷ Nález Ústavného soudu Slovenskej republiky ze dne 8.10.2004, sp. zn. I. ÚS 100/2004; nález Ústavného soudu Slovenskej republiky ze dne 26.10.2005, sp. zn. I. ÚS 239/2004; nález Ústavného soudu Slovenskej republiky ze dne 24.10.2006, sp. zn. II. ÚS 240/2006. Dostupné na: www.ustavnysud.sk/vyhľadavanie-rozhodnuti#!DecisionsSearchResultView [cit. 19.2.2018].

⁴³⁸ Uznesenie Najvyššieho soudu SR ze dne 26.8.2008, sp. zn. 2 Tošs 26/2008 In: ČERNÁKOVÁ, Lucia. *JUDIKATÚRA vo veciach zaistenia osôb a vecí*. IURA EDITION, 2013, s. 47.

souhlas.⁴³⁹ Pokud jde o peněžitou záruku, zde můžeme nalézt rozdíl kromě výše uvedeného omezení jejího využití v případě závažnějších případů zejména ve způsobu jejího přijetí, kdy o stanovení výše záruky a způsobu jejího složení je nejprve rozhodováno opatřením a následně až o přijetí záruky a nahrazení vazby zárukou formou usnesení.

Trestný poriadok neupravuje jako alternativu vazby předběžná opatření ani institut zákazu vycestování do zahraničí jako je tomu v české úpravě. Pouze v souvislosti s nahrazením vazby jiným opatřením mohou být obviněnému k posílení účelu takového opatření ukládány určité povinnosti a omezení. Tyto povinnosti a omezení jsou v podstatě obsahovou obdobou českých předběžných opatření, ovšem jejich samostatné použití namísto vazby zde není možné a mohou být ukládány pouze společně s některou z alternativ vazby. Jedná se zejména o zákaz vycestování do zahraničí, zákaz vykonávat činnost, při níž došlo ke spáchání trestné činnosti, zákaz navštěvovat určená místa, povinnost odevzdat zbraň, zákaz vzdalovat se z místa pobytu, zákaz styku s určitými osobami atd.⁴⁴⁰ K zajištění dodržování těchto povinností či omezení může být nad obviněným nařízena kontrola technickými prostředky, jimiž může být mimo jiné právě i monitoring polohy obviněného.⁴⁴¹ Ve vztahu k nahrazení vazby základními instituty však možnost takového monitoringu upravena není, na rozdíl od české úpravy, kde je tato úprava obsažena již v samotném ustanovení § 73 odst. 4 trestního řádu ohledně základních institutů nahrazujících vazbu.

7.5 Vazba ve věcech mladistvých

Jak je uvedeno výše, Slovensko nemá samostatnou trestněprávní úpravu ve vztahu k mladistvým. Z tohoto důvodu je speciální úprava týkající se vazby mladistvých zařazena pouze v § 339 Trestného poriadku a omezuje se na stanovení, že užití vazby je v případě mladistvých možné pouze tehdy, nelze-li jejího účelu dosáhnout jinak. Jde tedy o shodnou úpravu,

⁴³⁹ ČENTÉŠ, Jozef at al. *Trestný poriadok – Veľký komentár*. 3. aktualizované vydanie. EUROKÓDEX, s.r.o., 2017, s. 255.

⁴⁴⁰ Demonstrativní výčet těchto povinností a omezení je uvedený v § 82 Trestného poriadku.

⁴⁴¹ Tato kontrola je prováděna na základě zákona č. 78/2015 Z.z., o kontrole výkonu niektorých rozhodnutí technickými prostriedkami, který nabył účinnosti dne 1.7.2016.

kteřou obsahoval náš trestní řád z roku 1961 do přijetí samostatného zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Výše uvedené ustanovení je jedinou modifikací ve vztahu k vazbě mladistvých. Z tohoto důvodu je nutné na ostatní otázky vazby mladistvých použít obecnou úpravu Trestného poriadku. Na rozdíl od naší právní úpravy bude tedy tato obecná úprava aplikována i na otázky nahrazení vazby jiným opatřením a na maximální délku trvání vazby.⁴⁴²

Jako jiný způsob, jímž je možné nahradit vazbu mladistvých, lze tedy užít alternativy v podobě záruky, písemného slibu, dohledu probačního úředníka a peněžité záruky. Slovenská úprava tak neposkytuje možnost nahrazení vazby umístěním do péče důvěryhodné osoby a není možné rovněž využití předběžných opatření, jako je tomu dle naší úpravy.

Pokud jde o maximálně přípustnou dobu trvání vazby, tato může u mladistvých trvat shodně jako u dospělých obviněných 1, 3 nebo 4 roky dle závažnosti spáchaného trestného činu..

7.6 Shrnutí a možná inspirace pro českou právní úpravu

Z výše uvedeného rozboru a komparistiky slovenské a české právní úpravy je zřejmé, že i přes dlouhodobou společnou historii těchto úprav lze po vzniku samostatných států najít ve vztahu k vazbě řadu odlišností. Základní principy, na nichž je problematika vazby postavena, jsou však totožné. Vazba je v obou úpravách chápána výhradně jako zajišťovací institut a její aplikace je postavena na principech demokratického právního státu.

Jako první oblast, v níž by se mohla a rovněž měla česká právní úprava inspirovat, je nutné obecně uvést provedení kompletní rekonstrukce trestního práva. Ať je třeba aktuální slovenská úprava v některých otázkách méně propracovaná, již samotné provedení úplné rekonstrukce a oprostění se tak od neustále novelizované a nemoderní úpravy z roku 1961 představuje před českou úpravou obrovský náskok.

⁴⁴² HULMÁKOVÁ, Jana. Nad slovenským trestním právem mládeže. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 4, s. 93.

I přes provedení kompletní rekonstrukce trestního práva na Slovensku se domnívám, že alespoň pokud jde o úpravu materiálních předpokladů vazby, lze nalézt některé otázky, v nichž se česká úprava (samozřejmě v jejím aktuálním znění po mnoha provedených novelizacích) jeví pokrokovější. Jasným příkladem může být náš samostatný zákon upravující trestní odpovědnost mladistvých, kde lze jednoznačně říci, že jsme o krok napřed.⁴⁴³ Dále jde ale i o úpravu v rámci trestního řádu a Trestného poriadku, kdy například naše úprava výslovně zakotvuje požadavek proporcionality vazby obecně, nikoliv pouze ve vztahu k mladistvým, a dále poskytuje i více možností pro nahrazení vazby jiným opatřením, zejména v podobě úpravy předběžných opatření.

Pokud jde o úpravu důvodů vazby, základní tři vazební důvody lze považovat, až na drobné odchylky v textu, za shodné. Významný rozdíl na první pohled spočívá v úpravě dalšího důvodu vazby u trestných činů terorismu, jehož zakotvení v naší úpravě absentuje a vazba i u těchto trestných činů tak přichází v úvahu pouze za současného naplnění některého z klasických důvodů vazby. Taková úprava mimořádné vazby, kterou je možné aplikovat za zjednodušených podmínek, by mohla být určitou inspirací i pro náš právní řád. Jako takové je jí proto vyhrazen prostor v této práci v rámci kapitoly týkající se úvah de lege ferenda.

Za pokrokovou v rámci slovenského výkladu, nikoliv slovenské právní úpravy, která je v tomto směru s naší úpravou totožná, však považuji možnost nahrazení koluzní vazby. Přestože dle Trestného poriadku není nahrazení koluzní vazby připuštěno, judikatura i nauka již po více než deset let dovozují opačný přístup. Jestliže pomínu jedinou možnost nahrazení koluzní vazby u mladistvých umístěním do péče důvěryhodné osoby, v našem právním prostředí nebyla dosud tato otázka řešena, a to ani na úrovni zákona, ani na úrovni judikatury.

⁴⁴³ JALČ, Adrián. Trestné súdnictvo a vazba mladistvých. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 11-12, s. 255.

8 ÚVAHY DE LEGE FERENDA

Nejen na problematiku předpokladů vazby, ale i na celkové trestní řízení se v rámci českého právního řádu aplikuje již téměř 60 let úprava trestního řádu z roku 1961. Přestože již od poloviny 90. let minulého století probíhají snahy o rekodifikaci trestního práva,⁴⁴⁴ podařilo se tak učinit prozatím pouze v oblasti trestního práva hmotného přijetím zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku. V rámci procesněprávní úpravy je tak nadále aplikován právní předpis, který vznikl za zcela jiného právního i společenského režimu a prošel již stovkou novelizací. Vzhledem k tomu, že trestní právo procesní slouží jako prostředek k uplatnění trestního práva hmotného, je ze strany odborné veřejnosti tato „polovičatá“ rekodifikace kritizována pro její neefektivnost a neadekvátnost vzhledem k potřebám trestního řízení 21. století.

Snahy o rekodifikaci trestního práva procesního vyústily v předložení několika věcných záměrů v letech 1999, 2004 a 2008 a dále ve zpracování Východisek a principů nového trestního řádu z roku 2015.⁴⁴⁵ Vzhledem k tomu, že v mezidobí byla jmenována nová komise pro vypracování tohoto trestněprávního kodexu, je otázkou, zda se vůbec lze v nejbližších letech této rekodifikace dočkat,⁴⁴⁶ a to tím spíše, když se dosud zveřejněné části potýkají se značnou kritikou.⁴⁴⁷

V této kapitole se proto pokusím nastínit určité návrhy, jakým směrem by dle mého názoru měla směřovat budoucí úprava materiálních předpokladů vazby tak, aby vazba mohla sloužit jako skutečně výjimečné opatření a bylo pokračováno v trendu snižování počtu takto zajištěných osob. Současně budou tyto úvahy směřovány k naplnění požadavků kladených ústavněprávní úpravou a závaznou mezinárodněprávní úpravou obsaženou zejména v Úmluvě. Zajímavé

⁴⁴⁴ KRATOCHVÍL, Vladimír. České trestní právo stále v pohybu. *Trestní právo*. 1996, č. 3, s. 3.

⁴⁴⁵ Východiska a principy nového trestního řádu z roku 2015. Dostupné na: <http://www.ceska-justice.cz/wp-content/uploads/2015/01/Trestn%C3%AD-%C5%99%C3%A1d-v%C3%BDchodiska-a-principy.pdf> [cit. 11.3.2018].

⁴⁴⁶ Informace k rekodifikaci trestního řádu. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/informace-k-rekodifikaci-trestniho-radu--149685/> [cit. 11.3.2018].

⁴⁴⁷ Kritiky zveřejněných částí připravovaného trestního řádu. Dostupné na: <http://www.ceska-justice.cz/2018/01/ceska-advokatni-komora-pokus-o-novy-trestni-rad-je-navratem-do-padesatych-let/> [cit. 11.3.2018] nebo http://www.nsoud.cz/judikaturans_new/ns_web.nsf/f069f297c2422c1bc12576ac0045940f/ab3aa741c280724ec1258210003a9d2c?OpenDocument [cit. 11.3.2018].

jsou rovněž některé podněty ze slovenské úpravy, která byla v rámci této práce předmětem komparatistiky.

8.1 Návrhy ve vztahu k obecným materiálním předpokladům vazby

Za obecné materiální předpoklady vazby je možné považovat předpoklad, že se osoba, o jejíž vazbě je rozhodováno, stala na základě řádného postupu obviněnou, dále že takto vznesené obvinění lze považovat za důvodné a konečně že vzhledem ke všem okolnostem případu se vazba jeví jako adekvátní opatření, které nelze nahradit jiným způsobem.

V minulosti sporná otázka ohledně posuzování důvodnosti trestního stíhání v rámci rozhodování o vazbě byla již, jak je uvedeno v kapitole týkající se historického vývoje vazby, vyřešena novelami trestního řádu z let 1998 a 2001. K tomu, aby mohlo být rozhodnuto o vazbě, musí mít takové rozhodnutí legitimní základ, tedy musí být řádně zahájeno trestní stíhání, které je navíc důvodné. Oběma otázkami se proto musí soud zabývat ještě dříve, než bude vůbec uvažovat o tom, zda jsou naplněny již konkrétní důvody vazby. Posuzování důvodnosti trestního stíhání, ale i dodržení zákonného postupu ohledně zahájení trestního stíhání v rámci rozhodování o vazbě je proto požadavek, který je nutné v demokratickém právním státu zachovat i do budoucna.

Pokud jde o předchozí obecné předpoklady vazby, zde tedy nelze k současné právní úpravě činit přílišné výhrady. Jiná situace však nastává ohledně institutů nahrazujících vazbu, které podle mého názoru představují stěžejní oblast, na jejichž úpravu je nutné se do budoucna zaměřit nejvíce. Jde totiž o úpravu, na základě níž je možné dosáhnout omezení počtu vazebně stíhaných osob a zajištění účelu trestního řízení i bez takto výrazného zásahu do osobní svobody. Dále je proto formulováno již několik konkrétních návrhů týkajících se možné budoucí úpravy těchto alternativních opatření.

8.1.1 Elektronický monitoring

Forma sledování pomocí elektronického monitoringu je známa již několik let především v souvislosti s trestem domácího vězení a u podmíněně propuštěných z výkonu trestu, jimž byla uložena povinnost zdržovat se ve svém obydlí. Teprve novela č. 150/2016 Sb. účinná ode dne 1.7.2016 zavedla možnost elektronického monitoringu rovněž v souvislosti s uložením některého opatření nahrazujícího vazbu. Bližší rozbor této aktuální úpravy je obsažen v kapitole 5.2 Elektronický monitoring v rámci nahrazení vazby, proto je zde na něj pouze odkazováno. Přijetí této právní úpravy lze samozřejmě jedině uvítat, neboť díky ní je možné zvýšit efektivnost jednotlivých alternativ vazby a posílit s tím spojenou vůli orgánů činných v trestním řízení těchto alternativ výrazněji využívat. Významným nedostatkem ovšem je, že se dosud nepodařilo uvést tuto úpravu do praxe, konečně však byl již alespoň dokončen tendr ohledně výběru dodavatele elektronických náramků.⁴⁴⁸

Aktuálně je tedy počítáno s elektronickou kontrolou plnění povinností ve spojení s některou z alternativ vazby. Jako účelné by se ovšem jevílo rovněž zavedení formy elektronického monitoringu coby samostatného opatření k nahrazení vazby. Jednalo by se o jakousi obdobu trestu domácího vězení v podobě tzv. domácí vazby.⁴⁴⁹ Úprava elektronického monitoringu nahrazujícího vazbu by byla vítána rovněž z řad odborné veřejnosti,⁴⁵⁰ neboť taková nepřetržitá kontrola by jistě v některých případech mohla postačovat k naplnění účelu vazby, čímž by bylo opět možné omezit počet vazebně stíhaných osob.

Přestože rovněž elektronický monitoring představuje podstatný zásah do osobní svobody obviněného, jeho dopady jsou podstatně nižší než v případě vazby. Obviněný by v tomto případě mohl zachovat své stávající rodinné, sociální i společenské vazby, získat vhodné návyky a naučit se sebekontrolu. S vědomím, že je neustále pod elektronickou kontrolou by byl jistě výrazně k této sebekontrolu motivován.

⁴⁴⁸ Portál Ministerstva spravedlnosti. Dostupný na: <https://portal.justice.cz/Justice2/ms/ms.aspx?o=23&j=33&k=2375&d=352981> [cit. 11.3.2018].

⁴⁴⁹ JELÍNEK, Jiří at al. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016, s. 268.

⁴⁵⁰ ZEMAN, Petr at al. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 5, s. 142.

Předpokladem je samozřejmě kvalitní a funkční zpracování elektronického zařízení, proškolený a spolehlivý personál podílející se na jeho provozu a kontrole a také souhlas a součinnost obviněného s uložením tohoto opatření. Tato součinnost by vyžadovala, aby obviněný umožnil provozovateli elektronického kontrolního systému vstoupit za účasti probačního úředníka do obydlí za účelem instalace, údržby a kontroly funkčnosti tohoto elektronického systému. Obviněný by zároveň musel dodržovat veškeré podmínky kladené pro provoz tohoto systému a samozřejmě příslušné elektronické zařízení strpět na svém těle po celou dobu trvání uloženého alternativního opatření.⁴⁵¹

Lze souhlasit s tím, že umístění elektronického sledovacího zařízení na těle obviněného může představovat významný zásah rovněž do práv osob, které s obviněným sdílejí společnou domácnost.⁴⁵² Z tohoto důvodu je nutné zvažovat i nutnost poskytnutí souhlasu s uložením tohoto alternativního opatření ze strany těchto osob.

Další problematickou otázkou je finanční nákladnost zavedení tohoto opatření do praxe. Vzhledem k tomu, že aktuálně je již počítáno s využitím elektronického monitoringu v souvislosti s trestem domácího vězení, ale i s jinými opatřeními k nahrazení vazby, je zřejmé, že otázku finanční nákladnosti by zde nebylo nutné již znovu v takové míře řešit. Jako vhodná se jistě jeví povinnost obviněného, který by souhlasil s uložením takového opatření, nést v případě svého následného odsouzení částečné náklady spojené s elektronickým monitoringem. Ve výsledku by byly navíc kompletní náklady podstatně nižší než v případě vazebního zajištění.

Na druhou stranu se domnívám, že nelze elektronický monitoring přeceňovat. Je zřejmé, že jeho aplikace by určitě nepřipadala v úvahu ve všech případech. Nejčastější využití spatřuji v rámci útěkové vazby, u níž by byl obviněný výrazně motivován ke své sebekontrolě, neboť by si byl vědom toho, že bude díky elektronickému monitoringu velmi rychle a snadno vypátrán. Již samotné vzdálení se z místa, v němž by měl obviněný povinnost setrvat, by bylo odhaleno a následně řešeno. I v tomto případě by cílovou skupinou obviněných byli pravděpodobně ti, u nichž je obecně dáno velmi malé riziko

⁴⁵¹ Srov. přiměřeně ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3845.

⁴⁵² ŠČERBA, Filip. Právní úprava nových alternativních trestů. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10, s. 86.

útěku.⁴⁵³ Naopak nelze očekávat ukládání tohoto opatření v případě obviněných, kde je toto riziko značně zvýšeno, neboť elektronický monitoring by potom s velkou pravděpodobností sloužil více než jako preventivní a zajišťovací opatření, jako opatření, díky němuž se obviněného podaří po jeho útěku zajistit. Totéž bude platit i v případě předstižné vazby, u níž lze rovněž očekávat, že elektronický monitoring nalezne své uplatnění spíše u méně rizikových obviněných, u nichž se nevyskytuje recidiva. U předstižné vazby je navíc problém, že se v případě porušení povinností ze strany obviněného ani díky elektronickému monitoringu nemusí vždy podařit zabránit v páchání další trestné činnosti. Z tohoto důvodu se domnívám, že u předstižné vazby by bylo uplatnění tohoto opatření méně časté. Nejméně efektivní využití by potom elektronický monitoring nacházel u koluzní vazby, kde je celkově její nahrazení značně komplikované.

Určitá negativa elektronického monitoringu coby samostatného alternativního opatření vazby lze spatřovat i v možné obavě z jeho nadužívání a nepřiměřeného rozšiřování i na osoby, u nichž toto sledování není nutné.⁴⁵⁴ Elektronický monitoring by tak mohl být využíván jako určitá pojistka a další forma kontroly u osob, u nichž je velmi nízké riziko nedovoleného jednání dle § 67 písm. a) až c) trestního řádu a u nichž by jinak postačovalo k nahrazení vazby i jiné mírnější opatření. Za této situace by se jevilo jako vhodné zvolit v tomto případě úpravu fakultativnosti tohoto opatření jako je tomu v případě samotné vazby nebo u předběžných opatření s tím, že jeho aplikace je možná pouze tehdy, nepostačuje-li k dosažení stejného účelu užití jiného opatření.

Jako zajímavá se rovněž jeví otázka možného započtení doby trvání elektronického monitoringu, který i sám o sobě představuje výrazný zásah do osobní svobody, do uloženého trestu a také otázka nezbytného souhlasu oběti trestného činu, jestliže by byl naplněn kvalifikovaný důvod vazby dle § 68 odst. 4 trestního řádu a zajištění obviněného by tak bylo vyžadováno v důsledku potřeby

⁴⁵³ Srov. přiměřeně HULMÁKOVÁ, Jana. K možnostem a limitům rozvoje vybraných alternativních způsobů výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody v české republice. *Trestněprávní revue*. 2017, č. 10, s. 234.

⁴⁵⁴ ZÁHORA, Jozef. Európske štandardy pre monitorovanie osôb v trestnom konaní. *Trestněprávní revue*. 2014, č. 11-12, s. 255.

účinně ochránit její zájmy.⁴⁵⁵ Domnívám se, že obě tyto úpravy by mohly rovněž přicházet do úvahy.

8.1.2 Možnost nahrazení u všech typů vazby

Jak je již blíže rozvedeno v kapitolách 5.1 Obecné předpoklady aplikace institutů nahrazujících vazbu a 7.4 Slovenská úprava institutů nahrazujících vazbu, aktuálně upravená nemožnost nahrazení koluzní vazby žádným z alternativních opatření, kromě umístění v péči důvěryhodné osoby v případě mladistvých, je poněkud diskutabilní. Tato zákonná úprava obsažená v § 73 a § 73a trestního řádu se totiž může jevit jako odporující ustanovení čl. 5 odst. 3 Úmluvy,⁴⁵⁶ na základě něhož propuštění obviněného z vazby může být podmíněno zárukou, za niž je nutné považovat veškeré alternativy vazby, které poskytuje vnitrostátní úprava.⁴⁵⁷ I v našich právních kruzích se objevila upozornění na tento nesoulad⁴⁵⁸ a tento nedostatek byl konec konců již překlenut v rámci slovenské právní praxe, kde lze nalézt konkrétní rozhodnutí Ústavního soudu, ale i některé odborné publikace, v nichž se již s nahrazením koluzní vazby jiným opatřením výslovně počítá, přestože zákonná úprava stanoví opak.⁴⁵⁹ Přestože trestní řád nepřipouští možnost nahrazení koluzní vazby a do současné doby neexistuje ani judikatura, která by připouštěla opačný výklad, domnívám se, že tento stav nemůže obstát, a jestliže Úmluva obsahuje odlišnou úpravu, měla by mít v souladu s čl. 10 Ústavy aplikační přednost. Taková úprava navíc poskytuje větší prostor pro ochranu práv obviněného a další možnost pro snížení počtu vazebně zajištěných osob. Mělo by tak být ponecháno na nezávislém soudu, aby i v těchto případech posoudil, zda je s ohledem na veškeré okolnosti nutné zajistit obviněného právě vazbou.

⁴⁵⁵ ZÁHORA, Jozef. Európske štandardy pre monitorovanie osôb v trestnom konaní. *Trestněprávní revue*. 2014, č. 11-12, s. 255.

⁴⁵⁶ Podle čl 5 odst. 3 Úmluvy „každý, kdo je zatčen nebo jinak zbaven osobní svobody... má právo být souzen nebo propuštěn během řízení. Propuštění může být podmíněno zárukou, že se dotyčná osoba dostaví k přelíčení.“

⁴⁵⁷ Srov. rozhodnutí ESLP ve věci Stögmüller proti Rakousku ze dne 10. 11. 1969, stížnost č. 1602/62; rozhodnutí ESLP ve věci Caballero proti Spojenému království ze dne 19.6.2001, stížnost č. 32819/96.

⁴⁵⁸ Např. REPÍK, Bohumil. Některé otázky rozhodování o vazbě ve světle judikatury Evropského soudu pro lidská práva. *Bulletin advokacie*. 2003, č. 9, s. 32.

⁴⁵⁹ ČENTĚŠ, Jozef at al. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012, s. 248, 251.

Totéž by potom mělo platit i pro další zákonnou výjimku upravenou v ustanovení § 73a odst. 1 druhé věty trestního řádu, u níž je stanovena nepřipustnost nahrazení vazby v případech, kdy obviněný spáchal některý ze zde vyjmenovaných trestných činů.

S ohledem na výše uvedené skutečnosti se domnívám, že je namístě zvážit možnou změnu právní úpravy ve vztahu k otázce nahrazení koluzní vazby a předstižné vazby v případech trestných činů uvedených v § 73a odst. 1 druhé věty trestního řádu a alternativy vazby i zde připustit. Bude potom již na aplikační praxi, jakým způsobem se s touto možností vyrovná a zda bude vůbec reálně nalézt v praxi případy, za nichž bude nahrazení takové vazby možné.

8.1.3 Další úvahy ohledně úpravy institutů nahrazujících vazbu

Ve vztahu k úpravě institutů nahrazujících vazbu se lze zamýšlet i nad dalšími problematickými otázkami, přičemž některé z nich jsou již průběžně naznačovány i v rámci kapitoly týkající se těchto alternativních institutů.

Jednou z těchto otázek je potřeba bližší specifikace postupu při poskytování záruky především ze strany zájmového sdružení občanů, která je již naznačena v kapitole 5.3.1 Záruka. Pominu-li případy, v nichž využití záruky ani nemá své místo, nelze obecně využívání tohoto institutu považovat za dostatečné. Na vině přitom může být mimo jiné i příliš obecná zákonná úprava, která nedává bližší vodítko, jakým způsobem takovou záruku formulovat a poskytnout. Problémem v praxi často bývá nedostatečné odůvodnění takové záruky, neuvedení cílů a způsobů působení na obviněného, absence hodnocení obviněného ve vztahu ke spáchané trestné činnosti nebo i postup přijetí a předložení takové záruky. Přestože je potom v některých případech záruka skutečně předložena, nebývá s ohledem na absenci výše uvedených náležitostí považována za dostatečně efektivní. Domnívám se, že poskytnutí určitého návodu ohledně náležitostí záruky by bylo vhodnou úpravou směřující k tomu, aby se mohla záruka v praxi uplatnit častěji.

Jako další uvažovaná úprava se jeví možnost složení peněžitě záruky jiným způsobem nebo v jiné měně. Trestní řád poskytuje možnost poskytnutí peněžitě záruky pouze v českých korunách, domnívám se však, že není důvod

k tomu, aby nemohlo být obviněnému umožněno složit kauci rovněž v jiné měně. Zejména v případě cizinců by taková úprava jistě našla své opodstatnění. V minulosti se navíc lze setkat i s úpravou v § 193 rakouského trestního zákoníku z roku 1873, na základě níž bylo složení peněžité záruky možné i ve formě cenných papírů, hypotéky nebo rukojemství. Není důvod, proč tyto jiné formy v moderní době opomíjet. Řada obviněných například nemusí mít k dispozici žádné finanční prostředky, ale může vlastnit určitý majetek, který by byli schopni poskytnout coby záruku na základě zástavního práva k movité nebo nemovité věci. Takový institut by však vzhledem ke své časové náročnosti poskytnutí byl jen stěží aplikovatelný již při rozhodování o vzetí do vazby a své uplatnění by našel spíše až při rozhodování o propuštění z vazby.

Poněkud komplikovaně se jeví aktuální právní úprava institutů zákazu vycestování do zahraničí, která je obsažena jako povinnost ukládaná ve spojení s některým institutem k nahrazení vazby v § 73 a § 73a trestního řádu, jako samostatné opatření v § 77a trestního řádu a jako předběžné opatření v § 88h trestního řádu. Již v kapitole 5.3.6 zákaz vycestování do zahraničí dle § 77a trestního řádu jsou tyto instituty rozebírány s tím, že jde v každém z těchto případů o jednotlivou úpravu, u níž bude vždy v každém případě nutné rozlišovat, o které omezení se jedná. Na druhou stranu nelze přehlížet výraznou obsahovou podobnost těchto institutů, která je navíc podpořena tím, že dle § 88h trestního řádu se přiměřeně použije úprava obsažená v § 77a odst. 1 až 3, 5 a 6 trestního řádu ohledně postupu při ukládání tohoto omezení. Osobně se domnívám, že by bylo vhodnější jít spíše cestou maximálního zjednodušení trestního řízení a tuto v podstatě trojitou úpravu téměř téhož institutu do budoucna sjednotit.

8.2 Návrhy ve vztahu k důvodům vazby

Návrhy týkající se úpravy důvodů vazby považuji spíše za druhořadé, neboť aktuální úprava v tomto směru plně odpovídá požadavkům kladeným mezinárodními smlouvami i ústavněprávními předpisy. Domnívám se, že cesta možné změny důvodů vazby by prakticky žádné výrazné změny nepřinesla. Pro úplnost však přesto předkládám následující návrhy týkající se těchto změn, které by mohly přicházet v úvahu.

Ve vztahu k útěkové vazbě se již v minulosti objevil názor na vypuštění této vazby coby prostředku k zajištění obviněného na úkonech trestního řízení. Útěková vazba by tak byla zachována pouze ve vztahu k zajištění obviněného pro výkon trestu. Tento názor je postaven na tvrzení, že účast u úkonů trestního řízení je upravena ve prospěch obviněného, kterému je tak dána možnost realizovat své právo na obhajobu. Obviněný však není v rámci trestního řízení povinen poskytovat jakoukoliv aktivní součinnost a rozhodnout o jeho vině je možné i bez jeho účasti.⁴⁶⁰ Přestože byl tento názor pouze ojedinělý a nesetkal se s širším uznáním, domnívám se, že v současné době by mohl být opět aktuální, a to především v souvislosti s elektronickým monitoringem obviněného.

V případě koluzní vazby potom přichází v úvahu uvedení znalce v demonstrativním výčtu osob, u nichž hrozí koluzní působení ze strany obviněného. Jedná se o osobu, u které může v mnohých případech vyvstat hrozba z jeho ovlivňování a není tak důvod, proč by v tomto výčtu nemohl být uveden. Konec konců již rakouský trestní řád z roku 1873 znalce v tomto výčtu osob výslovně zahrnoval, totéž platí pro současný slovenský Trestný poriadok. Na druhou stranu se domnívám, že neuvedení osoby znalce ve výslovném výčtu koluzní vazby nepůsobí v současné době v praxi žádné aplikační obtíže.

K diskusi může dále přicházet i otázka zavedení formy vazby, u níž jsou výrazně zjednodušeny podmínky její aplikace. Příklad vazby za zjednodušených podmínek zná slovenská úprava v § 71 odst. 2 Trestného poriadku u trestných činů terorismu. Vazba je zde možná pouze za splnění obecných podmínek vazby s tím, že není již požadováno naplnění konkrétních vazebních důvodů. Domnívám se, že taková právní úprava není v našem právním řádu nezbytná. Z historického rozboru je patrné, že slovenská speciální úprava vazby pro závažnou trestnou činnost má již své hlubší kořeny v úpravě přijaté novelou č. 178/1993 Z.z. a nelze přehlédnout, že aktuální úprava pro trestné činy terorismu je zde určitou obdobou. Naopak v samostatné české historii žádný takový institut nenajdeme. Podle mého názoru, jestliže by byl obviněný stíhán pro tak závažnou trestnou činnost, jakou jsou trestné činy terorismu, bylo by s největší pravděpodobností i tak vazbu možné očekávat. Podmínka naplnění některého z důvodů vazby by byla splněna minimálně již tím, že za takové trestné činy trestní zákon stanoví nejprísnejší

⁴⁶⁰ DRBOHLAV, Karel. Sborník z I. sjezdu českých právníků, 1904, referát Karla Drbohlava, s. 43-48 In: RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 404.

tresty a že osobnostní rysy takových pachatelů a okolnosti, za nichž lze tyto trestné činy spáchat, budou rovněž považovány za zavrženíhodné. Teprve za existence skutečně mimořádných okolností případu by se vazba neaplikovala, osobně si však ani takový případ neumím v praxi představit.

9 ZÁVĚR

Ačkoliv vazba a úprava jejích materiálních předpokladů prošla dlouhodobým vývojem, některé otázky stále vzbuzují rozporuplné reakce odborníků, veřejnosti i médií. Tuto problematiku považují s ohledem na závažnost jejího zásahu do základních práv jednotlivce za stále aktuální, byť byla již mnohokrát předmětem různých publikací, článků i judikatury. Aktuálnosti nabývá tím spíše v době, kdy probíhají práce na přípravě nové trestněprávní procesní úpravy.

Materiální předpoklady vazby představují základní požadavky, které musí být k aplikaci vazby bezpodmínečně naplněny. Jedná se na jedné straně o požadavek naplnění jednoho či více vazebních důvodů, a to důvodů útěkové, koluzní nebo předstízně vazby dle § 67 písm. a), b) a c) trestního řádu nebo kvalifikovaných důvodů vazby dle § 68 odst. 3 a 4 trestního řádu, na druhé straně potom o kumulativní naplnění všech obecných materiálních podmínek vazby. Těmito obecnými podmínkami jsou podmínka existence řádně zahájeného a důvodného trestního stíhání zajišťované osoby a podmínka adekvátnosti vazby, která v sobě zahrnuje též požadavek na přednostní posuzování, zda není možné namísto vazby aplikovat některý z institutů nahrazujících vazbu. Těmito instituty jsou záruka zájmového sdružení občanů nebo důvěryhodné osoby, písemný slib obviněného, dohled probačního úředníka, peněžitá záruka a předběžná opatření. Vazbu mladistvých je možné navíc nahradit umístěním do péče důvěryhodné osoby. Tyto instituty se mohou uplatnit buď samostatně nebo ve spojení s uložením zákazu vycestování do zahraničí či jiných povinností a omezení nebo do budoucna snad i s elektronickým monitoringem pohybu obviněného, který se však dosud nepodařilo uvést do praxe.

Vzhledem k tomu, že vazba výrazně zasahuje do ústavně garantovaného práva obviněného na osobní svobodu, a to navíc v době, kdy nebyl dosud pravomocně odsouzen za trestný čin, je nutné s tímto zajištěním nakládat jako s mimořádným a výjimečným opatřením, které musí být přiměřené a zcela v souladu se zákonem. Přitom je potřeba vždy důkladně uvážit, zda jsou naplněny veškeré zákonem stanovené předpoklady vazby a zda je vzetí do vazby skutečně nezbytným krokem, bez něhož by nebylo možné dosáhnout účelu trestního řízení,

a to ani za použití jiného mírnějšího opatření. Každé rozhodnutí o vzetí, resp. ponechání ve vazbě musí být v tomto směru také řádně odůvodněno.

K dosažení výše uvedených požadavků je mimo jiné nutná existence takové právní úpravy materiálních předpokladů vazby, která bude v souladu s principy závazných mezinárodních smluv o ochraně lidských práv a principy ústavněprávní úpravy.

Je zřejmé, že každý případ je zcela individuální a při posuzování, zda jsou naplněny podmínky vazby, je nutné zohledňovat veškeré okolnosti dané věci. Z praktické aplikace vazebního práva je potom mnohdy viditelné, že mezi jednotlivými případy bývají zcela nepatrné nuance, za nichž je vzetí do vazby již nezbytné nebo naopak za nichž ještě nezbytné není. Z tohoto důvodu nelze samozřejmě zajistit takovou právní úpravu, která by byla schopná veškeré tyto drobné odchylky zohlednit, a může se proto jevit, že rozhodování o vazbě je závislé zcela na subjektivním posouzení toho kterého rozhodující orgánu. Takové situaci je možné alespoň částečně čelit zohledňováním bohaté judikatury Ústavního soudu ČR a Evropského soudu pro lidská práva, která opakovaně poukazuje na nedostatky aplikace předpokladů vazby obecnými soudy a předkládá rovněž určité návrhy na řešení řady konkrétních otázek.

Zejména z novodobého historického vývoje materiálních předpokladů vazby po přelomovém roce 1989 je patrný trend směřující k omezení vazby, který se především díky několika významným novelám trestního řádu daří poměrně úspěšně naplňovat.⁴⁶¹ V rámci úvah de lege ferenda lze potom dovozovat další možnosti, jež by mohly v tomto trendu úspěšně pokračovat. V úvahu přichází především změny týkající se úpravy institutů nahrazujících vazbu, a to ve vztahu k již existujícím institutům, tak i ve vztahu k institutům novým. Je nutné se zaměřit na hledání takového řešení, které bude schopné posílit efektivitu těchto jednotlivých alternativních opatření tak, že jejich aplikací bude častěji dosaženo účelu vazby a orgány činné v trestním řízení budou tak i ochotnější k těmto institutům přistupovat. V úvahu konkrétně přichází především elektronický monitoring coby zcela samostatné opatření, zavedení obecné přípustnosti nahrazení vazby jiným opatřením bez ohledu na její druh nebo závažnost projednávaného trestného činu, doplnění úpravy týkající se záruky

⁴⁶¹ Srov. Statistické ročenky Vězeňské služby ČR dostupné na: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/statistiky/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby/> [cit. 14.3.2018].

o konkrétní náležitosti, které by měla poskytovaná záruka obsahovat, nebo rozšíření možností složení peněžité záruky i v jiné měně nebo jinou formou. Pro účely zjednodušení trestního řízení nebo výkladu některých pojmů by bylo dále vhodné sjednocení úpravy zákazu vycestování do zahraničí a provedení některých změn v rámci jednotlivých důvodů vazby.

I přes důsledné dodržování výše uvedených postupů a zásad se však domnívám, že vazba obecně nemůže uniknout centru pozornosti ani do budoucna. Vždy bude naopak velmi ožehavým tématem, u něhož se prakticky nikdy nemůže zcela podařit dosažení jednoznačného a smířlivého řešení. Ze strany orgánů činných v trestním řízení bude jistě vždy spíše převažovat snaha o častější aplikaci vazby a o přísnost právní úpravy ve vztahu k obviněnému, zcela opačné budou potom snahy ze strany obhajoby a samotného obviněného. Logicky tak pro jednu stranu bude vazba vždy ukládána spíše málo a pro druhou stranu nadmíru. Samostatnou kapitolou je potom pohled laické veřejnosti, která vazbu často vnímá jako samotný trest a jednoznačné uznání viny obviněného.

10 SUMMARY

Although the notion of custody and specification of its material assumptions has undergone long-term development, some issues still provoke controversial reactions of experts, the general public and the media. Considering the seriousness of intervention of custody with fundamental rights of the individual I think this issue still continues to be relevant, despite the many already existing publications, articles and judicature on this theme, the more so at the time of preparation of the new rules of criminal procedure.

The material assumptions of custody represent basic requirements to be met for custody to be applied. They include on the one hand the requirement for meeting one or more reasons for custody, i.e. the reason for refuge, collusion or preventive custody pursuant to Section 67 letters a), b) and c) of the Rules of Criminal Procedure, or the qualified reasons for custody pursuant to Section 68 (3) and (4) of the Rules of Criminal Procedure, and on the other hand the cumulative meeting of all general material conditions for custody. These general conditions include existence of a duly commenced and justified criminal prosecution of the detained person and the condition of adequacy of the custody, including the requirement for priority assessment whether custody could be replaced with any of the custody-substituting institutes. These institutes include guarantee of a civic association or a trustworthy person, a written promise of the accused, surveillance of a probation officer, a monetary guarantee and preliminary measures. Custody of a minor may further be replaced with entrusting into care of a trustworthy person. These institutes may be applied either separately or in connection with a ban of foreign travel or other liabilities and restrictions or, in future, in connection with electronic monitoring of movement of the accused, so far failing widespread practical application.

As custody significantly interferes with the constitution-guaranteed right of the accused for personal freedom, in addition in the period when the accused is not yet sentenced for a criminal act with legal force of the sentence, this detention must be treated as an extraordinary and exceptional measure which must be adequate and in full compliance with the law. This needs consideration whether all legislatively defined assumptions for custody are met and whether

custody is really the necessary step without which the purpose of the criminal proceeding could not be achieved if a milder measure was applied. Every decision about detaining a person or keeping it detailed must be properly justified.

To achieve compliance with the above requirements a legislative definition of material assumptions of custody must exist and must be in harmony with the principles of binding international treaties about human rights protection and with constitutional legislation.

Clearly every case is very individual and all circumstances of the case must be thoroughly considered when assessing whether the conditions for custody have been met. The practical application of the custodial law often points to existence of just tiny nuances between the cases, in one case custody being necessary and in another not yet. For that reason, there can be no legislation able to consider all those nuances and thus the decision about custody yes or no can appear based on absolutely subjective assessment by the decision-making authority. This situation can be at least partly addressed by consideration of the rich judicature of the Constitutional Court of the Czech Republic and the European Human Rights Court, repeatedly pointing out the lack of application of the assumptions for custody by general courts and offering certain proposals for resolution of a number of particular issues.

Especially the modern history of the material assumptions for custody after the turning point in 1989 shows a trend towards custody restriction, quite successfully materialising, mainly thanks to a couple of major amendments of the Rules of Criminal Procedure. Considerations *de lege ferenda* can then lead to deductions of further options that might contribute to successful follow up of this trend. These mainly include changes in the custody-substituting institutes, in relation to both the existing and the new institutes. A solution must be sought that would be able to increase effectiveness of these individual alternative measures to achieve the purpose of custody more often by them and to enhance willingness of the criminal prosecutors to resort to them. The particular solutions to be considered include electronic monitoring as a self-contained measure, introduction of general acceptability of replacement of custody with another measure regardless the type or seriousness of the criminal offence in question, extension of the legislative guarantee with relevant particulars the guarantee should include, or extension of the options of a monetary bond to other currencies

and forms. To simplify criminal proceeding or definitions of certain terms the legislation of the ban of foreign travel should be unified and certain changes should be introduced in the individual reasons for custody.

Despite consistent compliance with the above described procedures and principles I do not think custody can escape attention in future, rather remaining a hot topic, which can never find an unambiguous and conciliatory solution. The criminal prosecutors will probably continue to tend to preferably apply custody to the accused and will desire strict legislation in relation to the accused, while the efforts of the counsels of the accused and the accused themselves will continue to be rather opposite. Logically custody will be applied insufficiently in the eyes of one side and too excessively in the eyes of the other side. A separate chapter in this context is then the general opinion of the lay public, often seeing custody as punishment proper and a clear recognition of culpability of the accused.

11 SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Česká knižní literatura

1. CÍSAŘOVÁ, Dagmar at al. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, s.r.o., 2009
2. CÍSAŘOVÁ, Dagmar at al. *Trestní právo procesní*. 6. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2015
3. GŘIVNA, Tomáš; GŘIVNOVÁ, Petra. *Trestní právo procesní*. In BOBEK, Michal; MOLEK, Pavel at al. *Komunistické právo v Československu – Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita v Brně. Mezinárodní politologický ústav, 2009
4. CHMELÍK, Jan at al. *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014
5. JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 4. vydání, Praha: Linde, 2016
6. JELÍNEK, Jiří at al. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 1. vydání, Praha: Leges 2009
7. JELÍNEK, Jiří at al. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016
8. KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009
9. KMEC, Jiří; KOSARŤ, David, KRATOCHVÍL, Jan; BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012
10. MALÝ, Karel. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 2. vydání, Praha: Linde, 1999
11. MANDÁK, Václav. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975
12. NEČADA, Václav. *Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2000
13. PAVLÍČEK, Václav at al. *Ústava a ústavní řád České republiky. Komentář*. 2. vydání, Linde: Praha, 2002
14. REPÍK, Bohumil. *Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo*. Praha: Orac s.r.o., 2002

15. RŮŽIČKA, Miroslav; ZEZULOVÁ, Jana. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004
16. STORCH, František. *Řízení trestní rakouské*. Díl II. Praha: Nákladem právnické jednoty, 1897
17. ŠÁMAL, Pavel at al. *Přípravné řízení trestní*. 2. doplněné a přepracované vydání, C.H. Beck, 2003
18. ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013
19. ŠÁMAL, Pavel at al. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013
20. ŠÁMAL, Pavel at al. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Komentář*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011
21. ŠÁMAL, Pavel. *K novelizaci trestního řádu v souvislosti s návrhem zákona o obětech trestných činů*. In: JELÍNEK, Jiří; GŘIVNA, Tomáš. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012
22. VANTUCH, Pavel. *Obhajoba obviněného*. 3. doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2010
23. ZEMAN, Petr at al. *Vliv vybraných ustanovení velké novely trestního řádu na průběh trestního řízení*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008

České odborné články

1. CÍSAŘOVÁ, Dagmar. Princip presumpce nevinny. *Socialistická zákonnost*. Ministerstvo spravedlnosti ČSFR Praha, 1968, č. 1.
2. DRAŠTÍK, Antonín. K zákonným předpokladů rozhodnutí o vazbě. *Trestní právo*. 1997, č. 12
3. HALOUZKA, Vladimír. Vazba mladistvých. *Socialistická zákonnost*. 1968, č. 8
4. HANUŠ, Libor. Hrozba vysokého trestu v kontextu útěkové vazby. *Právní rozhledy*. 2004, č. 11
5. HERCZEG, Jiří, 2005. K právu být slyšen v řízení o přezkoumávání trvání vazby. *Bulletin advokacie*. 2005, č. 10

6. HULMÁKOVÁ, Jana. Nad slovenským trestním právem mládeže. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 4
7. HULMÁKOVÁ, Jana. K možnostem a limitům rozvoje vybraných alternativních způsobů výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody v české republice. *Trestněprávní revue*. 2017, č. 10
8. JELÍNEK, Jiří. K novelizaci trestního řádu 1991. *Československá kriminalistika*. 1992, č. 2
9. JELÍNEK, Jiří. Novelizace trestního řádu v roce 1993 (dokončení). *Bulletin advokacie*. 1994, č. 3.
10. JELÍNEK, Jiří. Novela trestních předpisů 2014. *Kriminalistika*. 2015, č. 1,
11. JELÍNEK, Jiří. Předběžná opatření v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2013, č. 5
12. KRÁL, Vladimír. K nové právní úpravě vazebního řízení. *Bulletin advokacie*. 2001, č. 11 – 12
13. KRATOCHVÍL, Vladimír. České trestní právo stále v pohybu. *Trestní právo*. 1996, č. 3
14. KUČERA, Pavel; RIZMAN, Stanislav; TERYNGEL, Jiří. K rekodifikaci trestního řádu. *Trestní právo*. 1996, č. 1
15. MACH, Viktor. Ještě k rozhodnutí soudu o vzetí do vazby. *Trestní právo*. 1998, č. 3
16. MANDÁK, Václav. Důvody koluzní vazby po novele trestního řádu z roku 1995. *Bulletin advokacie*. 1996, č. 6-7, s. 27.
17. MANDÁK, Václav. Předstižná vazba s přihlédnutím k novele trestního řádu z roku 1995. *Bulletin advokacie*. 1996, č. 4
18. MANDÁK, Václav. Důvody vazby v čs. trestním řízení. *Acta Universitatis Carolinae-Iuridica*. 1971, č. 3
19. MAŘÁDEK, Vladimír. Agrese v penitenciárních podmínkách. *Kriminalistika*. 2004, č. 3
20. PAROULKOVÁ, Veronika. Vazba mladistvých podle zákona č. 218/2003 Sb. a k možnosti zjednodušení trestního řádu ve věcech vazby. *Trestní právo*. 2004, č. 6
21. PÚRY, František. Zamyšlení nad novelizací trestního zákona. *Trestněprávní revue*. 2002, č. 1
22. REPÍK, Bohumil. Je institut policejního zajištění v souladu s Evropskou úmluvou o lidských právech? *Bulletin advokacie*. 2003, č. 6-7

23. RŮŽIČKA, Miroslav; CHROMÝ, Jakub; PŘEPECHALOVÁ, Kateřina. “Vazební“ novela trestního řádu a její dopad na činnost státních zástupců. *Státní zastupitelství*. 2012, č. 1
24. ŠÁMAL, Pavel. K rozhodování o vazbě po novele trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. *Soudní rozhledy*. 2003, č. 4
25. ŠÁMAL, Pavel. K rozhodování o vazbě a k trvání vazby mladistvého podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže. *Trestněprávní revue*. 2004, č. 2
26. ŠČERBA, Filip. Právní úprava nových alternativních trestů. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 10
27. VANTUCH, Pavel. Důvody vazby. *Právní rádce*. 2003, č. 2
28. VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby zárukou a písemným slibem. *Právní rádce*. 2003, č. 8
29. VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby peněžitou zárukou. *Právní rádce*. 2003, č. 9
30. VANTUCH, Pavel. Nahrazení vazby dohledem probačního úředníka. *Právní rádce*. 2003, č. 11
31. VICHEREK, Roman. Důvody vazby. *Trestní právo*. 2012, č. 9
32. VICHEREK, Roman. Předpoklady podmíněného propuštění a jeho formy dle stávající úpravy trestního zákoníku. *Trestněprávní revue*. 2015, č. 4
33. ZEMAN, Petr at al. Opatření nahrazující vazbu v trestním řízení: poznatky z výzkumu. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 5

Zahraniční literatura a odborné články

1. ČENTÉŠ, Jozef at al. *Trestné právo procesné. Všeobecná a osobitná časť*. 2. vydanie. Šamorín: Heuréka, 2012
2. ČENTÉŠ, Jozef at al. *Trestný poriadok – Veľký komentár*. 3. aktualizované vydanie. EUROKÓDEX, s.r.o., 2017
3. ČENTÉŠ, Jozef. Vázba ako najzávažnejší zásah do základných práv a slobôd. *Trestněprávní revue*. 2008, č. 5
4. ČENTÉŠ, Jozef. Rozhodovanie o väzbe v prípravnom konaní a v konaní pred súdom. *Trestněprávní revue*. 2008, č. 9
5. ČERNÁKOVÁ, Lucia. *JUDIKATÚRA vo veciach zaistenia osôb a vecí*. IURA EDITION, 2013

6. IVOR, Jaroslav. *Trestné právo procesné*. Wolters Kluwer s.r.o. 2017
7. JALČ, Adrián. Trestné súdnictvo a vazba mladistvých. *Trestněprávní revue*. 2013, č. 11-12
8. Kolektivní monografie. *TRESTNÝ PORIADOK s rozsiahlym komentárom a judikatúrou*. 6. doplnené vydanie. NOVÁ PRÁCA, 2014
9. KORGO, Dušan at al. *Trestné právo procesné*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2017
10. OLEJ, Jozef. K novelám Trestného poriadku platného v Slovenskej republike. *Bulletin advokacie*. 1999, č. 1
11. Van Dijk, P. et al. (eds.) *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*. 4th ed. Antwerpen-Oxford: Intersentia, 2006
12. ZÁHORA, Jozef. Európske štandardy pre monitorovanie osôb v trestnom konaní. *Trestněprávní revue*. 2014, č. 11-12

Právní předpisy

- Zákon č. 118/1873 ř.z., jímž se zavádí nový řád soudu trestního
- Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
- Vyhláška ministra zahraničních věcí ČSSR č. 120/1976 Sb. o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb. o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobody a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
- Zákon č. 329/1999 Sb., o cestovních dokladech
- Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě

- Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)
- Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
- Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
- Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních
- Zákon č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok
- Ústavný zákon č. 460/1992 Zb., Ústava Slovenskej republiky.

Důvodové zprávy

- Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže).
- Důvodová zpráva k zákonu č. 459/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.
- Důvodová zpráva k zákonu č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů).
- Důvodová zpráva k zákonu č. 150/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Soudní judikatura českých soudů

- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25.4.2006, sp. zn. I. ÚS 516/05
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 31. 8. 2006, sp. zn. I. ÚS 305/06
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11.1.2007, sp. zn. II. ÚS 530/06
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 30.11.2006, sp. zn. III. ÚS 612/06
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7.6.2007, sp. zn. I. ÚS 603/07
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7.7.2008, sp. zn. I. ÚS 1348/07
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22.5.2008, sp. zn. I. ÚS 734/2008
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7.7.2008, sp. zn. I. ÚS 1252/08
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.4.2000, sp. zn. I. ÚS 1115/09
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17.5.2011, sp. zn. IV. ÚS 3294/09
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 22.5.2013, sp. zn. I. ÚS 2183/12
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.12.2015, sp. zn. III. ÚS 1301/13
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11.12.2013, sp. zn. I. ÚS 2208/13
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12.12.2013, sp. zn. I. ÚS 2665/13
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21.1.2014, sp. zn. I. ÚS 2883/13
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.1.2014, sp. zn. I. ÚS 3323/13
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 18.3.2014, sp. zn. I. ÚS 3109/13
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 10.4.2014, sp. zn. I. ÚS 185/14
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4.7.2014, sp. zn. I. ÚS 980/14
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 28.7.2014, sp. zn. I. ÚS 1694/14
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 16.9.2014, sp. zn. II. ÚS 2086/14
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4.5.2015, sp. zn. I. ÚS 217/15
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15.6.2016 sp. zn. I. ÚS 1119/15
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 5.6.2015, sp. zn. I. ÚS 1190/15
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 27.1.2016, sp. zn. I. ÚS 1965/15
- Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9.12.2015, sp. zn. I. ÚS 2876/15
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 18.6.2001, sp. zn. IV. ÚS 178/01
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15.1.2003, sp. zn. II. ÚS 258/0
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 5. 2. 2004, sp. zn. III. ÚS 554/03
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 19.2.2004, sp. zn. III. ÚS 544/2003
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21. 4. 2004, sp. zn. III. ÚS 546/03
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21.4.2005, sp. zn. IV. ÚS 119/05
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 21. 6. 2005, sp. zn. III. ÚS 226/05

- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15.09.2005 sp. zn. III. ÚS 424/05
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 10. 12. 2009, sp. zn. II.ÚS 2133/09
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 11.6.2014, sp. zn. I. ÚS 1858/14
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 20.11.2014, sp. zn. I. ÚS 2958/14
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15.12.2014, sp. zn. II. ÚS 3512/14
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 15.9.2015, sp. zn. I. ÚS 2478/15
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 17.1.2017, sp. zn. I. ÚS 3533/16
- Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 20. 9. 2016, sp. zn. III. ÚS 2534/16
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30.10.1992, sp. zn. 6 To 48/92
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 15.3.2001, sp. zn. 5 Tvo 33/2001
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 5. 2006, sp. zn. 5 Tdo 523/2006
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 3. 2007, sp. zn. 11 Tdo 110/2007
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.5.2013, sp. zn. 11 Tvo 16/2013
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12.3.2014, sp. zn. 11 Tdo 1252/2013
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19.6.2014, sp. zn. 11 Tvo 9/2014
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.11.2015, sp. zn. 11 Tvo 37/2015
- Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 16.6.2016, sp. zn. 6 Tdo 574/2016
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. února 1993, sp. zn. 11 To 22/93
- Usnesení Vrchního soudu v Praze z 28.12.1993, sp. zn. 7 To 251/93
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 14.5.2004, sp. zn. 4 Tmo 11/2004
- Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 24. 4. 2007, sp. zn. 2 To 41/2007
- Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. 3 To 134/2004
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 15.2.1994, sp. zn. 4 To 92/94
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 6.9.1994, sp. zn. 4 To 645/94
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 18.10.1995, sp. zn. 4 To 771/95
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 10. 2000, sp. zn. 3 To 884/2000

- usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13.3.2002, sp. zn. 3 To 190/2002
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 4 To 561/2002
- Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 30. 6. 2003, sp. zn. 4 To 558/2003
- Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 4. 10. 1996, sp. zn. 7 To 579/96
- Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 19. 7. 2000, sp. zn. 8 To 359/2000
- Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 8. 8. 1995, sp. zn. 1 To 379/95
- Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 1. 9. 1994, sp. zn. 5 To 441/94
- Usnesení Městského soudu v Praze z 15.2.1968, sp. zn. 5 To 11/68
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 7. 2. 2002, sp. zn. 7 To 55/2002
- Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 7. března 2013, sp. zn. 44 To 110/2013.

Soudní judikatura a stanoviska zahraničních soudů

- Nález Ústavného súdu SR ze dne 8.10.2004, sp. zn. I. ÚS 100/2004
- Nález Ústavného súdu SR ze dne 26.10.2005, sp. zn. I. ÚS 239/2004
- Nález Ústavného súdu SR ze dne 24.10.2006, sp. zn. II. ÚS 240/2006
- Nález Ústavného súdu SR ze dne 16.12.2008, sp. zn. IV. ÚS 346/2008
- Uznesenie Najvyššieho súdu SSR z 22. 2. 1988 sp. zn. 4 To 12/88
- Uznesenie Najvyššieho súdu SR ze dne 26.8.2008, sp. zn. 2 Tošs 26/2008
- Rozhodnutí ESLP ve věci Medvedyev a další proti Francii ze dne 29.3.2010, stížnost č. 3394/03
- Rozhodnutí ESLP ve věci Enhorn proti Švédsku ze dne 25.1.2005, stížnost č. 56529/00
- Rozhodnutí ESLP ve věci Labita proti Itálii ze dne 6.4.2000, stížnost č. 26772/95
- Rozhodnutí ESLP ve věci Lukanov proti Bulharsku ze dne 20.2.1997, stížnost č. 21915/93
- Rozhodnutí ESLP ve věci Nešťák proti Slovensku ze dne 27.2.2007, stížnost č. 65559/01

- Rozhodnutí ESLP ve věci Khayredinov proti Ukrajině ze dne 14.10.2010, stížnost č. 38717/04
- Rozhodnutí ESLP ve věci Butkevičius proti Litvě ze dne 24.3.2002, stížnost č. 48297/99
- Rozhodnutí ESLP ve věci Solovey a Zozulya proti Ukrajině ze dne 27.11.2008, stížnosti č. 40774/02 a 4048/03
- Rozhodnutí ESLP ve věci Svetoslav Dimitrov proti Bulharsku ze dne 7.2.2008, stížnost č. 55861/00
- Rozhodnutí ESLP ve věci Jagdas Sahin proti Turecku ze dne 2.4.2006, stížnost č. 28137/02
- Rozhodnutí ESLP ve věci Iljikov proti Bulharsku ze dne 26.7.2001, stížnost č. 33977/96
- Rozhodnutí ESLP ve věci Nešťák proti Slovensku ze dne 27.2.2007, stížnost č. 65559/01
- Rozhodnutí ESLP ve věci Khayredinov proti Ukrajině ze dne 14.10.2010, stížnost č. 38717/04.
- Rozhodnutí ESLP ve věci Nikolova proti Bulharsku ze dne 25. 3. 1999, stížnost č. 31195/96
- Rozhodnutí ESLP ve věci Wloch proti Polsku, ze dne 19.10.2000, stížnost č. 27785/95
- Rozhodnutí ESLP ve věci Kawka proti Polsku ze dne 9. 1. 2001, stížnost č. 25874/94
- Rozhodnutí ESLP ve věci Husák proti České republice ze dne 4.12.2008, stížnost č. 19970/04
- Rozhodnutí Wloch proti Polsku ze dne 19.10.2000, stížnost č. 27785/95
- Rozhodnutí de Wilde proti Belgii ze 18. 6. 1971, stížnost č. 2832/66
- Rozhodnutí ESLP ve věci Fox, Campbell a Hartley proti Spojenému království ze dne 30.8.1990, stížnosti č. 12244/86, 12245/86, 12383/86
- Rozhodnutí ESLP ve věci Murrayová proti Spojenému království ze dne 28.10.1994, stížnost č. 14310/88
- Rozhodnutí ESLP ve věci Baranowski proti Polsku ze dne 28.3.2000, stížnost č. 28358/95.
- Rozhodnutí ESLP ve věci Tomasi proti Francii ze dne 27. 8. 1992, stížnost č. 12850/87

- Rozhodnutí ESLP ve věci Ilijkov proti Bulharsku ze dne 26. 7. 2001, stížnost č. 33977/96
- Rozhodnutí ESLP ve věci Kondratyev proti Rusku ze dne 9. 7. 2009, stížnost č. 2450/04
- Rozhodnutí ESLP ve věci Wemhoff proti Německu ze dne 27.6.1968, stížnost č. 2122/64.
- Rozhodnutí ESLP ve věci Stoichkov proti Bulharsku ze dne 24.3.2005, stížnost č. 9808/02
- Rozhodnutí ESLP ve věci Yefimenko proti Rusku ze dne 12.2.2013, stížnost č. 152/04
- Rozhodnutí ESLP ve věci Enhorn proti Švédsku ze dne 25. 1. 2005, stížnost č. 56529/00
- Rozhodnutí ESLP ve věci Khodorkovskiy proti Rusku ze dne 31. 5. 2011, stížnost č. 5829/04
- Rozhodnutí ESLP ve věci Sulaoja proti Estonsku ze dne 15. 2. 2005, stížnost č. 55939/00
- Rozhodnutí ESLP ve věci Pshevecherskiy proti Rusku ze dne 24. 5. 2007, stížnost č. 28957/02
- Rozhodnutí ESLP ve věci Stögmüller proti Rakousku ze dne 10. 11. 1969, stížnost č. 1602/62
- Rozhodnutí ESLP ve věci Caballero proti Spojenému království ze dne 19.6.2001, stížnost č. 32819/96
- Rozhodnutí ESLP ze dne 12.12.1992 ve věci Niemietz proti Německu ze dne 16.12.1992, stížnost č. 13710/88
- Rozhodnutí ESLP ve věci Stögmüller proti Rakousku ze dne 10. 11. 1969, stížnost č. 1602/62
- Rozhodnutí ESLP ve věci Caballero proti Spojenému království ze dne 19.6.2001, stížnost č. 32819/96.

Elektronické zdroje

- www.beck-online.cz
- www.usoud.cz
- www.nsoud.cz
- www.ustavnysud.sk

- Zákon č. 301/2005 Z.z., Trestný poriadok, a č. 300/2005 Z.z., Trestný zákon. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/>
- Ústava Slovenskej republiky bola prijata pod č. 460/1992 Zb. Dostupné na: <https://www.slov-lex.sk/pravne-predpisy/SK/ZZ/1992/460/>
- ŠAMKO, Peter. Zmeny Trestného zákona a Trestného poriadku od 1.1.2016. Právne listy. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/zakony/a425-zmeny-trestneho-zakona-a-trestneho-poriadku-ucinne-od-01-01-2016>
- Východiska a princípy nového trestného rádu z roku 2015. Dostupné na: <http://www.ceska-justice.cz/wp-content/uploads/2015/01/Trestn%C3%AD-%C5%99%C3%A1d-%C3%BDchodiska-a-principy.pdf>
- Informace k rekonifikaci trestného rádu. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/informace-k-rekonifikaci-trestniho-radu--149685/>
- Kritiky zverejnených častí pripravovaného trestného rádu. Dostupné na: <http://www.ceska-justice.cz/2018/01/ceska-advokatni-komora-pokus-o-novy-trestni-rad-je-navratem-do-padesatych-let/> nebo http://www.nsoud.cz/judikaturans_new/ns_web.nsf/f069f297c2422c1bc12576ac0045940f/ab3aa741c280724ec1258210003a9d2c?OpenDocument
- Statistické ročenky Vězeňské služby ČR. Dostupné na: <https://www.vscr.cz/informacni-servis/statistiky/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby/>